

Bruxelles, 18. travnja 2018.
(OR. en)

Međuinstitucijski predmet:
2018/0092 (NLE)

7959/18
ADD 1

WTO 63
SERVICES 12
COASI 80

PRIJEDLOG

Od:	Glavni tajnik Europske komisije, potpisao g. Jordi AYET PUIGARNAU, direktor
Datum primitka:	18. travnja 2018.
Za:	g. Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, glavni tajnik Vijeća Europske unije
Br. dok. Kom.:	COM(2018) 193 final - ANNEX
Predmet:	PRILOG Prijedlogu odluke Vijeća o potpisivanju, u ime Europske unije, Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između Europske unije i Japana

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2018) 193 final - ANNEX.

Priloženo: COM(2018) 193 final - ANNEX

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 18.4.2018.
COM(2018) 193 final

ANNEX 1

PRILOG

Prijedlogu odluke Vijeća

**o potpisivanju, u ime Europske unije, Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između
Europske unije i Japana**

SPORAZUM O GOSPODARSKOM PARTNERSTVU
IZMEĐU
EUROPSKE UNIJE I JAPANA

SADRŽAJ

PREAMBULA

POGLAVLJE 1. OPĆE ODREDBE (članci od 1.1. do 1.9.)

POGLAVLJE 2. TRGOVINA ROBOM

ODJELJAK A Opće odredbe (članci od 2.1. do 2.5.)

ODJELJAK B Nacionalni tretman i pristup tržištu za robu (članci od 2.6. do 2.22.)

ODJELJAK C Olakšavanje izvoza proizvoda od vina (članci od 2.23. do 2.31.)

ODJELJAK D Druge odredbe (članci od 2.32. do 2.35.)

POGLAVLJE 3. PRAVILA O PODRIJETLU I POSTUPCI U VEZI S PODRIJETLOM

ODJELJAK A Opće odredbe (članci od 3.1. do 3.15.)

ODJELJAK B Postupci u vezi s podrijetlom (članci od 3.16. do 3.26.)

ODJELJAK C Razno (članci od 3.27. do 3.29.)

POGLAVLJE 4. CARINSKA PITANJA I OLAKŠAVANJE TRGOVINE (članci od 4.1. do 4.14.)

POGLAVLJE 5. PRAVNA SREDSTVA ZAŠTITE TRGOVINE

ODJELJAK A Opće odredbe (članak 5.1.)

ODJELJAK B Bilateralne zaštitne mjere (članci od 5.2. do 5.8.)

ODJELJAK C Globalne zaštitne mjere (članci 5.9. i 5.10.)

ODJELJAK D Antidampinške i kompenzacijske mjere (članci od 5.11. do 5.14.)

POGLAVLJE 6. SANITARNE I FITOSANITARNE MJERE (članci od 6.1. do 6.16.)

POGLAVLJE 7. TEHNIČKE PREPREKE TRGOVINI (članci od 7.1. do 7.14.)

POGLAVLJE 8. TRGOVINA USLUGAMA, LIBERALIZACIJA ULAGANJA I
ELEKTRONIČKA TRGOVINA

ODJELJAK A Opće odredbe (članci od 8.1. do 8.5.)

ODJELJAK B Liberalizacija ulaganja (članci od 8.6. do 8.13.)

ODJELJAK C Prekogranična trgovina uslugama (članci od 8.14. do 8.19.)

ODJELJAK D **Ulazak i privremeni boravak fizičkih osoba (članci od 8.20. do 8.28.)**

ODJELJAK E Regulatorni okvir

PODODJELJAK 1. Domaći propisi (članci od 8.29. do 8.32.)

PODODJELJAK 2. Odredbe opće primjene (članci od 8.33. do 8.35.)

PODODJELJAK 3. Poštanske i kurirske usluge (članci od 8.36. do 8.40.)

PODODJELJAK 4. Telekomunikacijske usluge (članci od 8.41. do 8.57.)

PODODJELJAK 5. Financijske usluge (članci od 8.58. do 8.67.)

PODODJELJAK 6. Usluge međunarodnog pomorskog prijevoza (članci 8.68. i 8.69.)

ODJELJAK F **Elektronička trgovina (članci od 8.70. do 8.81.)**

POGLAVLJE 9. KRETANJE KAPITALA, PLAĆANJA I PRIJENOSI TE PRIVREMENE
ZAŠTITNE MJERE (članci od 9.1. do 9.4.)

POGLAVLJE 10. JAVNA NABAVA (članci od 10.1. do 10.17.)

POGLAVLJE 11. POLITIKA TRŽIŠNOG NATJECANJA (članci od 11.1. do 11.9.)

POGLAVLJE 12. SUBVENCIJE (članci od 12.1. do 12.10.)

POGLAVLJE 13. PODUZEĆA U DRŽAVNOM VLASNIŠTVU, PODUZEĆA KOJIMA SU
ODOBRENA POSEBNA PRAVA ILI POVLASTICE I ODREĐENI
MONOPOLI (članci od 13.1. do 13.8.)

POGLAVLJE 14. INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

ODJELJAK A Opće odredbe (članci od 14.1. do 14.7.)

ODJELJAK B Norme u području intelektualnog vlasništva

PODODJELJAK 1. Autorsko pravo i srodna prava (članci od 14.8. do 14.17.)

PODODJELJAK 2. Žigovi (članci od 14.18. do 14.21.)

PODODJELJAK 3. Oznake zemljopisnog podrijetla (članci od 14.22. do 14.30.)

PODODJELJAK 4. Industrijski dizajni (članak 14.31.)

PODODJELJAK 5. Neregistrirani izgled proizvoda (članak 14.32.)

PODODJELJAK 6. Patenti (članci od 14.33. do 14.35.)

PODODJELJAK 7. Poslovne tajne i neobjavljena ispitivanja ili drugi podaci
(članci 14.36. i 14.37.)

PODODJELJAK 8. Nove biljne sorte (članak 14.38.)

PODODJELJAK 9. Nepošteno tržišno natjecanje (članak 14.39.)

ODJELJAK C Provedba prava

PODODJELJAK 1. Opće odredbe (članci 14.40. i 14.41.)

PODODJELJAK 2. Provedba prava – pravna sredstva (članci od 14.42. do 14.49.)

PODODJELJAK 3. Provedba zaštite poslovnih tajni od zloupotrebe (članak 14.50.)

PODODJELJAK 4. Provedba prava – pogranične mjere (članak 14.51.)

ODJELJAK D Suradnja i institucijski aranžmani (članci od 14.52. do 14.55.)

POGLAVLJE 15. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE (članci od 15.1. do 15.7.)

POGLAVLJE 16. TRGOVINA I ODRŽIVI RAZVOJ (članci od 16.1. do 16.19.)

POGLAVLJE 17. TRANSPARENTNOST (članci od 17.1. do 17.8.)

POGLAVLJE 18. DOBRA REGULATORNA PRAKSA I REGULATORNA SURADNJA

ODJELJAK A Dobra regulatorna praksa i regulatorna suradnja

PODODJELJAK 1. Opće odredbe (članci od 18.1. do 18.3.)

PODODJELJAK 2. Dobra regulatorna praksa (članci od 18.4. do 18.11.)

PODODJELJAK 3. Regulatorna suradnja (članci 18.12. i 18.13.)

PODODJELJAK 4. Institucionalne odredbe (članci od 18.14. do 18.16.)

ODJELJAK B Dobrobit životinja (članak 18.17.)

ODJELJAK C Završne odredbe (članci 18.18. i 18.19.)

POGLAVLJE 19. SURADNJA U PODRUČJU POLJOPRIVREDE (članci od 19.1. do 19.8.)

POGLAVLJE 20. MALA I SREDNJA PODUZEĆA (članci od 20.1. do 20.4.)

POGLAVLJE 21. RJEŠAVANJE SPOROVA

ODJELJAK A Cilj, područje primjene i definicije (članci od 21.1. do 21.3.)

ODJELJAK B Savjetovanje i medijacija (članci od 21.4. do 21.6.)

ODJELJAK C Postupak panela (članci od 21.7. do 21.24.)

ODJELJAK D Opće odredbe (članci od 21.25. do 21.30.)

POGLAVLJE 22. INSTITUCIONALNE ODREDBE (članci od 22.1. do 22.6.)

POGLAVLJE 23. ZAVRŠNE ODREDBE (članci od 23.1. do 23.8.)

PRILOZI (navedeni su samo postojeći prilozi):

PRILOG 2.-A UKIDANJE I SMANJENJE CARINA

PRILOG 2.-B POPIS PROIZVODA IZ ČLANAKA 2.15. I 2.17.

PRILOG 2.-C MOTORNA VOZILA I NJIHOVI DIJELOVI

Dodatak 2.-C-1 Pravilnici UN-a koje primjenjuju obje stranke

Dodatak 2.-C-2 Pravilnici UN-a koje primjenjuje jedna od stranka, a druga stranka ih još nije razmotrila

PRILOG 2.-D OLAKŠAVANJE IZVOZA SHOCHUA

PRILOG 2.-E OLAKŠAVANJE IZVOZA PROIZVODA OD VINA

PRILOG 3.-A UVODNE NAPOMENE UZ PRAVILA O PODRIJETLU ZA ODREĐENI PROIZVOD

PRILOG 3.-B PRAVILA O PODRIJETLU ZA ODREĐENI PROIZVOD

Dodatak 3.-B-1 Odredbe koje se odnose na određena vozila i dijelove vozila

PRILOG 3.-C INFORMACIJE IZ ČLANKA 3.5.

PRILOG 3.-D TEKST TVRDNJE O PODRIJETLU

PRILOG 3.-E IZJAVA O KNEŽEVINI ANDORI

PRILOG 3.-F IZJAVA O REPUBLICI SAN MARINU

PRILOG 6. DODACI PREHRANI

PRILOG 8.-A REGULATORNA SURADNJA U POGLEDU FINANCIJSKOG
REGULIRANJA

PRILOG 8.-B RASPOREDI ZA POGLAVLJE 8

PRILOG I. REZERVE KOJE SE ODOSE NA POSTOJEĆE MJERE

PRILOG II. REZERVE KOJE SE ODOSE NA BUDUĆE MJERE

PRILOG III. POSLOVNI POSJETITELJI U SVRHU OSNIVANJA POSLOVNE
JEDINICE, OSOBE PREMJEŠTENE UNUTAR DRUŠTVA,
ULAGATELJI I POSLOVNI POSJETITELJI U KRATKOROČNOM
POSJETU

PRILOG IV. UGOVORNI PRUŽATELJI USLUGA I SAMOSTALNI DJELATNICI

Dodatak IV. Ograničenja poslovnih aktivnosti ugovornih pružatelja usluga i
samostalnih djelatnika u Japanu

PRILOG 8.-C SPORAZUM O KRETANJU FIZIČKIH OSOBA U POSLOVNE SVRHE

PRILOG 10. JAVNA NABAVA

PRILOG 14.-A ZAKONI I PROPISI STRANAKA POVEZANI S OZNAKAMA
ZEMLJOPISNOG PODRIJETLA

PRILOG 14.-B POPIS OZNAKA ZEMLJOPISNOG PODRIJETLA

PRILOG 23. ZAJEDNIČKA IZJAVA

PREAMBULA

EUROPSKA UNIJA I JAPAN (dalje u tekstu „stranke”),

SVJESNI svojeg dugogodišnjeg snažnog partnerstva utemeljenog na zajedničkim načelima i vrijednostima te svojih važnih gospodarskih, trgovinskih i ulagačkih odnosa;

PREPOZNAJUĆI važnost jačanja svojih gospodarskih, trgovinskih i ulagačkih odnosa, u skladu s ciljem održivog razvoja s gospodarskog, socijalnog i ekološkog aspekta, promicanja uzajamne trgovine i ulaganja, vodeći računa o potrebama poslovne zajednice obiju stranaka, posebice malih i srednjih poduzeća, te visokog stupnja zaštite okoliša i rada s pomoću relevantnih, međunarodno priznatih normi i međunarodnih sporazuma čije su obje stranke potpisnice;

PREPOZNAJUĆI da se ovim Sporazumom pridonosi poboljšanju dobrobiti potrošača s pomoću politika kojima se jamči visok stupanj zaštite potrošača i gospodarskog blagostanja;

SHVAĆAJUĆI da dinamično i promjenjivo globalno okruženje uvjetovano globalizacijom i tješnjom povezanošću gospodarstava u svijetu sa sobom nosi brojne nove gospodarske izazove i mogućnosti za obje stranke;

PREPOZNAJUĆI da njihova gospodarstva imaju preduvjete da budu komplementarna i da bi ta komplementarnost trebala pridonijeti daljnjem promicanju razvoja trgovine i ulaganja između stranaka iskorištavanjem njihovih gospodarskih prednosti putem bilateralnih trgovinskih i investicijskih aktivnosti;

UVJERENI da bi stvaranje jasnog i sigurnog trgovinskog i ulagačkog okvira utemeljenog na uzajamno korisnim pravilima kojima se uređuju trgovina i ulaganja između stranaka pridonijelo poboljšanju konkurentnost njihovih gospodarstava i povećanju učinkovitosti i dinamičnosti njihovih tržišta te osiguralo predvidljivo trgovinsko okruženje za daljnje širenje međusobne trgovine i ulaganja;

POTVRĐUJUĆI svoje obveze u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda i uzimajući u obzir načela utvrđena u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima;

PREPOZNAJUĆI važnost transparentnosti u međunarodnoj trgovini i ulaganjima na korist svih dionika;

NASTOJEĆI uspostaviti jasna i uzajamno korisna pravila kojima se uređuju trgovina i ulaganja između stranaka te smanjiti ili ukloniti prepreke trgovini i ulaganjima;

ODLUČNI da pridolesu skladnom razvoju i širenju međunarodne trgovine i ulaganja uklanjanjem prepreka trgovini i ulaganjima na temelju ovog Sporazuma te da spriječe stvaranje novih prepreka trgovini ili ulaganjima između stranaka kojima bi se mogle umanjiti koristi od ovog Sporazuma;

OSLANJAJUĆI SE na svoja prava i obveze iz Sporazuma o WTO-u i drugih multilateralnih, regionalnih i bilateralnih sporazuma čije su potpisnice obje stranke; i

ODLUČNI uspostaviti pravni okvir za jačanje svojeg gospodarskog partnerstva,

SPORAZUMJELI SU SE KAKO SLIJEDI:

POGLAVLJE 1.

OPĆE ODREDBE

ČLANAK 1.1.

Ciljevi

Ciljevi su ovog Sporazuma liberalizacija i olakšavanje trgovine i ulaganja te promicanje bližih gospodarskih odnosa između stranaka.

ČLANAK 1.2.

Opće definicije

Ako nije određeno drukčije, za potrebe ovog Sporazuma:

- (a) „Sporazum o poljoprivredi” znači Sporazum o poljoprivredi iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;

- (b) „Sporazum o antidampingu” znači Sporazum o provedbi članka VI. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;
- (c) „Sporazum o postupcima izdavanja uvoznih dozvola” znači Sporazum o postupcima izdavanja uvoznih dozvola iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;
- (d) „Sporazum o zaštitnim mjerama” znači Sporazum o zaštitnim mjerama iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;
- (e) „CPC” znači privremena Središnja klasifikacija proizvoda (Statistički dokumenti, serija M, br. 77, Odjel za međunarodna gospodarska i socijalna pitanja, Statistički ured Ujedinjenih naroda, New York, 1991.)
- (f) „carinsko tijelo” znači:
 - i. u slučaju Europske unije, službe Europske komisije nadležne za carinska pitanja te carinske uprave i druga tijela u državama članicama Europske Unije ovlaštena za primjenu i izvršavanje carinskog zakonodavstva; i
 - ii. u slučaju Japana, ministarstvo financija;

- (g) „carinsko zakonodavstvo” znači svi zakoni i propisi Europske unije ili Japana kojima se uređuje uvoz, izvoz i provoz robe te stavljanje robe u bilo koji drugi carinski postupak, uključujući mjere zabrane, ograničenja i provjere koji su u nadležnosti carinskih tijela;
- (h) „carinsko područje” znači:
- i. u slučaju Europske unije, carinsko područje kako je navedeno u članku 4. Uredbe (EU) br. 952/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. listopada 2013. o Carinskom zakoniku Unije¹; i
 - ii. u slučaju Japana, državno područje na kojem je na snazi carinsko zakonodavstvo Japana;
- (i) „dani” znači kalendarski dani;
- (j) „DSU” znači Dogovor o pravilima i postupcima za rješavanje sporova iz Priloga 2. Sporazumu o WTO-u;
- (k) „GATS” znači Opći sporazum o trgovini uslugama iz Priloga 1.B Sporazumu o WTO-u;

¹ SL L 269, 10.10.2013., str. 1.

- (l) „GATT iz 1994.” znači Opći sporazum o carinama i trgovini iz 1994. iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u; za potrebe ovog Sporazuma upućivanja na članke GATT-a iz 1994. uključuju napomene za tumačenje;
- (m) „GPA” znači Sporazum o javnoj nabavi iz Priloga 4. Sporazumu o WTO-u¹;
- (n) „Harmonizirani sustav” ili „HS” znači Harmonizirani sustav nazivlja i brojčanog označavanja robe, uključujući njegova opća pravila za tumačenje, napomene za odsjeke, napomene za poglavlja i napomene za tarifne podbrojeve;
- (o) „MMF” znači Međunarodni monetarni fond;
- (p) „mjera” znači svaka mjera u obliku zakona, propisa, pravila, postupka, odluke, prakse, administrativne mjere ili u bilo kojem drugom obliku;

¹ Podrazumijeva se da „GPA” označava GPA kako je izmijenjen Protokolom o izmjeni Sporazuma o javnoj nabavi sastavljenim u Ženevi 30. ožujka 2012.

- (q) „fizička osoba stranke”, u slučaju Europske unije, znači državljanin države članice Europske unije, a u slučaju Japana državljanin Japana, u skladu s njihovim važećim zakonima i propisima¹;
- (r) „osoba” znači fizička osoba ili pravna osoba;
- (s) „Sporazum o SCM-u” znači Sporazum o subvencijama i kompenzacijskim mjerama iz Priloga 1.A Sporazumu o SCM-u;
- (t) „Sporazum o SPS-u” znači Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;
- (u) „Sporazum o TBT-u” znači Sporazum o tehničkim preprekama u trgovini iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u;
- (v) „državno područje” znači područje na kojem se primjenjuje ovaj Sporazum u skladu s člankom 1.3.
- (w) „UFEU” znači Ugovor o funkcioniranju Europske unije;

¹ Za potrebe poglavlja 8. definicijom „fizičke osobe stranke” obuhvaćene su i fizičke osobe sa stalnim boravištem u Republici Latviji koje nisu državljani Republike Latvije ili neke druge države, ali koje u skladu sa zakonima i propisima Republike Latvije imaju pravo na putovnicu za nedržavljanke.

- (x) „Sporazum o TRIPS-u” znači Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva iz Priloga 1.C Sporazumu o WTO-u;
- (y) „WIPO” znači Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo;
- (z) „WTO” znači Svjetska trgovinska organizacija; i
- (aa) „Sporazum o WTO-u” znači Sporazum iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, koji je sastavljen 15. travnja 1994.

ČLANAK 1.3.

Teritorijalno područje primjene

1. Ovaj se Sporazum primjenjuje:
 - (a) u odnosu na Europsku uniju, na državna područja na kojima se primjenjuju Ugovor o Europskoj uniji i UFEU pod uvjetima utvrđenima u tim Ugovorima; i
 - (b) u slučaju Japana, na njegovo državno područje.

2. Ako nije određeno drukčije, ovaj se Sporazum primjenjuje i na sva područja izvan teritorijalnog mora stranke, uključujući morsko dno i podzemlje, nad kojim ta stranka ostvaruje svoja suverena prava i jurisdikciju u skladu s međunarodnim pravom, uključujući Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravu mora sastavljenu u Montego Bayu 10. prosinca 1982., te njezinim zakonima i propisima koji su u skladu s međunarodnim pravom¹.
3. U pogledu odredaba ovog Sporazuma koje se odnose na primjenu povlaštenog tarifnog postupanja na robu te članaka 2.9. i 2.10., ovaj se Sporazum primjenjuje i na ona područja carinskog područja Europske unije koja nisu obuhvaćena stavkom 1. točkom (a) te na područja utvrđena u prilogima 3.-E i 3.-F.
4. Svaka stranka u slučaju promjene njezina teritorijalnog područja primjene ovog Sporazuma kako je utvrđeno u stavcima od 1. do 3. obavješćuje drugu stranku te joj na njezin zahtjev odmah dostavlja dodatne informacije ili pojašnjenja.

¹ Podrazumijeva se da se u slučaju Europske unije područja izvan teritorijalnog mora stranke odnose na područja država članica Europske unije.

ČLANAK 1.4.

Oporezivanje

1. Za potrebe ovog članka:

- (a) „boravište” znači boravište u porezne svrhe;
- (b) „porezni sporazum” znači sporazum o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili bilo koji drugi međunarodni sporazum ili dogovor koji se u cijelosti ili uglavnom odnosi na oporezivanje, a čije su potpisnice Europska unija ili njezine države članice ili Japan; i
- (c) „mjera oporezivanja” znači mjera kojom se provodi porezno zakonodavstvo Europske unije, njezinih država članica ili Japana.

2. Ovaj se Sporazum primjenjuje na mjere oporezivanja samo ako je takva primjena potrebna za provedbu odredaba ovog Sporazuma.

3. Ništa u ovom Sporazumu ne utječe na prava i obveze Europske unije, njezinih država članica ili Japana koje proizlaze iz bilo kojeg poreznog sporazuma. U slučaju bilo kakve nedosljednosti između ovog Sporazuma i bilo kojeg poreznog sporazuma, prednost ima porezni sporazum u mjeri u kojoj postoji nedosljednost. U slučaju poreznog sporazuma između Europske unije ili njezinih država članica i Japana, relevantna nadležna tijela prema ovom Sporazumu i tom poreznom sporazumu zajednički utvrđuju postoji li nedosljednost između ovog Sporazuma i poreznog sporazuma.

4. Obveze najpovlaštenije nacije u ovom Sporazumu ne primjenjuju se u odnosu na olakšicu koju su Europska unija, njezine države članice ili Japan odobrili u skladu s poreznim sporazumom.

5. Zajednički odbor osnovan u skladu s člankom 22.1. može odrediti drukčije područje primjene rješavanja sporova na temelju poglavlja 21. u pogledu mjera oporezivanja.

6. Podložno zahtjevu da se mjere oporezivanja ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije stranaka u kojima postoje slični uvjeti ili prikriveno ograničavanje trgovine i ulaganja, ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao da sprečava Europsku uniju, njezine države članice ili Japan da donose, provode ili izvršavaju mjere oporezivanja čiji je cilj osiguravanje pravednog ili učinkovitog uvođenja ili naplate poreza kao što su mjere:

- (a) kojima se utvrđuje razlika između poreznih obveznika koji nisu u istoj situaciji, posebno u pogledu njihova boravišta ili mjesta na kojem je uložen njihov kapital; ili
- (b) kojima se sprečava izbjegavanje ili utaja poreza u skladu s odredbama bilo kojeg poreznog sporazuma ili nacionalnog poreznog zakonodavstva.

ČLANAK 1.5.

Iznimke u vezi sa sigurnošću

- 1. Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao da:
 - (a) od stranke zahtijeva pružanje informacija čije otkrivanje ona smatra protivnim svojim ključnim sigurnosnim interesima;

- (b) stranku sprečava da poduzme mjere koje smatra nužnima za zaštitu svojih ključnih sigurnosnih interesa:
- i. u vezi s fizijskim i fuzijskim materijalima ili materijalima iz kojih su takvi materijali dobiveni;
 - ii. u vezi s proizvodnjom oružja, streljiva i vojne opreme i trgovinom njima te u vezi s proizvodnjom druge robe i materijala i trgovinom njima izravno ili neizravno u svrhu opskrbe vojnih objekata;
 - iii. u vezi s pružanjem usluga koje se izravno ili neizravno obavljaju u svrhu opskrbe vojnih objekata; ili
 - iv. koje se poduzimaju u vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja u međunarodnim odnosima; ili
- (c) stranku sprečava da poduzme bilo kakve mjere za ispunjenje svojih obveza koje je preuzela u okviru Povelje Ujedinjenih naroda za očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti.
2. Neovisno o stavku 1.:
- (a) za potrebe poglavlja 10. primjenjuje se članak III. GPA-a; i
 - (b) za potrebe poglavlja 14. primjenjuje se članak 14.54.

ČLANAK 1.6.

Povjerljive informacije

1. Ako ovim Sporazumom nije predviđeno drukčije, ničim se u ovom Sporazuma ne zahtijeva od stranke da dostavi povjerljive informacija čije bi otkrivanje ometalo provedbu njezinih zakona ili propisa, ili na drugi način bilo protivno javnom interesu, ili moglo štetiti legitimnim poslovnim interesima pojedinih javnih ili privatnih poduzeća.
2. Ako stranka u okviru ovog Sporazuma drugoj stranci dostavlja informacije koje se u skladu s njezinim zakonima i propisima smatraju povjerljivima, druga je stranka obvezna čuvati povjerljivost tih informacija, osim ako se stranka koja dostavlja informacije suglasi s drukčijim postupanjem.

ČLANAK 1.7.

Ispunjavanje obveza i delegirane ovlasti

1. Svaka stranka osigurava da su poduzete sve potrebne mjere za provedbu odredaba ovog Sporazuma.

2. Ako ovim Sporazumom nije određeno drukčije, svaka stranka osigurava da osoba ili subjekt kojima je stranka prenijela regulatorne ili upravne ovlasti za ispunjavanje njezinih obveza iz ovog Sporazuma pri izvršavanju tih delegiranih ovlasti postupaju u skladu s tim obvezama.

3. Podrazumijeva se da nijedna stranka nije oslobođena svojih obveza iz ovog Sporazuma ako njezina tijela državne uprave bilo koje razine ili nevladina tijela ne poštuju odredbe ovog Sporazuma pri izvršavanju ovlasti koje im je stranka delegirala.

ČLANAK 1.8.

Zakoni i propisi te njihove izmjene

Ako nije određeno drukčije, upućivanja u ovom Sporazumu na zakone i propise stranke podrazumijevaju i izmjene tih zakona i propisa.

ČLANAK 1.9.

Odnos prema drugim sporazumima

1. Ovim se sporazumom ne zamjenjuju i ne stavljaju izvan snage postojeći sporazumi između Europske unije i njezinih država članica i Japana.

2. Ničim se u ovom Sporazumu od stranaka ne zahtijeva da postupaju na način koji nije u skladu s njihovim obvezama u okviru Sporazuma o WTO-u.
3. U slučaju bilo kakve nedosljednosti između ovog Sporazuma i bilo kojeg drugog sporazuma koji nije Sporazum o WTO-u, čije su potpisnice obje stranke, stranke se odmah međusobno savjetuju radi pronalaženja obostrano zadovoljavajućeg rješenja.
4. Ako su u ovaj Sporazum u cijelosti ili djelomično ugrađeni međunarodni sporazumi¹ ili se na njih upućuje, podrazumijeva se da uključuju i izmjene tih sporazuma ili sporazume koji ih nasljeđuju, a koji za obje stranke stupaju na snagu na datum potpisivanja ovog Sporazuma ili nakon tog datuma. U slučaju da se kao posljedica takvih izmjena ili sporazuma pojave bilo kakva pitanja u vezi s provedbom ili primjenom odredaba ovog Sporazuma, stranke se na zahtjev bilo koje stranke mogu međusobno savjetovati kako bi prema potrebi pronašle obostrano zadovoljavajuće rješenje tog pitanja.

¹ Podrazumijeva se da međunarodni sporazumi koji su ugrađeni u ovaj Sporazum ili na koje se upućuje u ovom Sporazumu uključuju i najnovije izmjene tih sporazuma koje su za obje stranke stupile na snagu prije datuma potpisivanja ovog Sporazuma.

POGLAVLJE 2.

TRGOVINA ROBOM

ODJELJAK A

Opće odredbe

ČLANAK 2.1.

Cilj

Cilj je ovog poglavlja olakšati trgovinu robom između stranaka te postupno liberalizirati trgovinu robom u skladu s odredbama ovog Sporazuma.

ČLANAK 2.2.

Područje primjene

Ako ovim Sporazumom nije predviđeno drukčije, ovo se poglavlje primjenjuje na trgovinu robom između stranaka.

ČLANAK 2.3.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „postupci izdavanja izvoznih dozvola” znači administrativni postupci, neovisno o tome nazivaju li se izdavanjem dozvole ili ne, koje stranka primjenjuje za provedbu sustava izvoznih dozvola koji zahtijevaju da se mjerodavnom upravnom tijelu, kao preduvjet za izvoz iz te stranke, podnese zahtjev ili druga dokumentacija osim onih koji se traže za carinske postupke;
- (b) „neautomatski postupci izdavanja uvoznih ili izvoznih dozvola” znači postupci izdavanja dozvola u kojima se zahtjev ne odobrava svim osobama koje ispunjavaju zahtjeve predmetne stranke za obavljanje aktivnosti uvoza ili izvoza koje uključuju robu koja je predmet tih postupaka izdavanja dozvola; i
- (c) „s podrijetlom” znači da u stranci ispunjava uvjete za proizvod s podrijetlom u skladu s odredbama poglavlja 3.

ČLANAK 2.4.

Carina

Svaka stranka smanjuje ili ukida carine u skladu s člankom 2.8. stavkom 1. Za potrebe ovog poglavlja „carine” znači sve carine ili pristojbe bilo koje vrste koje se naplaćuju na uvoz ili u vezi s uvozom robe, uključujući bilo koju vrstu dodatnog poreza ili dodatne pristojbe na taj uvoz ili u vezi s tim uvozom, ali ne uključujući:

- (a) pristojbe istovjetne nacionalnom porezu uvedene u skladu s člankom III. GATT-a iz 1994;
- (b) carine koje se primjenjuju u skladu s odredbama članaka VI. ili XIX. GATT-a iz 1994., Sporazuma o antidampingu, Sporazuma o SCM-u, Sporazuma o zaštitnim mjerama i članka 22. DSU-a; i
- (c) naknade ili druge pristojbe uvedene u skladu s člankom 2.16.

ČLANAK 2.5.

Poljoprivredne zaštitne mjere

1. Poljoprivredni proizvodi koji u stranci ispunjavaju uvjete za proizvod s podrijetlom (dalje u tekstu „poljoprivredni proizvodi s podrijetlom”) ne podliježu nikakvim carinama koje druga stranka primjenjuje u skladu s posebnom zaštitnom mjerom donesenom na temelju Sporazuma o poljoprivredi.
2. Poljoprivredne zaštitne mjere na poljoprivredne proizvode s podrijetlom u okviru ovog Sporazuma mogu se primjenjivati u skladu s Prilogom 2-A dijelom 3 odjeljkom C.

ODJELJAK B

Nacionalni tretman i pristup tržištu za robu

ČLANAK 2.6.

Razvrstavanje robe

1. Razvrstavanje robe u trgovini između stranaka mora biti u skladu s Harmoniziranim sustavom.

2. Svaka stranka osigurava dosljednost u primjeni svojih zakona i propisa o tarifnom razvrstavanju robe s podrijetlom druge stranke.

ČLANAK 2.7.

Nacionalni tretman

Svaka stranka odobrava nacionalni tretman robi druge stranke u skladu s člankom III. GATT-a iz 1994. U tu se svrhu članak III. GATT-a iz 1994. ugrađuje *mutatis mutandis* u ovaj Sporazum i postaje njegov sastavni dio.

ČLANAK 2.8.

Smanjenje i ukidanje carina na uvoz

1. Ako ovim Sporazumom nije predviđeno drukčije, svaka stranka smanjuje ili ukida carine na robu s podrijetlom druge stranke u skladu s Prilogom 2-A.

2. Ako stranka smanji svoju carinsku stopu koja se primjenjuje prema načelu najpovlaštenije nacije, ta se carinska stopa primjenjuje na robu s podrijetlom druge stranke ako je i sve dok je ta stopa niža od carinske stope na istu robu koja je izračunana u skladu s Prilogom 2-A.
3. Postupanje s robom s podrijetlom stranke koja je razvrstana u tarifne stavke označene s „S” u stupcu „Napomena” u Rasporedu za Europsku uniju u odjeljku B dijela 2. Priloga 2.-A i u Rasporedu za Japan u odjeljku D dijela 3. Priloga 2.-A podliježe preispitivanju stranaka u petoj godini nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma ili u godini o kojoj se stranke dogovore, ovisno o tome što nastupi ranije. Preispitivanje se provodi radi poboljšanja uvjeta pristupa tržištu, primjerice mjerama kao što su brže smanjenje ili ukidanje carina, pojednostavnjenje postupaka nadmetanja i povećanje količina kvote te rješavanje problema povezanih s pristojbama.
4. Ako stranka na temelju međunarodnog sporazuma trećoj zemlji za robu obuhvaćenu stavkom 3. odobrava veće ili brže smanjenje carina, veću kvotu ili drugi tretman koji je povoljniji od onog predviđenog ovim Sporazumom, čime se utječe na ravnotežu te robe na tržištu Europske unije ili Japana, stranke će započeti takvo preispitivanje u roku od tri mjeseca od datuma stupanja na snagu međunarodnog sporazuma između Europske unije i te treće zemlje ili između Japana i te treće zemlje kako bi osigurale da drugoj stranci bude odobren barem jednak povlašteni tretman, te će preispitivanje nastojati zaključiti u roku od šest mjeseci od istog datuma.

ČLANAK 2.9.

Roba koja ponovno ulazi na tržište nakon popravka i izmjene

1. Stranka ne primjenjuje carinu na robu, neovisno o njezinu podrijetlu, koja ponovno ulazi na njezino carinsko područje nakon što je privremeno izvezena s njezina carinskog područja na carinsko područje druge stranke radi popravka ili izmjene, neovisno o tome je li se taj popravak ili izmjena mogao obaviti na carinskom području prve stranke, pod uvjetom da predmetna roba ponovno uđe na carinsko područje te prve stranke u roku utvrđenom njezinim zakonima i propisima¹.
2. Stavak 1. ne primjenjuje se na robu na carinskom području stranke pod carinskom provjerom bez plaćanja uvoznih carina i poreza koja se izvozi radi popravka ili izmjene i koja ne ulazi ponovno na carinsko područje pod carinskom provjerom bez plaćanja uvoznih carina i poreza.

¹ U Europskoj uniji za potrebe ovog stavka primjenjuje se postupak vanjske proizvodnje utvrđen u Uredbi (EU) br. 952/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. listopada 2013. o Carinskom zakoniku Unije.

3. Stranka ne primjenjuje carinu na robu, neovisno o njezinu podrijetlu, koja se privremeno uvozi s carinskog područja druge stranke radi popravka ili izmjene, pod uvjetom da se roba ponovno izveze s carinskog područja države uvoznice u roku utvrđenom njezinim zakonima i propisima¹.

4. Za potrebe ovog članka „popravak” ili „izmjena” znači svaka radnja ili postupak koji se poduzimaju na robi radi popravka kvarova u radu ili materijalne štete, a koji podrazumijevaju ponovno uspostavljanje prvotne funkcije robe ili osiguravanje sukladnosti s tehničkim zahtjevima za uporabu. Popravak ili izmjena robe uključuju obnovu i održavanje bez obzira na moguće povećanje vrijednosti robe, ali ne uključuju radnju ili postupak kojima se:

- (a) uništavaju osnovne značajke robe ili stvara nova ili tržišno različita roba;
- (b) nedovršena roba pretvara u gotovu robu; ili
- (c) mijenja funkcija robe.

¹ U Europskoj uniji za potrebe ovog stavka primjenjuje se postupak unutarnje proizvodnje utvrđen u Uredbi (EU) br. 952/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. listopada 2013. o Carinskom zakoniku Unije.

ČLANAK 2.10.

Privremeni uvoz robe

Svaka stranka odobrava bescarinski privremeni uvoz na svoje carinsko područje sljedeće robe u skladu sa svojim zakonima i propisima, pod uvjetom da roba nije podvrgnuta nikakvim izmjenama, osim uobičajene amortizacije zbog uporabe, te da se izveze u roku koji je odredila svaka stranka:

- (a) robe namijenjene izlaganju ili uporabi na izložbama, sajmovima, sastancima ili sličnim događanjima;
- (b) profesionalne opreme, uključujući opremu za tisak ili opremu za emitiranje zvuka ili televizijsko emitiranje, kinematografsku opremu, dodatne aparate za tu opremu i njezin pribor;
- (c) komercijalnih uzoraka i reklamnih filmova i snimki;
- (d) kontejnera i paleta koji se upotrebljavaju ili će se upotrebljavati u međunarodnom prometu, pribora i opreme za njih;

- (e) materijala za razonodu pomoraca;
- (f) robe uvezene isključivo u znanstvene svrhe;
- (g) robe uvezene za međunarodna sportska natjecanja, za demonstracije ili trening;
- (h) osobnih stvari privremenih posjetitelja; i
- (i) turističkih promidžbenih materijala.

ČLANAK 2.11.

Određivanje carinske vrijednosti

Za potrebe određivanja carinske vrijednosti robe kojom se trguje između stranaka primjenjuju se *mutatis mutandis* odredbe dijela I. Sporazuma o provedbi članka VII. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u.

ČLANAK 2.12.

Izvozne carine

Stranka ne donosi niti primjenjuje carine, poreze, naknade ili druge pristojbe na robu izvezenu iz te stranke u drugu stranku ili nacionalne poreze ili druge pristojbe na robu izvezenu u drugu stranku, koji su veći od onih koji bi bili uvedeni na sličnu robu namijenjenu domaćoj potrošnji. Za potrebe ovog članka, naknade ili druge pristojbe ne uključuju naknade ili druge pristojbe uvedene u skladu s člankom 2.16. koje su ograničene na iznos približnog troška pružene usluge.

ČLANAK 2.13.

Mirovanje

1. Ako ovim Sporazumom nije predviđeno drukčije, stranka ne smije povećati nijednu carinu na robu s podrijetlom druge stranke iznad stope koja se primjenjuje u skladu s Prilogom 2.-A.
2. Podrazumijeva se da stranka može povećati carinu na razinu utvrđenu u Rasporedu za Europsku uniju u odjeljku B dijela 2. Priloga 2.-A i u Rasporedu za Japan u odjeljku D dijela 3. Priloga 2.-A za predmetnu godinu nakon jednostranog smanjenja carine.

ČLANAK 2.14.

Izvozna konkurencija

1. Za potrebe ovog članka „izvozne subvencije” znači subvencije iz članka 1. točke (e) Sporazuma o poljoprivredi i druge subvencije navedene u Prilogu I. Sporazumu o SCM-u koje se mogu primjenjivati na poljoprivredne proizvode navedene u Prilogu 1. Sporazumu o poljoprivredi.
2. Stranke potvrđuju svoju odlučnost, izraženu u Ministarskoj odluci WTO-a od 19. prosinca 2015. o izveznoj konkurenciji (WT/MIN(15)/45, WT/L/980), da u pogledu izvoznih subvencija i izvoznih mjera s istovjetnim učinkom postupaju s krajnjom suzdržanošću, kako je utvrđeno u navedenoj odluci.

ČLANAK 2.15.

Uvozna i izvozna ograničenja

1. Stranka ne donosi niti provodi zabrane ili ograničenja osim carina na uvoz bilo koje robe druge stranke ili na izvoz ili prodaju za izvoz bilo koje robe na carinsko područje druge stranke, osim u skladu s člankom XI. GATT-a iz 1994. U tu se svrhu članak XI. GATT-a iz 1994. ugrađuje *mutatis mutandis* u ovaj Sporazum i postaje njegov sastavni dio.

2. Ako namjerava donijeti zabranu ili ograničenje izvoza ili prodaje za izvoz za bilo koju robu iz Priloga 2.-B u skladu s člankom XI. stavkom 2. ili člankom XX. GATT-a iz 1994., stranka je dužna:

- (a) nastojati ograničiti tu zabranu ili ograničenje u mjeri u kojoj je to nužno, uzimajući u obzir njihove moguće negativne učinke na drugu stranku;
- (b) o tome drugoj stranci dostaviti pisanu obavijest, po mogućnosti prije uvođenja zabrane ili ograničenja i što je moguće ranije, a ako to nije moguće, najkasnije 15 dana od datuma uvođenja, pri čemu ta pisana obavijest mora sadržavati opis robe o kojoj je riječ, opis uvedene zabrane ili ograničenja, uključujući njezinu prirodu, razloge za uvođenje i datum uvođenja te očekivano trajanje; i
- (c) drugoj stranci na zahtjev pružiti razumnu mogućnost savjetovanja u vezi s bilo kojim pitanjem koje se odnosi na tu zabranu ili ograničenje.

ČLANAK 2.16.

Naknade i formalnosti povezane s uvozom i izvozom

1. Svaka stranka osigurava, u skladu s člankom VIII. GATT-a iz 1994., da sve naknade i pristojbe bilo kakve naravi, osim carina, izvoznih carina i poreza u skladu s člankom III. GATT-a iz 1994., koje je ta stranka uvela na uvoz ili izvoz ili u vezi s uvozom ili izvozom, budu ograničene na iznos približnog troška pruženih usluga, koji se ne obračunava na *ad valorem* osnovi, te da ne predstavljaju neizravnu zaštitu domaće robe ili oporezivanje uvoza za fiskalne potrebe.
2. Stranka ne zahtijeva konzularne transakcije, uključujući povezane naknade i pristojbe. Za potrebe ovog stavka, „konzularne transakcije” znači zahtjevi konzularnog predstavništva stranke uvoznice u stranci izvoznici za potrebe dobivanja konzularnih računa ili konzularnih viza za trgovačke račune, potvrda o podrijetlu, manifesta, izvoznih deklaracija ili bilo koje druge carinske dokumentacije koja se zahtijeva za uvoz ili u vezi s uvozom.

ČLANAK 2.17.

Postupci izdavanja uvoznih i izvoznih dozvola

1. Stranke potvrđuju svoja postojeća prava i obveze iz Sporazuma o postupcima izdavanja uvoznih dozvola.
2. Svaka stranka donosi ili provodi postupke izdavanja izvoznih dozvola u skladu s člankom 1. stavcima od 1. do 9. i člankom 3. Sporazuma o postupcima izdavanja uvoznih dozvola. U tu se svrhu te odredbe Sporazuma o postupcima izdavanja uvoznih dozvola ugrađuju *mutatis mutandis* u ovaj Sporazum te se primjenjuju na postupke izdavanja izvoznih dozvola između stranaka. Stranka može donijeti ili provoditi postupke izdavanja izvoznih dozvola u skladu s člankom 2. Sporazuma o postupcima izdavanja uvoznih dozvola. Stavci od 2. do 8. primjenjuju se na svu robu navedenu u Prilogu 2.-B.
3. Svaka stranka osigurava da se svi postupci izdavanja izvoznih dozvola primjenjuju na neutralnoj osnovi i da se provode na pošten, pravedan, nediskriminirajući i transparentan način.
4. Svaka stranka donosi ili provodi postupke izdavanja izvoznih ili uvoznih dozvola samo ako nisu razumno dostupni drugi odgovarajući postupci za ostvarivanje administrativne svrhe.

5. Stranka ne donosi niti provodi neautomatske postupke izdavanja uvoznih ili izvoznih dozvola, osim ako je to nužno za provedbu mjere koja je u skladu s ovim Sporazumom. Stranka koja donosi neautomatske postupke izdavanja dozvola jasno navodi mjeru koja se provodi takvim postupkom izdavanja dozvola.
6. Svaka stranka odgovara u roku od 60 dana na sve upite druge stranke o postupcima izdavanja uvoznih ili izvoznih dozvola koje prva stranka namjerava donijeti ili je donijela ili provodi te o kriterijima za odobravanje ili dodjelu uvoznih ili izvoznih dozvola.
7. Pri primjeni izvoznih ograničenja na robu u obliku kvote stranka nastoji postići da se raspodjela trgovine tom robom što više približi udjelima koji bi se očekivali da nema tog ograničenja.
8. Ako stranka donese ili provodi postupke izdavanja izvoznih dozvola, stranke provode savjetovanja na zahtjev druge stranke u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na provedbu tih postupaka te uzimaju u obzir rezultate tih savjetovanja.

ČLANAK 2.18.

Obnovljeni proizvodi

1. Ako ovim Sporazumom nije predviđeno drukčije, svaka stranka osigurava da se obnovljeni proizvodi tretiraju kao nova roba. Svaka stranka može zahtijevati da obnovljeni proizvodi budu označeni kao takvi pri distribuciji ili prodaji.
2. Za potrebe ovog članka „obnovljeni proizvodi” znači roba razvrstana u tarifni broj 40.12, odsjeke od 84 do 90 ili tarifni broj 94.02 Harmoniziranog sustava koja:¹
 - (a) se u cijelosti ili djelomično sastoji od dijelova dobivenih iz korištene robe;
 - (b) ima sličan očekivani vijek trajanja i učinkovitost kao takva roba, kada je nova; i
 - (c) ima slično tvorničko jamstvo kao takva roba, kada je nova.

¹ Podrazumijeva se da se upućivanja na tarifni broj Harmoniziranog sustava u ovom poglavlju temelje na Harmoniziranom sustavu kako je izmijenjen 1. siječnja 2017.

ČLANAK 2.19.

Netarifne mjere

1. Obveze svake stranke u pogledu netarifnih mjera za robu utvrđene su u prilogima 2.-C i 2.-D.
2. Nakon isteka 10 godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma, ili na zahtjev stranke, stranke procjenjuju mogu li se pitanja koja proizlaze iz netarifnih mjera za robu učinkovito rješavati u okviru ovog Sporazuma. Kao rezultat te procjene stranke se savjetuju kako bi razmotrile proširenje opsega postojećih obveza ili preuzimanje dodatnih obveza od zajedničkog interesa u vezi s netarifnim mjerama za robu, uključujući u vezi sa suradnjom. Na temelju tih savjetovanja stranke se mogu dogovoriti o započinjanju pregovora od uzajamnog interesa. Pri provedbi ovog stavka stranke uzimaju u obzir iskustvo stečeno tijekom prethodnog razdoblja provedbe ovog Sporazuma.

ČLANAK 2.20.

Ograničenja radi zaštite bilance plaćanja

1. Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao da sprečava stranku da poduzme bilo kakve mjere za potrebe bilance plaćanja. Stranka koja poduzima takve mjere postupa u skladu s uvjetima utvrđenima u članku XII. GATT-a iz 1994. i Dogovoru o odredbama o bilanci plaćanja Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. iz Priloga 1.A Sporazumu o WTO-u.
2. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku da primjenjuje deviznu kontrolu ili devizna ograničenja u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda.

ČLANAK 2.21.

Označivanje podrijetla

Ako ovim Sporazumom nije predviđeno drukčije, ako stranka za robu koja nije prehrambeni ili poljoprivredni proizvod ili proizvod ribarstva, kako je definirana u zakonima i propisima te stranke, zahtijeva obvezno označivanje zemlje podrijetla, smatra se da je u slučaju Europske unije taj zahtjev ispunjen oznakom „proizvedeno u Japanu” ili sličnom oznakom na jeziku zemlje uvoznice, te u slučaju Japana oznakom „proizvedeno u EU-u” ili sličnom oznakom na japanskom. Poglavlje 3. ne primjenjuje se na ovaj članak.

ČLANAK 2.22.

Opće iznimke

1. Za potrebe ovog poglavlja članak XX. GATT-a iz 1994. ugrađuje se *mutatis mutandis* u ovaj Sporazum i postaje njegov sastavni dio.
2. Ako namjerava poduzeti bilo kakve mjere u skladu s člankom XX. točkama (i) i (j) GATT-a iz 1994., stranka je dužna:
 - (a) drugoj stranci dostaviti sve relevantne informacije; i
 - (b) drugoj stranci na zahtjev pružiti razumnu mogućnost savjetovanja u vezi s bilo kojim pitanjem koje se odnosi na tu mjeru, radi pronalaska obostrano prihvatljivog rješenja.
3. Stranke se mogu dogovoriti o svim sredstvima nužnima za rješavanje pitanja u vezi s kojima se provodi savjetovanje iz stavka 2. točke (b).

4. Ako zbog izvanrednih i kritičnih okolnosti koje zahtijevaju hitno djelovanje nije moguće prethodno dostaviti informacije ili provesti provjeru, stranka koja namjerava poduzeti predmetne mjere može odmah primijeniti mjere koje su nužne za rješavanje situacije te o tome odmah obavješćuje drugu stranku.

ODJELJAK C

Olakšavanje izvoza proizvoda od vina

ČLANAK 2.23.

Područje primjene

Odredbe ovog odjeljka ne primjenjuju se na drugu robu osim proizvoda od vina razvrstanih u tarifni broj 22.04 Harmoniziranog sustava.

ČLANAK 2.24.

Opće načelo

Ako člancima od 2.25. do 2.28. nije predviđeno drukčije, uvoz i prodaja proizvoda od vina obuhvaćenih ovim odjeljkom kojima se trguje između stranaka provodi se u skladu sa zakonima i propisima stranke uvoznice.

ČLANAK 2.25.

Odobravanje enoloških postupaka – prva faza

1. Od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma Europska unija odobrava uvoz i prodaju proizvoda od vina namijenjenih prehrani ljudi u Europskoj uniji podrijetlom iz Japana, koji su proizvedeni u skladu s:
 - (a) definicijama proizvoda i odobrenim enološkim praksama te ograničenjima koja su na snazi u Japanu za prodaju japanskih vina, kako su navedeni u odjeljku A dijela 2. Priloga 2.-E, pod uvjetom da su u skladu s definicijama proizvoda i enološkim praksama i ograničenjima iz odjeljka A dijela 1. Priloga 2.-E; i
 - (b) enološkim praksama kako su navedene u odjeljku B dijela 2. Priloga 2.-E.
2. Od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma Japan odobrava uvoz i prodaju proizvoda od vina namijenjenih prehrani ljudi u Japanu podrijetlom iz Europske unije, koji su proizvedeni u skladu s:
 - (a) definicijama proizvoda i odobrenim enološkim praksama te ograničenjima koja su na snazi u Europskoj uniji, kako su navedeni u odjeljku A dijelu 1. Priloga 2.-E, pod uvjetom da su u skladu s definicijama proizvoda i enološkim praksama i ograničenjima iz odjeljka A dijela 2. Priloga 2.-E; i

(b) enološkim praksama kako su navedene u odjeljku B dijela 1. Priloga 2.-E.

3. Na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke međusobno razmjenjuju obavijesti kojima potvrđuju da su završeni njihovi postupci odobravanja enoloških postupaka iz odjeljka B dijela 1. odnosno odjeljka B dijela 2. Priloga 2.-E.

ČLANAK 2.26.

Odobranje enoloških postupaka – druga faza

1. Europska unija žurno poduzima potrebne korake za odobravanje enoloških praksi iz odjeljka C dijela 2. Priloga 2.-E te obavješćuje Japan o završetku svojih postupaka odobravanja.
2. Japan žurno poduzima potrebne korake za odobravanje enoloških praksi iz odjeljka C dijela 1. Priloga 2.-E te obavješćuje Europsku uniju o završetku svojih postupaka odobravanja.
3. Odobrenje iz stavaka 1. i 2. stupa na snagu na dan zadnje obavijesti stranaka.

ČLANAK 2.27.

Odobravanje enoloških postupaka – treća faza

1. Europska unija poduzima potrebne korake za odobravanje enoloških praksi iz odjeljka D dijela 2. Priloga 2.-E te obavješćuje Japan o završetku svojih postupaka odobravanja.
2. Japan poduzima potrebne korake za odobravanje enoloških praksi iz odjeljka D dijela 1. Priloga 2.-E te obavješćuje Europsku uniju o završetku svojih postupaka odobravanja.
3. Odobrenje iz stavaka 1. i 2. stupa na snagu na dan zadnje obavijesti stranaka.

ČLANAK 2.28.

Samocertificiranje

1. Certifikat ovjeren u skladu s japanskim zakonima i propisima, uključujući vlastiti certifikat proizvođača koji je odobrilo nadležno japansko tijelo smatra se dostatnom potvrdom da su ispunjeni zahtjevi za uvoz i prodaju u Europskoj uniji proizvoda od vina podrijetlom iz Japana iz članaka 2.25., 2.26. ili 2.27.

2. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma radna skupina za vino osnovana u skladu s člankom 22.4. donosi odluku kojom se utvrđuju modaliteti:

- (a) za provedbu stavka 1., osobito u vezi s obrascima koje treba upotrebljavati te podacima koje treba navesti na certifikatu; i
- (b) za suradnju između kontaktnih točaka koje je odredila Europska unije za svaku od svojih država članica i kontaktnih točaka koje je odredio Japan.

3. Nije potreban nikakav certifikat ili druga jednakovrijedna dokumentacija kao dokaz o ispunjenju zahtjeva za uvoz i prodaju u Japanu proizvoda od vina podrijetlom iz Europske unije iz članaka 2.25., 2.26. ili 2.27.

ČLANAK 2.29.

Preispitivanje, savjetovanja i privremena suspenzija samocertificiranja

1. Stranke preispituju provedbu:

- (a) članka 2.26. redovito, a najmanje jednom godišnje tijekom dvije godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma; i

(b) članka 2.27. najkasnije tri godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma.

2. Ako tijekom preispitivanja provedbe članka 2.26. utvrde da obavijesti iz članka 2.26. nisu razmijenjene u roku od dvije godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, stranke započinju savjetovanja radi postizanja dogovora o praktičnom rješenju.

3. Ako u roku od dvije godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma nije dostavljena obavijest iz članka 2.26. stavka 2., a obavijest iz članka 2.26. stavka 1. je dostavljena, Europska unija može privremeno suspendirati prihvaćanje samocertificiranja proizvoda od vina iz članka 2.28. ako se u roku od tri mjeseca od pokretanja savjetovanja iz stavka 2. ne postigne dogovor o praktičnom rješenju iz stavka 2.

4. Privremena suspenzija prihvaćanja samocertificiranja iz stavka 3. prestaje čim Japan Europskoj uniji dostavi obavijest iz članka 2.26. stavka 2.

5. Ako tijekom preispitivanja provedbe članka 2.27. iz stavka 1. utvrde da obavijesti iz članka 2.27. nisu razmijenjene u roku od pet godina od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, stranke započinju savjetovanja.

6. Ništa u ovom Sporazumu ne utječe na prava i obveze stranke koji proizlaze iz Sporazuma o SPS-u.

ČLANAK 2.30.

Mirovanje

1. Za pitanja obuhvaćena člancima od 2.25. do 2.28. stranka ne utvrđuju uvjete koji su manje povoljni od uvjeta predviđenih ovim odjeljkom ili propisanih njezinim zakonima i propisima na snazi na dan potpisivanja ovog Sporazuma.
2. Stavkom 1. ne dovodi se u pitanje pravo stranaka da poduzmu sanitarne i fitosanitarne mjere potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka, pod uvjetom da te mjere nisu u suprotnosti s odredbama Sporazuma o SPS-u.

ČLANAK 2.31.

Izmjene

Zajednički odbor osnovan u skladu s člankom 22.1. može donijeti odluke o izmjeni Priloga 2.-E, dodati, izbrisati ili izmijeniti upućivanja na enološke prakse, ograničenja i druge elemente, u skladu s člankom 23.2. stavkom 3.

ODJELJAK D

Druge odredbe

ČLANAK 2.32.

Razmjena informacija

1. Za potrebe praćenja funkcioniranja ovog Sporazuma te tijekom razdoblja od 10 godina od stupanja na snagu ovog Sporazuma stranke godišnje razmjenjuju uvozne statistike za razdoblje koje se odnosi na posljednju dostupnu kalendarsku godinu. Odbor za trgovinu robom osnovan u skladu s člankom 22.3. može produljiti to razdoblje na dodatnih pet godina.
2. U okviru uvoznih statistika iz stavka 1. razmjenjuju se, u mjeri u kojoj je to moguće, podaci koji se odnose na razdoblje koje obuhvaća posljednju dostupnu kalendarsku godinu, uključujući podatke na temelju nomenklature stranke o vrijednosti i obujmu uvoza robe druge stranke na koju se na temelju ovog Sporazuma primjenjuje povlašteno tarifno postupanje te onu na koju se ne primjenjuje povlašteno tarifno postupanje.

ČLANAK 2.33.

Posebne mjere za upravljanje povlaštenim tarifnim postupanjem

1. Stranke su svjesne da bi se povrede njihova carinskog zakonodavstva u vezi s povlaštenim tarifnim postupanjem na temelju ovog Sporazuma mogle negativno odraziti na domaću industriju i suglasne su surađivati na sprečavanju, otkrivanju i suzbijanju takvih povreda u skladu s relevantnim odredbama poglavlja 3. te u skladu sa Sporazumom između Europske zajednice i Vlade Japana o suradnji i uzajamnoj administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima, sastavljenim u Bruxellesu 30. siječnja 2008. (dalje u tekstu „CMAA”).
2. U skladu s postupkom utvrđenim u stavcima od 4. do 7. stranka može privremeno suspendirati povlašteno tarifno postupanje na temelju ovog Sporazuma za predmetnu robu koja je povezana sa sustavnim povredama iz točke (a) ako na temelju objektivnih, uvjerljivih i provjerljivih informacija utvrdi:
 - (a) da su počinjene sustavne povrede njezina carinskog zakonodavstva u vezi s povlaštenim tarifnim postupanjem na temelju ovog Sporazum za određenu robu; i
 - (b) da je druga stranka sustavno i neopravdano odbijala ili na drugi način nije uspostavila suradnju iz stavka 1. u vezi sa sustavnim povredama iz točke (a).

3. Neovisno o stavku 2., privremena suspenzija ne primjenjuje se na trgovce koji ispunjavaju kriterije sukladnosti o kojima su se stranke dogovorile u postupku savjetovanja iz stavka 4.
4. Stranka koja je utvrdila činjenice iz stavka 2. bez nepotrebne odgode o tome obavještuje drugu stranku te joj dostavlja dostatne informacije u prilog pokretanju savjetovanja, uključujući sažetak osnovnih činjenica u vezi s člankom 2. točkama (a) i (b) te započinje savjetovanja s drugom strankom u okviru Odbora za trgovinu robom radi postizanja rješenja prihvatljivog za obje stranke te dogovaranja o kriterijima sukladnosti u pogledu zahtjeva ovog Sporazuma i mjerodavnog carinskog zakonodavstva.
5. Prije donošenja konačne odluke, stranka koja je utvrdila činjenice iz stavka 2. obavještuje sve zainteresirane strane o svojoj namjeri da uvede privremenu suspenziju te osigurava da te strane imaju mogućnost u potpunosti braniti svoje interese. Privremena suspenzija ne primjenjuje se na zainteresirane strane pod uvjetom da stranci koja je utvrdila činjenice objektivno i na zadovoljavajući način dokažu da ne sudjeluju u sustavnim povredama iz stavka 2. točke (a).

6. Nakon postupaka iz stavaka 4. i 5., ako u roku od šest mjeseci od obavijesti stranke ne postignu dogovor o prihvatljivom rješenju, stranka koja je utvrdila činjenice može odlučiti privremeno suspendirati povlašteno tarifno postupanje na temelju ovog Sporazuma za predmetnu robu, uzimajući u obzir iznimku predviđenu u stavku 3. O privremenoj suspenziji mora bez nepotrebne odgode obavijestiti drugu stranku.

7. Privremena se suspenzija primjenjuje samo onoliko dugo koliko je potrebno za suzbijanje povreda, ali ne dulje od šest mjeseci. Ako stranka utvrdi da nakon isteka privremene suspenzije još uvijek postoje uvjeti koji su doveli do prvotne suspenzije, ta stranka može odlučiti produljiti privremenu suspenziju nakon što o svojem nalazu obavijesti drugu stranku te joj dostavi dovoljno informacija u prilog produljenju suspenzije. Svaka privremena suspenzija završava najkasnije dvije godine od prvotne suspenzije, osim ako se Odboru za trgovinu robom dokaže da na kraju svakog produljenja još uvijek postoje uvjeti koji su doveli do prvotne suspenzije.

8. Uvedena privremena suspenzija podliježe periodičnom savjetovanju u Odboru za trgovinu robom.

9. Stranka koja je utvrdila činjenice iz stavaka od 2. do 7. u skladu s internim postupcima objavljuje obavijesti uvoznicima o bilo kakvim obavijestima i odlukama u vezi s privremenim suspenzijama iz stavaka od 4. do 7.

10. Privremena suspenzija ne primjenjuje se na trgovce osim onih iz stavka 3. i zainteresirane strane iz stavka 5. pod uvjetom da stranci koja je utvrdila činjenice iz stavaka od 2. do 7. objektivno i na zadovoljavajući način dokažu da ne sudjeluju u sustavnim povredama iz stavka 2. točke (a).

11. Podrazumijeva se da se ništa u ovom članku ne tumači kao da sprečava trgovce ili zainteresirane strane da protiv stranke koja je utvrdila činjenice iz stavaka od 2. do 7. podnesu zahtjev za nadoknadu nezakonite štete uzrokovane mjerama iz stavka 6., u skladu sa svojim zakonima i propisima.

ČLANAK 2.34.

Odbor za trgovinu robom

1. Odbor za trgovinu robom, osnovan u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog članka „Odbor”), odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja.

2. Odbor ima sljedeće funkcije:

(a) preispitivanje i praćenje provedbe i primjene ovog poglavlja;

- (b) dostavljanje izvješća Zajedničkom odboru o nalazima Odbora; i
 - (c) obavljanje drugih funkcija koje mu može delegirati Zajednički odbor u skladu s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (b).
3. Vrijeme, mjesto i način održavanja sastanaka Odbora zajedničkim dogovorom utvrđuju predstavnici stranaka.

ČLANAK 2.35.

Radna skupina za vino

1. Radna skupina za vino osnovana u skladu s člankom 22.4. stavkom 1. odgovorna je za učinkovitu provedbu i primjenu odjeljka C i Priloga 2.-E.
2. Radna skupina za vino ima sljedeće funkcije:
 - (a) utvrđivanje modaliteta u vezi sa samocertificiranjem iz članka 2.28. stavka 2.;

- (b) praćenje provedbe članaka od 2.25. do 2.29., uključujući preispitivanje i savjetovanja na temelju članka 2.29.; i
 - (c) razmatranje izmjena Priloga 2.-E i davanje preporuka Zajedničkog odbora u pogledu donošenja odluke u vezi s tim izmjenama.
3. Radna skupina za vino svoj prvi sastanak održava na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma.

POGLAVLJE 3.

PRAVILA O PODRIJETLU I POSTUPCI U VEZI S PODRIJETLOM

ODJELJAK A

Pravila o podrijetlu

ČLANAK 3.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „akvakultura” znači uzgoj vodenih organizama, uključujući ribe, mekušce, rakove i ostale vodene beskrležnjake i vodene biljke, iz reproduktivnog materijala kao što su jajašca, mlad, male ribe, ličinke, mladi losos (parr i smolt) ili druga nezrela riba nakon stadija ličinke, intervencijom u proces uzgoja ili rasta radi povećanja proizvodnje, kao što je redovito poribljavanje, hranjenje ili zaštita od grabežljivaca;

- (b) „pošiljka” znači proizvodi koje izvoznik istodobno šalje jednom primatelju ili proizvodi koji se otpremaju od izvoznika do primatelja s jednom prijevoznom ispravom odnosno jednim računom, ako nema takve isprave;
- (c) „izvoznik” znači osoba, sa sjedištem u stranci, koja u skladu sa zahtjevima utvrđenima u zakonima i drugim propisima te stranke izvozi ili proizvodi proizvod s podrijetlom te izdaje tvrdnju o podrijetlu;
- (d) „uvoznik” znači osoba koja uvozi proizvod s podrijetlom i za njega traži povlašteno tarifno postupanje;
- (e) „materijal” znači svaka tvar koja se upotrebljava u proizvodnji proizvoda, uključujući sve sastavne dijelove, sastojke, sirovine ili dijelove;
- (f) „materijal bez podrijetla” znači materijal koji ne ispunjava uvjete za materijal s podrijetlom u skladu s ovim poglavljem, uključujući materijal za koji nije moguće utvrditi status materijala s podrijetlom;
- (g) „povlašteno tarifno postupanje” znači stopa carina koja se primjenjuje na robu s podrijetlom u skladu s člankom 2.8. stavkom 1.;

- (h) „proizvod” znači svaka tvar dobivena u procesu proizvodnje, čak i ako je namijenjena za uporabu kao materijal za proizvodnju drugog proizvoda, i podrazumijeva robu iz poglavlja 2.;
i
- (i) „proizvodnja” znači svaka vrsta obrade ili prerade, uključujući sastavljanje.

ČLANAK 3.2.

Zahtjevi za proizvode s podrijetlom

1. Za potrebe primjene povlaštenog tarifnog postupanja u stranci za robu s podrijetlom iz druge stranke u skladu s člankom 2.8. stavkom 1. sljedeći se proizvodi smatraju proizvodima s podrijetlom iz druge stranke ako ispunjavaju sve ostale zahtjeve ovog poglavlja:

- (a) proizvodi dobiveni ili proizvedeni u cijelosti kako je utvrđeno u članku 3.3.;
- (b) proizvodi proizvedeni isključivo od materijala podrijetlom iz te stranke; ili
- (c) proizvodi proizvedeni od materijala bez podrijetla, pod uvjetom da ispunjavaju sve primjenjive zahtjeve Priloga 3.-B.

2. Za potrebe ovog poglavlja teritorijalno područje primjene stranke ne uključuje more, morsko dno i podzemlje izvan njezina teritorijalnog mora.
3. Ako je proizvod stekao status proizvoda s podrijetlom, materijali bez podrijetla upotrijebljeni u njegovoj proizvodnji ne smatraju se materijalima bez podrijetla ako se proizvod ugrađuje kao materijal u drugi proizvod.
4. Zahtjevi utvrđeni u ovom poglavlju u pogledu stjecanja statusa proizvoda s podrijetlom moraju se u stranci ispunjavati bez prekida.

ČLANAK 3.3.

Proizvodi dobiveni u cijelosti

1. Za potrebe članka 3.2. proizvod je u cijelosti dobiven u stranci ako je taj proizvod:
 - (a) biljka ili biljni proizvod koji se u stranci uzgaja, žanje, bere ili skuplja;
 - (b) živa životinja koja je u stranci rođena i uzgojena;
 - (c) proizvod od žive životinje koja je uzgojena u stranci;

- (d) proizvod od zaklane životinje koja je rođena i uzgojena u stranci;
- (e) životinja dobivena lovom, stupačarenjem, ribolovom, skupljanjem ili hvatanjem u stranci;
- (f) proizvod dobiven iz akvakulture u stranci;
- (g) mineral ili druga prirodna tvar, koja nije obuhvaćena točkama od (a) do (f), koja se vadi u stranci;
- (h) ribe, školjkaši ili drugi morski organizmi izvađeni plovilom stranke iz mora, s morskog dna ili iz podzemlja izvan teritorijalnog mora svake stranke i, u skladu s međunarodnim pravom, izvan teritorijalnog mora trećih zemalja;
- (i) proizvod proizveden isključivo od proizvoda navedenih u točki (h) na brodu tvornici stranke izvan teritorijalnog mora svake stranke te, u skladu s međunarodnim pravom, izvan teritorijalnog mora trećih zemalja;
- (j) proizvod koji nije riba, školjkaš ili drugi morski organizam, koji je stranka ili osoba iz stranke izvadila s morskog dna ili iz podzemlja izvan teritorijalnog mora svake stranke, i izvan područja koja su pod nadležnošću trećih zemalja, pod uvjetom da ta stranka ili osoba iz te stranke ima pravo iskorištavati to morsko dno ili podzemlje u skladu s međunarodnim pravom;

(k) proizvod koji je:

- i. otpad ili ostatak proizvodnje u stranci; ili
- ii. otpad ili ostatak dobiven od korištenih proizvoda skupljenih u stranci, pod uvjetom da su ti proizvodi prikladni samo za uporabu sirovina; ili

(l) proizvod proizveden u stranici isključivo od proizvoda navedenih u točkama od (a) do (k) ili od njihovih derivata.

2. „Plovilo stranke” iz stavka 1. točke (h) ili „brod tvornica stranke” iz stavka 1. točke (i) znači plovilo odnosno brod tvornica koji:

(a) je registriran u državi članici Europske unije ili u Japanu;

(b) plovi pod zastavom države članice Europske unije ili Japana; i

(c) ispunjava jedan od sljedećih zahtjeva:

- i. barem je 50 posto u vlasništvu jedne ili više fizičkih osoba stranke; ili

ii. u vlasništvu je jedne ili više pravnih osoba¹:

(A) koje imaju sjedište i glavno mjesto poslovanja u stranci; i

(B) u kojima barem 50 posto vlasništva pripada fizičkim ili pravnim osobama stranke.

ČLANAK 3.4.

Nedostatna obrada ili prerada

1. Neovisno o članku 3.2. stavku 1. točki (c), proizvod se ne smatra proizvodom s podrijetlom iz stranke ako se u proizvodnji tog proizvoda u toj stranci obavlja samo jedan ili više sljedećih postupaka na materijalima bez podrijetla:

(a) postupci konzerviranja kao što su sušenje, zamrzavanje, čuvanje u salamuri i drugi slični postupci čija je jedina svrha osigurati da proizvod ostane u dobrom stanju tijekom prijevoza i skladištenja;

¹ Za potrebe ovog poglavlja „pravna osoba” znači svaki pravni subjekt koji je propisno osnovan ili na drugi način organiziran u skladu s primjenjivim pravom, radi stjecanja dobiti ili radi drugog razloga, neovisno o tome je li u privatnom ili državnom vlasništvu, uključujući bilo koje trgovačko društvo, zakladu, partnerstvo, zajednički pothvat, trgovca pojedinca ili udruženje;

- (b) promjena pakiranja;
- (c) rastavljanje ili sastavljanje pošiljki;
- (d) pranje, čišćenje ili uklanjanje prašine, hrđe, ulja, boje ili drugih premaza na proizvodima;
- (e) glačanje ili prešanje tekstila i predmeta od tekstila;
- (f) jednostavni postupci bojenja ili poliranja;
- (g) ljuštenje, djelomično ili potpuno izbjeljivanje, poliranje i glaziranje žitarica i riže;
- (h) postupci bojenja ili aromatiziranja šećera ili izrade kocki šećera; djelomično ili potpuno mljevenje šećera u krutom obliku;
- (i) lupljenje, uklanjanje koštica ili guljenje voća, orašastih plodova i povrća;
- (j) oštrenje, jednostavno drobljenje ili jednostavno rezanje;
- (k) sijanje, prebiranje, razvrstavanje, raspoređivanje, stupnjevanje ili slaganje, uključujući sastavljanje setova proizvoda;

- (l) jednostavno pakiranje u staklenke, limenke, bočice, vreće, sanduke ili kutije, jednostavno pričvršćivanje na kartone ili ploče i svi drugi jednostavni postupci pakiranja;
- (m) stavljanje ili tiskanje oznaka, etiketa, logotipa i drugih sličnih razlikovnih obilježja na proizvode ili njihovu ambalažu;
- (n) jednostavno miješanje proizvoda¹, neovisno jesu li različitih vrsta ili ne;
- (o) jednostavno dodavanje vode, razrjeđivanje, dehidracija ili denaturacija² proizvoda;
- (p) jednostavno sastavljanje ili sklapanje dijelova radi dobivanja cjelovitog ili gotovog proizvoda ili proizvoda koji se razvrstava kao cjeloviti ili gotovi proizvod u skladu s pravilom 2.(a) Općih pravila za tumačenje Harmoniziranog sustava; rastavljanje proizvoda na dijelove; ili
- (q) klanje životinja.

¹ Za potrebe ovog članka jednostavno miješanje proizvoda uključuje miješanje šećera.

² Za potrebe ovog članka denaturacija posebno uključuje činjenje proizvoda neprikladnima za prehranu ljudi dodavanjem toksičnih tvari ili tvari neugodnog okusa.

2. Za potrebe stavka 1. postupci se smatraju jednostavnima ako za njihovo izvođenje nisu potrebne posebne vještine ili strojevi, aparati ili oprema posebno proizvedeni ili ugrađeni za te postupke.

ČLANAK 3.5.

Višestruko podrijetlo

1. Proizvod koji ispunjava uvjete za proizvod s podrijetlom iz stranke smatra se proizvodom s podrijetlom iz druge stranke ako se upotrebljava kao materijal u proizvodnji drugog proizvoda u drugoj stranci.
2. Proizvodnja provedena na materijalu bez podrijetla u stranci može se uzeti u obzir za potrebe utvrđivanja je li proizvod podrijetlom iz druge stranke.
3. Stavci 1. i 2. ne primjenjuju se ako proizvodnja provedena u drugoj stranci ne prelazi jedan ili više postupaka iz članka 3.4. stavka 1. točki od (a) do (q).
4. Kako bi mogao ispuniti tvrdnju o podrijetlu iz članka 3.16. stavka 2. točke (a) za proizvod iz stavka 2., izvoznik od svojeg dobavljača mora pribaviti informacije utvrđene u Prilogu 3.-C.

5. Informacije iz stavka 4. primjenjuju se na pojedinačnu pošiljku ili više pošiljki istog materijala koje se isporučuju u razdoblju koje nije dulje od 12 mjeseci od datuma dostavljanja informacija.

ČLANAK 3.6.

Dopuštena odstupanja

1. Ako materijal bez podrijetla koji se upotrebljava u proizvodnji proizvoda ne ispunjava zahtjeve iz Priloga 3.-B, proizvod se smatra proizvodom s podrijetlom iz stranke, pod uvjetom da:
 - (a) za proizvod razvrstan u poglavlja od 1 do 49 ili poglavlja od 64 do 97 Harmoniziranog sustava¹, vrijednost svih materijala bez podrijetla ne prelazi 10 posto cijene proizvoda franko tvornica ili cijene proizvoda franko brod;
 - (b) za proizvod razvrstan u poglavlja od 50 do 63 Harmoniziranog sustava, dopuštena odstupanja primjenjuju se kako je navedeno u napomenama od 6 do 8 Priloga 3.-A.

¹ Podrazumijeva se da se upućivanja na tarifni broj Harmoniziranog sustava u ovom poglavlju temelje na Harmoniziranom sustavu kako je izmijenjen 1. siječnja 2017.

2. Stavak 1. ne primjenjuje se ako vrijednost materijala bez podrijetla koji se upotrebljavaju u proizvodnji proizvoda prelazi bilo koji postotak najveće vrijednosti materijala bez podrijetla utvrđen u zahtjevima iz Priloga 3.-B.
3. Stavak 1. ne primjenjuje se na proizvode koji su u cijelosti dobiveni u stranci u smislu članka 3.3. Ako se u Prilogu 3.-B zahtijeva da materijali koji se upotrebljavaju u proizvodnji proizvoda budu u cijelosti dobiveni, stavci od 1. do 2. se primjenjuju.

ČLANAK 3.7.

Kvalifikacijska jedinica

1. Kvalifikacijska jedinica za primjenu odredaba ovog poglavlja konkretni je proizvod koji se smatra osnovnom jedinicom pri razvrstavanju proizvoda prema Harmoniziranom sustavu.
2. Ako se pošiljka sastoji od više istovjetnih proizvoda razvrstanih u isti tarifni broj Harmoniziranog sustava, pri primjeni odredaba ovog poglavlja u obzir se uzimaju svi pojedinačni proizvodi.

ČLANAK 3.8.

Odvojeno knjigovodstveno iskazivanje

1. Kako bi zadržali status materijala s podrijetlom, zamjenjivi materijali s podrijetlom i materijali bez podrijetla fizički se razdvajaju tijekom skladištenja.
2. Za potrebe ovog članka „zamjenjivi materijali” znači materijali koji su iste vrste i tržišne kvalitete i imaju jednaka tehnička i fizička svojstva te se nakon ugradnje u gotovi proizvod ne mogu razlikovati jedan od drugog.
3. Neovisno o stavku 1., zamjenjivi materijali s podrijetlom i bez podrijetla mogu se upotrebljavati u proizvodnji proizvoda bez fizičkog razdvajanja tijekom skladištenja pod uvjetom da se primjenjuje metoda računovodstvenog razdvajanja.
4. Metoda računovodstvenog razdvajanja iz stavka 3. primjenjuje se u skladu s metodom upravljanja zalihama na temelju općeprihvaćenih računovodstvenih načela u stranci.

5. Stranka može zahtijevati, u skladu s uvjetima utvrđenima u svojim zakonima i propisima, da se za primjenu metode računovodstvenog razdvajanja zatraži prethodno odobrenje njezinih carinskih tijela. Carinsko tijelo stranke nadzire uporabu odobrenja i može oduzeti odobrenje ako nositelj nepropisno primjenjuje metodu računovodstvenog razdvajanja ili ne ispunjava koji drugi uvjet iz ovog poglavlja.

6. Metoda računovodstvenog razdvajanja jest svaka metoda kojom se osigurava da u bilo kojem trenutku

status materijala s podrijetlom ne dobije više materijala no što bi to bio slučaj da su materijali fizički razdvojeni.

ČLANAK 3.9.

Setovi

Smatra se da set, razvrstan u skladu s pravilima 3.(b) i (c) Općih pravila za tumačenje Harmoniziranog sustava, ima podrijetlo iz stranke ako su svi njegovi sastavni dijelovi proizvodi s podrijetlom u skladu s ovim poglavljem. Ako se set sastoji od sastavnih dijelova s podrijetlom i sastavnih dijelova bez podrijetla, set se u cjelini smatra proizvodom s podrijetlom iz stranke pod uvjetom da vrijednost sastavnih dijelova bez podrijetla ne prelazi 15 posto cijene seta franko tvornice ili franko brod.

ČLANAK 3.10.

Neizmijenjenost

1. Proizvod s podrijetlom deklariran za domaću uporabu u stranci uvoznici nakon izvoza i prije deklariranja za domaću uporabu nije izmijenjen ili na bilo koji način preoblikovan ili podvrgnut postupcima osim onima potrebnima za očuvanje u dobrom stanju ili postupcima dodavanja ili stavljanja oznaka, etiketa, plombi ili bilo koje druge dokumentacije radi osiguravanja sukladnosti s posebnim domaćim zahtjevima stranke uvoznice.
2. Proizvod se može uskladištiti ili izložiti u trećoj zemlji pod uvjetom da u toj trećoj zemlji ostane pod carinskim nadzorom.
3. Ne dovodeći u pitanje odjeljak B, pošiljke se mogu razdvojiti u trećoj zemlji ako razdvajanje provodi izvoznik ili ako se ono provodi pod njegovom nadležnošću, pod uvjetom da pošiljke ostanu pod carinskim nadzorom u toj trećoj zemlji.
4. U slučaju dvojbe jesu li ispunjeni zahtjevi iz stavaka od 1. do 3. carinsko tijelo stranke uvoznice može zahtijevati od uvoznika da dostavi dokaz o sukladnosti, bilo kojim sredstvom, uključujući ugovorne prijevozne isprave kao što su teretnice ili činjenične ili konkretne dokaze na temelju označivanja ili numeriranja paketa ili bilo koji dokaz povezan sa samim proizvodom.

ČLANAK 3.11.

Proizvodi koji se vraćaju

Proizvod s podrijetlom iz stranke koji je iz te stranke izvezen u treću zemlju te je vraćen u tu stranku smatra se proizvodom bez podrijetla, osim ako se carinskim tijelima te stranke može dokazati da je proizvod koji se vraća:

- (a) isti kao izvezeni proizvod; i
- (b) da nije bio podvrgnut nikakvim postupcima osim onima koji su bili potrebni kako bi se proizvod očuvao u dobrom stanju dok se nalazi u toj trećoj zemlji ili za vrijeme izvoza.

ČLANAK 3.12.

Pribor, zamjenski dijelovi, alat i materijali s uputama ili drugi informativni materijali

1. Za potrebe ovog članka pribor, zamjenski dijelovi, alat i materijali s uputama ili drugi informativni materijali obuhvaćeni su:

- (a) ako su pribor, zamjenski dijelovi, alat i materijali s uputama ili drugi informativni materijali razvrstani i isporučuju se zajedno s proizvodom, ali nisu fakturirani odvojeno od proizvoda; i

(b) ako su vrste, količine i vrijednost pribora, zamjenskih dijelova, alata i materijala s uputama ili drugih informativnih materijala uobičajeni za taj proizvod.

2. Pribor, zamjenski dijelovi, alat i materijali s uputama ili drugi informativni materijali ne uzimaju se u obzir pri utvrđivanju je li proizvod dobiven u cijelosti ili jesu li zadovoljeni zahtjevi u pogledu proizvodnog postupka ili promjene u razvrstavanju u carinsku tarifu kako su utvrđeni u Prilogu 3.-B.

3. Pri utvrđivanju zadovoljava li proizvod zahtjev u pogledu vrijednosti utvrđen u Prilogu 3.-B, vrijednost pribora, zamjenskih dijelova, alata i materijala s uputama ili drugih informativnih materijali uzima se u obzir kao materijal s podrijetlom ili materijal bez podrijetla pri izračunu za potrebe primjene na proizvod zahtjeva u pogledu vrijednosti.

4. Pribor, zamjenski dijelovi, alat i materijali s uputama ili drugi informativni materijali imaju status podrijetla proizvoda s kojim se isporučuju.

ČLANAK 3.13.

Neutralni elementi

Kako bi se utvrdilo je li proizvod podrijetlom iz stranke, nije potrebno odrediti status proizvoda s podrijetlom za sljedeće elemente:

- (a) gorivo, energija, katalizatori i otapala;
- (b) oprema, uređaji i pribor koji se upotrebljavaju za ispitivanje ili inspekciju proizvoda;
- (c) rukavice, naočale, obuća, odjeća, sigurnosna oprema i pribor;
- (d) strojevi, alat, matrice i kalupi;
- (e) zamjenski dijelovi i materijali koji se upotrebljavaju za održavanje opreme i zgrada;
- (f) maziva, masti, punila i drugi materijali koji se upotrebljavaju u proizvodnji ili za upravljanje opremom i zgradama; i
- (g) bilo koji drugi materijal koji nije ugrađen u proizvod, ali za koji se može razumno dokazati da je njegova uporaba u proizvodnji proizvoda sastavni dio proizvodnje.

ČLANAK 3.14.

Materijali za pakiranje i spremnici za otpremu

Materijali za pakiranje i spremnici za otpremu koji se upotrebljavaju za zaštitu proizvoda tijekom prijevoza ne uzimaju se u obzir pri utvrđivanju statusa proizvoda s podrijetlom.

ČLANAK 3.15.

Materijali za pakiranje i spremnici za maloprodaju

1. Materijali za pakiranje i spremnici u koje je proizvod zapakiran za maloprodaju, ako su razvrstani zajedno s proizvodom, ne uzimaju se u obzir pri utvrđivanju je li za sve materijale bez podrijetla koji su upotrijebljeni u proizvodnji proizvoda provedena odgovarajuća promjena u razvrstavanju u carinsku tarifu ili proizvodni postupak kako je utvrđeno u Prilogu 3.-B ili pri utvrđivanju je li proizvod dobiven u cijelosti.
2. Ako proizvod podliježe zahtjevu u pogledu vrijednosti utvrđenom u Prilogu 3.-B, vrijednost materijala za pakiranje i spremnika za maloprodaju u koje je proizvod zapakiran za maloprodaju, ako su razvrstani zajedno s proizvodom, uzima se u obzir kao materijal s podrijetlom odnosno bez podrijetla pri izračunu za potrebe primjene na proizvod zahtjeva u pogledu vrijednosti.

ODJELJAK B

Postupci u vezi s podrijetlom

ČLANAK 3.16.

Zahtjev za povlašteno tarifno postupanje

1. Stranka uvoznica pri uvozu odobrava povlašteno tarifno postupanje za proizvod podrijetlom iz druge stranke na temelju uvoznikova zahtjeva za povlašteno tarifno postupanje. Uvoznik je odgovoran za točnost zahtjeva za povlašteno tarifno postupanje te usklađenost sa zahtjevima iz ovog poglavlja.
2. Zahtjev za povlašteno tarifno postupanje podnosi se na temelju:
 - (a) tvrdnji o podrijetlu za proizvod s podrijetlom koju izdaje izvoznik; ili
 - (b) znanja uvoznika da proizvod ima status proizvoda s podrijetlom.

3. Zahtjev za povlašteno tarifno postupanje i njegov temelj iz stavka 2. točki (a) ili (b) uključuje se u uvoznu carinsku deklaraciju u skladu sa zakonima i propisima stranke uvoznice. Carinsko tijelo stranke uvoznice od uvoznika može zatražiti da kao dio uvozne carinske deklaracije ili u pratećem dokumentu dostavi obrazloženje, u mjeri u kojoj uvoznik može dati takvo obrazloženje, da proizvod zadovoljava zahtjeve iz ovog poglavlja.
4. Uvoznik koji podnosi zahtjev za povlašteno tarifno postupanje na temelju tvrdnje o podrijetlu iz stavka 2. točke (a) zadržava tvrdnju o podrijetlu te njezin primjerak dostavlja carinskom tijelu stranke uvoznice na njegov zahtjev.
5. Stavci od 2. do 4. ne primjenjuju se u slučajevima navedenima u članku 3.20.

ČLANAK 3.17.

Tvrdnja o podrijetlu

1. Izvoznik proizvoda može izdati tvrdnju o podrijetlu na temelju informacija kojima se dokazuje da je riječ o proizvodu s podrijetlom, uključujući informacije o statusu proizvoda s podrijetlom za materijale koji se upotrebljavaju u proizvodnji proizvoda. Izvoznik je odgovoran za točnost tvrdnje o podrijetlu i navedenih informacija.
2. Tvrdnja o podrijetlu sastavlja se na temelju jedne od jezičnih inačica teksta iz Priloga 3.-D na računu ili bilo kojoj drugoj trgovačkoj ispravi u kojoj je proizvod s podrijetlom opisan dovoljno detaljno da ga se može identificirati. Stranka uvoznica od uvoznika ne smije tražiti da dostavi prijevod tvrdnje o podrijetlu.
3. Carinsko tijelo stranke uvoznice ne smije odbiti zahtjev za povlašteno tarifno postupanje zbog manjih pogreški ili nedosljednosti u tvrdnji o podrijetlu ili isključivo zbog toga što je račun izdan u trećoj zemlji.
4. Tvrdnja o podrijetlu vrijedi 12 mjeseci od datuma izdavanja.

5. Tvrdnja o podrijetlu može se primjenjivati na:

- (a) jednu pošiljku jednog ili više proizvoda uvezenih u stranku; ili
- (b) višestruke pošiljke istovjetnih proizvoda uvezenih u stranku tijekom bilo kojeg razdoblja navedenog u tvrdnji o podrijetlu u trajanju od najdulje 12 mjeseci.

6. Ako se na zahtjev uvoznika u više pošiljki uvoze nesastavljeni ili rastavljeni proizvodi u smislu pravila 2.(a) Općih pravila za tumačenje Harmoniziranog sustava koji su obuhvaćeni odsjecima od XV. do XXI. Harmoniziranog sustava, za te se proizvode može upotrebljavati jedna tvrdnja o podrijetlu u skladu sa zahtjevima koje utvrđuje carinsko tijelo stranke uvoznice.

ČLANAK 3.18.

Uvoznikovo znanje

Uvoznikovo znanje da je proizvod podrijetlom iz stranke izvoznice temelji se na informacijama kojima se dokazuje da proizvod ima status proizvoda s podrijetlom te zadovoljava zahtjeve iz ovog poglavlja.

ČLANAK 3.19.

Zahtjevi za čuvanje evidencije

1. Uvoznik koji podnosi zahtjev za povlašteno tarifno postupanje za proizvod koji se uvozi u stranku uvoznicu dužan je najmanje tri godine od datuma uvoza proizvoda čuvati sljedeće:
 - (a) tvrdnju o podrijetlu koju je izdao izvoznik, ako je zahtjev podnesen na temelju tvrdnje o podrijetlu; ili
 - (b) svu evidenciju kojom se dokazuje da proizvod zadovoljava zahtjeve za dobivanje statusa proizvoda s podrijetlom, ako je zahtjev podnesen na temelju uvoznikova znanja.
2. Izvoznik koji je izdao tvrdnju o podrijetlu dužan je najmanje četiri godine od izdavanja tvrdnje o podrijetlu čuvati primjerak tvrdnje o podrijetlu ili svu drugu evidenciju kojom se dokazuje da proizvod ispunjava zahtjeve za dobivanje statusa proizvoda s podrijetlom.
3. Evidencija koju je potrebno čuvati u skladu s ovim člankom može se čuvati u elektroničkom obliku.
4. Stavci od 1. do 3. ne primjenjuju se u slučajevima navedenima u članku 3.20.

ČLANAK 3.20.

Male pošiljke i izuzeća

1. Proizvodi koje u malim paketima fizičke osobe šalju fizičkim osobama ili proizvodi koji su dio osobne prtljage putnika prihvaćaju se kao proizvodi s podrijetlom pod uvjetom da uvoz takvih proizvoda nije trgovačke naravi¹, da su proizvodi deklarirani kao proizvodi koji zadovoljavaju zahtjeve ovog poglavlja i da ne postoji sumnja u vjerodostojnost takve izjave.
2. Pod uvjetom da uvoz nije dio uvoza za koje se razumno može smatrati da su provedeni odvojeno radi izbjegavanja zahtjeva u pogledu tvrdnje o podrijetlu, ukupna vrijednost proizvoda iz stavka 1. ne smije prelaziti:
 - (a) u slučaju Europske unije, 500 EUR u slučaju malih paketa ili 1 200 EUR u slučaju proizvoda koji su dio osobne prtljage putnika. Iznosi koji se primjenjuju u drugoj valuti država članica Europske unije predstavljaju protuvrijednost u toj valuti iznosa iskazanih u eurima na prvi radni dan u listopadu svake godine. Primjenjuju se iznosi koje za taj dan objavi Europska središnja banka, osim ako Europskoj uniji do 15. listopada svake godine bude priopćen drukčiji iznos, a primjenjuju se od 1. siječnja sljedeće godine. Europska komisija obavješćuje Japan o odgovarajućim iznosima.

¹ Uvoz koji je povremen i sastoji se isključivo od proizvoda za osobnu uporabu primatelja ili putnika ili njihovih obitelji ne smatra se uvozom trgovačke naravi ako je iz prirode i količine proizvoda očito da svrha uvoza nije komercijalne naravi.

(b) u slučaju Japana, 100 000 jena ili drugi iznos koji odredi Japan.

3. Svaka stranka može predvidjeti da se temelj za zahtjev iz članka 3.16. stavka 2. ne zahtijeva za uvoz proizvoda za koji je stranka uvoznica odustala od zahtjevâ.

ČLANAK 3.21.

Provjera

1. Za potrebe provjere je li proizvod koji je uvezen u stranku podrijetlom iz druge stranke ili jesu li zadovoljeni drugi zahtjevi ovog poglavlja, carinsko tijelo stranke uvoznice može obaviti provjeru na temelju metoda procjene rizika, koje mogu uključivati nasumični odabir, putem zahtjeva za informacije upućenog uvozniku koji je podnio zahtjev iz članka 3.16. Carinsko tijelo stranke uvoznice može obaviti provjeru u trenutku uvozne carinske deklaracije, prije puštanja proizvoda ili nakon puštanja proizvoda.

2. Informacije koje se traže u skladu sa stavkom 1. ne smiju obuhvaćati više od sljedećih elemenata:

- (a) tvrdnja o podrijetlu, ako je tvrdnja o podrijetlu bila temelj za zahtjev iz članka 3.16. stavka 2. točke (a);
- (b) tarifni broj proizvoda prema Harmoniziranom sustavu i primijenjeni kriteriji podrijetla;
- (c) kratak opis proizvodnog postupka;
- (d) ako se kriterij podrijetla temeljio na određenom proizvodnom postupku, konkretan opis tog postupka;
- (e) ako je primjenjivo, opis materijala s podrijetlom i materijala bez podrijetla koji se upotrebljavaju u proizvodnom postupku;
- (f) ako je kriterij podrijetla bio kriterij da je proizvod dobiven u cijelosti, primjenjiva kategorija (npr. berba, rudarstvo, ribolov i mjesto proizvodnje);
- (g) ako se kriterij podrijetla temeljio na metodi vrijednosti, vrijednost proizvoda te vrijednost svih materijala bez podrijetla ili, ako je to potrebno za utvrđivanje sukladnosti sa zahtjevom u pogledu vrijednosti, vrijednost svih materijala s podrijetlom koji su upotrijebljeni u proizvodnji;

- (h) ako se kriterij podrijetla temeljio na masi, masa proizvoda te masa odgovarajućih materijala bez podrijetla ili, ako je to potrebno za utvrđivanje sukladnosti sa zahtjevom u pogledu mase, masa materijala s podrijetlom upotrijebljenih u proizvodu;
- (i) ako se kriterij podrijetla temeljio na promjeni u razvrstavanju u carinsku tarifu, popis svih materijala bez podrijetla uključujući njihov tarifni broj prema Harmoniziranom sustavu (u formatu dvije, četiri ili šest znamenki ovisno o kriterijima podrijetla); ili
- (j) informacije koje se odnose na sukladnost s odredbom o neizmijenjenosti iz članka 3.10.

3. Pri dostavi traženih informacija uvoznik može dodati sve druge informacije koje smatra relevantnima za potrebe provjere.

4. Ako se zahtjev za povlašteno tarifno postupanje temeljio na tvrdnji o podrijetlu iz članka 3.16. stavka 2. točke (a), uvoznik obavješćuje carinsko tijelo stranke uvoznice ako tražene informacije u cijelosti ili u vezi s jednim ili više podatkovnih elemenata može dostaviti izravno izvoznik.

5. Ako se zahtjev za povlašteno tarifno postupanje temeljio na uvoznikovu znanju iz članka 3.16. stavka 2. točke (b), nakon što je najprije zatražilo informacije u skladu sa stavkom 1. ovog članka, carinsko tijelo stranke uvoznice koje provodi provjeru može zatražiti informacije od uvoznika ako smatra da su za provjeru statusa proizvoda s podrijetlom nužne dodatne informacije. Carinsko tijelo stranke uvoznice od uvoznika prema potrebi može zatražiti određenu dokumentaciju i informacije.

6. Ako carinsko tijelo stranke uvoznice odluči suspendirati odobravanje povlaštenog tarifnog postupanja za predmetni proizvod dok se čekaju rezultati provjere, uvozniku se nudi puštanje proizvoda podložno odgovarajućim mjerama predostrožnosti, uključujući jamstva. Svaka suspenzija povlaštenog tarifnog postupanja prestaje što je moguće ranije nakon što carinsko tijelo stranke uvoznice utvrdi da predmetni proizvod ima status proizvoda s podrijetlom ili da su zadovoljeni drugi zahtjevi ovog poglavlja.

ČLANAK 3.22.

Administrativna suradnja

1. Kako bi se osigurala uredna primjena ovog poglavlja, stranke surađuju putem carinskog tijela svake stranke pri provjeri ima li proizvod status proizvoda s podrijetlom te zadovoljava li druge zahtjeve iz ovog poglavlja.
2. Ako se zahtjev za povlašteno tarifno postupanje temeljio na tvrdnji o podrijetlu iz članka 3.16. stavka 2. točke (a), nakon što je najprije zatražilo informacije u skladu s člankom 3.21. stavkom 1. ovog članka, carinsko tijelo stranke uvoznice koje provodi provjeru može zatražiti i informacije od carinskog tijela stranke izvoznice u roku od dvije godine nakon uvoza proizvoda ako carinsko tijelo stranke uvoznice koje provodi provjeru smatra da su za provjeru statusa proizvoda s podrijetlom nužne dodatne informacije. Zahtjev za informacije treba sadržavati sljedeće informacije:
 - (a) tvrdnju o podrijetlu;
 - (b) identitet carinskog tijela koje je podnijelo zahtjev;
 - (c) naziv izvoznika;

- (d) predmet i opseg provjere; i
- (e) svu relevantnu dokumentaciju, ako je primjenjivo.

Osim navedenih informacija carinsko tijelo stranke uvoznice od carinskog tijela stranke izvoznice prema potrebi može zatražiti određenu dokumentaciju i informacije.

3. Carinsko tijelo stranke izvoznice može u skladu sa svojim zakonima i propisima zahtijevati dokumentaciju ili provjeru na način da zatraži bilo kakav dokaz ili posjeti prostore izvoznika radi pregleda evidencija i provjere opreme koja se upotrebljava u proizvodnji proizvoda.

4. Ne dovodeći u pitanje stavak 5., carinsko tijelo stranke izvoznice koje je primilo zahtjev iz stavka 2. carinskom tijelu stranke uvoznice dostavlja sljedeće informacije:

- (a) zatraženu dokumentaciju, ako je dostupna;
- (b) mišljenje o statusu proizvoda s podrijetlom za predmetni proizvod;
- (c) opis proizvoda podvrgnutog provjeri i razvrstavanje u carinsku tarifu relevantno za primjenu ovog poglavlja;
- (d) opis i objašnjenje proizvodnog postupka koji su dostatni za dokazivanje statusa proizvoda s podrijetlom;

(e) informacije o načinu na koji je provedena provjera; i

(f) popratnu dokumentaciju, prema potrebi.

5. Carinsko tijelo stranke izvoznice carinskom tijelu stranke uvoznice ne dostavlja informacije iz stavka 4. ako izvoznik te informacije smatra povjerljivima.

6. Svaka stranka obavješćuje drugu stranku o podacima za kontakt carinskih tijela, uključujući poštansku adresu i adresu e-pošte te broj telefona i telefaksa, te o svim promjenama tih informacija obavješćuje drugu stranku u roku od 30 dana od promjene.

ČLANAK 3.23.

Uzajamna pomoć u suzbijanju prijevara

U slučaju sumnje na povredu odredaba ovog poglavlja stranke jedna drugoj pružaju uzajamnu pomoć u skladu s CMAA-om.

ČLANAK 3.24.

Odbijanje povlaštenog tarifnog postupanja

1. Ne dovodeći u pitanje stavak 3., carinsko tijelo stranke uvoznice može odbiti odobriti povlašteno tarifno postupanje ako:

(a) u roku od tri mjeseca od zahtjeva za informacije u skladu s člankom 3.21. stavkom 1.:

- i. ne bude dostavljen odgovor; ili
- ii. dostavljene informacije nisu dostatne da se potvrdi status proizvoda s podrijetlom, ako se zahtjev za povlašteno tarifno postupanje temeljio na uvoznikovu znanju iz članka 3.16. stavka 2. točke (b);

(b) u roku od tri mjeseca od zahtjeva za informacije u skladu s člankom 3.21. stavkom 5.:

- i. ne bude dostavljen odgovor; ili
- ii. dostavljene informacije nisu dostatne da se potvrdi status proizvoda s podrijetlom;

- (c) u roku od 10 mjeseci od zahtjeva za informacije u skladu s člankom 3.22. stavkom 2.:
 - i. ne bude dostavljen odgovor; ili
 - ii. dostavljene informacije nisu dostatne da se potvrdi status proizvoda s podrijetlom; ili
 - (d) nakon prethodnog zahtjeva za pomoć u skladu s člankom 3.23. i u međusobno dogovorenom roku, u pogledu proizvoda koji su predmet zahtjeva iz članka 3.16. stavka 1.:
 - i. carinsko tijelo stranke izvoznice ne pruži pomoć; ili
 - ii. rezultat te pomoći nije dostatan da se potvrdi da je riječ o proizvodu s podrijetlom.
2. Carinsko tijelo stranke uvoznice može odbiti odobriti povlašteno tarifno postupanje za proizvod za koji uvoznik traži povlašteno tarifno postupanje ako uvoznik ne ispuni druge zahtjeve ovog poglavlja koji se ne odnose na status proizvoda s podrijetlom.

3. Ako carinsko tijelo stranke uvoznice ima dovoljan razlog za odbijanje odobrenja povlaštenog tarifnog postupanja na temelju stavka 1., u slučajevima kada je carinsko tijelo stranke izvoznice dostavilo mišljenje u skladu s člankom 3.22. stavkom 4. točkom (b) kojim se potvrđuje status proizvoda s podrijetlom, carinsko tijelo stranke uvoznice mora obavijestiti carinsko tijelo stranke izvoznice o svojoj namjeri da odbije odobrenje povlaštenog tarifnog postupanja u roku od dva mjeseca od primitka tog mišljenja. U slučaju dostave takve obavijesti održava se savjetovanje na zahtjev stranke u roku od tri mjeseca od datuma obavijesti. Rok za savjetovanje može se produljiti za svaki slučaj posebno na temelju međusobnog dogovora stranaka. Savjetovanje se može održati u skladu s postupkom koji utvrdi Odbor za pravila o podrijetlu i carinska pitanja osnovan u skladu s člankom 22.3. Nakon isteka roka za savjetovanje carinsko tijelo stranke uvoznice može odbiti odobriti povlašteno tarifno postupanje isključivo na osnovu dovoljnog razloga te nakon što je uvozniku odobreno pravo na saslušanje.

ČLANAK 3.25.

Povjerljivost

1. Svaka stranka čuva, u skladu sa svojim zakonima i propisima, povjerljivost svih podataka koje joj je dostavila druga stranka u skladu s ovim poglavljem i te podatke štiti od otkrivanja.

2. Informacije koje su tijela stranke uvoznice pribavila u skladu s ovim poglavljem smiju upotrebljavati samo ta tijela za potrebe ovog poglavlja.
3. Ne smiju se otkrivati povjerljive poslovne informacije koje je carinsko tijelo stranke izvoznice ili stranke uvoznice pribavilo od izvoznika primjenom članka 3.21. i 3.22., osim ako je u ovom poglavlju predviđeno drukčije.
4. Stranka uvoznica ne smije informacije koje je carinsko tijelo stranke uvoznice pribavilo u skladu s ovim poglavljem upotrebljavati u kaznenom postupku koji provodi sud ili sudac, osim ako je stranka izvoznica odobrila upotrebu tih informacija u skladu sa svojim zakonima i propisima.

ČLANAK 3.26.

Administrativne mjere i sankcije

Svaka stranka uvodi administrativne mjere i, prema potrebi, sankcije u skladu sa svojim zakonima i propisima protiv svake osobe koja sastavi dokument ili zatraži sastavljanje dokumenta koji sadržava netočne informacije koje se daju radi dobivanja povlaštenog tarifnog postupanja za proizvod, koja ne ispunjava zahtjeve iz članka 3.19., koja ne dostavi dokaze ili koja odbije posjet iz članka 3.22. stavka 3.

ODJELJAK C

Razno

ČLANAK 3.27.

Primjena ovog poglavlja na Ceutu i Melillu

1. Za potrebe ovog poglavlja, u slučaju Europske unije, pojam „stranka” ne uključuje Ceutu i Melillu.
2. Pri uvozu u Ceutu ili Melillu proizvodi podrijetlom iz Japana podliježu u svakom pogledu istom carinskom tretmanu u okviru ovog Sporazuma kao proizvodi podrijetlom iz carinskog područja Europske unije u skladu s Protokolom 2. uz Akt o pristupanju Kraljevine Španjolske i Portugalske Republike Europskoj uniji. Japan na uvoz proizvoda obuhvaćenih ovim Sporazumom koji su podrijetlom iz Ceute i Melille primjenjuje isti carinski tretman u okviru ovog Sporazuma kao i na proizvode koji se uvoze iz Europske unije i podrijetlom su iz Europske unije.
3. Pravila o podrijetlu i postupci u vezi s podrijetlom u okviru ovog poglavlja primjenjuju se *mutatis mutandis* na proizvode izvezene iz Japana u Ceutu i Melillu i na proizvode izvezene iz Ceute i Melille u Japan.

4. Članak 3.5. primjenjuje se na uvoz i izvoz proizvoda između Europske unije, Japana i Ceute i Melille.
5. Ceuta i Melilla smatraju se jedinstvenim državnim područjem.
6. Za primjenu ovog članka u Ceuti i Melilli nadležna su carinska tijela Kraljevine Španjolske.

ČLANAK 3.28.

Odbor za pravila o podrijetlu i carinska pitanja

1. Odbor za pravila o podrijetlu i carinska pitanja, osnovan u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog poglavlja „Odbor”), odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja, uz ostale odgovornosti navedene u članku 4.14. stavku 1.

2. Za potrebe ovog poglavlja Odbor ima sljedeće funkcije:
- (a) prema potrebi, preispitivanje i davanje odgovarajućih preporuka Zajedničkom odboru osnovanom u skladu s člankom 22.1. o:
 - i. provedbi i primjeni ovog poglavlja; i
 - ii. svim izmjenama odredaba ovog poglavlja koje predlaže stranka;
 - (b) donošenje objašnjenja radi olakšavanja provedbe odredaba ovog poglavlja;
 - (c) utvrđivanje postupka savjetovanja iz članka 3.24. stavka 3.; i
 - (d) razmatranje svih drugih pitanja povezanih s ovim poglavljem o kojima se dogovore zastupnici stranaka.

ČLANAK 3.29.

Prijelazne odredbe za proizvode u provozu ili skladištu

Odredbe ovog Sporazum mogu se primjenjivati na proizvode koji su u skladu s odredbama ovog poglavlja i koji su na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma u provozu iz stranke izvoznice u stranku uvoznicu ili su pod carinskom provjerom u stranci uvoznici bez plaćanja uvoznih carina i poreza, pod uvjetom da se carinskom tijelu stranke uvoznice u roku od 12 mjeseci od tog datuma podnese zahtjev za povlašteno tarifno postupanje iz članka 3.16.

POGLAVLJE 4.

CARINSKA PITANJA I OLAKŠAVANJE TRGOVINE

ČLANAK 4.1.

Ciljevi

Ciljevi su ovog poglavlja sljedeći:

- (a) promicanje olakšavanja trgovine za robu kojom se trguje između stranaka uz istodobno osiguravanje djelotvornih carinskih provjera, uzimajući u obzir razvoj trgovinskih praksi;

- (b) osiguravanje transparentnosti carinskog zakonodavstva i drugih trgovinskih zakona i propisa svake stranke te njihove sukladnosti s važećim međunarodnim normama;
- (c) osiguravanje da svaka stranka na predvidljiv, dosljedan i nediskriminirajući način primjenjuje svoje carinsko zakonodavstvo i druge trgovinske zakone i propise;
- (d) promicanje pojednostavnjenja i modernizacije carinskih postupaka i prakse svake stranke;
- (e) daljnji razvoj tehnika upravljanja rizicima radi olakšavanja zakonite trgovine uz istodobno osiguravanje međunarodnog trgovinskog opskrbnog lanca; i
- (f) jačanje suradnje između stranaka u području carinskih pitanja i olakšavanja trgovine.

ČLANAK 4.2.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na pitanja koja se odnose na carinsko zakonodavstvo stranke, druge trgovinske zakone i propise i opće administrativne postupke povezane s trgovinom, uključujući njihovu primjenu na robu kojom se trguje između stranaka, te suradnju između stranaka.

2. Ništa u ovom poglavlju ne utječe na prava i obveze stranke na temelju poglavlja 6. i 7.
3. U slučaju bilo kakve nedosljednosti između ovog poglavlja i poglavlja 6. ili 7. prednost ima poglavlje 6. ili 7. u mjeri u kojoj postoji nedosljednost.
4. Ovo se poglavlje primjenjuje ne dovodeći u pitanje ispunjavanje legitimnih ciljeva politike svake stranke te njezine obveze iz međunarodnih sporazuma čija je potpisnica, u vezi sa zaštitom:
 - (a) javnog morala;
 - (b) života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka;
 - (c) nacionalnog blaga umjetničke, povijesne ili arheološke vrijednosti;
 - (d) okoliša.
5. Svaka stranka provodi ovo poglavlje u skladu sa svojim zakonima i propisima. Svaka stranka za provedbu ovog poglavlja upotrebljava svoje dostupne resurse na odgovarajući način.

ČLANAK 4.3.

Transparentnost

1. Svaka stranka osigurava da njezino carinsko zakonodavstvo i drugi trgovinski zakoni i propisi te opći administrativni postupci i relevantne opće informacije povezane s trgovinom budu objavljeni i lako dostupni svakoj zainteresiranoj osobi, prema potrebi i na internetu.
2. Svaka stranka svoje carinsko zakonodavstvo i druge trgovinske zakone i propise te opće administrativne postupke i relevantne opće informacije povezane s trgovinom objavljuje i stavlja na raspolaganje što prije nakon njihova stupanja na snagu kako bi se svim zainteresiranim stranama omogućilo da se s njima upoznaju, osim u slučaju:
 - (a) hitnih situacija;
 - (b) manje izmjene tih zakona, propisa ili općih administrativnih postupaka;
 - (c) ugrožavanja učinkovitosti tih zakona i propisa ili njihova izvršenja zbog prethodne objave; ili
 - (d) mjera koje imaju učinak oslobođanja.

3. Svaka stranka određuje jednu ili više informacijskih točki za odgovaranje na razumne upite zainteresiranih osoba o pitanjima obuhvaćenima stavkom 1. Informacijske točke odgovaraju na upite i dostavljaju odgovarajuće obrasce i dokumente u razumnom roku koji odredi svaka stranka.
4. Svaka stranka, prema potrebi, osigurava redovita savjetovanja između svojeg carinskog tijela i drugih tijela nadležnih za trgovinu i trgovaca ili drugih dionika sa sjedištem na njezinu državnom području.
5. Informacije o naknadama i pristojbama objavljuju se u skladu sa stavcima 1. i 2. Te informacije uključuju naknade i pristojbe koje će se primjenjivati, razlog za primjenu tih naknada i pristojbi, nadležno tijelo te vrijeme i način plaćanja. Te se naknade i pristojbe ne primjenjuju dok ne budu objavljene informacije o njima.

ČLANAK 4.4.

Uvozni, izvozni i provozni postupci

1. Svaka stranka primjenjuje svoje carinsko zakonodavstvo te druge trgovinske zakone i propise na predvidljiv, dosljedan, transparentan i nediskriminirajući način.

2. Svaka stranka osigurava da njezini carinski postupci:
- (a) budu u skladu s međunarodnim normama i preporučenim praksama koje se primjenjuju na svaku stranku u području carinskih postupaka, kao što su oni doneseni u okviru Svjetske carinske organizacije¹ (dalje u tekstu „WCO”), uključujući materijalne elemente Protokola o izmjeni Međunarodne konvencije o pojednostavnjenju i usklađivanju carinskih postupaka, sastavljenog u Bruxellesu 26. lipnja 1999., Međunarodne konvencije o Harmoniziranom sustavu nazivlja i brojčanog označavanja robe, sastavljene u Bruxellesu 14. lipnja 1983., te Okvira normi WCO-a za osiguravanje i olakšavanje globalne trgovine (dalje u tekstu: „Okvir SAFE”);
 - (b) imaju za cilj olakšati zakonitu trgovinu uzimajući u obzir razvoj trgovinskih praksi te istodobno osiguravaju sukladnost s njezinim zakonima i propisima;
 - (c) predviđaju djelotvorno izvršenje u slučaju povrede njezinih zakona i propisa koji se odnose na carinske postupke, uključujući izbjegavanje plaćanja pristojbi i krijumčarenje; i
 - (d) ne uključuju obvezno korištenje carinskih posrednika ili preglede prije otpreme.

¹ Podrazumijeva se da je WCO osnovan 1952. kao Vijeće za carinsku suradnju (CCC).

3. Svaka stranka donosi ili provodi mjere kojima se odobrava povlašteni tretman u odnosu na carinske provjere prije puštanja robe trgovcima ili gospodarskim subjektima koji ispunjavaju kriterije utvrđene u njezinim zakonima i propisima.
4. Svaka stranka potiče razvoj i upotrebu naprednih sustava, uključujući sustave temeljene na informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji, za olakšavanje razmjene elektroničkih podataka između trgovaca ili gospodarskih subjekata i njezina carinskog tijela i drugih agencija nadležnih za trgovinu.
5. Svaka stranka nastoji dodatno pojednostavniti i standardizirati podatke i dokumentaciju koje zahtijevaju njezino carinsko tijelo i druge agencije nadležne za trgovinu.

ČLANAK 4.5.

Puštanje robe

Svaka stranka donosi ili provodi carinske postupke koji:

- (a) osiguravaju brzo puštanje robe u roku koji nije dulji od vremena potrebnog za osiguravanje sukladnosti s njezinim zakonima i propisima;

- (b) omogućuju prethodnu elektroničku dostavu i obradu dokumentacije i svih drugih potrebnih informacija prije dolaska robe; i
- (c) omogućuju puštanje robe prije konačnog utvrđivanja carina, poreza, naknada i pristojbi, podložno polaganju jamstva, ako je propisano njezinim zakonima i propisima, radi osiguravanja njihova konačnog plaćanja.

ČLANAK 4.6.

Pojednostavnjenje carinskih postupaka

1. Svaka stranka nastoji pojednostavniti svoje zahtjeve i formalnosti za carinske postupke kako bi se skratilo vrijeme i smanjili troškovi tih postupaka za trgovce i gospodarske subjekte, uključujući mala i srednja poduzeća.
2. Svaka stranka donosi ili provodi mjere kojima se trgovcima ili gospodarskim subjektima koji ispunjavaju kriterije utvrđene u njihovim zakonima i propisima omogućuju pogodnosti daljnjeg pojednostavnjenja carinskih postupaka. Tim se pojednostavnjenjem može omogućiti periodična deklaracija za određivanje i plaćanje carine i poreza kojom se obuhvaća više uvoza u određenom razdoblju, nakon puštanja robe.

3. Svaka stranka donosi ili provodi programe koji gospodarskim subjektima koji ispunjavaju kriterije utvrđene u njezinim zakonima i propisima omogućuju pogodnosti daljnjeg pojednostavnjenja ili lakši pristup pojednostavljenju iz stavka 2.

ČLANAK 4.7.

Prethodna mišljenja

1. Svaka stranka putem svojeg carinskog tijela izdaje prethodno mišljenje kojim se utvrđuje tretman koji će se primijeniti na predmetnu robu. Mišljenje se izdaje na razuman i pravodoban način podnositelju pisanog zahtjeva, uključujući u elektroničkom obliku, te sadržava sve potrebne informacije u skladu sa zakonima i propisima stranke koja izdaje mišljenje.
2. Prethodno mišljenje obuhvaća razvrstavanje robe u carinsku tarifu, podrijetlo robe uključujući ispunjavanje uvjeta za robu s podrijetlom na temelju poglavlja 3. te sva druga pitanja o kojima se stranke dogovore, osobito u vezi s odgovarajućom metodom ili kriterijima za određivanje carinske vrijednosti robe.
3. Stranka može objaviti svoja prethodna mišljenja, uključujući putem interneta, u skladu sa zahtjevima o povjerljivosti utvrđenima u njezinim zakonima i propisima.

ČLANAK 4.8.

Žalba i preispitivanje

1. Svaka stranka jamči pravo na žalbu ili preispitivanje svakoj osobi kojoj je upućeno upravno rješenje carinskog tijela ili druge agencije te stranke nadležne za trgovinu.
2. Žalba ili preispitivanje uključuje:
 - (a) upravnu žalbu ili preispitivanje pred upravnim tijelom koje je više od službenika ili ureda koji je izdao odluku ili neovisno o njima; ili
 - (b) žalbu ili preispitivanje odluke pred sudom.
3. Svaka stranka osigurava da, u slučaju da se odluka o žalbi ili preispitivanju iz stavka 2. točke (a) ne izda u roku utvrđenom u njezinim zakonima i propisima ili bez nepotrebne odgode, osoba iz stavka 1. ima pravo na daljnju upravnu ili sudsku žalbu ili preispitivanje.
4. Svaka stranka osigurava da se osobi iz stavka 1. dostavi obrazloženje za donošenje upravnog rješenja kako bi ta osoba, prema potrebi, mogla iskoristiti žalbene postupke ili postupke preispitivanja.

ČLANAK 4.9.

Upravljanje rizicima

1. Svaka stranka donosi ili provodi sustav upravljanja rizicima koji njezinu carinskom tijelu omogućuje da usmjeri inspekcijske aktivnosti na visokorizične pošiljke i koji ubrzava puštanje niskorizičnih pošiljki.
2. Svaka stranka upravljanje rizikom temelji na procjeni rizika na temelju odgovarajućih kriterija odabira.
3. Stranka može i nasumično odabrati pošiljke za inspekcijske aktivnosti iz stavka 1. kao dio svojeg upravljanja rizicima.
4. Svaka članica osmišljava i primjenjuje upravljanje rizicima tako da se izbjegne arbitrarna ili neopravdana diskriminacija ili prikriveno ograničavanje međunarodne trgovine.

ČLANAK 4.10.

Revizija nakon carinjenja

1. Radi ubrzavanja puštanja robe svaka stranka donosi ili provodi reviziju nakon carinjenja kako bi se osigurala usklađenost s njezinim carinskim zakonodavstvom i drugim trgovinskim zakonima i propisima. Carinsko tijelo svake stranke pri primjeni upravljanja rizicima iz članka 4.9. upotrebljava rezultate revizije nakon carinjenja koju je provelo. Stranka može odrediti da njezino carinsko tijelo pri primjeni upravljanja rizicima upotrebljava rezultate revizije nakon carinjenja koju su provele druge agencije nadležne za trgovinu i obrnuto.
2. Svaka stranka bira osobu ili pošiljku za reviziju nakon carinjenja na temelju rizika, što može uključivati odgovarajuće kriterije odabira. Svaka stranka revizije nakon carinjenja provodi na transparentan način. Kada osoba sudjeluje u postupku revizije te su dobiveni uvjerljivi rezultati, stranka osobu čija je evidencija predmet revizije bez odgode obavješćuje o rezultatima, njezinim pravima i obvezama te obrazloženju rezultata.

ČLANAK 4.11.

Provoz i pretovar

Svaka stranka donosi ili provodi postupke za olakšavanje kretanja iz druge stranke ili u drugu stranku robe koja je u provozu kroz njezino carinsko područje ili se pretovaruje unutar njezina carinskog područja, uz zadržavanje odgovarajućeg nadzora.

ČLANAK 4.12.

Carinska suradnja

1. Ne dovodeći u pitanje druge oblike suradnje predviđene ovim Sporazumom, carinska tijela stranaka surađuju, uključujući razmjenu informacija, te jedna drugima pružaju administrativnu pomoć u carinskim pitanjima u skladu s CMAA-om, neovisno o članku 1.6.

2. Carinska tijela stranaka jačaju suradnju u pitanjima iz ovog poglavlja radi daljnjeg olakšavanja trgovine te istodobno osiguravaju sukladnost sa svojim carinskim zakonodavstvom i poboljšanje sigurnosti opskrbnog lanca u sljedećim područjima:

- (a) suradnja na daljnjem pojednostavljenju carinskih postupaka uzimajući u obzir razvoj trgovinskih praksi;
- (b) suradnja na usklađivanju zahtjeva za podatke za carinske potrebe u skladu s važećim međunarodnim normama kao što su norme WCO-a;
- (c) suradnja na daljnjem razvoju carinskih aspekata osiguravanja i olakšavanja međunarodnog trgovinskog opskrbnog lanca u skladu s Okvirom SAFE;
- (d) suradnja na poboljšanju njihovih tehnika upravljanja rizicima, uključujući razmjenu najbolje prakse i, prema potrebi, informacije o rizicima i rezultate nadzora;
- (e) suradnja radi daljnjeg razvoja mjera iz članka 4.4. stavka 3. i članka 4.6. stavka 2. ili programa iz članka 4.6. stavka 3., uključujući mogućnost suradnje s ciljem omogućavanja trgovcima ili gospodarskim subjektima stranke da se koriste mjerama ili programima druge stranke;

- (f) suradnja i koordinacija u okviru međunarodnih organizacija kao što su WTO i WCO u vezi s pitanjima od zajedničkog interesa, uključujući razvrstavanje u carinsku tarifu i određivanje carinske vrijednosti i podrijetla, radi donošenja zajedničkih stajališta, ako je to moguće; i
 - (g) suradnja na provedbi zakona protiv trgovine zabranjenom robom.
3. Carinska tijela stranaka osiguravaju razmjenu informacija nužnih za potrebe stavka 2.

ČLANAK 4.13.

Privremeni uvoz

Za privremeni uvoz robe iz članka 2.10., bez obzira na njezino podrijetlo, svaka stranka u skladu s postupcima utvrđenima u međunarodnim sporazumima o privremenom uvozu koje primjenjuje, prihvaća karnete A.T.A.¹ izdane u drugoj stranci.

¹ „Karnet A.T.A.” ima isto značenje kao u Carinskoj konvenciji o karnetu A.T.A. za privremeni uvoz robe, sastavljenoj u Bruxellesu 6. prosinca 1961. ili Konvenciji o privremenom uvozu, sastavljenoj u Istanbulu 26. lipnja 1990.

ČLANAK 4.14.

Odbor za pravila o podrijetlu i carinska pitanja

1. Odbor za pravila o podrijetlu i carinska pitanja, osnovan u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog poglavlja „Odbor”), odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja i carinskih pitanja poglavlja 2. te članka 14.51., uz druge odgovornosti utvrđene u članku 3.28. stavku 1.¹
2. Odbor održava zajedničke sastanke sa Zajedničkim odborom za carinsku suradnju (dalje u tekstu ovog poglavlja „JCCC”) osnovanim u skladu s CMAA-om, osim ako takvi zajednički sastanci nisu nužni za osiguravanje dosljednosti u primjeni i provedbi odredaba iz stavka 1. i CMAA-a².
3. Stranke osiguravaju da sastav njihovih izaslanstava na sastancima Odbora bude u skladu s točkama dnevnog reda.

¹ Podrazumijeva se da ništa u ovom članku ne utječe na prava i obveze stranaka u pogledu Odbora za trgovinu robom u vezi s poglavljem 2. ili u pogledu Odbora za intelektualno vlasništvo u vezi s poglavljem 14.

² Podrazumijeva se da se ništa u ovom članku ne tumači kao da sprečava JCCC da održi sastanak isključivo u okviru CMAA-a.

4. Ne dovodeći u pitanje funkcije JCCC-a, Odbor ima sljedeće funkcije:
- (a) rješavanje svih pitanja koja proizlaze iz provedbe i primjene odredaba iz stavka 1.;
 - (b) određivanje područja koja treba poboljšati u provedbi i primjeni odredaba iz stavka 1.;
 - (c) funkcija mehanizma za brzo postizanje sporazumnih rješenja u pogledu bilo kojih pitanja obuhvaćenih odredbama iz stavka 1.;
 - (d) sastavljanje odluka, preporuka ili mišljenja u vezi s djelovanjem ili mjerama koje smatra nužnima za ostvarivanje ciljeva i učinkovito funkcioniranje ovog poglavlja;
 - (e) odlučivanje o djelovanju koje treba poduzeti ili mjerama koje treba provesti jedna od stranaka ili stranke, u područjima iz članka 4.12. stavka 2., koje smatra nužnima za ostvarivanje ciljeva i učinkovito funkcioniranje ovog poglavlja; i
 - (f) obavljanje drugih funkcija koje mu može delegirati Zajednički odbor u skladu s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (b).

POGLAVLJE 5.

PRAVNA SREDSTVA ZAŠTITE TRGOVINE

ODJELJAK A

Opće odredbe

ČLANAK 5.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „domaća industrija” znači proizvođači u cjelini koji proizvode sličnu ili izravno konkurentnu robu, koji posluju u stranci, ili oni čija ukupna proizvodnja slične ili izravno konkurentne robe čini pretežan dio ukupne domaće proizvodnje te robe;
- (b) „ozbiljna šteta” znači bitno opće narušavanje položaja neke domaće industrije;

- (c) „prijetnja ozbiljne štete” znači ozbiljna šteta koja očito neposredno prijeti sudeći prema ispitnom postupku iz članka 5.4. stavka 3. Utvrđivanje postojanja prijetnje ozbiljne štete temelji se na činjenicama, a ne pukim tvrdnjama, nagađanjima ili slaboj vjerojatnosti; i
- (d) „prijelazno razdoblje” u odnosu na određenu robu s podrijetlom znači razdoblje od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma do 10 godina nakon datuma završetka smanjenja ili ukidanja carine na tu robu u skladu s Prilogom 2.-A.

ODJELJAK B

Bilateralne zaštitne mjere

ČLANAK 5.2.

Primjena bilateralnih zaštitnih mjera

1. Ako se, kao rezultat ukidanja ili smanjenja carine u skladu s člankom 2.8., roba s podrijetlom iz jedne stranke u drugu stranku uvozi u toliko povećanim količinama, u apsolutnom smislu ili u odnosu na domaću proizvodnju, te pod uvjetima koji nanose ozbiljnu štetu domaćoj industriji ili prijete ozbiljnom štetom, druga stranka može donijeti mjere iz stavka 2. u mjeri u kojoj je to nužno da bi spriječila ili uklonila ozbiljnu štetu domaćoj industriji druge stranke te olakšala prilagodbu domaće industrije.

2. Bilateralna zaštitna mjera može biti:

(a) suspenzija daljnjeg smanjenja carinske stope na robu s podrijetlom iz poglavlja 2.; ili

(b) povećanje carinske stope na robu s podrijetlom do razine ne veće od nižeg od sljedećeg:

i. carinske stope koja se primjenjuje prema načelu najpovlaštenije nacije, a na snazi je na dan primjene bilateralne zaštitne mjere; i

ii. carinske stope koja se primjenjuje prema načelu najpovlaštenije nacije, a na snazi je na dan neposredno prije datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma.

ČLANAK 5.3.

Uvjeti i ograničenja

1. Bilateralna zaštitna mjera smije se provoditi samo u mjeri i trajanju nužnima za sprečavanje ili otklanjanje ozbiljne štete i olakšavanje prilagodbe domaće industrije, pod uvjetom da to vremensko razdoblje nije dulje od dvije godine. Bilateralna zaštitna mjera može se produljiti, a ukupno trajanje bilateralne zaštitne mjere s produljenjima ne smije biti dulje od četiri godine.
2. Bilateralne zaštitne mjere mogu se primjenjivati samo u prijelaznom razdoblju.
3. Kako bi se olakšala prilagodba ako se očekuje da bilateralna zaštitna mjera traje dulje od jedne godine, stranka koja je provodi postupno liberalizira tu bilateralnu zaštitnu mjeru u redovitim vremenskim razmacima tijekom razdoblja primjene.
4. Bilateralna zaštitna mjera na uvoz određene robe s podrijetlom koja je već bila predmet takve bilateralne zaštitne mjere ne smije se primijeniti onoliko koliko je trajala prethodna bilateralna zaštitna mjera ili jednu godinu, ovisno o tome što je dulje.

5. Nakon prestanka bilateralne zaštitne mjere carinska stopa za robu s podrijetlom na koju se ta mjera odnosi jest ona stopa koja bi bila na snazi da nije bilo bilateralne zaštitne mjere.

ČLANAK 5.4.

Ispitni postupak

1. Stranka može primijeniti bilateralnu zaštitnu mjeru tek nakon ispitnog postupka njezina nadležnoga tijela ¹ u skladu s postupcima predviđenima u članku 3. i članku 4. stavku 2. točki (c) Sporazuma o zaštitnim mjerama.
2. Ispitni postupak svakako završava u roku od godinu dana od pokretanja.

¹ Za potrebe ovog odjeljka, u slučaju Japana nadležno tijelo obuhvaća nadležna tijela Japana.

3. U ispitnom postupku za utvrđivanje je li povećani uvoz robe s podrijetlom nanio domaćoj industriji ozbiljnu štetu ili prijeti ozbiljnom štetom nadležno tijelo koje provodi ispitni postupak ocjenjuje sve relevantne objektivne i mjerljive čimbenike koji utječu na stanje te domaće industrije. Ti su čimbenici ponajprije stopa i obujam povećanja uvoza robe s podrijetlom, u apsolutnom i relativnom iznosu, udio domaćeg tržišta koji je preuzeo povećani uvoz robe s podrijetlom te promjene u razini prodaje, proizvodnje, produktivnosti, iskorištenosti kapaciteta, dobiti i gubitaka te zaposlenosti.

4. Do zaključka da je povećani uvoz robe s podrijetlom nanio ozbiljnu štetu domaćoj industriji ili prijeti ozbiljnom štetom dolazi se samo ako se objektivnim ispitnim postupkom dokaže uzročna veza između povećanog uvoza robe s podrijetlom i ozbiljne štete ili prijetnje ozbiljnom štetom za tu domaću industriju. Osim povećanog uvoza robe s podrijetlom pri donošenju tog zaključka u obzir se uzimaju i drugi čimbenici koji nanose štetu domaćoj industriji.

ČLANAK 5.5.

Obavijest

1. Stranka odmah obavješćuje drugu stranku u pisanom obliku ako:
 - (a) pokrene ispitni postupak iz članka 5.4. stavka 1. koji se odnosi na ozbiljnu štetu ili prijetnju ozbiljne štete, uz obrazloženje;
 - (b) utvrdi ozbiljnu štetu ili prijetnju ozbiljne štete zbog povećanog uvoza; i
 - (c) odluči primijeniti ili produljiti bilateralnu zaštitnu mjeru.
2. Stranka koja je podnijela obavijest iz stavka 1. drugoj stranci daje sve bitne informacije, koje uključuju:
 - (a) ako je riječ o obavijesti iz stavka 1. točke (a), razlog pokretanja ispitnog postupka, precizan opis robe s podrijetlom koja je predmet ispitnog postupka i njezin tarifni podbroj prema Harmoniziranom sustavu, očekivano trajanje ispitnog postupka i datum pokretanja ispitnog postupka; i

- (b) ako je riječ o obavijesti iz stavka 1. točaka (b) i (c), dokaz o ozbiljnoj šteti ili prijetnji ozbiljne štete zbog povećanog uvoza robe s podrijetlom, precizan opis robe s podrijetlom na koju se odnosi predložena bilateralna zaštitna mjera i njezin tarifni podbroj prema Harmoniziranom sustavu, precizan opis predložene bilateralne zaštitne mjere, te predloženi datum uvođenja i očekivano trajanje bilateralne zaštitne mjere.

ČLANAK 5.6.

Savjetovanje i nadoknade

1. Stranka koja predlaže primjenu ili produljenje bilateralne zaštitne mjere omogućuje prethodno savjetovanje s drugom strankom s ciljem preispitivanja informacija koje proizlaze iz ispitnog postupka iz članka 5.4. stavka 1., razmjene mišljenja o bilateralnoj zaštitnoj mjeri i postizanja dogovora o nadoknadi kako je predviđeno ovim člankom.
2. Stranka koja predlaže primjenu ili produljenje bilateralne zaštitne mjere drugoj stranci osigurava međusobno dogovorena odgovarajuća sredstva trgovinske nadoknade u obliku carinskih koncesija, čija je vrijednost u biti jednaka vrijednosti dodatnih carina koje su očekivana posljedica bilateralne zaštitne mjere.

3. Ako se stranke ne mogu dogovoriti o toj nadoknadi u roku od 30 dana od početka savjetovanja, stranka na čiju se robu s podrijetlom primjenjuje bilateralna zaštitna mjera ima pravo suspendirati primjenu carinskih koncesija u skladu s ovim Sporazumom, čija je vrijednost u biti jednaka vrijednosti dodatnih carina koje su posljedica bilateralne zaštitne mjere. Stranka koja se koristi pravom suspenzije ima pravo suspendirati primjenu carinskih koncesija samo na najkraće razdoblje potrebno za ostvarivanje u biti jednakih učinaka i samo dok se provodi bilateralna zaštitna mjera.

4. Neovisno o stavku 3., pravo na suspenziju iz tog stavka ne smije se koristiti u prva 24 mjeseca tijekom kojih je bilateralna zaštitna mjera na snazi, ako je bilateralna zaštitna mjera poduzeta zbog apsolutnog povećanja uvoza i ako je ta zaštitna mjera u skladu s odredbama ovog Sporazuma.

ČLANAK 5.7.

Privremene bilateralne zaštitne mjere

1. U kritičnim okolnostima u kojima bi odgoda prouzročila štetu koju bi bilo teško otkloniti, stranka može primijeniti privremenu bilateralnu zaštitnu mjeru u obliku mjere navedene u članku 5.2. stavku 2. točkama (a) ili (b) ako prethodno utvrdi da postoje jasni dokazi da je povećani uvoz robe s podrijetlom iz druge stranke domaćoj industriji stranke koja predlaže primjenu privremene bilateralne zaštitne mjere nanio ozbiljnu štetu ili prijeti ozbiljnom štetom.
2. Stranka pisanim putem obavještuje drugu stranku o predloženoj privremenoj bilateralnoj zaštitnoj mjeri najkasnije na dan početka njezine primjene. Savjetovanje stranaka o primjeni privremene bilateralne zaštitne mjere započinje odmah nakon početka primjene privremene bilateralne zaštitne mjere. Obavijest sadržava dokaz postojanja kritičnih okolnosti, dokaz ozbiljne štete ili prijetnje ozbiljne štete zbog povećanog uvoza robe s podrijetlom, precizan opis robe s podrijetlom na koju se odnosi predložena privremena bilateralna zaštitna mjera i njezin tarifni podbroj prema Harmoniziranom sustavu, te detaljan opis predložene privremene bilateralne zaštitne mjere.

3. Privremena bilateralna zaštitna mjera ne smije trajati dulje od 200 dana. U tom razdoblju moraju se ispuniti relevantne odredbe članka 5.4. Trajanje privremene bilateralne zaštitne mjere ubraja se u razdoblje iz članka 5.3. stavka 1.

4. Članak 5.3. stavak 5. primjenjuje se *mutatis mutandis* na privremenu bilateralnu zaštitnu mjeru. Iznos carine uvedene na temelju privremene bilateralne zaštitne mjere vraća se ako se poslije ispitnim postupkom iz članka 5.4. stavka 1. ne dokaže da je povećani uvoz robe s podrijetlom koja podliježe privremenoj bilateralnoj zaštitnoj mjeri nanio domaćoj industriji ozbiljnu štetu ili da prijeti ozbiljnom štetom.

ČLANAK 5.8.

Razno

Obavijesti iz članka 5.5. stavka 1. članka 5.7. i stavka 2., kao i ostala komunikacija stranaka u okviru ovog odjeljka mora biti na engleskom.

ODJELJAK C

Globalne zaštitne mjere

ČLANAK 5.9.

Opće odredbe

1. Ništa u ovom poglavlju ne sprečava stranku da primijeni mjere zaštite za robu s podrijetlom iz druge stranke u skladu s člankom XIX. GATT-a iz 1994. i Sporazumom o zaštitnim mjerama.
2. Odredbe ovog odjeljka ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

ČLANAK 5.10.

Primjena zaštitnih mjera

Stranke ne smiju istovremeno, na istu robu primjenjivati:

- (a) bilateralnu zaštitnu mjeru navedenu u odjeljku B;
- (b) neku mjeru na temelju članka XIX. GATT-a iz 1994. i Sporazuma o zaštitnim mjerama; ili
- (c) zaštitnu mjeru utvrđenu u odjeljku C dijela 3. Priloga 2.-A.

ODJELJAK D

Antidampinške i kompenzacijske mjere

ČLANAK 5.11.

Opće odredbe

1. Stranke zadržavaju svoja prava i obveze u skladu sa Sporazumom o antidampingu i Sporazumom o SCM-u.

2. Odredbe ovog odjeljka ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.
3. Poglavlje 3. ne primjenjuje se na antidampinške i kompenzacijske mjere u skladu s ovim Sporazumom.

ČLANAK 5.12.

Transparentnost i otkrivanje bitnih činjenica

1. Svaka stranka provodi antidampinške i kompenzacijske ispitne postupke na pravedan i transparentan način, na temelju Sporazuma o antidampingu i Sporazuma o SCM-u.
2. Prije ili neposredno nakon uvođenja privremenih mjera iz članka 7. Sporazuma o antidampingu i članku 17. Sporazuma o SCM-u, a svakako prije donošenja konačnog zaključka, svaka stranka mora osigurati da se otkriju sve bitne činjenice koje se razmatraju, a čine osnovu za donošenje odluke o primjeni privremenih i konačnih mjera. Otkrivanje svih bitnih činjenica ne dovodi u pitanje zahtjeve o povjerljivosti iz članka 6.5. Sporazuma o antidampingu i članka 12.4. Sporazuma o SCM-u. Bitne činjenice otkrivaju se u pisanom obliku, a zainteresirane bi strane trebale imati dovoljno vremena za obranu svojih interesa.

3. Otkrivanje bitnih činjenica, koje je u skladu sa stavkom 2., sadržava:
- (a) u slučaju antidampinškog ispitnog postupka, utvrđene dampinške marže, dovoljno detaljno obrazloženje osnove i metodologije za određivanje uobičajene vrijednosti i izvoznih cijena te metodologije za usporedbu uobičajenih vrijednosti i izvoznih cijena uključujući sve prilagodbe;
 - (b) u slučaju ispitnog postupka za utvrđivanje kompenzacijske pristojbe, određivanje subvencioniranja protiv kojeg se mogu uvesti kompenzacijske mjere, uključujući dostatne pojedinosti o izračunu iznosa i o metodologiji utvrđivanja postojanja subvencioniranja; i
 - (c) informacije važne za utvrđivanje štete, uključujući informacije o obujmu dampinškog uvoza i učinku dampinškog uvoza na cijene slične robe na domaćem tržištu, pojedinosti o metodologiji upotrijebljenoj za izračun sniženja cijena, utjecaj dampinškog uvoza na domaću industriju te dokazivanje uzročne veze, uključujući ispitivanje drugih čimbenika, osim dampinškog uvoza, kako je navedeno u članku 3.5. Sporazuma o antidampingu.

4. U slučajevima u kojima tijelo stranke koje provodi ispitni postupak¹ namjerava iskoristiti raspoložive podatke u skladu s člankom 6.8. Sporazuma o antidampingu, tijelo koje provodi ispitni postupak obavješćuje zainteresiranu stranu o svojoj namjeri i jasno navodi razloge zbog kojih bi moglo upotrijebiti raspoložive podatke. Ako zainteresiranoj strani bude omogućeno da u razumnom roku dostavi dodatna objašnjenja, a tijelo koje provodi ispitni postupak ta objašnjenja ne bude smatralo zadovoljavajućima, pri otkrivanju bitnih činjenica jasno se navode raspoloživi podaci koje je to tijelo upotrijebilo umjesto toga.

ČLANAK 5.13.

Uzimanje u obzir javnog interesa

Kada provodi antidampinški i kompenzacijski ispitni postupak u odnosu na robu, tijelo stranke uvoznice koje provodi ispitni postupak u skladu s njezinim zakonima i propisima omogućuje proizvođačima slične robe u stranci uvoznici, uvoznicima robe, industrijskim korisnicima robe te organizacijama koje zastupaju potrošače, ako se roba uobičajeno prodaje na razini maloprodaje, da u pisanom obliku dostave svoja stajališta o antidampinškom i kompenzacijskom ispitnom postupku te o mogućem učinku carine na svoju situaciju.

¹ Za potrebe ovog odjeljka nadležno tijelo za ispitivanje u slučaju Japana znači japanska nadležna tijela za provedbu ispitnog postupka.

ČLANAK 5.14.

Antidampinški ispitni postupak

Ako je tijelo stranke uvoznice koje provodi ispitni postupak od svoje domaće industrije ili u njezino ime primilo pisani zahtjev za pokretanje antidampinškog ispitnog postupka u odnosu na robu iz stranke izvoznice, stranka uvoznica najmanje 10 dana prije pokretanja tog postupka o tom zahtjevu obavješćuje stranku izvoznicu.

POGLAVLJE 6.

SANITARNE I FITOSANITARNE MJERE

ČLANAK 6.1.

Ciljevi

Ciljevi su ovog poglavlja sljedeći:

- (a) zaštititi ljudski, životinjski ili biljni život ili zdravlje razvojem, donošenjem i provedbom sanitarnih i fitosanitarnih mjera uz njihov minimalan negativni učinak na trgovinu između stranaka;

- (b) unaprijediti suradnju stranaka u provedbi Sporazuma o SPS-u; i
- (c) omogućiti poboljšanje komunikacije i suradnje stranaka, pružiti okvir za rješavanje pitanja o provedbi sanitarnih i fitosanitarnih mjera te omogućiti postizanje uzajamno prihvatljiva rješenja.

ČLANAK 6.2.

Područje primjene

Ovo se poglavlje primjenjuje na sve sanitarne i fitosanitarne mjere stranaka u skladu sa Sporazumom o SPS-u koje mogu izravno ili neizravno utjecati na trgovinu između stranaka.

ČLANAK 6.3.

Definicije

1. Za potrebe ovog poglavlja primjenjuju se definicije iz Priloga A Sporazumu o SPS-u.

2. Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „uvjeti uvoza” znači sve sanitarne ili fitosanitarne mjere koje se moraju ispuniti za uvoz proizvoda; i
- (b) „zaštićeno područje” znači službeno definirani zemljopisni dio područja svake stranke u kojemu određeni regulirani štetni organizam nije prisutan unatoč povoljnim uvjetima i njegovoj prisutnosti u ostalim dijelovima državnog područja te stranke.

3. Usto, Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere osnovan na temelju članka 22.3. može odlučiti da se u ovom poglavlju primjenjuju druge definicije uzimajući u obzir pojmovnike i definicije relevantnih međunarodnih organizacija, kao što su Komisija za Codex Alimentarius (dalje u tekstu „Codex Alimentarius”), Svjetska organizacija za zdravlje životinja (dalje u tekstu „OIE”) i relevantne međunarodne organizacije koje djeluju u okviru Međunarodne konvencije o zaštiti bilja (dalje u tekstu „IPPC”). U slučaju neusklađenosti definicija Odbora za sanitarne i fitosanitarne mjere i definicija iz Sporazuma o SPS-u, prednost imaju definicije iz Sporazuma o SPS-u.

ČLANAK 6.4.

Povezanost sa Sporazumom o WTO-u

Stranke potvrđuju svoja prava i obveze u odnosu na sanitarne i fitosanitarne mjere u okviru Sporazuma o SPS-u. Ništa u ovom poglavlju ne utječe na prava i obveze stranaka prema Sporazumu o SPS-u.

ČLANAK 6.5.

Nadležna tijela i kontaktne točke

1. S datumom stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka drugoj stranci dostavlja opis tijela nadležnih za provedbu ovog poglavlja i kontaktnu točku za komunikaciju o svim pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem.
2. Svaka stranka obavješćuje drugu stranku o svim bitnim promjenama u strukturi, organizaciji i podjeli dužnosti svojih nadležnih tijela i osigurava da se informacije o kontaktnim točkama redovito ažuriraju.

ČLANAK 6.6.

Procjena rizika

Stranke osiguravaju da se njihove sanitarne i fitosanitarne mjere temelje na procjeni rizika u skladu s člankom 5. i drugim relevantnim odredbama Sporazuma o SPS-u.

ČLANAK 6.7.

Uvjeti uvoza, uvozni postupci i olakšavanje trgovine

1. Uvjeti uvoza određuje stranka uvoznica kako bi postigla odgovarajuću razinu zaštite, uzimajući u obzir i podložno prema potrebi savjetovanju između stranaka.
2. Ne dovodeći u pitanje prava i obveze stranaka na temelju Sporazuma o SPS-u, stranka uvoznica trebala bi, na zahtjev stranke izvoznice, dosljedno primjenjivati uvjete uvoza proizvoda na cijelom državnom području stranke izvoznice.
3. Stavci 1. i 2. ne utječu na uvjete uvoza koji postoje između stranaka na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma. Stranke razmatraju svaki zahtjev za preispitivanje tih uvjeta uvoza.

4. Kad je riječ o uvoznim postupcima kojima se provjerava i jamči provedba sanitarnih i fitosanitarnih mjera, uključujući i one za odobrenje i carinjenje, svaka stranka osigurava:

- (a) da se ti postupci pojednostave, ubrzaju i dovrše bez nepotrebne odgode, u skladu sa Sporazumom o SPS-u;
- (b) da se ti postupci ne primjenjuju na način koji bi predstavljao proizvoljnu ili neopravdanu diskriminaciju druge stranke;
- (c) da se objavi uobičajeno vrijeme obrade potrebno za svaki postupak ili da se o predviđenom vremenu obrade obavijesti podnositelj zahtjeva ako to on zatraži; i
- (d) da se zahtjevi za informacije ograniče na informacije nužne za provođenje odgovarajućih postupaka nadzora, inspekcije i odobravanja, uključujući odobravanje upotrebe aditiva ili utvrđivanje najviših dopuštenih količina zagađivača u hrani, piću i hrani za životinje;

5. Uzimajući u obzir primjenjive norme razvijene u okviru IPPC-a, stranke vode evidenciju o statusu štetnih organizama, uključujući programe praćenja, iskorjenjivanja i suzbijanja te njihove rezultate, kako bi se olakšala kategorizacija štetnih organizama i opravdali fitosanitarni uvjeti uvoza.

6. Za robu¹ za koju postoji fitosanitarni rizik svaka stranka sastavlja popis reguliranih štetnih organizama. Ti popisi sadržavaju, prema potrebi:

- (a) karantenske štetne organizme koji nisu zabilježeni ni u jednom dijelu njezina državnog područja;
- (b) karantenske štetne organizme koji su zabilježeni u nekom dijelu njezina državnog područja, ali nisu široko rasprostranjeni i pod službenim su nadzorom; i
- (c) sve ostale regulirane štetne organizme protiv kojih se mogu poduzeti fitosanitarne mjere.

Ako za neku robu postoji fitosanitarni rizik, uvjeti uvoza ograničavaju se na mjere koje jamče odsutnost reguliranih štetnih organizama stranke uvoznice. Stranka uvoznica stavlja na raspolaganje svoj popis regulirane robe i fitosanitarne uvjete uvoza za svu reguliranu robu. Te informacije prema potrebi obuhvaćaju specifične karantenske štetne organizme i dodatne izjave o fitosanitarnim potvrdama kako ih propisuje stranka uvoznica.

¹ Za potrebe ovog poglavlja „roba” se tumači u skladu s Glosarom fitosanitarnih pojmova (Međunarodne norme za fitosanitarne mjere br. 5) koji je izradilo tajništvo IPPC-a.

7. Ako je za odgovor na zahtjev stranke izvoznice nužno utvrditi uvjete uvoza:
- (a) stranka uvoznica čini sve što je potrebno da omogući uvoz tih proizvoda bez nepotrebne odgode;
 - (b) stranka izvoznica dužna je:
 - i. dostaviti sve relevantne informacije koje zahtijeva stranka uvoznica; i
 - ii. omogućiti stranci uvoznici razuman pristup radi revizije i ostalih relevantnih postupaka.
8. Ako je za postizanje odgovarajuće razine zaštite stranke uvoznice dostupan niz alternativnih sanitarnih ili fitosanitarnih mjera, stranke na zahtjev stranke izvoznice razmatraju mogućnost odabira praktičnijeg rješenja koje manje ograničava trgovinu.
9. Ako je za ostvarenje sanitarnih ili fitosanitarnih ciljeva nužna potvrda koju izdaje stranka izvoznica, stranke se dogovaraju o formatu i sadržaju te potvrde, uzimajući u obzir međunarodne standarde, smjernice ili preporuke Codexa Alimentarius, OIE-a ili IPPC-a.

10. Svaka stranka promiče primjenu elektroničke potvrde i ostale tehnologije za olakšavanje trgovine.
11. Svrha provjera koje provode službenici stranke uvoznice na državnom području stranke izvoznice trebala bi biti olakšavanje nove trgovine. Te provjere ne bi smjele postati stalna mjera. Stranka uvoznica postojeću mjeru provjere zamjenjuje alternativnom mjerom kojom se provjerava sukladnost stranke izvoznice s dogovorenim zahtjevima za fitosanitarne mjere ako to zatraži stranka izvoznica, a stranka uvoznica prihvati bez nepotrebne odgode.
12. Pošiljke regulirane robe prihvaćaju se na temelju odgovarajućih jamstava stranke izvoznice, bez posebnog odobrenja za uvoz u obliku dozvole, osim ako je nužan službeni pristanak za uvoz, na temelju relevantnih standarda, smjernica i preporuka IPPC-a.
13. Analiza rizika od štetnih organizama počinje što prije i završava bez nepotrebne odgode.
14. Sve naknade za postupke u vezi s proizvodima uvezenima iz stranke izvoznice pravične su u odnosu na naknade za slične domaće proizvode i ne bi smjele biti veće od stvarnog troška usluge, u skladu sa stavkom 1. točkom (f) Priloga C Sporazumu o SPS-u.

ČLANAK 6.8.

Revizija

1. Kako bi stekle i zadržale povjerenje u učinkovitu provedbu ovog poglavlja, stranke jedna drugoj pomažu u provedbi revizije:

- (a) cijelog sustava ili dijelova sustava inspekcije i certifikacije stranke izvoznice; i
- (b) rezultata kontrola provedenih u sustavu inspekcije i certifikacije stranke izvoznice.

Stranke provode te revizije u skladu s odredbama Sporazuma o SPS-u, uzimajući u obzir relevantne međunarodne norme, smjernice i preporuke Codexa Alimentarius, OIE-a i IPPC-a.

2. Stranka uvoznica može provoditi revizije traženjem informacija od stranke izvoznice ili revizijskim posjetima stranci izvoznici.

3. Revizijski posjet provodi se u skladu s uvjetima koje su stranke dogovorile unaprijed.

4. Stranka uvoznica omogućuje stranci izvoznici da se u pisanom obliku očituje o nalazima revizije. Stranka uvoznica uzima u obzir svaku takvu primjedbu prije nego što donese zaključke i poduzme ijednu mjeru. Stranka uvoznica bez nepotrebne odgode dostavlja stranci izvoznici pisano izvješće sa svojim zaključcima.
5. Ako se strane ne dogovore drukčije, troškove revizijskog posjeta snosi stranka uvoznica.

ČLANAK 6.9.

Postupak za sastavljanje popisa poslovnih jedinica ili objekata

1. Na zahtjev stranke uvoznice nadležna tijela stranke izvoznice osiguravaju da se sastavi, ažurira i stranci uvoznici dostavi popis poslovnih jedinica i objekata koji su u skladu s uvoznim uvjetima stranke uvoznice.
2. Stranka uvoznica može od stranke izvoznice zahtijevati informacije nužne za uporabu popisa iz stavka 1. Ako za provjeru unosa na popisu nisu nužne dodatne informacije, stranka uvoznica poduzima mjere potrebne da bi bez nepotrebne odgode omogućila uvoz iz poslovnih jedinica i objekata uvrštenih na popis. Ne dovodeći u pitanje članak 6.13., te mjere ne uključuju prethodnu inspekciju, osim ako je taj pregled obvezan prema zakonima i propisima svake stranke ili su se stranke o njemu dogovorile.

3. Stranka uvoznica može obavljati revizije u skladu s člankom 6.8.
4. Stranka uvoznica prema potrebi objavljuje popise iz stavka 1.
5. Stranka obavješćuje drugu stranku o svojoj namjeri da uvede nove zakone i propise u području primjene ovog članka i omogućuje drugoj stranci da dostavi primjedbe.

ČLANAK 6.10.

Prilagodba regionalnim uvjetima

1. U pogledu životinja te proizvoda i nusproizvoda životinjskog podrijetla, stranke prihvaćaju pojmove zone i kompartmenta navedene u Kodeksu o zdravlju kopnenih životinja i Kodeksu o zdravlju akvatičnih životinja OIE-a.
2. Pri utvrđivanju ili provedbi sanitarnih uvjeta uvoza na zahtjev stranke izvoznice, stranka uvoznica prihvaća zone ili kompartmente koje je utvrdila stranka izvoznica kao temelj za razmatranje mogućnosti da dopusti, odnosno provodi uvoz.

3. Stranka izvoznica utvrđuje svoje zone ili kompartimente iz stavka 2. i na zahtjev stranke uvoznice pruža cjelovito objašnjenje i popratne podatke na temelju Kodeksa OIE-a o zdravlju kopnenih životinja, odnosno Kodeksa OIE-a o zdravlju akvatičnih životinja, ili na neki drugi način koji stranke smatraju prikladnim na temelju znanja stečenoga radom nadležnih tijela stranke izvoznice.
4. Svaka stranka osigurava da se postupci i obveze utvrđeni u stavcima 2. i 3. provode bez nepotrebne odgode.
5. Ako se ne dogovore drukčije, stranke će u Odboru za sanitarne i fitosanitarne mjere razmjenjivati informacije o tome kako uspostaviti i provoditi uzajamno priznavanje zdravstvenog statusa, na temelju Kodeksa OIE-a o zdravlju kopnenih životinja i preporuka koje je donio OIE.
6. Svaka stranka može utvrditi zone ili kompartimente iz stavka 2. za bolesti koje nisu obuhvaćene Kodeksom OIE-a o zdravlju kopnenih životinja ni Kodeksom OIE-a o zdravlju akvatičnih životinja i dogovoriti se s drugom strankom o primjeni tih zona ili kompartimenta u trgovini između stranaka.
7. U pogledu biljaka i biljnih proizvoda stranke prihvaćaju pojmove područja bez štetnih organizama, mjesta proizvodnje bez štetnih organizama, lokacije proizvodnje bez štetnih organizama te područja slabe prisutnosti štetnih organizama iz Međunarodnih normi za fitosanitarne mjere razvijenih u okviru IPPC-a te pojam zaštićenih zona koje su stranke suglasne primjenjivati u međusobnoj trgovini.

8. Pri uspostavi ili provedbi fitosanitarnih uvjeta uvoza na zahtjev stranke izvoznice, stranka uvoznica priznaje područja bez štetnih organizama, mjesta proizvodnje bez štetnih organizama, lokacije proizvodnje bez štetnih organizama te područja slabe prisutnosti štetnih organizama koje je utvrdila stranka izvoznica kao temelj za razmatranje mogućnosti da dopusti, odnosno nastavi uvoz.
9. Stranka izvoznica utvrđuje svoja područja bez štetnih organizama, mjesta proizvodnje bez štetnih organizama ili lokacije proizvodnje bez štetnih organizama i područja slabe prisutnosti štetnih organizama ili zaštićena područja. Na zahtjev stranke uvoznice stranka izvoznica pruža cjelovito objašnjenje i popratne podatke na temelju relevantnih međunarodnih normi za fitosanitarne mjere razvijenih u okviru IPPC-a, ili na neki drugi način koji stranke smatraju prikladnim na temelju znanja stečenoga radom nadležnih fitosanitarnih tijela stranke izvoznice.
10. U provedbi stavaka od 7. do 9. dopušteno je provoditi tehničko savjetovanje i revizije. Tehničko savjetovanje održava se u skladu s člankom 6.12. Revizije se provode u skladu s člankom 6.8., uzimajući u obzir biološke osobine štetnih organizama i robe o kojoj je riječ.
11. Svaka stranka osigurava da se postupci i obveze utvrđeni u stavcima od 8. do 10. provode bez nepotrebne odgode.

12. Kada se u zaštićenom području otkrije karantenski štetni organizam, stranka izvoznica odmah obavješćuje stranku uvoznicu i na njezin zahtjev odmah suspendira taj izvoz. Stranka izvoznica može nastaviti taj izvoz ako stranka uvoznica prihvati jamstva koja joj pruža stranka izvoznica.

ČLANAK 6.11.

Transparentnost i razmjena informacija

1. Svaka stranka u skladu s člankom 7. Sporazuma o SPS-u i priloga B i C Sporazumu o SPS-u:

(a) jamči transparentnost u odnosu na:

- i. sanitarne i fitosanitarne mjere, uključujući uvjete uvoza; i
- ii. postupke nadzora, inspekcije i odobravanja, uključujući potpune detalje o obveznim administrativnim koracima, očekivanim rokovima i tijelima nadležnima za primanje zahtjeva za uvoz i njihovu obradu;

- (b) poboljšava međusobno razumijevanje o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama svake stranke i njihovoj primjeni; i
 - (c) što prije i na razuman zahtjev druge stranke dostavlja podatke o svojim sanitarnim i fitosanitarnim mjerama i njihovoj primjeni, uključujući:
 - i. uvjete uvoza koji se primjenjuju na uvoz određenih proizvoda;
 - ii. fazu u kojoj se nalazi zahtjev za odobrenje određenih proizvoda;
 - iii. učestalost uvoznih provjera proizvoda druge stranke; i
 - iv. pitanja o razvoju i primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera, uključujući napredak u odnosu na nove dostupne znanstvene dokaze, koja utječu ili mogu utjecati na trgovinu između stranaka, a radi smanjivanja njihovih negativnih učinaka.
2. Kad informacije iz stavka 1. točaka (a) i (c) postanu dostupne putem obavijesti stranke u skladu sa Sporazumom o SPS-u, ili kad te informacije postanu dostupne na službenom, javno i besplatno dostupnom web-mjestu te stranke, smatra se da su informacije iz stavka 1. točaka (a) i (c) dostavljene.

ČLANAK 6.12.

Tehnička savjetovanja

1. U slučaju ozbiljne zabrinutosti stranke u pogledu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka ili u pogledu mjera koje predlaže ili provodi druga stranka, ta stranka može zatražiti tehničko savjetovanje.
2. Druga stranka bez nepotrebne odgode odgovara na taj zahtjev i sudjeluje u tehničkom savjetovanju radi rješavanja tih pitanja.
3. Svaka stranka nastoji dostaviti potrebne informacije kako bi se izbjeglo narušavanje trgovine ili pronašlo obostrano prihvatljivo rješenje.
4. Ako su stranke za rješavanje tih pitanja već uspostavile drukčije mehanizme od onih iz ovog članka, dužne su se njima koristiti u što većoj mjeri kako se ne bi dvaput radio isti posao.
5. Prije pokretanja postupka rješavanja spora u skladu s ovim Sporazumom, svaka stranka pokušava riješiti sva pitanja u vezi sa sanitarnim i fitosanitarnim mjerama druge stranke iz stavka 1. putem tehničkog savjetovanja iz ovoga članka

6. Svaka stranka može otkazati tehničko savjetovanje tako da o tome u pisanom obliku obavijesti drugu stranku najmanje 90 dana od datuma primitka odgovora druge stranke iz stavka 2., ili u bilo kojem drugom roku o kojem se stranke dogovore.

ČLANAK 6.13.

Hitne mjere

1. Stranka može donijeti hitne mjere potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka. Pri donošenju tih hitnih mjera, nadležno tijelo te stranke dužno je:

- (a) o tim hitnim mjerama odmah obavijestiti nadležna tijela druge stranke;
- (b) omogućiti drugoj stranci da podnese primjedbe u pisanom obliku;
- (c) sudjelovati u tehničkom savjetovanju iz članka 6.12., ako je potrebno; i
- (d) uzeti u obzir primjedbe iz točke (b) i zaključke tehničkog savjetovanja iz točke (c).

2. Kako bi se izbjeglo nepotrebno narušavanje trgovine, pri donošenju odluka u vezi s pošiljkama koje se u trenutku donošenja hitnih mjera prevoze između stranaka, stranka uvoznica uzima u obzir informacije koje joj je stranka izvoznica pravodobno pružila.

3. Stranka uvoznica osigurava da se hitna mjera iz stavka 1. ne provodi bez znanstvenih dokaza. Ako nema dovoljno znanstvenih dokaza, stranka uvoznica može privremeno donijeti hitne mjere na temelju odgovarajućih dostupnih podataka, uključujući podatke iz relevantne međunarodne organizacije. Stranka uvoznica preispituje tu hitnu mjeru te je radi smanjenja negativnog učinka na trgovinu stavlja izvan snage ili zamjenjuje trajnom mjerom.

ČLANAK 6.14.

Istovrijednost

1. Stranka uvoznica prihvaća sanitarne ili fitosanitarne mjere stranke izvoznice kao istovrijednu ako joj stranka izvoznica dokaže da se njezinim mjerama postiže odgovarajuća razina zaštite stranke uvoznice. Stranci uvoznici za tu se svrhu na zahtjev daje razuman pristup radi inspekcije, ispitivanja i drugih odgovarajućih postupaka.

2. Stranke su dužne, na zahtjev bilo koje stranke, početi savjetovanje s ciljem postizanja aranžmana o određivanju istovrijednosti navedenih sanitarnih i fitosanitarnih mjera.
3. Pri određivanju istovrijednosti sanitarnih i fitosanitarnih mjera stranke uzimaju u obzir relevantne smjernice Odbora WTO-a za sanitarne i fitosanitarne mjere, posebno njegovu Odluku o provedbi članka 4. Sporazuma o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera¹ i međunarodne norme, smjernice i preporuke Codexa Alimentarius, OIE-a i IPPC-a.
4. Ako je istovrijednost utvrđena, stranke se mogu dogovoriti o alternativnim uvjetima uvoza i pojednostavnjenim potvrđama, uzimajući u obzir međunarodne norme, smjernice i preporuke Codexa Alimentarius, OIE-a i IPPC-a.

ČLANAK 6.15.

Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere

1. Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere osnovan u skladu s člankom 22.3. odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja.

¹ Dokument WTO-a G/SPS/19/Rev.2, od 23. srpnja 2004.

2. Ciljevi su Odbora za sanitarne i fitosanitarne mjere:

- (a) svakoj stranci poboljšati provedbu ovog poglavlja;
- (b) razmotriti sanitarna i fitosanitarna pitanja od obostranog interesa; i
- (c) jačati komunikaciju i suradnju u vezi sa sanitarnim i fitosanitarnim pitanjima od obostranog interesa.

3. Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere:

- (a) služi kao forum za poboljšanje razumijevanja stranaka u sanitarnim i fitosanitarnim pitanjima koja se odnose na provedbu Sporazuma o SPS-u;
- (b) služi kao forum za poboljšanje uzajamnog razumijevanja sanitarnih i fitosanitarnih mjera svake stranke i povezanih regulatornih postupaka;
- (c) prati, preispituje i razmjenjuje informacije o provedbi i primjeni ovog poglavlja;

- (d) služi kao forum za rješavanje pitanja iz članka 6.12. stavka 1. radi postizanja obostrano prihvatljivih rješenja ako su ih stranke prije toga pokušale riješiti tehničkim savjetovanjem u skladu s člankom 6.12., te ostalih tema o kojima su se stranke usuglasile;
 - (e) određuje odgovarajuće načine, npr. *ad hoc* radne skupine, za provedbu specifičnih zadataka povezanih s funkcijama Odbora za sanitarne i fitosanitarne mjere;
 - (f) može odrediti i razmotriti projekte tehničke suradnje između stranaka u odnosu na razvoj, provedbu i primjenu sanitarnih i fitosanitarnih mjera; i
 - (g) može se savjetovati o pitanjima i stajalištima za sastanke Odbora WTO-a za sanitarne i fitosanitarne mjere i sastanke pod okriljem Codexa Alimentarius, OIE-a i IPPC-a.
4. Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere sastavljen je od predstavnika stranaka zaduženih za sanitarne i fitosanitarne mjere, koji imaju odgovarajuće stručno znanje.
5. Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere utvrđuje svoj poslovnik koji može prema potrebi mijenjati.

6. Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere dužan je održati prvi sastanak u roku od jedne godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma.

ČLANAK 6.16.

Rješavanje sporova

1. Članak 6.6., članak 6.7. stavak 4. točke od (b) do (d) i članak 6.14. stavci 1. i 2 ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

2. Ako stranke ne odluče drukčije, u slučaju spora iz ovog poglavlja u vezi sa znanstvenim ili tehničkim pitanjima, posebna skupina u dogovoru sa strankama traži savjet stručnjaka po izboru panela. Povjerenstvo zato mora na zahtjev stranke osnovati savjetodavnu tehničku stručnu skupinu ili se posavjetovati s relevantnim međunarodnim organizacijama.

POGLAVLJE 7.

TEHNIČKE PREPREKE TRGOVINI

ČLANAK 7.1.

Ciljevi

Ciljevi su ovog poglavlja olakšavanje i rast trgovine robom između stranaka:

- (a) jamčenjem da tehnički propisi, norme i postupci za ocjenjivanje sukladnosti ne stvaraju nepotrebne prepreke trgovini;
- (b) poboljšavanjem suradnje stranaka, među ostalim na provedbi Sporazuma o TBT-u; i
- (c) traženjem odgovarajućih načina za smanjenje nepotrebnih negativnih učinaka na trgovinu mjera u području primjene ovog poglavlja.

ČLANAK 7.2.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na izradu, donošenje i primjenu tehničkih propisa, normi i postupaka za ocjenjivanje sukladnosti tijela središnje vlasti, kako je definirano u Sporazumu o TBT-u, a koji mogu utjecati na trgovinu robom između stranaka.
2. Svaka stranka poduzima razumne mjere kojima raspolaže kako bi potaknula tijela lokalne vlasti na njezinu državnom području na razini neposredno ispod središnje vlasti, koja su odgovorna za izradu, donošenje i primjenu tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti, na poštovanje odredbe članaka od 7.5. do 7.11.
3. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na:
 - (a) specifikacije nabave koje je pripremilo državno tijelo za potrebe proizvodnje ili potrošnje; ili
 - (b) na sanitarne i fitosanitarne mjere definirane u Prilogu A Sporazumu o SPS-u.

ČLANAK 7.3.

Ugrađivanje određenih odredaba Sporazuma o TBT-u

1. Stranke potvrđuju svoja prava i obveze u okviru Sporazuma o TBT-u.
2. Članci od 2. do 9. sporazuma o TBT-u i prilozi 1. i 3. Sporazumu o TBT-u ugrađuju se *mutatis mutandis* u ovaj sporazum i postaju njegov sastavni dio.
3. Ako dođe do spora u vezi s određenom mjerom stranke te druga stranka tvrdi da je riječ isključivo o kršenju odredaba Sporazuma o TBT-u kako je navedeno u stavku 2., ta druga stranka, neovisno o članku 21.27. stavak 1., odabire mehanizam za rješavanje sporova u skladu sa Sporazumom o WTO-u.

ČLANAK 7.4.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja primjenjuju se pojmovi i definicije iz Priloga 1. Sporazumu o TBT-u.

ČLANAK 7.5.

Tehnički propisi

1. Stranke potvrđuju važnost dobre regulatorne prakse u izradi, donošenju i primjeni tehničkih propisa, osobito rada

Odbora WTO-a za tehničke prepreke trgovini u vezi s dobrom regulatornom praksom. U tom kontekstu svaka se stranka obvezuje:

(a) prilikom izrade tehničkog propisa:

- i. ocijeniti, u skladu sa svojim zakonima i propisima ili administrativnim smjernicama, dostupne regulatorne ili neregulatorne alternative predloženom tehničkom propisu kojima se može ispuniti njegov legitimni cilj, kako prijedlog tehničkog propisa ne bi ograničavao trgovinu više nego što je potrebno za ostvarivanje njegova legitimnog cilja, u skladu sa člankom 2. stavkom 2. Sporazuma o TBT-u; ništa u ovoj odredbi ne utječe na prava svake stranke da priprema, donosi i primjenjuje mjere bez odgode ako iskrсну ili zaprijetе hitni problemi u vezi sa sigurnošću, zdravljem, zaštitom okoliša ili nacionalnom sigurnošću;
- ii. nastojati sustavno provoditi procjene učinka za tehničke propise sa znatnim učinkom na trgovinu, uključujući procjenu njihova učinka na trgovinu; i

iii. ako je prikladno, odrediti tehničke propise na temelju zahtjeva učinkovitosti, a ne konstrukcije ili opisnih značajki proizvoda; i

(b) ne dovodeći u pitanje članak 2. stavak 3. Sporazuma o TBT-u, preispitati donesene tehničke propise u odgovarajućim vremenskim razmacima, po mogućnosti ne duljima od pet godina, osobito s ciljem povećanja njihove usklađenosti s relevantnim međunarodnim normama. U tom preispitivanju svaka stranka među ostalim uzima u obzir novosti u relevantnim međunarodnim normama te provjerava postoje li i dalje okolnosti koje su dovele do razlike između tehničkih propisa te stranke i relevantnih međunarodnih normi. Ishod tog preispitivanja mora biti priopćen i objašnjen drugoj stranci na njezin zahtjev.

2. Ako stranka svoje tehničke propise i tehničke propise druge stranke koji imaju iste ciljeve i opseg proizvoda smatra jednakovrijednima, ta stranka može u pisanom obliku, navodeći detaljne razloge, zatražiti da druga stranka prizna te tehničke propise kao jednakovrijedne. Stranka kojoj je zahtjev upućen u pozitivnom duhu razmatra mogućnost prihvatanja tih tehničkih propisa kao jednakovrijednih čak i ako se razlikuju, pod uvjetom da se uvjerila da tehnički propis stranke koja upućuje zahtjev adekvatno ispunjava ciljeve njezina tehničkog propisa. Ako stranka kojoj je zahtjev upućen ne prihvća tehnički propis stranke koja upućuje zahtjev kao jednakovrijedan, stranka kojoj je zahtjev upućen na zahtjev stranke podnositeljice zahtjeva obrazlaže svoju odluku.

3. Na zahtjev stranke koja želi izraditi tehnički propis sličan tehničkom propisu druge stranke, stranka kojoj je zahtjev upućen pruža stranci koja upućuje zahtjeva, koliko je to izvedivo, relevantne informacije, uključujući studije ili dokumente, uz iznimku povjerljivih informacija, na koje se oslanjala pri izradi svojih tehničkih propisa.

4. Svaka stranka ujednačeno i dosljedno primjenjuje zahtjeve za stavljanje proizvoda na tržište utvrđene u tehničkim propisima primjenjivima na cijelom njezinu državnom području. Ako stranka na temelju opravdanih razloga vjeruje da se neki od tih zahtjeva na državnom području druge stranke ne primjenjuje ujednačeno i dosljedno i da to stanje znatno utječe na bilateralnu trgovinu, ta stranka može obavijestiti drugu stranku o tim opravdanim razlozima da bi se to pitanje razjasnilo i da bi ga, prema potrebi, na vrijeme riješila kontaktna točka iz članka 7.14. ili drugo odgovarajuće tijelo osnovano u skladu s ovim Sporazumom.

ČLANAK 7.6.

Međunarodne norme

1. Za potrebe ovoga poglavlja i Sporazuma o TBT-u norme koje su izdale međunarodne organizacije kao što je Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO), Međunarodna komisija za elektrotehniku (IEC) i Međunarodna telekomunikacijska unija (ITU), Komisija za Codex Alimentarius, Međunarodna organizacija civilnog zrakoplovstva (ICAO), Svjetski forum za usklađivanje pravilnika o vozilima (WP.29) u okviru Gospodarske komisije Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE), Pododbor stručnjaka Ujedinjenih naroda za globalno usklađene sustave razvrstavanja i označivanja kemikalija (UNSCEGHS) i Međunarodno vijeće za usklađivanje tehničkih zahtjeva za lijekove za ljudsku uporabu (ICH) smatraju se relevantnim međunarodnim normama kako je navedeno u ovom poglavlju, člancima 2. i 5. Sporazuma o TBT-u i Prilogu 3. Sporazumu o TBT-u, pod uvjetom da su u njihovu razvoju poštovana načela i postupci utvrđeni u Odluci Odbora WTO-a o tehničkim preprekama trgovini o načelima za razvoj međunarodnih normi, smjernica i preporuka u vezi s člancima 2. i 5. Sporazuma o TBT-u i s Prilogom 3. Sporazumu o TBT-u¹, osim kada bi te norme ili njihovi relevantni dijelovi bili nedjelotvorni ili neprikladni za ostvarivanje legitimnih ciljeva.

¹ Prilog 4. Dokumentu WTO-a G/TBT/9, od 13. studenoga 2000.

2. S ciljem što šireg usklađivanja normi stranke potiču regionalna ili nacionalna normizacijska tijela na svojem državnom području na:

- (a) puno sudjelovanje, unutar granica svojih resursa, u radu relevantnih međunarodnih normizacijskih tijela u pripremi međunarodnih normi;
- (b) upotrebu relevantnih međunarodnih normi kao temelja normi koje razvijaju, osim kad bi te međunarodne norme bile neučinkovite ili neprikladne, na primjer zbog nedovoljne razine zaštite ili temeljnih klimatskih ili geografskih čimbenika ili temeljnih tehnoloških problema;
- (c) izbjegavanje udvostručavanja ili preklapanja s radom međunarodnih normizacijskih tijela; i
- (d) preispitivanje vlastitih standarda koji se ne temelje na relevantnim međunarodnim normama, u odgovarajućim vremenskim razmacima, po mogućnosti ne duljima od pet godina, s ciljem povećanja usklađenosti tih standarda s odgovarajućim međunarodnim normama.

3. Pri izradi tehničkih propisa ili postupaka ocjenjivanja sukladnosti:
- (a) svaka stranka upotrebljava relevantne međunarodne norme, smjernice ili preporuke, ili njihove relevantne dijelove, kako je predviđeno člankom 2. stavkom 4. i člankom 5. stavkom 4. Sporazuma o TBT-u, kao osnovu za svoje tehničke propise i postupke ocjenjivanja sukladnosti i izbjegava odstupanja od relevantnih međunarodnih normi ili dodatnih zahtjeva u usporedbi s tim normama, osim ako stranka koja izrađuje tehnički propis ili postupak ocjenjivanja sukladnosti može na temelju relevantnih informacija, uključujući znanstvene i tehničke dokaze, dokazati da bi te međunarodne norme bile nedjelotvorne ili neprikladne za ostvarivanje legitimnih ciljeva, kako je navedeno u članku 2. stavku 2. i članku 5. stavku 4. Sporazuma o TBT-u; i
 - (b) ako stranka kao osnovu za svoje tehničke propise ili postupke ocjenjivanja sukladnosti ne upotrebljava relevantne međunarodne norme, smjernice ili preporuke, ili njihove relevantne dijelove, kako je navedeno u stavku 1., ta stranka na zahtjev druge stranke objašnjava razloge zbog kojih te međunarodne norme smatra neučinkovitima ili neprikladnima za ostvarivanje legitimnih ciljeva, kako je navedeno u članku 2. stavku 2. i članku 5. stavku 4. Sporazuma o TBT-u, dostavlja relevantne informacije, uključujući znanstvene i tehničke dokaze na kojima se ta procjena temelji, te identificira dijelove tehničkog propisa ili postupka ocjenjivanja sukladnosti koji se bitno razlikuju od relevantnih međunarodnih normi, smjernica ili preporuka.

4. Svaka stranka potiče svoja regionalna ili nacionalna normizacijska tijela na svojem državnom području na suradnju s relevantnim normizacijskim tijelima druge stranke u međunarodnim normizacijskim aktivnostima. Ta se suradnja može odvijati u međunarodnim normizacijskim tijelima, ako su obje stranke ili njihova normizacijska tijela njihovi članovi. Takva bilateralna suradnja može imati za cilj, među ostalim, promicanje razvoja međunarodnih normi, olakšavanje razvoja normi zajedničkih objema strankama u područjima od zajedničkog interesa u kojima ne postoje međunarodne norme, posebno za nove proizvode ili tehnologije, ili daljnje poboljšanje razmjene informacija između normizacijskih tijela stranaka.

ČLANAK 7.7.

Norme

1. Stranke potvrđuju svoju obvezu na temelju članka 4. stavka 1. Sporazuma o TBT-u da se pobrinu da regionalna i nacionalna normizacijska tijela na njihovu državnom području prihvate i poštuju Kodeks dobre prakse za pripremu, donošenje i primjenu normi iz Priloga 3. Sporazumu o TBT-u.

2. Stranke podsjećaju na to da prema definiciji norme iz Priloga 1. Sporazumu o TBT-u, poštovanje normi nije obvezno. Kada se u stranci zahtijeva poštovanje neke norme, putem ugrađivanja te norme ili upućivanja na nju u tehničkom propisu ili postupku ocjenjivanja sukladnosti, ta stranka prilikom izrade nacrtu tehničkog propisa ili postupka ocjenjivanja sukladnosti poštuje obveze u pogledu transparentnosti iz članka 2. stavka 9. ili članka 5. stavka 6. Sporazuma o TBT-u te članka 7.9.

3. U skladu sa svojim zakonima i propisima, svaka stranka potiče svoja regionalna ili nacionalna normizacijska tijela da se pobrinu za odgovarajuće sudjelovanje zainteresiranih osoba na državnom području te stranke u procesu razvoja norme te da osobama iz druge stranke omoguće sudjelovanje u postupcima savjetovanja dostupnima široj javnosti pod uvjetima koji nisu manje povoljni od onih koji se primjenjuju na njihove vlastite osobe.

4. Stranke razmjenjuju informacije:

- (a) o svojoj uporabi normi radi dokazivanja ili omogućivanja usklađenosti s tehničkim propisima;
- (b) o postupcima utvrđivanja normi, osobito o tome kako se i u kojoj mjeri međunarodne ili regionalne norme upotrebljavaju kao temelj regionalnih ili nacionalnih normi; i

- (c) o sporazumima o suradnji ili sporazumima o normizaciji s trećim stranama ili s međunarodnim organizacijama.

ČLANAK 7.8.

Postupci ocjenjivanja sukladnosti

1. S obzirom na izradu, donošenje i primjenu tehničkih propisa, na postupke ocjenjivanja sukladnosti primjenjuje se *mutatis mutandis* i članak 7.5. stavak 1. točka (a) podtočke i. i ii. i točka (b).
2. U skladu s člankom 5. stavkom 1.2. Sporazuma o TBT-u svaka stranka osigurava da postupci ocjene sukladnosti ne budu stroži i da se ne primjenjuju strože nego što je potrebno kako bi se stranku uvoznicu primjereno uvjerilo u usklađenost proizvoda s primjenjivim tehničkim propisima ili normama, uzimajući u obzir rizike povezane s proizvodima, uključujući rizike koje bi stvorila neusklađenost.

3. Stranke potvrđuju da postoji širok raspon mehanizama koji olakšavaju prihvaćanje rezultata postupaka ocjenjivanja sukladnosti. Ti mehanizmi mogu uključivati:

- (a) sporazume o uzajamnom prihvaćanju rezultata postupaka ocjenjivanja sukladnosti posebnih tehničkih propisa, koje su provela tijela koja se nalaze na državnom području druge stranke;
- (b) suradnju i dobrovoljne aranžmane između tijela za ocjenu sukladnosti koja se nalaze na državnom području stranaka;
- (c) plurilateralne i multilateralne sporazume ili aranžmane o priznavanju u kojima obje stranke sudjeluju;
- (d) upotrebu akreditacije pri odobravanju tijela za ocjenu sukladnosti;
- (e) državno imenovanje tijela za ocjenu sukladnosti, uključujući tijela za ocjenu sukladnosti koja se nalaze u drugoj stranci;
- (f) priznavanje, od strane stranke, rezultata postupaka ocjenjivanja sukladnosti provedenih na državnom području druge stranke; i
- (g) proizvođačevu ili dobavljačevu izjavu o sukladnosti.

4. Stranke razmjenjuju informacije o mehanizmima iz stavka 3.

Stranka na zahtjev druge stranke dostavlja informacije:

- (a) o mehanizmima navedenima u stavku 3. i sličnim mehanizmima, radi omogućivanja prihvaćanja rezultata postupaka ocjenjivanja sukladnosti;
- (b) o čimbenicima, uključujući procjenu rizika i upravljanje rizikom, koji su razmatrani pri odabiru odgovarajućih postupaka ocjenjivanja sukladnosti za određene proizvode; i
- (c) o akreditacijskoj politici, uključujući međunarodne akreditacijske norme i međunarodne sporazume i aranžmane u području akreditacije, uključujući one Međunarodne organizacije za akreditaciju laboratorija (ILAC) i Međunarodnog akreditacijskog foruma (IAF), u mjeri u kojoj je to moguće i u kojoj se njima koristi stranka u određenom području.

5. U vezi s tim mehanizmima svaka stranka dužna je:

- (a) kada god je to moguće, a u skladu sa svojim zakonima i propisima, koristiti dobavljačevu izjavu o sukladnosti kao jamstvo sukladnosti s primjenjivim tehničkim propisima;

- (b) koristiti akreditaciju na temelju ovlaštenja dobivenog od države ili akreditaciju koju provodi država, prema potrebi, kao sredstvo za dokazivanje tehničke osposobljenosti pri odobravanju tijela za ocjenjivanje sukladnosti;
- (c) ako je akreditacija propisana zakonom kao nužan zaseban korak za odobravanje tijela za ocjenjivanje sukladnosti, osigurati da akreditacijske aktivnosti budu neovisne o aktivnostima ocjenjivanja sukladnosti i da nema sukoba interesa između akreditacijskih tijela i tijela za ocjenu sukladnosti koja akreditiraju; stranke mogu tu obvezu poštovati razdvajanjem tijela za ocjenjivanje sukladnosti od akreditacijskih tijela¹;
- (d) razmotriti mogućnost priključivanja, odnosno ne sprečavati tijela za testiranje, inspekcijska i certifikacijska tijela da se priključe međunarodnim sporazumima ili dogovorima radi olakšavanja prihvaćanja rezultata ocjene sukladnosti; i
- (e) jamčiti da, ako je stranka ovlastila dva ili više tijela za ocjenu sukladnosti da provode postupke ocjenjivanja sukladnosti potrebne za stavljanje proizvoda na tržište, gospodarski subjekti smiju birati tijelo za ocjenu sukladnosti;

¹ Točka (c) ne primjenjuje se na aktivnosti ocjenjivanja sukladnosti koje provodi sama stranka ako ta stranka zadržava ovlast donošenja konačne odluke o sukladnosti proizvoda.

6. Stranke surađuju u području uzajamnog priznavanja u skladu sa Sporazumom o uzajamnom priznavanju između Europske zajednice i Japana, sastavljenim u Bruxellesu 4. travnja 2001. U skladu s odgovarajućim odredbama tog sporazuma stranke mogu odlučiti proširiti područje primjene u pogledu proizvoda, primjenjivih regulatornih zahtjeva i priznatih tijela za ocjenjivanje sukladnosti.

ČLANAK 7.9.

Transparentnost

1. Prilikom izrade tehničkog propisa ili postupka ocjenjivanja sukladnosti koji mogu imati znatan učinak na trgovinu, svaka stranka dužna je:

- (a) u skladu sa svojim zakonima i propisima provesti postupke savjetovanja dostupne široj javnosti te objaviti rezultate tih postupaka savjetovanja i sve postojeće procjene učinka;
- (b) dopustiti osobama iz druge stranke da sudjeluju u postupcima savjetovanja dostupnima široj javnosti pod uvjetima koji nisu manje povoljni od onih koji se primjenjuju na njezine vlastite osobe;

- (c) pri provedbi postupaka savjetovanja dostupnih široj javnosti uzeti u obzir stajališta druge stranke i na zahtjev druge stranke na vrijeme dostaviti pisane odgovore na primjedbe te stranke;
- (d) uz članak 7.5. stavak 1. točku (a) podtočku ii., objaviti rezultate procjene učinka prijedloga tehničkog propisa ili postupka ocjenjivanja sukladnosti, ako se provodi, uključujući učinak na trgovinu; i
- (e) na zahtjev druge stranke nastojati osigurati sažetak procjene učinka iz točke (d) na engleskom jeziku.

2. Svaka je stranka dužna prilikom slanja obavijesti u skladu s člankom 2. stavkom 9.2 ili člankom 5. stavkom 6.2 Sporazuma o TBT-u:

- (a) omogućiti drugoj stranci u načelu najmanje 60 dana od datuma obavijesti da dostavi pisane primjedbe na prijedlog, osim ako iskrсну ili zapriјete hitni problemi u vezi sa sigurnošću, zdravljem, zaštitom okoliša ili nacionalnom sigurnošću te, ako je to izvedivo, razmotriti razuman zahtjev za produljenje razdoblja za davanje primjedbi;

- (b) s obavijesti predati i elektroničku verziju cijelog dostavljenog teksta;
- (c) ako dostavljeni tekst nije na jednom od službenih jezika WTO-a, pružiti detaljan i sveobuhvatan opis sadržaja mjere u formatu obavijesti, a ako je već dostupan, i prijevod dostavljenog teksta na jednom od službenih jezika WTO-a;
- (d) u pisanom obliku odgovoriti na pisane primjedbe na prijedlog koje primi od druge stranke, najkasnije do dana objave konačnog tehničkog propisa ili postupka ocjenjivanja sukladnosti;
- (e) putem dopune izvorne obavijesti pružiti informacije o donesenom konačnom tekstu;
- (f) omogućiti razuman rok¹ od objave tehničkih propisa do njihova stupanja na snagu kako bi se gospodarski subjekti druge stranke mogli prilagoditi; i

¹ Za potrebe ove točke „razuman rok” u pravilu znači razdoblje ne kraće od šest mjeseci, osim ako bi to bilo neučinkovito za ostvarenje legitimnih ciljeva.

(g) osigurati da informacijske točke uspostavljene u skladu s člankom 10. Sporazuma o TBT-u pružaju informacije i odgovore na jednom od službenih jezika WTO-a na razumne upite druge stranke ili zainteresiranih osoba druge stranke o donesenim tehničkim propisima i postupcima ocjenjivanja sukladnosti.

3. Svaka stranka na zahtjev druge stranke dostavlja informacije o ciljevima i obrazloženju tehničkog propisa ili postupka ocjenjivanja sukladnosti koji je donijela ili čije donošenje predlaže.

4. Svaka stranka osigurava da svi tehnički propisi i postupci ocjenjivanja sukladnosti koji su doneseni budu javno i besplatno dostupni na službenim web-mjestima te, ako su dostupni, i na engleskome.

ČLANAK 7.10.

Nadzor tržišta

1. Za potrebe ovog članka „nadzor tržišta” je funkcija javnih tijela odvojena od postupaka ocjenjivanja sukladnosti i provodi se nakon njih, a znači aktivnosti i mjere koje provode javna tijela na temelju postupaka stranke kako bi se toj stranci omogućilo da prati ili rješava pitanja sukladnosti proizvoda sa zahtjevima utvrđenima u njezinim zakonima i propisima.

2. Svaka stranka dužna je, među ostalim:

- (a) razmjenjivati informacije s drugom strankom o nadzoru tržišta i aktivnostima provedbe prava, na primjer o tijelima odgovornima za nadzor tržišta i provedbu prava ili o mjerama poduzetima protiv opasnih proizvoda;
- (b) osigurati neovisnost funkcije nadzora tržišta o funkciji ocjenjivanja sukladnosti radi izbjegavanja sukoba interesa¹; i
- (c) osigurati da nema sukoba interesa između tijela za nadzor tržišta i predmetnih osoba koje podliježu kontroli ili nadzoru, uključujući proizvođača, uvoznika i distributera.

¹ podrazumijeva se da se ova točka ne primjenjuje na funkcije odobravanja koje stranka obavlja sama kada zadržava ovlast donošenja konačne odluke o sukladnosti nekog proizvoda. Stranka može ispuniti tu obvezu s pomoću razdvajanja tijela za nadzor tržišta od tijela za ocjenjivanje sukladnosti.

ČLANAK 7.11.

Označivanje i etiketiranje

1. Stranke primaju na znanje da tehnički propis može uključivati ili se odnositi isključivo na zahtjeve za označivanje ili etiketiranje. U skladu s time, ako stranka izradi zahtjeve za označivanje ili etiketiranje u obliku tehničkog propisa, ta stranka osigurava da se ti zahtjevi ne pripreme, ne donose niti primjenjuju s ciljem ili s učinkom stvaranja nepotrebnih prepreka međunarodnoj trgovini te da ne ograničavaju trgovinu više nego što je nužno za ostvarenje legitimnih ciljeva, kako je navedeno u članku 2. stavku 2. Sporazuma o TBT-u.
2. Konkretno, stranke su suglasne da kada stranka zahtijeva označivanje ili etiketiranje proizvoda u obliku tehničkog propisa:
 - (a) informacije potrebne za označivanje ili etiketiranje proizvoda moraju se ograničiti na ono što je tim osobama, uključujući potrošače, korisnike tog proizvoda ili nadležna tijela, relevantno za navođenje sukladnosti proizvoda s regulatornim zahtjevima;
 - (b) ako proizvod već zadovoljava njezine obvezne tehničke zahtjeve, stranka ne smije zahtijevati prethodno odobrenje, registraciju ili certifikaciju oznaka ili etiketa tog proizvoda kao preduvjet za njegovo stavljanje na njezino tržište osim ako je to nužno za ispunjenje njezina legitimnog cilja;

- (c) ako ta stranka zahtijeva upotrebu jedinstvenog identifikacijskog broja za označivanje ili etiketiranje proizvoda, dužna ga je bez nepotrebne odgode i diskriminacije izdati tim osobama, uključujući proizvođača, uvoznika i distributera;
- (d) pod uvjetom da se njima ne obmanjuje, ne proturječi, ne zbunjuje, i ne ugrožavaju njezini legitimni ciljevi, ta je stranka dužna dopustiti sljedeće informacije koje zahtijeva zemlja odredišta robe:
 - i. informacije na drugim jezicima uz jezik koji zahtijeva zemlja odredišta robe;
 - ii. međunarodne nomenklature, piktograme, simbole ili grafičke prikaze; i
 - iii. dodatne informacije uz one koje zahtijeva zemlja odredišta robe;
- (e) stranka prihvaća da se etiketiranje i ispravljanje etiketa obavljaju u carinskim skladištima na mjestu uvoza kao alternativa etiketiranju u stranci izvoznici, osim ako zbog javnog zdravlja ili sigurnosti to etiketiranje moraju obavljati ovlaštene osobe; i

- (f) ako smatra da se time ne ugrožavaju legitimni ciljevi u skladu sa Sporazumom o TBT-u, stranka nastoji prihvatiti privremene ili odstranjive etikete, odnosno označivanje ili etiketiranje u pratećoj dokumentaciji umjesto fizičkog pričvršćivanja na proizvod.

ČLANAK 7.12.

Suradnja

1. Stranke jačaju suradnju u području tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti s ciljem povećanja razumijevanja sustava obiju stranaka i olakšavanja pristupa tržištima obiju stranaka. Stranke su svjesne toga da su postojeći dijalozi o regulatornoj suradnji važno sredstvo jačanja te suradnje.
2. Stranke nastoje utvrditi, pripremati i promicati inicijative za olakšavanje trgovine od obostranog interesa.
3. Inicijative iz stavka 2. mogu uključivati:
 - (a) poboljšanje kvalitete i učinkovitosti tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti, te promicanje dobre regulatorne prakse putem regulatorne suradnje stranaka, uključujući razmjenu informacija, iskustva i podataka;

- (b) prema potrebi, pojednostavnjenje tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti;
- (c) povećanje usklađenosti tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti s relevantnim međunarodnim normama, smjernicama ili preporukama;
- (d) osiguranje učinkovite interakcije i suradnje regulatornih tijela stranaka na međunarodnoj, regionalnoj ili nacionalnoj razini;
- (e) promicanje ili jačanje suradnje između organizacija stranaka nadležnih za normizaciju, akreditaciju i postupke ocjenjivanja sukladnosti; i
- (f) razmjena informacija u mjeri u kojoj je to moguće, o međunarodnim sporazumima i dogovorima o tehničkim preprekama trgovini kojih su jedna ili obje stranke potpisnice.

ČLANAK 7.13.

Odbor za tehničke prepreke trgovini

1. Odbor za tehničke prepreke trgovini osnovan u skladu s člankom 22.3. odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja.

2. Odbor za tehničke prepreke trgovini ima sljedeće funkcije:
- (a) preispituje provedbu i primjenu ovog poglavlja;
 - (b) preispituje suradnju u izradi i poboljšavanju tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti, u skladu s člankom 7.12.;
 - (c) preispituje ovo poglavlje s obzirom na sve promjene u okviru Odbora WTO-a za tehničke prepreke trgovini osnovanog na temelju članka 13. Sporazuma o TBT-u i, ako je potrebno, izrađuje preporuke za izmjene ovog poglavlja;
 - (d) poduzima sve mjere koje stranke mogu smatrati korisnima u provedbi ovog poglavlja i Sporazuma o TBT-u i u olakšavanju trgovine između stranaka;
 - (e) raspravlja o svim pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem, na zahtjev stranke;
 - (f) žurno rješava sva pitanja koja postavi stranka u vezi s izradom, donošenjem ili primjenom tehničkih propisa, normi ili postupaka ocjenjivanja sukladnosti druge stranke u skladu s ovim poglavljem i Sporazumom o TBT-u;
 - (g) ako je to potrebno za postizanje ciljeva ovog poglavlja, osniva *ad hoc* tehničke radne skupine za određena pitanja ili sektore s ciljem utvrđivanja rješenja;

- (h) razmjenjuje informacije o radu u okviru regionalnih i multilateralnih foruma koji se bave aktivnostima u vezi s tehničkim propisima, normama i postupcima ocjenjivanja sukladnosti te o provedbi i primjeni ovog poglavlja;
 - (i) obavlja druge funkcije koje mu može delegirati Zajednički odbor u skladu s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (b); i
 - (j) podnosi izvještaj Zajedničkom odboru, ako to smatra prikladnim, o provedbi i primjeni ovog poglavlja.
3. Odborom za tehničke prepreke trgovini i svakom *ad hoc* tehničkom radnom skupinom pod njegovim pokroviteljstvom koordinira:
- (a) u slučaju Europske unije, Europska komisija; i
 - (b) u slučaju Japana, Ministarstvo vanjskih poslova.
4. Nadležna tijela iz stavka 3. odgovorna su za koordinaciju s relevantnim institucijama i osobama na svojim državnim područjima te osiguravaju da te institucije i osobe prema potrebi budu pozvane na sastanke Odbora za tehničke prepreke trgovini.

5. Na zahtjev stranke Odbor za tehničke prepreke trgovini i svaka ad hoc tehnička radna skupina pod njegovim pokroviteljstvom sastaje se u vrijeme i na mjestu o kojima se dogovaraju predstavnici stranaka. Ti se sastanci mogu održati putem videokonferencije ili drugim sredstvima.

ČLANAK 7.14.

Kontaktne točke

1. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje kontaktnu točku za provedbu ovog poglavlja te drugu stranku obavješćuje o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim službenicima. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.
2. Funkcije te kontaktne točke uključuju:
 - (a) razmjenu informacija o tehničkim propisima, normama i postupcima ocjenjivanja sukladnosti svake stranke i svim ostalim pitanjima obuhvaćenima ovim poglavljem;
 - (b) pružanje informacija ili objašnjenja koje na temelju ovog poglavlja zatraži stranka, u tiskanom ili elektroničkom obliku, u razumnom roku o kojem su se stranke dogovorile te, ako je moguće, u roku od 60 dana od datuma primitka zahtjeva; i

- (c) žurno pojašnjavanje i, ako je to moguće, rješavanje svih pitanja koja stranka postavi u vezi s izradom, donošenjem ili primjenom tehničkih propisa, normi i postupaka ocjenjivanja sukladnosti u okviru ovog poglavlja i Sporazuma o TBT-u.

POGLAVLJE 8.

TRGOVINA USLUGAMA, LIBERALIZACIJA ULAGANJA I ELEKTRONIČKA TRGOVINA

ODJELJAK A

Opće odredbe

ČLANAK 8.1.

Područje primjene

1. Potvrđujući svoje obveze na temelju Sporazuma o WTO-u te predanost stvaranju boljih uvjeta za razvoj trgovine i ulaganja između stranaka, stranke ovime utvrđuju aranžmane nužne za postupnu i uzajamnu liberalizaciju trgovine uslugama i ulaganja te za suradnju u elektroničkoj trgovini.

2. Za potrebe ovog članka stranke potvrđuju svoje pravo da na svojem državnom području donesu regulatorne mjere nužne za ostvarivanje legitimnih ciljeva politike, kao što su zaštita javnog zdravlja, sigurnosti, okoliša ili javnog morala, socijalna zaštita ili zaštita potrošača, ili promicanje i zaštita kulturne raznolikosti.
3. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na mjere koje se odnose na fizičke osobe iz stranke koje traže pristup tržištu rada druge stranke, ni na mjere koje se odnose na nacionalnu pripadnost ili državljanstvo, rezidentnost ili trajno zapošljavanje.
4. Ovo poglavlje ne sprečava stranku da primjenjuje mjere za reguliranje ulaska fizičkih osoba na njezino državno područje ili njihova privremenog boravka na njezinu državom području, uključujući mjere potrebne za zaštitu integriteta fizičkih osoba i osiguranje urednog kretanja fizičkih osoba preko njezinih granica, pod uvjetom da se te mjere ne primjenjuju na način kojim bi se poništile ili umanjile povlastice na koje druga stranka ima pravo u skladu s uvjetima ovog poglavlja. Sama činjenica da se za fizičke osobe određene zemlje zahtijeva viza, a za one drugih zemalja ne, ne smatra se poništavanjem ili umanjivanjem povlastica ostvarenih na temelju ovog poglavlja.

ČLANAK 8.2.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „usluge popravka i održavanja zrakoplova tijekom kojih je zrakoplov povučen iz prometa” znači te djelatnosti poduzete na zrakoplovu ili njegovu dijelu dok je zrakoplov povučen iz prometa i ne uključuju takozvano linijsko održavanje;
- (b) „usluge računalnog sustava rezervacija (RRS)” znače usluge koje pružaju računalni sustavi koji sadrže informacije o redovima letenja zračnih prijevoznika, slobodnim mjestima, cijenama karata i pravilima za izdavanje karata i koji omogućuju rezervaciju ili izdavanje karata;
- (c) „obuhvaćeno poduzeće” znači poduzeće na državnom području stranke koje je u skladu s podtočkom i., izravno ili neizravno, osnovao poduzetnik iz druge stranke, a koje je postojalo na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma ili je nakon toga osnovano u skladu s mjerodavnim pravom;

- (d) „prekogranična trgovina uslugama” znači pružanje usluga:
- i. iz državnog područja jedne stranke na državnom području druge stranke; ili
 - ii. na državnom području stranke korisniku usluge druge stranke;
- (e) „izravni porezi” obuhvaćaju sve poreze na ukupni prihod, na ukupni kapital ili na dijelove prihoda ili kapitala, uključujući poreze na dobit od otuđivanja imovine, poreze na nekretnine, nasljedstva i darove te poreze na ukupni iznos nadnica ili plaća koje je isplatilo poduzeće te poreze na povećanje kapitala;
- (f) „gospodarska djelatnost” znači svaka usluga ili djelatnost industrijske, komercijalne i profesionalne naravi ili obrtničke djelatnosti, osim usluga ili djelatnosti koje se obavljaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti;
- (g) „poduzeće” znači pravna osoba ili podružnica ili predstavništvo;
- (h) „poduzetnik stranke” znači fizička ili pravna osoba iz jedne od stranaka koja želi osnovati, osniva ili je osnovala poduzeće u skladu s podtočkom i., na državnom području druge stranke;

(i) „poslovni nastan” znači osnivanje ili stjecanje pravne osobe, uključujući sudjelovanjem u kapitalu, ili osnivanje podružnice ili predstavništva u Europskoj uniji ili u Japanu, s ciljem uspostave ili održavanja trajnih gospodarskih veza¹;

(j) „postojeći” znači onaj koji je na snazi na dan stupanja na snagu ovog Sporazuma;

„zemaljske usluge” znači pružanje sljedećih usluga u zračnoj luci uz naknadu ili na temelju ugovora: zastupanje zračnog prijevoznika, upravljanje i nadzor; prihvata i otprema putnika; prihvata i otprema prtljage; usluge na stajanci; ugostiteljske usluge, osim pripreme hrane; prihvata i otprema tereta i pošte; opskrba zrakoplova gorivom; čišćenje i opsluživanje zrakoplova; zemaljski prijevoz; i letačke operacije, upravljanje letačkim osobljem i planiranje leta. Zemaljske usluge ne uključuju: samostalno obavljanje usluga; poslove zaštite; linijsko održavanje; popravak i održavanje zrakoplova; ili upravljanje ili rad bitne centralizirane infrastrukture zračne luke, kao što su oprema za odleđivanje, sustavi za distribuciju goriva, sustavi rukovanja prtljagom i fiksni sustavi za prijevoz unutar zračne luke;

(l) „pravna osoba” znači bilo koji pravni subjekt koji je propisno osnovan ili na neki drugi način organiziran prema mjerodavnom pravu, radi stjecanja dobiti ili ne, te neovisno o tome je li u privatnom ili državnom vlasništvu, uključujući bilo koje trgovačko društvo, zakladu, partnerstvo, zajednički pothvat, trgovca pojedinca ili udruženje;

¹ Stranke smatraju da je širenje obuhvaćeno definicijom poslovnog nastana kroz poslovni nastan obuhvaćenog poduzeća.

(m) pravna osoba je:

- i. „u vlasništvu” fizičke ili pravne osobe stranke ako je više od 50 % njezina vlasničkog kapitala u stvarnom vlasništvu fizičkih ili pravnih osobe te stranke; i
- ii. „pod kontrolom” fizičkih ili pravnih osoba stranke ako te fizičke ili pravne osobe imaju ovlast imenovati većinu njezinih direktora ili na drugi način zakonito voditi njezine poslove;

(n) „pravna osoba stranke” znači:

- i. u slučaju Europske unije, pravna osoba koja je osnovana ili organizirana u skladu sa zakonima i propisima Europske unije ili jedne od njezinih država članica te koja obavlja bitne poslovne aktivnosti¹ na području Europske unije; i

¹ U skladu sa svojom obavijesti o Ugovoru o osnivanju Europske zajednice Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) (WT/REG39/1), Europska unija smatra da pojam „učinkovita i trajna veza” s gospodarstvom države članice Europske unije iz članka 54. Ugovora o funkcioniranju Europske unije odgovara pojmu „bitne poslovne aktivnosti”.

- ii. u slučaju Japana, pravna osoba koja je osnovana ili organizirana u skladu sa zakonima i propisima Japana te koja obavlja bitne poslovne aktivnosti na državnom području Japana;

Neovisno o podtočkama i. i ii., na brodarska društva s poslovnim nastanom izvan Europske unije ili Japana koja su pod kontrolom državljana država članica Europske unije ili Japana primjenjuju se odredbe ovog poglavlja ako su njihova plovila registrirana u državi članici Europske unije ili u Japanu u skladu s njihovim zakonodavstvom te ako plove pod zastavom te države članice Europske unije ili Japana;

(o) „mjere stranke” znači mjere koje donose ili provode:

- i. središnje, regionalne ili lokalne uprave i tijela; i
- ii. nevladina tijela pri izvršavanju ovlasti koje su im delegirale središnje, regionalne ili lokalne uprave ili tijela;

(p) „poslovanje” znači vođenje, upravljanje, održavanje, uporaba, uživanje i prodaja ili drugo otuđivanje poduzeća;

- (q) „prodaja i marketing usluga zračnog prijevoza” znači mogućnost zračnog prijevoznika da slobodno prodaje i stavlja na tržište svoje usluge zračnog prijevoza, uključujući sve aspekte marketinga kao što su istraživanje tržišta, oglašavanje i distribucija; te djelatnosti ne uključuju određivanje cijene usluga zračnog prijevoza ni primjenjive uvjete;
- (r) „usluge” znači bilo koja usluga u bilo kojem sektoru, osim usluga koje se pružaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti;
- (s) „usluge koje se pružaju ili djelatnosti koje se obavljaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti” znači usluge ili djelatnosti koje se ne pružaju ili ne obavljaju ni na komercijalnoj osnovi ni u tržišnom natjecanju s jednim gospodarskim subjektom ili više njih;
- (t) „pružatelj usluge” znači bilo koja fizička ili pravna osoba koja želi pružati ili pruža uslugu; i
- (u) „pružatelj usluge stranke” znači bilo koja fizička ili pravna osoba stranke koja želi pružati ili pruža uslugu;

ČLANAK 8.3.

Opće iznimke

1. Za potrebe odjeljka B, članak XX. GATT-a iz 1994. ugrađuju se *mutatis mutandis*¹ u ovaj sporazum i postaju njegov sastavni dio.
2. Podložno zahtjevu da se te mjere ne primjenjuju na način koji bi bio sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između zemalja u kojima postoje slični uvjeti ili koji bi bio prikriveno ograničavanje poslovnog nastana ili trgovine uslugama, ništa u odjeljcima od B do F ne tumači se kao da bilo koju stranku sprečava da uvede ili izvršava mjere:
 - (a) potrebne radi zaštite javne sigurnosti ili javnog morala ili održavanja javnog reda²;

¹ Stranke razumiju da mjere iz članka XX. točke (b) GATT-a iz 1994. uključuju mjere u području okoliša potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka. Stranke razumiju da se članak XX. točka (g) GATT-a iz 1994. primjenjuje na mjere za očuvanje živih i neživih neobnovljivih prirodnih resursa.

² Na iznimke u vezi s javnom sigurnošću i javnim redom može se pozvati samo kad postoji stvarna i dovoljno ozbiljna prijetnja nekom temeljnom interesu društva.

- (b) potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka¹;
- (c) potrebne za osiguravanje postupanja u skladu sa zakonima ili propisima koji su u skladu s odredbama ovog poglavlja, uključujući one koji se odnose na:
 - i. sprečavanje prijevare i zavaravajuće prakse ili na rješavanje posljedica povreda ugovora;
 - ii. zaštitu privatnosti osoba u vezi s obradom i širenjem osobnih podataka i zaštitu povjerljivosti osobnih evidencija i računa; ili
 - iii. sigurnost; ili

¹ Stranke razumiju da mjere iz točke (b) uključuju mjere u području okoliša potrebne za zaštitu života ili zdravlja ljudi, životinja ili biljaka.

- (d) koje nisu u skladu s člankom 8.8. stavkom 1. i člankom 8.16. stavkom 1. pod uvjetom da je razlika u tretmanu usmjerena na osiguranje pravičnog ili djelotvornog¹ uvođenja ili naplate izravnih poreza u odnosu na gospodarske djelatnosti, poduzetnike, usluge ili pružatelje usluga druge stranke.

¹ Mjere namijenjene osiguranju pravičnog ili djelotvornog uvođenja ili naplate izravnih poreza uključuju mjere koje stranka poduzima u okviru svojeg poreznog sustava i koje:

- (a) primjenjuju se na nerezidentne poduzetnike i pružatelje usluga u vezi s priznavanjem činjenice da se porezna obveza nerezidenta određuje s obzirom na oporezive stavke koje imaju izvore ili koje se nalaze na državnom području stranke;
- (b) primjenjuju se na nerezidente radi osiguravanja uvođenja ili naplaćivanja poreza na državnom području stranke;
- (c) primjenjuju se na nerezidente ili rezidente radi sprečavanja izbjegavanja ili utaje poreza, uključujući mjere za usklađenost;
- (d) primjenjuju se na korisnike usluga koje se pružaju na državnom području ili iz državnog područja druge stranke kako bi se za takve korisnike usluga osiguralo uvođenje ili naplata poreza koji potječu iz izvora na državnom području stranke;
- (e) razlikuju poduzetnike i pružatelje usluga koji podliježu porezu na predmete oporezive diljem svijeta od drugih poduzetnika i pružatelja usluga, kao priznanje razlike naravi porezne osnovice među njima; ili
- (f) služe određivanju, dodjeli ili raspodjeli prihoda, dobiti, zarade, gubitka, odbitka ili knjiženja koji se odnose na rezidentne osobe ili podružnice ili između povezanih osoba ili podružnica iste osobe, kako bi se održala porezna osnovica stranke.

Porezni izrazi i pojmovi iz stavka 2. točke (d), uključujući ovu bilješku, određeni su u skladu s poreznim definicijama i pojmovima, ili istovjetnim ili sličnim definicijama i pojmovima iz nacionalnog prava stranke koja poduzima mjeru.

ČLANAK 8.4.

Odbor za trgovinu uslugama, liberalizaciju ulaganja i elektroničku trgovinu

1. Odbor za trgovinu uslugama, liberalizaciju ulaganja i elektroničku trgovinu osnovan u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog poglavlja „Odbor”) odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja.
2. Odbor ima sljedeće funkcije:
 - (a) preispitivanje i praćenje provedbe i primjene ovog poglavlja i nesukladnih mjera utvrđenih u rasporedu svake strane u prilogima od I. do IV. Prilogu 8.-B;
 - (b) razmjena informacija o svim pitanjima povezanim s ovim poglavljem;
 - (c) razmatranje mogućih poboljšanja ovog poglavlja;
 - (d) rasprava o svim pitanjima povezanim s ovim poglavljem, kako se predstavnici stranaka dogovore; i
 - (e) obavljanje drugih funkcija koje mu može delegirati Zajednički odbor u skladu s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (b).

3. Odbor je sastavljen od predstavnika stranaka, uključujući dužnosnike mjerodavnih ministarstava ili agencija zaduženih za pitanja koja treba riješiti. Odbor može pozvati predstavnike relevantnih subjekata osim vlada stranaka, koji raspolažu potrebnom stručnošću u pitanjima koja treba riješiti.

ČLANAK 8.5.

Preispitivanje

1. Prema potrebi, svaka stranka nastoji smanjiti ili ukloniti nesukladne mjere utvrđene u njezinim rasporedima u prilogima od I. do IV. Prilogu 8.-B.
2. S ciljem mogućeg poboljšanja odredaba ovog poglavlja, a u skladu sa svojim obvezama u okviru međunarodnih sporazuma, stranke preispituju svoj pravni okvir koji se odnosi na trgovinu uslugama, liberalizaciju ulaganja, elektroničku trgovinu i investicijsku klimu, uključujući ovaj Sporazum, u skladu s člankom 23.1.

ODJELJAK B

Liberalizacija ulaganja

ČLANAK 8.6.

Područje primjene

1. Ovaj se odjeljak primjenjuje na mjere stranke u vezi s poslovnim nastanom ili obavljanjem gospodarskih djelatnosti:

(a) poduzetnikâ druge stranke;

(b) obuhvaćenih poduzeća; i

(c) za potrebe članka 8.11., svakog poduzeća na državnom području stranke koja donosi ili provodi mjeru.

2. Ovaj se odjeljak ne primjenjuje na:

- (a) kabotažu u uslugama pomorskog prometa¹;
- (b) usluge zračnog prijevoza ili povezane usluge kojima se podupiru usluge zračnog prijevoza², osim sljedećih:
 - i. usluga popravka i održavanja zrakoplova za vrijeme kojih je zrakoplov povučen iz prometa;

¹ Za Europsku uniju, ne dovodeći u pitanje opseg aktivnosti koje se u skladu s mjerodavnim nacionalnim zakonodavstvom mogu smatrati kabotažom, nacionalna kabotaža u uslugama pomorskog prijevoza iz ovog odjeljka obuhvaća prijevoz putnika ili robe između luke ili mjesta u državi članici Europske unije i druge luke ili mjesta u istoj državi članici Europske unije, uključujući njezin epikontinentalni pojas, kako je predviđeno Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora te promet koji započinje i završava u istoj luci ili mjestu u državi članici Europske unije.

² Podrazumijeva se da se ovaj odjeljak ne primjenjuje na usluge koje se pružaju upotrebom zrakoplova čija primarna svrha nije prijevoz robe ili putnika, kao što su usluge gašenja požara iz zraka, letačko osposobljavanje, razgledavanje, zaprašivanje, izmjera, kartiranje, fotografiranje, skokovi s padobranom, vuča jedrilice, prijevoz trupaca i građevinskog materijala helikopterom te ostale poljoprivredne, industrijske i inspekcijske usluge iz zraka.

- ii. prodaje i stavljanja na tržište usluga zračnog prijevoza;
 - iii. usluga računalnog sustava rezervacija („CRS”); i
 - iv. zemaljskih usluga; i
- (c) audiovizualne usluge.

ČLANAK 8.7.

Pristup tržištu

U odnosu na pristup tržištu putem poslovnog nastana ili preko poslovanja poduzetnika druge stranke ili obuhvaćenog poduzeća, bilo na temelju teritorijalnih jedinica ili na temelju svojeg cjelokupnog državnog područja, stranka ne smije donijeti ili provoditi mjere koje:

- (a) određuju ograničenja u pogledu¹:
- i. broja poduzeća, u obliku brojčanih kvota, monopola, isključivih prava ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba;

¹ Točkom (a) podtočkama od i. do iii. nisu obuhvaćene mjere za ograničavanje proizvodnje poljoprivrednih proizvoda.

- ii. ukupne vrijednosti transakcija ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba;
 - iii. ukupnog broja poslova ili ukupne količine proizvodnje, izraženih u određenim brojčanim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba;
 - iv. sudjelovanja stranog kapitala, u obliku najvećeg dopuštenog postotka stranog udjela, ili ukupne vrijednosti pojedinačnog ili skupnog stranog ulaganja; ili
 - v. ukupnog broja fizičkih osoba koje se mogu zaposliti u pojedinom sektoru ili koje može zaposliti neko poduzeće i koje su nužne za obavljanje gospodarske djelatnosti i s njome su izravno povezane, u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba; ili
- (b) ograničavaju ili zahtijevaju posebne vrste pravnog subjekta ili zajedničkog pothvata putem kojih poduzetnik iz druge stranke može obavljati gospodarsku djelatnost;

ČLANAK 8.8.

Nacionalni tretman

1. Svaka stranka poduzetnicima druge stranke i obuhvaćenim poduzećima odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji u sličnim situacijama odobrava vlastitim poduzetnicima i njihovim poduzećima, u odnosu na poslovni nastan na svojem državnom području.
2. Svaka stranka poduzetnicima druge stranke i obuhvaćenim poduzećima odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji u sličnim situacijama odobrava vlastitim poduzetnicima i njihovim poduzećima, u odnosu na poslovanje na svojem državnom području.
3. Podrazumijeva se da se stavci 1. i 2. ne smiju tumačiti kao sprečavanje stranke da propisuje statističke formalnosti ili zahtjeve za informacije u vezi s obuhvaćenim poduzećima, pod uvjetom da te formalnosti ili zahtjevi nisu način da se izbjegnu obveze te stranke na temelju ovog članka.

ČLANAK 8.9.

Tretman najpovlaštenije nacije

1. Svaka stranka poduzetnicima druge stranke i obuhvaćenim poduzećima odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji u sličnim situacijama odobrava poduzetnicima treće zemlje i njihovim poduzećima, u odnosu na poslovni nastan na svojem državnom području.
2. Svaka stranka poduzetnicima druge stranke i obuhvaćenim poduzećima odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji u sličnim situacijama odobrava poduzetnicima treće zemlje i njihovim poduzećima, u odnosu na poslovanje na svojem državnom području.
3. Stavci 1. i 2. ne smiju se tumačiti kao obvezivanje stranke da na poduzetnike druge stranke i obuhvaćena poduzeća primijeni tretman koji proizlazi iz:
 - (a) međunarodnog sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili drugih međunarodnih sporazuma ili režima potpuno ili djelomično povezanih s oporezivanjem; ili
 - (b) postojećih ili budućih mjera za priznavanje kvalifikacija, dozvola ili bonitetnih mjera u skladu s člankom VII. GATS-a ili stavkom 3. njegova Priloga o financijskim uslugama.

4. Podrazumijeva se da se tretman iz stavaka 1. i 2. ne odnosi na postupke rješavanja sporova između ulagatelja i države koji su predviđeni u drugim međunarodnim sporazumima.

5. Bitne odredbe u drugim međunarodnim sporazumima koje stranka zaključi s trećom zemljom¹ same po sebi ne predstavljaju tretman u skladu s ovim člankom. Podrazumijeva se da djelovanje ili nedjelovanje stranke u odnosu na te odredbe može predstavljati tretman² te stoga dovesti do kršenja ovog članka u mjeri u kojoj povreda nije utvrđena isključivo na temelju navedenih odredbi.

¹ Podrazumijeva se da samo prenošenje tih odredbi u nacionalno zakonodavstvo ne mijenja njihovu kvalifikaciju kao odredaba međunarodnog prava, a time ni njihovu obuhvaćenost ovim stavkom.

² Podrazumijeva se da bi poduzetnici druge stranke ili njihova obuhvaćena poduzeća imali pravo na takav tretman čak i ako u trenutku usporedbe nema poduzeća koja su osnovali poduzetnici treće zemlje.

ČLANAK 8.10.

Viša uprava i upravni odbori

Stranka od obuhvaćenog poduzeća ne zahtijeva da izvršnim direktorima, direktorima ili članovima upravnog odbora imenuje osobe određenog državljanstva.

ČLANAK 8.11.

Zabrana zahtjeva u pogledu rezultata

1. Stranka ne određuje niti prisilno izvršava sljedeće zahtjeve, niti prisilno izvršava obveze ili preuzetu odgovornost u pogledu poslovnog nastana ili poslovanja poduzeća na svojem državnom području za sljedeće¹:

(a) izvoz određene količine ili postotka robe ili usluga;

¹ Podrazumijeva se da uvjet za primjenu prednosti ili nastavak primjene prednosti iz stavka 2. ne predstavlja zahtjev niti obvezu ili preuzetu odgovornost za potrebe stavka 1.

- (b) postizanje određene razine ili postotka domaćeg sadržaja;
- (c) kupnju, uporabu ili dodjelu povlastica robi proizvedenoj ili uslugama pruženima na njezinu državnom području ili kupnju robe ili usluga od fizičkih ili pravnih osoba ili bilo kojeg drugog subjekta na njezinu državnom području;
- (d) bilo kakvo povezivanje obujma ili vrijednosti uvoza s obujmom ili vrijednošću izvoza ili s iznosom deviznih priljeva povezanih s tim poduzećem;
- (e) ograničavanje na svojem državnom području prodaje robe ili usluga koje to poduzeće proizvodi ili pruža na način da se ta prodaja na bilo koji način povezuje s obujmom ili vrijednošću njezina izvoza ili deviznih priljeva;
- (f) ograničavanje izvoza ili prodaje za izvoz;
- (g) prijenos tehnologije, proizvodnog postupka ili drugog zaštićenog znanja na fizičku ili pravnu osobu ili bilo koji drugi subjekt na njezinu državnom području;
- (h) smještanje sjedišta tog poduzeća za određenu regiju ili svjetsko tržište na njezinu državnom području;

- (i) zapošljavanje određenog broja ili postotka njezinih državljana;
- (j) postizanje određene razine ili vrijednosti istraživanja i razvoja na njezinu državnom području;
- (k) isporučivanje jednog ili više proizvoda koje proizvodi ili usluga koje pruža to poduzeće određenoj regiji ili na svjetsko tržište isključivo s njezina državnog područja; ili
- (l) donošenje:
 - i. stope ili iznosa naknade za licenciju ispod određene razine; ili
 - ii. zadanog trajanja ugovora o licenciji¹;

s obzirom na ugovore o licenciji koji su na snazi u trenutku određivanja ili prisilnog izvršenja zahtjeva ili prisilnog izvršenja bilo koje obveze ili preuzete odgovornosti, ili buduće ugovore o licenciji koji su dobrovoljno sklopljeni između poduzeća i fizičke ili pravne osobe ili bilo kojeg drugog subjekta na njezinu državnom području, ako je zahtjev određen ili prisilno izvršen, ili su obveza ili preuzeta odgovornost prisilno izvršene tako da se na taj ugovor o licenciji izravno utječe izvršenjem ovlasti nepravosudnih državnih tijela stranke².

¹ „Ugovor o licenciji” iz ove podtočke znači sve ugovore koji se odnose na licenciranje tehnologije, proizvodnog postupka ili drugog zaštićenog znanja.

² Podrazumijeva se da se točka (l) ne primjenjuje na ugovore o licenciji sklopljene između poduzeća i stranke.

2. Stranka ne uvjetuje primjenu prednosti ili nastavak primjene prednosti u vezi s poslovnim nastanom ili poslovanjem poduzeća na svojem državnom području ispunjavanjem bilo kojeg od sljedećih zahtjeva:

- (a) postizanje određene razine ili postotka domaćeg sadržaja;
- (b) kupnja, uporaba ili dodjela povlastica robi proizvedenoj na njezinu državnom području, ili kupnja robe od fizičkih ili pravnih osoba ili bilo kojeg drugog subjekta na njezinu državnom području;
- (c) bilo kakvo povezivanje obujma ili vrijednosti uvoza s obujmom ili vrijednošću izvoza ili s iznosom deviznih priljeva povezanih s tim poduzećem;
- (d) ograničavanje na svojem državnom području prodaje robe ili usluga koje to poduzeće proizvodi ili pruža na način da se ta prodaja na bilo koji način povezuje s obujmom ili vrijednošću njezina izvoza ili njezinih deviznih priljeva; ili
- (e) ograničavanje izvoza ili prodaje za izvoz.

3. Ništa u stavku 2. ne tumači se kao da stranku sprečava da uvjetuje prednosti ili nastavak primjene prednosti, u vezi s poslovnim nastanom ili poslovanjem bilo kojeg poduzeća na svojem državnom području, ispunjavanjem zahtjeva za smještanje proizvodnje, pružanje usluge, osposobljavanje ili zapošljavanje radnika, izgradnju ili proširenje određenih objekata ili provođenje istraživanja i razvoja na svojem državnom području.
4. Stavak 1. točke od (a) do (c) i stavak 2. točke (a) i (b) ne primjenjuju se na zahtjeve u pogledu kvalifikacija za robu ili usluge koji se odnose na sudjelovanje u programima promicanja izvoza i strane pomoći.
5. Stavak 1. točke (g) i (l) ne primjenjuju se ako:
- (a) zahtjev određuje ili prisilno izvršava, ili obvezu ili preuzetu odgovornost prisilno izvršava sud, upravni sud ili tijelo za tržišno natjecanje radi ispravljanja povrede prava tržišnog natjecanja; ili
 - (b) stranka odobri uporabu prava intelektualnog vlasništva u skladu s člancima 31. ili 31.a Sporazuma o TRIPS-u ili mjera kojima se zahtijeva otkrivanje podataka ili zaštićenih informacija koje su obuhvaćene područjem primjene ili su u skladu s člankom 39. stavkom 3. Sporazuma o TRIPS-u.

6. Stavak 1. točka (l) ne primjenjuje se ako zahtjev određuje ili prisilno izvršava, ili obvezu ili preuzetu odgovornost prisilno izvršava sud kao primjerenu naknadu u skladu sa zakonom o zaštiti autorskog prava stranke.
7. Stavak 2. točke (a) i (b) ne primjenjuju se na zahtjeve koje je stranka uvoznica odredila ili koje prisilno izvršava u pogledu sadržaja robe koji je potreban da bi roba mogla zadovoljiti uvjete za primjenu povlaštenih tarifa ili povlaštenih kvota.
8. Ovim se člankom ne dovode u pitanje obveze stranke na temelju Sporazuma o WTO-u.

ČLANAK 8.12.

Nesukladne mjere i iznimke

1. Članci od 8.7. do 8.11. ne primjenjuju se na sljedeće:
 - (a) postojeće nesukladne mjere koje stranka provodi na razini:
 - i. u slučaju Europske unije:
 - (A) Europske unije, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B;

- (B) središnje vlasti države članice Europske unije, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B;
- (C) regionalne vlasti države članice Europske unije, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B; ili
- (D) lokalne vlasti osim vlasti iz podtočke (C); i

ii. u slučaju Japana:

- (A) središnje vlasti, kako je utvrđeno u njegovu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B;
- (B) prefektуре, kako je utvrđeno u njegovu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B; ili
- (C) lokalne vlasti osim prefektуре;

(b) nastavak primjene ili žurnu obnovu nesukladnih mjera iz točke (a); ili

- (c) izmjenu ili preinaku nesukladnih mjera iz točaka (a) i (b), pod uvjetom da se izmjenom ili modifikacijom ne smanjuje sukladnost mjere s člankom od 8.7. do 8.11. kakva je bila neposredno prije izmjene ili modifikacije.
2. Članci od 8.7. do 8.11. ne primjenjuju se na mjere stranke u pogledu sektora, podsektora ili djelatnosti, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga II. Prilogu 8.-B.
3. Stranka ne smije na temelju mjera donesenih nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma i obuhvaćenih njezinim rasporedom iz Priloga II. Prilogu 8.-B od poduzetnika druge stranke zbog njegova državljanstva zahtijevati da proda ili na drugi način otuđi poduzeće koje postoji u trenutku kada mjera počinje proizvoditi učinke.
4. Članci 8.8. i 8.9. ne primjenjuju se ni na jednu mjeru koja čini iznimku ili odstupanje od članaka 3. i 4. Sporazuma o TRIPS-u, kako je izričito predviđeno u člancima od 3. do 5. Sporazuma o TRIPS-u.
5. Članci od 8.7. do 8.11. ne primjenjuje se na mjere stranke u pogledu javne nabave.
6. Članci od 8.7. do 8.10. ne primjenjuju se na subvencije koje dodjeljuju stranke.

ČLANAK 8.13.

Uskraćivanje povlastica

Stranka može uskratiti povlastice iz ovog odjeljka poduzetniku druge stranke koji je pravna osoba druge stranke i njegovu obuhvaćenom poduzeću ako je ta pravna osoba u vlasništvu ili pod kontrolom fizičke ili pravne osobe treće zemlje i ako stranka koja uskraćuje povlastice donese ili provodi mjere u pogledu te treće zemlje:

- (a) koje su povezane s održavanjem međunarodnog mira i sigurnosti, uključujući zaštitu ljudskih prava; i
- (b) kojima se zabranjuju transakcije s tom pravnom osobom ili njezinim obuhvaćenim poduzećem, ili koje bi se prekršile ili zaobišle da im se dodijele povlastice iz ovog odjeljka.

ODJELJAK C

Prekogranična trgovina uslugama

ČLANAK 8.14.

Područje primjene

1. Ovaj se odjeljak primjenjuje na mjere stranke koje utječu na prekograničnu trgovinu uslugama pružatelja usluga druge stranke. Te mjere uključuju, među ostalim, mjere koje utječu na:
 - (a) proizvodnju, distribuciju, marketing, prodaju ili isporuku usluge;
 - (b) kupnju, uporabu ili plaćanje usluge; i
 - (c) pristup uslugama koje se pružaju široj javnosti u vezi s pružanjem usluge i njihovu uporabu.

2. Ovaj se odjeljak ne primjenjuje na:

- (a) kabotažu u uslugama pomorskog prometa¹;
- (b) usluge zračnog prijevoza ili povezane usluge kojima se podupiru usluge zračnog prijevoza², osim sljedećih:
 - i. usluga popravka i održavanja zrakoplova za vrijeme kojih je zrakoplov povučen iz prometa;

¹ Za Europsku uniju, ne dovodeći u pitanje opseg aktivnosti koje se u skladu s mjerodavnim nacionalnim zakonodavstvom mogu smatrati kabotažom, nacionalna kabotaža u uslugama pomorskog prijevoza iz ovog odjeljka obuhvaća prijevoz putnika ili robe između luke ili mjesta u državi članici Europske unije i druge luke ili mjesta u istoj državi članici Europske unije, uključujući njezin epikontinentalni pojas, kako je predviđeno Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora te promet koji započinje i završava u istoj luci ili mjestu u državi članici Europske unije.

² Podrazumijeva se da se ovaj odjeljak ne primjenjuje na usluge koje se pružaju upotrebom zrakoplova čija primarna svrha nije prijevoz robe ili putnika, kao što su usluge gašenja požara iz zraka, letačko osposobljavanje, razgledavanje, zaprašivanje, izmjera, kartiranje, fotografiranje, skokovi s padobranom, vuča jedrilice, prijevoz trupaca i građevinskog materijala helikopterom te ostale poljoprivredne, industrijske i inspekcijske usluge iz zraka.

- ii. prodaje i stavljanja na tržište usluga zračnog prijevoza;
 - iii. usluga računalnog sustava rezervacija („CRS”); i
 - iv. zemaljskih usluga;
- (c) javne nabave;
 - (d) audiovizualnih usluga;
 - (e) subvencija, kako je određeno i predviđeno u poglavlju 12.

ČLANAK 8.15.

Pristup tržištu

Stranka ni na razini teritorijalnih jedinica ni na razini cijelog državnog područja ne provodi niti donosi mjere kojima se:

(a) određuju ograničenja u pogledu:

- i. broja pružatelja usluga, u obliku brojčanih kvota, monopola, isključivih pružatelja usluga ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba¹;
- ii. ukupne vrijednosti uslužnih transakcija ili imovine u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba; ili
- iii. ukupnog broja uslužnih poslova ili ukupne količine uslužnih proizvoda izražene u navedenim brojčanim jedinicama u obliku kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba²; ili

¹ Točka (a) podtočka i. uključuje mjere stranke kojima se od pružatelja usluge druge stranke zahtijeva da osnuje ili vodi bilo koji oblik poduzeća ili da je rezident na državnom području stranke kao preduvjet za prekogranično pružanje usluge.

² Točka (a) podtočka iii. ne obuhvaća mjere stranke kojima se ograničavaju ulazne vrijednosti za pružanje usluga.

- (b) ograničavaju ili zahtijevaju određene vrste pravnih subjekata ili zajedničkog pothvata putem kojih pružatelj usluga može pružati usluge.

ČLANAK 8.16.

Nacionalni tretman

1. Svaka stranka odobrava uslugama i pružateljima usluga druge stranke tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobrava vlastitim sličnim uslugama i pružateljima usluga.
2. Stranka može ispuniti zahtjev iz stavka 1. tako da uslugama i pružateljima usluga druge stranke odobri tretman koji je formalno jednak tretmanu koji odobrava vlastitim sličnim uslugama i pružateljima usluga ili koji se formalno razlikuje od njega.
3. Formalno jednak tretman ili formalno različit tretman smatra se manje povoljnima ako se njime mijenjaju uvjeti tržišnog natjecanja u korist usluga ili pružatelja usluga stranke u usporedbi sa sličnim uslugama ili pružateljima usluga druge stranke.
4. Ništa u ovom članku ne tumači se kao da od bilo koje stranke zahtijeva nadoknadu za bilo koji konkurentski nepovoljni položaj koji je posljedica stranog podrijetla odgovarajućih usluga ili pružatelja usluga.

ČLANAK 8.17.

Tretman najpovlaštenije nacije

1. Svaka stranka uslugama i pružateljima usluga druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobrava sličnim uslugama i pružateljima usluga treće zemlje.
2. Stavak 1. ne tumači se tako da stranku obvezuje da na usluge i pružatelje usluga druge stranke proširi povlasticu bilo kojeg tretmana koji proizlazi iz:
 - (a) međunarodnog sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili drugih međunarodnih sporazuma ili režima potpuno ili djelomično povezanih s oporezivanjem; ili
 - (b) postojećih ili budućih mjera za priznavanje kvalifikacija, dozvola ili bonitetnih mjera u skladu s člankom VII. GATS-a ili stavkom 3. njegova Priloga o financijskim uslugama.

ČLANAK 8.18.

Nesukladne mjere

1. Članci od 8.15. do 8.17. ne primjenjuju se na sljedeće:
 - (a) postojeće nesukladne mjere koje stranka provodi na razini:
 - i. u slučaju Europske unije:
 - (A) Europske unije, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B;
 - (B) središnje vlasti države članice Europske unije, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B;
 - (C) regionalne vlasti države članice Europske unije, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B; ili
 - (D) lokalne vlasti osim vlasti iz podtočke (C); i

ii. u slučaju Japana:

(A) središnje vlasti, kako je utvrđeno u njegovu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B;

(B) prefekture, kako je utvrđeno u njegovu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B; ili

(C) lokalne vlasti osim prefekture;

(b) nastavak primjene ili žurnu obnovu nesukladnih mjera iz točke (a); ili

(c) izmjenu ili preinaku bilo koje nesukladne mjere iz točaka (a) i (b), pod uvjetom da se izmjenom ili modifikacijom ne smanjuje sukladnost mjere s člancima od 8.15. do 8.17. kakva je bila neposredno prije izmjene ili modifikacije.

2. Članci od 8.15. do 8.17. ne primjenjuju se na mjere stranke u pogledu sektora, podsektora ili djelatnosti, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga II. Prilogu 8.-B.

ČLANAK 8.19.

Uskraćivanje povlastica

Stranka može uskratiti povlastice iz ovog odjeljka pružatelju usluga druge stranke koji je pravna osoba druge stranke i uslugama tog pružatelja usluga ako je ta pravna osoba u vlasništvu ili pod kontrolom fizičke ili pravne osobe treće zemlje i ako stranka koja uskraćuje povlastice donosi ili provodi mjere u pogledu te treće zemlje:

- (a) koje su povezane s održavanjem međunarodnog mira i sigurnosti, uključujući zaštitu ljudskih prava; i
- (b) kojima se zabranjuju transakcije s pružateljem usluga, ili koje bi se prekršile ili zaobišle ako bi se tom pružatelju usluga ili njegovim uslugama dodijelile povlastice iz ovog poglavlja.

ODJELJAK D

Ulazak i privremeni boravak fizičkih osoba

ČLANAK 8.20.

Opće odredbe i područje primjene

1. Ovaj se odjeljak temelji na pojačanom trgovinskom odnosu između stranaka i njihovoj želji da uzajamno olakšaju ulazak i privremeni boravak fizičkih osoba u poslovne svrhe te da osiguraju transparentnost tog postupka.
2. Ovaj se odjeljak primjenjuje na mjere stranke koje utječu na ulazak fizičkih osoba druge stranke u tu stranku kao poslovni posjetitelji u svrhu osnivanja poslovne jedinice, osobe premještene unutar društva, ulagatelji, ugovorni pružatelji usluga, samostalni djelatnici, poslovni posjetitelji u kratkoročnom posjetu te na mjere koje utječu na njihove poslovne aktivnosti tijekom privremenog boravka u toj stranci.
3. U mjeri u kojoj u ovom odjeljku nisu preuzete obveze, i dalje se primjenjuju svi zahtjevi propisani zakonima i propisima stranaka u vezi s ulaskom i privremenim boravkom, uključujući propise o duljini boravka.

4. Neovisno o odredbama ovog odjeljka, i dalje se primjenjuju svi zahtjevi propisani zakonima i propisima stranaka u vezi s radom i mjerama socijalne sigurnosti, uključujući propise o najnižoj plaći i kolektivnim ugovorima o plaćama.

5. Obveze u pogledu ulaska i privremenog boravka fizičkih osoba u poslovne svrhe ne primjenjuju se u slučajevima kada je namjera ili učinak ulaska ili privremenog boravka umiješati se ili na drugi način utjecati na ishod bilo kojeg radnog spora ili pregovora s poslodavcem ili na zapošljavanje fizičkih osoba koje sudjeluju u takvom sporu.

ČLANAK 8.21.

Definicije

Za potrebe ovog odjeljka:

- (a) „poslovni posjetitelji u svrhu osnivanja poslovne jedinice” znači fizičke osobe stranke zaposlene na vodećem položaju koje su odgovorne za osnivanje poduzeća, koje ne nude niti pružaju usluge, ne sudjeluju ni u kojim drugim gospodarskim djelatnostima osim onih koje su potrebne za osnivanje poslovne jedinice te koje ne primaju naknadu u drugoj stranci;

(b) „ugovorni pružatelji usluga” znači:

- i. u slučaju ulaska i privremenog boravka u Europskoj uniji, fizičke osobe zaposlene u pravnoj osobi Japana koja nije agencija za privremeno zapošljavanje i usluge ustupanja radnika niti djeluje putem takve agencije, nema poslovni nastan na području Europske unije i u dobroj je vjeri sklopila ugovor o pružanju usluga krajnjem potrošaču u Europskoj uniji kojim se zahtijeva privremena prisutnost njezinih zaposlenika u Europskoj uniji radi ispunjavanja ugovora o pružanju usluga¹;
- ii. u slučaju ulaska i privremenog boravka u Japanu, fizičke osobe Europske unije koje su zaposlenici pravne osobe Europske unije bez poslovnog nastana u Japanu ako su ispunjeni sljedeći zahtjevi:
 - (A) između pravne osobe Japana i pravne osobe Europske unije bez poslovnog nastana u Japanu sklopljen je ugovor o pružanju usluga;
 - (B) nadležno imigracijsko tijelo Japana utvrdilo je da je u kontekstu ugovora o pružanju usluga iz podtočke (A) sklopljen ugovor o radu između fizičke osobe Europske unije i pravne osobe Japana; i

¹ Ugovor o pružanju usluga iz točke (b) podtočke i. mora biti u skladu sa zahtjevima zakona i propisa koji se primjenjuju u mjestu u kojem je ugovor potpisan.

(C) ugovor o pružanju usluga iz podtočke (A) nije obuhvaćen područjem primjene ugovora o pružanju usluga privremenog zapošljavanja i ustupanja radnika (CPC872), a ugovor o radu iz podtočke (B) u skladu je s relevantnim zakonima i propisima Japana;

(c) „samostalni djelatnici” znači:

- i. u slučaju ulaska i privremenog boravka u Europskoj uniji, fizičke osobe koje pružaju uslugu i imaju status samozaposlene osobe na državnom području Japana, nemaju poslovni nastan na području Europske unije i u dobroj su vjeri sklopile ugovor (osim preko agencije za privremeno zapošljavanje i ustupanje radnika) o pružanju usluga krajnjem potrošaču u Europskoj uniji kojim se od njih zahtijeva privremena prisutnost u Europskoj uniji radi ispunjavanja ugovora o pružanju usluga¹; i
- ii. u slučaju ulaska i privremenog boravka u Japanu, fizičke osobe Europske unije koje će obavljati poslovne aktivnosti pružanja usluge tijekom svojeg privremenog boravka u Japanu na temelju privatnog ugovora s pravnom osobom Japana;

¹ Ugovor o pružanju usluga iz točke (c) podtočke i. mora biti u skladu sa zahtjevima zakona i propisa koji se primjenjuju u mjestu u kojem je ugovor potpisan.

(d) „osobe premještene unutar društva” znači fizičke osobe koje su zaposlene u pravnoj osobi stranke ili su partneri u toj pravnoj osobi najmanje godinu dana neposredno prije datuma podnošenja zahtjeva za ulazak i privremeni boravak na državnom području druge stranke i koje su privremeno premještene u poduzeće na državnom području druge stranke koje čini dio iste grupe prve pravne osobe, uključujući njezino predstavništvo, društvo kći, podružnicu ili matično društvo, uz uvjet da su ispunjeni sljedeći uvjeti:

i. predmetna fizička osoba mora pripadati jednoj od sljedećih kategorija:

(A) direktori: osobe na rukovodećim položajima koje prvenstveno upravljaju poduzećem pod općim nadzorom ili prema uputama prvenstveno upravnog odbora ili članova društva ili njihova ekvivalenta, uključujući najmanje:

(1) vođenje poduzeća ili njegova odjela;

(2) nadzor i kontrolu rada drugog nadzornog, stručnog ili rukovodećeg osoblja; ili

(3) osobnu ovlast da zapošljavaju i otpuštaju ili da preporučuju zapošljavanje, otpuštanje ili druge kadrovske mjere; ili

- (B) stručnjaci: osobe koje posjeduju stručna znanja bitna za proizvodnju, istraživačku opremu, tehnike, procese i postupke poduzeća ili upravljanje poduzećem; i
- ii. u slučaju Europske unije, pri procjeni znanja navedenog u podtočki i.(B) u obzir se uzima ne samo znanje specifično za poduzeće, nego i to ima li fizička osoba visok stupanj stručne osposobljenosti za vrstu posla ili trgovine koja zahtijeva specifično tehničko znanje, uključujući članstvo u ovlaštenoj strukovnoj udruzi; i
- (e) „ulagatelji” znači fizičke osobe koje osnivaju poduzeće i razvijaju ili upravljaju poslovanjem tog poduzeća u drugoj stranci u nadzornoj ili izvršnoj ulozi i za koje su te osobe ili pravne osobe koje ih zapošljavaju izdvojile li će izdvojiti znatnu količinu kapitala.

ČLANAK 8.22.

Opće obveze

1. Stranka odobrava ulazak i privremeni boravak fizičkim osobama druge stranke u poslovne svrhe u skladu s ovim odjeljkom i prilogima III. i IV. Prilogu 8.-B, uz uvjet da te osobe poštuju imigracijske zakone i propise druge stranke koji se primjenjuju na ulazak i privremeni boravak.
2. Svaka stranka primjenjuje svoje mjere koje se odnose na odredbe ovog odjeljka u skladu sa željom stranaka navedenoj u članku 8.20. stavku 1. te posebno primjenjuje te mjere kako bi izbjegla neprimjereno narušavanje ili kašnjenje u trgovini robom ili uslugama ili pri poslovnom nastanu ili poslovanju u skladu s ovim Sporazumom.
3. Mjere koje svaka stranka poduzima kako bi olakšala i ubrzala postupke povezane s ulaskom i privremenim boravkom fizičkih osoba druge stranke u poslovne svrhe u skladu su s Prilogom 8.-C.

ČLANAK 8.23.

Transparentnost

1. Stranka objavljuje informacije povezane s ulaskom i privremenim boravkom fizičkih osoba druge stranke, navedene u članku 8.20. stavku 2.
2. Ako je primjenjivo, informacije iz stavka 1. obuhvaćaju sljedeće:
 - (a) kategorije vize, dozvola ili bilo koje slične vrste odobrenja ulaska ili privremenog boravka;
 - (b) obveznu dokumentaciju i uvjete koje je potrebno ispuniti;
 - (c) način i mogućnosti podnošenja zahtjeva, npr. preko konzularnog ureda ili elektronički;
 - (d) troškove podnošenja zahtjeva i okvirno trajanje obrade zahtjeva;
 - (e) maksimalnu duljinu boravka na temelju svake vrste odobrenja navedenog u točki (a);

- (f) uvjete dostupnog produženja ili obnove;
- (g) pravila o uzdržavanim osobama u pratnji;
- (h) dostupne postupke preispitivanja ili žalbe; i
- (i) relevantne zakone opće primjene koji se odnose na ulazak i privremeni boravak fizičkih osoba.

3. U pogledu informacija iz stavaka 1. i 2., svaka stranka nastoji odmah obavijestiti drugu stranku o uvođenju bilo kojih novih zahtjeva i postupaka ili o izmjenama bilo kojih zahtjeva i postupaka koji utječu na učinkovito podnošenje zahtjeva za ulazak, privremeni boravak i, ako je primjenjivo, dozvolu za rad na državnom području prve stranke.

ČLANAK 8.24.

Obveze iz drugih odjeljaka

1. Ovim se Sporazumom stranci ne određuje nijedna obveza u pogledu njezinih imigracijskih mjera, osim kako je izričito predviđeno u ovom odjeljku.

2. Ne dovodeći u pitanje nijednu odluku kojom se dopušta ulazak fizičke osobe druge stranke u skladu s uvjetima iz ovog odjeljka, uključujući duljinu boravka koja je dopuštena u skladu s takvom dozvolom:

(a) obveze iz članaka od 8.7. do 8.11. koje podliježu:

i. članku 8.6.; i

ii. članku 8.12., u mjeri u kojoj mjera utječe na postupanje prema fizičkim osobama koje u poslovne svrhe borave na državnom području druge stranke,

ovime se ugrađuju u ovaj odjeljak i postaju njegov sastavni dio te se primjenjuju na mjere koje utječu na postupanje prema fizičkim osobama koje u poslovne svrhe borave na državnom području druge stranke kao poslovni posjetitelji u svrhu osnivanja poslovne jedinice, osobe premještene unutar društva i ulagatelji, kako su definirani u članku 8.21.;

(b) obveze iz članaka 8.15. i 8.16. koje podliježu:

- i. članku 8.14.; i
- ii. članku 8.18., u mjeri u kojoj mjera utječe na postupanje prema fizičkim osobama koje u poslovne svrhe borave na državnom području druge stranke,

ovime se ugrađuju u ovaj odjeljak i postaju njegov sastavni dio te se primjenjuju na mjere koje utječu na postupanje prema fizičkim osobama koje u poslovne svrhe borave na državnom području druge stranke u svojstvu:

- i. ugovornih pružatelja usluga i samostalnih djelatnika, kako su definirani u članku 8.21., za sve sektore navedene u Prilogu IV. Prilogu 8.-B; i
- ii. poslovnih posjetitelja u kratkoročnom posjetu iz članka 8.27., u skladu s Prilogom III. Prilogu 8.-B; i

(c) obveze iz članka 8.17. koje podliježu:

i. članku 8.14.; i

ii. članku 8.18., u mjeri u kojoj mjera utječe na postupanje prema fizičkim osobama koje u poslovne svrhe borave na državnom području druge stranke,

ovime se ugrađuju u ovaj odjeljak i postaju njegov sastavni dio te se primjenjuju na mjere koje utječu na postupanje prema fizičkim osobama koje u poslovne svrhe borave na državnom području druge stranke u svojstvu:

i. ugovornih pružatelja usluga i samostalnih djelatnika, kako su definirani u članku 8.21.; i

ii. poslovnih posjetitelja u kratkoročnom posjetu iz članka 8.27.

3. Podrazumijeva se da se obveze iz stavka 2. ne primjenjuju na mjere koje se odnose odobrenje ulaska na državno područje stranke fizičkim osobama te stranke ili treće zemlje.

ČLANAK 8.25.

Poslovni posjetitelji u svrhu osnivanja poslovne jedinice, osobe premještene unutar društva i ulagatelji

1. Svaka stranka odobrava ulazak i privremeni boravak poslovnim posjetiteljima u svrhu osnivanja poslovne jedinice, osobama premještenima unutar društva i ulagateljima druge stranke u skladu s Prilogom III. Prilogu 8.-B.
2. Stranka ne donosi niti provodi ograničenja ukupnog broja fizičkih osoba kojima je odobren ulazak u skladu sa stavkom 1., u određenom sektoru ili podsektoru, u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba, na razini teritorijalnih jedinica ili na razini cijelog državnog područja.

ČLANAK 8.26.

Ugovorni pružatelji usluga i samostalni djelatnici

1. Svaka stranka odobrava ulazak i privremeni boravak ugovornim pružateljima usluga i samostalnim djelatnicima druge stranke u skladu s Prilogom IV. Prilogu 8.-B.

2. Ako nije drukčije navedeno u Prilogu IV. Prilogu 8.-B, stranka ne donosi niti provodi ograničenja ukupnog broja ugovornih pružatelja usluga ili samostalnih djelatnika druge stranke kojima je odobren ulazak, u obliku brojčanih kvota ili zahtjeva za ispitivanje gospodarskih potreba.

ČLANAK 8.27.

Poslovni posjetitelji u kratkoročnom posjetu

1. Svaka stranka odobrava ulazak i privremeni boravak poslovnim posjetiteljima u kratkoročnom posjetu druge stranke u skladu s Prilogom III. Prilogu 8.-B ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:
 - (a) poslovni posjetitelji u kratkoročnom posjetu ne prodaju svoju robu niti pružaju usluge široj javnosti;
 - (b) poslovni posjetitelji u kratkoročnom posjetu ne primaju u svoje ime naknadu iz stranke u kojoj privremeno borave; i
 - (c) poslovni posjetitelji u kratkoročnom posjetu ne pružaju uslugu u okviru ugovora sklopljenog između pravne osobe koja nema poslovni nastan na državnom području stranke u kojoj privremeno borave i potrošača na tom državnom području, osim kako je predviđeno u Prilogu III. Prilogu 8.-B.

2. Ako nije drukčije navedeno u Prilogu III. Prilogu 8.-B, svaka stranka odobrava ulazak poslovnim posjetiteljima u kratkoročnom posjetu bez zahtijevanja radne dozvole, ispitivanja gospodarskih potreba ili drugog prethodnog postupka odobrenja slične namjene.

ČLANAK 8.28.

Kontaktne točke

Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje kontaktnu točku za učinkovitu provedbu i primjenu ovog odjeljka te drugu stranku obavještuje o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim službenicima. Stranke jedna drugu odmah obavještuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

ODJELJAK E

Regulatorni okvir

PODODJELJAK 1.

Domaći propisi

ČLANAK 8.29.

Područje primjene i definicije

1. Ovaj pododjeljak primjenjuje se na mjere stranke povezane sa zahtjevima i postupcima za izdavanje dozvola, zahtjevima i postupcima u pogledu kvalifikacija te tehničkim normama ¹ koje utječu na:

- (a) prekograničnu trgovinu uslugama, kako je definirana u članku 8.2. točki (d);
- (b) poslovni nastan, kako je definiran u članku 8.2. točki (i) ili poslovanje, kako je definirano u članku 8.2. točki (p); ili

¹ Podrazumijeva se da se u slučaju mjera povezanih s tehničkim normama ovaj pododjeljak primjenjuje samo na mjere koje utječu na trgovinu uslugama.

(c) pružanje usluge na temelju prisutnosti fizičke osobe stranke na državnom području druge stranke u skladu s člankom 8.24.

2. Ovaj se pododjeljak ne primjenjuje na zahtjeve i postupke za izdavanje dozvola, zahtjeve i postupke u pogledu kvalifikacija te tehničke norme:

(a) na temelju mjere koja nije u skladu s člancima 8.7. ili 8.8. i navedena je u članku 8.12. stavku 1. točkama od (a) do (c) ili nije u skladu s člancima 8.15. ili 8.16. i navedena je u članku 8.18. stavku 1. točkama od (a) do (c); ili

(b) na temelju mjere iz članka 8.12. stavka 2. ili članka 8.18. stavka 2.

3. Za potrebe ovog pododjeljka, „nadležno tijelo” je tijelo središnje, regionalne ili lokalne vlasti ili nevladino tijelo koje izvršava ovlasti koje mu je delegirala središnja, regionalna ili lokalna vlast ili tijelo i koje ima pravo odlučivati o odobrenju pružanja usluge, uključujući na temelju poslovnog nastana, ili o odobrenju osnivanja poduzeća radi obavljanja gospodarske djelatnosti osim usluga.

ČLANAK 8.30.

Uvjeti za izdavanje dozvola i kvalifikacije

Mjere stranaka koje se odnose na zahtjeve i postupke za izdavanje dozvola te kvalifikacijske zahtjeve i postupke temelje se na sljedećim kriterijima:

- (a) jasnoći;
- (b) objektivnosti;
- (c) transparentnosti;
- (d) dostupnosti široj javnosti; i
- (e) mogućnosti pristupa.

ČLANAK 8.31.

Postupci izdavanja dozvola i kvalifikacijski postupci

1. Postupci izdavanja dozvola i kvalifikacijski postupci moraju biti jasni, unaprijed dostupni javnosti i uređeni tako da se osigura objektivna i nepristrana obrada zahtjeva.
2. Postupci izdavanja dozvola i kvalifikacijski postupci moraju biti što jednostavniji i ne smiju ograničavati pružanje usluge ili obavljanje bilo koje druge gospodarske djelatnosti. Sve naknade za izdavanje odobrenja¹ koje podnositelji zahtjeva plaćaju u vezi sa svojim zahtjevom trebale bi biti primjerene i transparentne i nijedna od njih ne smije ograničavati pružanje usluge ili obavljanje bilo koje druge gospodarske djelatnosti.
3. Postupci i odluke nadležnih tijela u postupku izdavanja odobrenja moraju biti nepristrani u odnosu na sve podnositelje zahtjeva. Nadležno tijelo svoju bi odluku trebalo donijeti na nepristran način i ne bi smjelo biti odgovorno nijednoj osobi koja pruža uslugu ili obavlja gospodarsku djelatnost za koju se traži odobrenje.

¹ Naknade za izdavanje odobrenja ne uključuju naknade za iskorištavanje prirodnih resursa, plaćanja za dražbe, natječaje ili druga nediskriminirajuća sredstva za dodjelu koncesija ili obvezne doprinose za pružanje univerzalne usluge.

4. Ako postoje posebni rokovi za podnošenje zahtjeva, nadležno tijelo podnositelju zahtjeva odobrava razumno vrijeme za podnošenje zahtjeva. Nadležno tijelo pokreće obradu zahtjeva bez nepotrebne odgode. Ako je moguće, nadležno tijelo trebalo bi zahtjeve prihvaćati u elektroničkom obliku pod istim uvjetima vjerodostojnosti kao u slučaju podnošenja zahtjeva u papirnatom obliku.
5. Nadležno tijelo dovršava obradu zahtjeva i donosi konačnu odluku u razumnom roku od podnošenja potpunog zahtjeva. Svaka stranka nastoji utvrditi okvirni rok obrade zahtjeva i taj rok objavljuje kad ga utvrdi.
6. Nadležno tijelo obavješćuje podnositelja zahtjeva o zahtjevu koji smatra nepotpunim u razumnom roku od primitka zahtjeva i, u mjeri u kojoj je to izvedivo, utvrđuje koje su dodatne informacije potrebne za dopunu zahtjeva te omogućuje ispravak nepravilnosti.
7. Kad je to moguće, nadležno tijelo trebalo bi prihvatiti ovjerene preslike umjesto izvornih dokumenata.

8. Ako nadležno tijelo odbije zahtjev, o tome obavješćuje podnositelja zahtjeva, načelno pisanim putem i bez nepotrebne odgode. Osim toga, podnositelja zahtjeva na njegov zahtjev obavješćuje o razlozima odbijanja zahtjeva te o roku u kojem je protiv te odluke moguće uložiti žalbu.

9. Nadležno tijelo izdaje odobrenje čim se utvrdi, na temelju odgovarajućeg ispitivanja, da podnositelj zahtjeva ispunjava uvjete za odobrenje.

10. Nadležno tijelo mora osigurati da odobrenje nakon dodjele počne proizvoditi učinke bez nepotrebne odgode u skladu s uvjetima koji su u njemu određeni.

ČLANAK 8.32.

Tehničke norme

Svaka stranka potiče svoja nadležna tijela da donose tehničke norme koje su razvijene otvorenim i transparentnim postupkom te da potiču tijela nadležna za razvijanje tehničkih normi da primjenjuju otvorene i transparentne postupke.

PODODJELJAK 2.

Odredbe opće primjene

ČLANAK 8.33.

Upravljanje mjerama opće primjene

1. Svaka stranka osigurava da se sve mjere opće primjene koje utječu na trgovinu uslugama provode na razuman, objektivan i nepristran način.
2. Stavak 1. ne primjenjuje se na:
 - (a) aspekte mjere koji nisu u skladu s člancima 8.7. ili 8.8. i navedeni su u članku 8.12. stavku 1. točkama od (a) do (c) ili nisu u skladu s člancima 8.15. ili 8.16. i navedeni su u članku 8.18. stavku 1. točkama od (a) do (c); ili
 - (b) mjeru iz članka 8.12. stavka 2. ili članka 8.18. stavka 2.

ČLANAK 8.34.

Postupci preispitivanja upravnih odluka

1. Svaka stranka ima redovne, arbitražne ili upravne sudove ili provodi postupke kojima se na zahtjev pogođenog poduzetnika ili pružatelja usluga druge stranke osiguravaju hitno preispitivanje i, ako je opravdano, odgovarajuća pravna sredstva za upravne odluke koje utječu na:

- (a) prekograničnu trgovinu uslugama, kako je definirana u članku 8.2. točki (d);
- (b) poslovni nastan, kako je definiran u članku 8.2. točki (i) ili poslovanje, kako je definirano u članku 8.2. točki (p); ili
- (c) pružanje usluge na temelju prisutnosti fizičke osobe stranke na državnom području druge stranke u skladu s člankom 8.24.

2. Ako postupci iz stavka 1. nisu neovisni o tijelu nadležnom za donošenje upravne odluke, svaka stranka osigurava da postupci zaista omogućuju objektivno i nepristrano preispitivanje.

ČLANAK 8.35.

Uzajamno priznavanje

1. Ništa u ovom odjeljku ne sprečava stranku da od fizičkih osoba zahtijeva posjedovanje nužnih kvalifikacija ili stručnog iskustva koji su predviđeni za predmetno područje djelatnosti na državnom području na kojem se usluga pruža.
2. Svaka stranka potiče relevantna stručna tijela na svojem državnom području da Odboru dostave preporuke o uzajamnom priznavanju kako bi poduzetnici i pružatelji usluga ispunili, u cijelosti ili djelomično, kriterije koje ta stranka primjenjuje na izdavanje odobrenja i dozvola poduzetnicima i pružateljima usluga, a posebno pružateljima u sektoru profesionalnih usluga, te za njihov rad i certificiranje.
3. Po primitku zajedničke preporuke iz stavka 2. Odbor u razumnom roku preispituje tu preporuku kako bi utvrdio je li u skladu s ovim Sporazumom te, na temelju informacija iz preporuke, posebno procjenjuje:
 - (a) koliko su norme i kriteriji koje svaka stranka primjenjuje na izdavanje odobrenja i dozvola, rad i certificiranje iz stavka 2. međusobno usklađeni; i

(b) potencijalnu gospodarsku vrijednost sporazuma o uzajamnom priznavanju za izdavanje odobrenja i dozvola, rad i certificiranje iz stavka 2.

4. Ako su ti zahtjevi ispunjeni, Odbor utvrđuje potrebne korake za pregovaranje. Stranke nakon toga započinju pregovore, preko svojih nadležnih tijela, o sporazumu o uzajamnom priznavanju za izdavanje odobrenja i dozvola, rad i certificiranje iz stavka 2.

5. Svi sporazumi o uzajamnom priznavanju koje stranke zaključe moraju biti u skladu s relevantnim odredbama Sporazuma o WTO-u i, posebno, člankom VII. GATS-a.

PODODJELJAK 3.

Poštanske i kurirske usluge

ČLANAK 8.36.

Područje primjene i definicije

1. U ovom su pododjeljku navedena načela regulatornog okvira za pružanje poštanskih i kurirskih usluga te se primjenjuje na mjere stranke koje utječu na trgovinu poštanskim i kurirskim uslugama.

2. Za potrebe ovog pododjeljka:

- (a) „dozvola” znači odobrenje koje neovisno regulatorno tijelo stranke može zatražiti od samostalnog pružatelja u skladu sa zakonima i propisima te stranke kako bi taj pružatelj pružao poštanske i kurirske usluge; i
- (b) „univerzalna usluga” znači trajno pružanje poštanske usluge određene kvalitete na cjelokupnom državnom području stranke po prihvatljivim cijenama za sve korisnike.

ČLANAK 8.37.

Univerzalna usluga

1. Svaka stranka ima pravo odrediti vrstu obveze univerzalne usluge koju želi provoditi. Ta se obveza neće sama po sebi smatrati protivnom tržišnom natjecanju, pod uvjetom da se njome upravlja na transparentan, nediskriminirajući način koji je neutralan u pogledu tržišnog natjecanja te da ne čini veće opterećenje nego što je potrebno za vrstu univerzalne usluge koju je stranka odredila u odnosu na sve pružatelje koji podliježu toj obvezi.

2. Svaka stranka u okviru svojeg poštanskog zakonodavstva ili drugim uobičajenim sredstvima određuje područje primjene obveze univerzalne usluge, potpuno uzimajući u obzir potrebe svojih korisnika i nacionalne uvjete, uključujući tržišne sile.

3. Svaka stranka osigurava da pružatelj poštanskih i kurirskih usluga na njezinu državnom području koji na temelju njezinih zakona i propisa podliježe obvezi univerzalne usluge ne primjenjuje sljedeće prakse:

- (a) isključivanje poslovnih aktivnosti drugih poduzeća unakrsnim subvencioniranjem prihodima koji potječu od pružanja univerzalne usluge, pružanje usluga ubrzane pošte (EMS)¹ ili bilo koje neuniverzalne usluge na način koji čini privatnu monopolizaciju u suprotnosti s člankom 3. Zakona o zabrani privatnih monopola i zaštiti tržišnog natjecanja (Zakon br. 54 iz 1947.) Japana ili zlouporabu dominantnog tržišnog položaja u suprotnosti sa zakonodavstvom o tržišnom natjecanju Europske unije²; ili

¹ Za potrebe ove točke, „poštanske žurne usluge (EMS)” znači usluge iz članka 1. podstavka 1.3. Svjetske poštanske konvencije sastavljene u Istanbulu 6. listopada 2016.

² Podrazumijeva se da je provedba prava tržišnog natjecanja svake stranke i povezanih odluka tijela za tržišno natjecanje obuhvaćena odredbama poglavlja 11.

- (b) neopravdano razlikovanje korisnika, kao što su konsolidatori ili pošiljatelji masovnih pošiljaka, ako prevladavaju slični uvjeti u pogledu cijena i odredaba o prijemu, isporuci, preusmjeravanju, povratu i broju dana potrebnih za isporuku, u slučaju pružanja usluge koja podliježe obvezi univerzalne usluge.

ČLANAK 8.38.

Postupci na granici

1. Postupci na granici za međunarodne poštanske usluge i međunarodne kurirske usluge¹ provode se u skladu s povezanim međunarodnim sporazumima te zakonima i propisima stranaka.

¹ Za potrebe ovog članka „međunarodne poštanske usluge” znači usluge koje određeni operateri iz članka 1. podstavka 1.12. Svjetske poštanske konvencije pružaju u skladu s aktima Svjetske poštanske unije.
„Međunarodne kurirske usluge” znače usluge koje se sastoje od prikupljanja, razvrstavanja, prijevoza i isporuke dokumenata, tiskanog materijala, paketa i robe za inozemne destinacije, a koje nisu uređene aktima Svjetske poštanske unije.

2. Ne dovodeći u pitanje stavak 1., stranke ne smiju neopravdano dodjeljivati nepovoljniji tretman u pogledu postupaka na granici međunarodnim kurirskim uslugama od tretmana koji dodjeljuju međunarodnim poštanskim uslugama.

ČLANAK 8.39.

Dozvole

1. Svaka stranka može zahtijevati dozvolu za pružanje usluge obuhvaćene ovim pododjeljkom.
2. Ako zahtijeva dozvolu, stranka objavljuje:
 - (a) sve kriterije za izdavanje dozvole i uobičajeni rok potreban za donošenje odluke o zahtjevu za izdavanje dozvole; i
 - (b) načine i uvjete za izdavanje dozvole.

3. Ako nadležno tijelo odbije zahtjev za izdavanje dozvole, podnositelja na zahtjev obavještuje o razlozima odbijanja zahtjeva. Svaka stranka utvrđuje žalbeni postupak preko neovisnog tijela koji je dostupan podnositeljima zahtjeva čiji je zahtjev odbijen. Taj postupak mora biti transparentan, nediskriminirajući i utemeljen na objektivnim kriterijima.

ČLANAK 8.40.

Neovisnost regulatornog tijela

Svaka stranka osigurava sljedeće:

- (a) da je njezino regulatorno tijelo¹ za usluge obuhvaćene ovim pododjeljkom pravno odvojeno od svih pružatelja tih usluga i da im nisu odgovorna; i
- (b) podložno zakonima i propisima stranaka, da su odluke i postupci njezinih regulatornih tijela nepristrani.

¹ Regulatorno tijelo iz ovog članka ne obuhvaća carinske uprave stranaka.

PODODJELJAK 4.

Telekomunikacijske usluge

ČLANAK 8.41.

Područje primjene

1. U ovom su pododjeljku navedena načela regulatornog okvira za sve telekomunikacijske usluge te se primjenjuje na mjere stranaka koje utječu na trgovinu telekomunikacijskim uslugama koje se sastoje od prijenosa signala, uključujući, među ostalim, prijenos video i audio signala (neovisno o vrsti korištenih protokola i tehnologija) putem javnih telekomunikacijskih mreža.
2. Ovaj se pododjeljak ne primjenjuje na mjere koje utječu na:
 - (a) usluge radiodifuzijskog emitiranja kako je određeno zakonima i propisima stranaka; i
 - (b) usluge pružanja sadržaja ili obavljanja uredničke kontrole nad sadržajem koji se prenosi putem telekomunikacijskih mreža i usluga.

3. Neovisno o stavku 2. točki (a), pružatelj usluga radiodifuzijskog emitiranja smatra se pružateljem javnih telekomunikacijskih usluga, a njegove mreže javnim telekomunikacijskim mrežama, ako i u mjeri u kojoj se te mreže upotrebljavaju i za pružanje javnih telekomunikacijskih usluga.

4. Ništa u ovom pododjeljku ne tumači se kao da od stranke zahtijeva da:

- (a) pružatelju usluge druge stranke odobri uspostavu, izgradnju, stjecanje, zakup, upravljanje i pružanje telekomunikacijskih mreža ili usluga osim kako je predviđeno u ovom Sporazumu; ili
- (b) uspostavi, izgradi, stekne, zakupi, upravlja ili pruža telekomunikacijske mreže ili usluge koje se općenito ne pružaju široj javnosti ili da pružatelja usluga u svojoj nadležnosti obveže da to učini.

ČLANAK 8.42.

Definicije

Za potrebe ovog pododjeljka:

- (a) „pripadajuća infrastruktura” znači usluge i infrastruktura povezane s javnim telekomunikacijskim mrežama ili uslugama koje su nužne za pružanje usluga preko tih mreža ili usluga, kao što su zgrade (uključujući ulaze i ožičenje), kabelske kanale i ormariće te stupove i antene;
- (b) „troškovno usmjeren” znači utemeljen na troškovima, može uključivati razumnu dobit i različite troškovne metodologije za različite infrastrukture ili usluge;
- (c) „krajnji korisnik” znači krajnji potrošač ili pretplatnik javne telekomunikacijske mreže ili usluge, uključujući pružatelja usluga koji nije pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga;

- (d) „osnovna infrastruktura” znači infrastruktura javne telekomunikacijske mreže ili usluge:
- i. koju isključivo ili pretežno osigurava jedan pružatelj ili ograničen broj pružatelja; i
 - ii. koju nije moguće na izvediv način ekonomski ili tehnički zamijeniti radi pružanja usluge;
- (e) „međumrežno povezivanje” znači povezivanje¹ s pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga kako bi se korisnicima jednog pružatelja omogućilo komuniciranje s korisnicima drugog pružatelja ili pristup uslugama koje pruža bilo koji drugi pružatelj koji ima pristup mreži;
- (f) „usluga međunarodnog mobilnog *roaminga*” znači komercijalna usluga mobilne telefonije koja se pruža na temelju trgovačkog ugovora između pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga koja krajnjem korisniku omogućuje da se koristi svojim domaćim mobilnim telefonom ili drugim uređajem za usluge poziva, podatkovnog prometa ili slanja poruka dok je izvan državnog područja na kojem je smještena njegova domaća javna telekomunikacijska mreža.

¹ Podrazumijeva se da, ovisno o slučaju, povezivanje može uključivati fizičko ili logičko povezivanje.

- (g) „zakupljeni vodovi” znači telekomunikacijska infrastruktura između dviju ili više određenih točaka koja služi za namjensku uporabu ili raspoloživost određenom korisniku, neovisno o korištenoj tehnologiji;
- (h) „glavni pružatelj” znači pružatelj koji može bitno utjecati na uvjete sudjelovanja, u pogledu cijene i ponude, na relevantnom tržištu javnih telekomunikacijskih usluga na temelju:
- i. kontrole nad osnovnom infrastrukturom; ili
 - ii. uporabe svojeg položaja na tržištu;
- (i) „nediskriminirajući” znači tretman koji nije nepovoljniji od onog koji se u sličnim okolnostima dodjeljuje drugim pružateljima i korisnicima sličnih javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga;
- (j) „prenosivost broja” znači mogućnost koja se nudi krajnjem korisniku javnih telekomunikacijskih usluga da prilikom prelaska na istu kategoriju pružatelja sličnih javnih telekomunikacijskih usluga zadrži, na istoj lokaciji, iste telefonske brojeve bez narušavanja kvalitete ili pouzdanosti;

- (k) „javna telekomunikacijska mreža” znači javna telekomunikacijska infrastruktura koja omogućuje uspostavljanje telekomunikacije između utvrđenih priključnih točaka mreže i među njima;
- (l) „javna telekomunikacijska usluga” znači bilo koja telekomunikacijska usluga koja se pruža široj javnosti i koja može uključivati, među ostalim, usluge telegrafa, telefona, teleksa i prijenosa podataka koje obično obuhvaćaju prijenos informacija koje su dostavili korisnici između dvije ili više točaka bez promjene oblika ili sadržaja informacija korisnika s jednog kraja na drugi;
- (m) „regulatorno tijelo” znači tijelo ili tijela stranke koje je odgovorno za reguliranje telekomunikacija;
- (n) „telekomunikacije” znače prijenos i prijam signala žičanim, radijskim, optičkim ili drugim elektromagnetskim sredstvima; i
- (o) „korisnici” znači krajnji korisnici ili pružatelji javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga koji su potrošači ili pretplatnici javne telekomunikacijske mreže ili usluge.

ČLANAK 8.43.

Regulatorni pristupi

1. Stranke prepoznaju važnost konkurentskih tržišta za osiguravanje širokog izbora pri pružanju telekomunikacijskih usluga i unapređenje dobrobiti potrošača te da gospodarska regulacija ne mora biti potrebna ako postoji učinkovito tržišno natjecanje. U skladu s tim, stranke prepoznaju da se regulatorne potrebe i pristupi razlikuju od tržišta do tržišta te da svaka stranka može odlučiti kako će provoditi obveze iz ovog pododjeljka.
2. U tom pogledu, stranke potvrđuju da svaka stranka može:
 - (a) izravno regulirati, kako bi preduhitрила problem za koji očekuje da će se pojaviti ili riješila problem koji je već nastao na tržištu; ili
 - (b) osloniti se na tržišne sile, posebno za segmente tržišta koji su konkurentni ili s manje prepreka ulasku na tržište, kao što su usluge koje pružaju pružatelji telekomunikacijskih usluga koji nisu vlasnici mrežne infrastrukture.
3. Podrazumijeva se da stranka koja ne provodi regulaciju u skladu sa stavkom 2. točkom (b) i dalje podliježe obvezama iz ovog pododjeljka. Ništa u ovom članku stranke ne sprečava da primjenjuju regulaciju na telekomunikacijske usluge.

ČLANAK 8.44.

Pristup i uporaba

1. Svaka stranka osigurava da je pružatelju usluga druge stranke odobren pristup javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama te njihova uporaba pod uvjetima koji su razumni, nediskriminirajući i ne manje povoljni od onih koje pružatelj tih javnih telekomunikacijskih mreža i usluga omogućuje za vlastite slične usluge u sličnim okolnostima. Ta se obveza među ostalim primjenjuje putem stavaka od 2. do 6.
2. Svaka stranka osigurava da je pružateljima usluga druge stranke odobren pristup javnoj telekomunikacijskoj mreži ili usluzi ponuđenoj unutar ili izvan granica prve stranke te njihova uporaba, uključujući privatne zakupljene vodove, i u tu svrhu osigurava, podložno stavcima 5. i 6., da je takvim pružateljima usluga dopušteno sljedeće:
 - (a) kupnja ili zakup te spajanje terminalne ili druge opreme koja ima sučelje s mrežom i koja je nužna za pružanje njihovih usluga;
 - (b) međumrežno povezivanje privatnih zakupljenih ili vlasničkih vodova s javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama ili sa zakupljenim ili vlasničkim vodovima drugih pružatelja usluga; i

(c) uporaba operativnih protokola po vlastitom izboru pri pružanju usluga, osim kako je nužno za osiguravanje dostupnosti telekomunikacijskih mreža i usluga široj javnosti.

3. Svaka stranka pružateljima usluga druge stranke osigurava mogućnost uporabe javnih telekomunikacijskih mreža i usluga za prijenos informacija unutar i preko granica prve stranke, uključujući za komunikaciju unutar poduzeća takvih pružatelja usluga, te za pristup informacijama sadržanima u bazama podataka ili drukčije pohranjenima u strojno čitljivom obliku u bilo kojoj stranci ili u bilo kojoj drugoj članici WTO-a.

4. Neovisno o stavku 3., stranka može poduzeti potrebne mjere kako bi zajamčila sigurnost i povjerljivost poruka koje podliježu zahtjevu da se te mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije ili prikriveno ograničavanje trgovine uslugama.

5. Svaka stranka osigurava da se ne nameću uvjeti za pristup javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama i za njihovu uporabu, osim onih koji su nužni za:

(a) zaštitu obveze pružanja javne usluge pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža i usluga, posebno njihove sposobnosti da svoje mreže ili usluge stave na raspolaganje široj javnosti; ili

(b) zaštitu tehničke cjelovitosti javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga.

6. Pod uvjetom da ispunjavaju kriterije utvrđene u stavku 5., uvjeti za pristup javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama i njihovu uporabu mogu uključivati sljedeće:

(a) ograničenja preprodaje ili zajedničke uporabe tih usluga;

(b) zahtjev uporabe određenih tehničkih sučelja, uključujući protokole za sučelja, za međupovezivanje s javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama;

(c) prema potrebi, zahtjeve za interoperabilnost javnih telekomunikacijskih usluga i za poticanje ostvarivanja ciljeva utvrđenih u članku 8.55.;

(d) homologaciju terminalne ili druge opreme koja se preko sučelja povezuje s javnim telekomunikacijskim mrežama i tehničke zahtjeve koji se odnose na povezivanje te opreme s tim mrežama;

(e) ograničenja međupovezivanja privatnih zakupljenih ili vlasničkih vodova s javnim telekomunikacijskim mrežama ili uslugama, ili s vodovima u zakupu ili vlasništvu drugih pružatelja usluga; ili

(f) prijavljivanje, dozvolu, registraciju i licenciranje.

ČLANAK 8.45.

Prenosivost broja

Svaka stranka osigurava da pružatelji javnih telekomunikacijskih usluga na njezinu državnom području omogućuju prenosivost broja za mobilne usluge i sve druge usluge koje je odredila ta stranka, pravovremeno i pod razumnim uvjetima.

ČLANAK 8.46.

Preprodaja

Ako stranka od pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga zahtijeva da nudi preprodaju svojih javnih telekomunikacijskih usluga, ta stranka osigurava da taj pružatelj ne nameće nerazumne ili diskriminirajuće uvjete ili ograničenja za preprodaju svojih javnih telekomunikacijskih usluga.

ČLANAK 8.47.

Omogućivanje uporabe mrežne opreme i međumrežno povezivanje

1. Stranke prepoznaju da bi omogućivanje uporabe mrežne opreme¹ i međumrežno povezivanje u načelu trebalo dogovoriti na temelju poslovnih pregovora među pružateljima predmetnih javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga.
2. Svaka stranka osigurava da svaki pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga na njezinu državnom području ima pravo i, ako je to zatražio pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke, obvezu pregovaranja o međumrežnom povezivanju u svrhu pružanja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga. Svaka stranka ovlašćuje svoje regulatorno tijelo da, prema potrebi, zahtijeva od pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga da pruža međumrežno povezivanje s pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke.

¹ Za potrebe ovog članka „omogućivanje uporabe mrežne opreme” znači stavljanje na raspolaganje opreme ili usluga drugom pružatelju javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga pod definiranim uvjetima radi pružanja javnih telekomunikacijskih usluga. To može uključivati uporabu aktivnih ili pasivnih elemenata mreže, pripadajuće infrastrukture, virtualnih mrežnih usluga, kolokacije ili drugih način dijeljenja pripadajuće infrastrukture, uporabu zakupljenih vodova i uporabu utvrđene mrežne opreme ili elemenata, uključujući lokalnu petlju, na izdvojenoj osnovi.

3. Stranka ne donosi niti provodi mjeru kojom se pružatelji javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga koji omogućuju uporabu mrežne opreme ili pružaju međumrežno povezivanje obvezuju da različitim pružateljima nude različite uvjete za slične usluge ili kojom se nameću obveze koje nisu povezane s pruženim uslugama.

ČLANAK 8.48.

Obveze povezane s glavnim pružateljima

1. Svaka stranka donosi ili provodi odgovarajuće mjere radi sprečavanja pružatelja koji su, samostalno ili zajedno, glavni pružatelji, da primjenjuju ili nastavljaju primjenjivati prakse protivne tržišnom natjecanju. Prakse protivne tržišnom natjecanju uključuju posebno:

- (a) unakrsno subvencioniranje protivno tržišnom natjecanju;
- (b) uporabu informacija dobivenih od konkurenata s posljedicama protivnima tržišnom natjecanju; i
- (c) uskraćivanje drugim pružateljima usluga pravovremenih tehničkih informacija o osnovnoj infrastrukturi i komercijalno važnih informacija koje su im nužne za pružanje usluga.

2. Svaka stranka ovlašćuje svoje regulatorno tijelo da, prema potrebi, zahtijeva od glavnih pružatelja na svojem državnom području da pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke odobre tretman koji nije manje povoljan od onog koji predmetni glavni pružatelj u sličnim okolnostima odobrava svojim društvima kćerima ili povezanim društvima u pogledu:

(a) dostupnosti, opskrbe, cijena ili kvalitete sličnih telekomunikacijskih usluga; i

(b) dostupnosti tehničkih sučelja potrebnih za međumrežno povezivanje.

3. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji na njezinu državnom području pružaju međumrežno povezivanje s pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke u svakoj tehnički izvedivoj točki u mreži predmetnog glavnog pružatelja te da predmetni glavni pružatelj pruža takvo međumrežno povezivanje:

(a) pod uvjetima (uključujući s obzirom na tehničke norme, specifikacije, kvalitetu i održavanje) i po cijenama koji su nediskriminirajući i ne manje povoljni od onih koji se pružaju za vlastite slične usluge u sličnim okolnostima, te s kvalitetom koja nije lošija od one koja se pruža za vlastite slične usluge, za slične usluge nepovezanih pružatelja usluga ili za svoja društva kćeri ili druga povezana društva;

- (b) pravovremeno, pod uvjetima (uključujući s obzirom na tehničke norme, specifikacije, kvalitetu i održavanje) i po troškovno usmjerenim cijenama koji su transparentni, razumni i kojima se uzima u obzir ekonomska izvedivost te koji su dovoljno izdvojeni da pružatelji ne moraju plaćati za dijelove mreže ili opremu koja im nije potrebna za pružanje usluge; i
- (c) na zahtjev, u dodatnim točkama uz priključne točke mreže koje nude većini korisnika, po cijenama koje odražavaju trošak izgradnje potrebne dodatne infrastrukture.

4. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji na njezinu državnom području pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke omoguće priliku za međumrežno povezivanje njihove infrastrukture i opreme s onima glavnog pružatelja putem:

- (a) referentne ponude za međumrežno povezivanje ili druge standardne ponude za međumrežno povezivanje koja sadržava cijene i uvjete koje glavni pružatelj općenito nudi pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga; ili
- (b) uvjeta sporazuma o međumrežnom povezivanju na snazi.

5. Svaka stranka osigurava objavljivanje postupaka za međumrežno povezivanje s glavnim pružateljima na njezinu državnom području.

6. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji na njezinu državnom području objavljuju svoje sporazume za međumrežno povezivanje ili svoje standardne ponude za međumrežno povezivanje.
7. Svaka stranka osigurava da u postupku pregovaranja o uporabi mrežne opreme ili međumrežnog povezivanja te kao rezultat njihove uporabe glavni pružatelji na njezinu državnom području koji dobivaju informacije od drugog pružatelja javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga te informacije upotrebljavaju isključivo u svrhu zbog koje su im dostavljene te da u svakom trenutku poštuju povjerljivost dostavljenih ili pohranjenih informacija.
8. Svaka stranka osigurava da glavni pružatelji na njezinu državnom području omogućuju uporabu mrežne opreme, koja među ostalim može uključivati mrežne elemente i pripadajuću infrastrukturu, pružateljima javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke pod uvjetima (uključujući u pogledu cijena, tehničkih normi, specifikacija, kvalitete i održavanja) koji su transparentni, razumni i nediskriminirajući (uključujući u pogledu pravodobnosti) i ne manje povoljni od onih pruženih za njihove vlastite slične usluge pod sličnim okolnostima¹.

¹ Podrazumijeva se da se ništa u ovom stavku ne tumači tako da sprečava stranku da glavnom pružatelju na njezinu državnom području dopusti odbijanje kolokacije ako postoji razuman razlog za odbijanje, osobito s obzirom na tehničku izvedivost.

ČLANAK 8.49.

Regulatorno tijelo

1. Svaka stranka osigurava da je njezino regulatorno tijelo pravno odvojeno i funkcionalno neovisno¹ od bilo kojeg pružatelja telekomunikacijskih usluga, telekomunikacijskih mreža ili telekomunikacijske mrežne opreme.
2. Stranka koja zadrži vlasništvo ili kontrolu nad pružateljem javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga osigurava djelotvorno strukturno razdvajanje regulatorne funkcije telekomunikacija od djelatnosti povezanih s vlasništvom ili kontrolom.
3. Svaka stranka ovlašćuje svoje regulatorno tijelo za reguliranje telekomunikacijskog sektora i za izvođenje zadaće koja mu je dodijeljena, uključujući izvršenje mjera povezanih s obvezama na temelju ovog pododjeljka. Zadaće koje obavlja regulatorno tijelo objavljuju se u lako dostupnom i jasnom obliku.

¹ Podrazumijeva se da se za regulatorno tijelo stranke ne smatra da nije funkcionalno neovisno isključivo na temelju činjenice da tijelo te stranke (osim regulatornog tijela) posjeduje dionice ili drugi vlasnički udio pružatelja telekomunikacijskih usluga, telekomunikacijskih mreža ili telekomunikacijske mrežne opreme.

4. Svaka stranka osigurava da su odluke njezina regulatornog tijela i postupci koje ono upotrebljava nepristrani u odnosu na sve sudionike na tržištu.
5. Svaka stranka osigurava da njezino regulatorno tijelo obavlja svoje zadaće na transparentan način i, u mjeri u kojoj je to izvedivo, bez nepotrebne odgode.
6. Svaka stranka ovlašćuje svoje regulatorno tijelo da od pružatelja telekomunikacijskih mreža i usluga zahtijeva sve informacije, uključujući financijske informacije, koje su potrebne za izvođenje njegovih zadaća u skladu s ovim pododjeljkom. Regulatorno tijelo ne smije zatražiti više informacija nego što je potrebno za izvođenje njegovih zadaća i s informacijama dobivenima od tih pružatelja postupka u skladu sa zakonima i propisima te stranke koji se odnose na povjerljivost poslovnih podataka.

ČLANAK 8.50.

Univerzalna usluga

1. Svaka stranka ima pravo utvrditi vrstu obveza univerzalne usluge koje želi zadržati. Te se obveze ne smiju same po sebi smatrati protivnima tržišnom natjecanju, pod uvjetom da se njima upravlja na transparentan, objektivan, nediskriminirajući i konkurentski neutralan način te da ne opterećuju više nego što je potrebno za vrstu univerzalne usluge koju je definirala stranka.

2. Svi pružatelji telekomunikacijskih usluga trebali bi moći pružati univerzalnu uslugu. Pružatelji univerzalne usluge određuju se s pomoću transparentnog i nediskriminirajućeg mehanizma koji ne uzrokuje neopravdano opterećenje.
3. Regulatorno tijelo stranke može odrediti je li potreban mehanizam za nadoknadu neto troškova pružatelja određenih za pružanje univerzalne usluge, uzimajući u obzir tržišnu korist, ako postoji, koja nastaje tim pružateljima, ili za podjelu neto troškova obveza univerzalne usluge.

ČLANAK 8.51.

Odobrenje za pružanje telekomunikacijskih mreža i usluga

1. Svaka stranka odobrava pružanje telekomunikacijskih mreža ili usluga, u mjeri u kojoj je to moguće, nakon jednostavne prijave ili registracije bez potrebne prethodne izričite odluke njezina regulatornog tijela. Prava i obveze koji proizlaze iz takvog odobrenja objavljuju se u lako dostupnom obliku.
2. Prema potrebi, stranka može zahtijevati dozvolu za prava uporabe radijskih frekvencija i brojeva, osobito kako bi se:
 - (a) izbjegle štetne smetnje;

(b) osigurala tehnička kvaliteta usluge; i

(c) zaštitila učinkovita uporaba spektra.

3. Ako zahtijeva dozvolu, stranka javno objavljuje:

(a) sve kriterije za izdavanje dozvole i razuman rok koji je obično potreban za donošenje odluke o dozvoli; i

(b) uvjete za pojedinačne dozvole.

4. Svaka stranka bez nepotrebne odgode obavještuje podnositelja zahtjeva o ishodu njegova zahtjeva nakon donošenja odluke o dozvoli. U slučaju donošenja odluke o odbijanju zahtjeva za dozvolu ili o ukidanju dozvole, svaka stranka obavještuje podnositelja zahtjeva na njegov zahtjev, u načelu u pisanom obliku, o razlozima odbijanja ili ukidanja. U tom slučaju podnositelj zahtjeva može se obratiti žalbenom tijelu iz članka 8.54.

5. Svaka stranka osigurava da su sve administrativne naknade nametnute pružateljima telekomunikacijskih mreža ili usluga objektivne, transparentne i razmjerne administrativnim troškovima njezina regulatornog tijela. Te administrativne naknade ne uključuju plaćanja za prava uporabe ograničenih resursa i obvezne doprinose za pružanje univerzalne usluge.

ČLANAK 8.52.

Dodjela i uporaba ograničenih resursa

1. Stranke provode postupke dodjele i uporabe ograničenih resursa u vezi s telekomunikacijama, uključujući frekvencije, brojeve i prava puta, na otvoren, objektivan, pravodoban, transparentan i nediskriminirajući način bez neopravdanog opterećenja.
2. Svaka stranka objavljuje trenutačno stanje dodijeljenih frekvencijskih pojaseva, ali nije obvezna dostaviti detaljan opis frekvencija dodijeljenih za posebnu državnu uporabu.
3. Mjere stranke kojima se dodjeljuje i raspodjeljuje spektar i upravlja frekvencijama same po sebi nisu nesukladne s člancima 8.7. i 8.15. Prema tome, svaka stranka zadržava pravo na uspostavu i primjenu politika upravljanja spektrom i frekvencijama koje dovode do ograničenja broja pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga, pod uvjetom da stranka to čini na način koji je u skladu s ostalim odredbama ovog Sporazuma. To pravo uključuje mogućnost dodjele frekvencijskih pojaseva uzimajući u obzir postojeće i buduće potrebe i dostupnost spektra.

ČLANAK 8.53.

Transparentnost

Svaka stranka osigurava javnu dostupnost svojih mjera povezanih s pristupom javnim telekomunikacijskim mrežama i uslugama te njihovom uporabom, uključujući mjere u vezi sa sljedećim:

- (a) cijenama i drugim uvjetima usluge;
- (b) specifikacijama tehničkih sučelja;
- (c) tijelima odgovornima za pripremu, izmjenu i donošenje normi koje utječu na pristup i uporabu;
- (d) uvjetima koji se primjenjuju na spajanje terminalne ili druge opreme na javne telekomunikacijske mreže; i
- (e) zahtjevima u pogledu prijave, dozvola, registracije ili licenciranja, ako postoje.

ČLANAK 8.54.

Rješavanje sporova u području telekomunikacija

1. Svaka stranka osigurava, u skladu sa svojim zakonima i propisima, da se pružatelji javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga druge stranke mogu pravovremeno obratiti regulatornom tijelu prve stranke radi rješavanja sporova povezanih s pravima i obvezama tih pružatelja koji proizlaze iz ovog pododjeljka. U takvim slučajevima regulatorno tijelo nastoji prema potrebi donijeti obvezujuću odluku kako bi se riješio spor bez nepotrebne odgode.
2. Ako odbije pokrenuti postupak na temelju zahtjeva za rješavanje spora, regulatorno tijelo na zahtjev dostavlja pisano objašnjenje svoje odluke u razumnom roku.
3. Regulatorno tijelo objavljuje odluku o rješavanju spora u skladu sa zakonima i propisima stranke, uzimajući u obzir zahtjeve o povjerljivosti poslovnih podataka.
4. Svaka stranka osigurava da pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga oštećen rješenjem ili odlukom njezina regulatornog tijela može ishoditi preispitivanje tog rješenja ili odluke od strane regulatornog tijela ili neovisnog žalbenog tijela koje može, ali ne mora biti pravosudno tijelo.

5. Svaka stranka osigurava da pružatelj javnih telekomunikacijskih mreža ili usluga na kojeg utječe odluka njezina regulatornog tijela ili neovisnog žalbenog tijela, ako potonje nije pravosudno tijelo, može ishoditi dodatno preispitivanje te odluke od strane neovisnog pravosudnog tijela, osim ako je pružatelj prihvatio postupak u kojem regulatorno tijelo ili neovisno žalbeno tijelo donosi konačnu odluku, u skladu sa zakonima i propisima stranke.

6. Stranka ne smije dopustiti da zahtjev za preispitivanje od strane žalbenog tijela ili pravosudnog tijela predstavlja osnovu za nepoštovanje rješenja ili odluke regulatornog tijela osim ako relevantno žalbeno tijelo ili pravosudno tijelo uskrati, suspendira ili opozove takvo rješenje ili odluku.

7. Postupak iz stavaka od 1. do 3. ne sprečava bilo koju predmetnu stranku da pokrene postupak pred pravosudnim tijelima.

ČLANAK 8.55.

Povezanost s međunarodnim organizacijama

Stranke prepoznaju važnost međunarodnih normi za globalnu kompatibilnost i interoperabilnost telekomunikacijskih mreža i usluga, te se obvezuju promicati takve norme putem rada relevantnih međunarodnih tijela, uključujući Međunarodnu telekomunikacijsku uniju i Međunarodnu organizaciju za normizaciju.

ČLANAK 8.56.

Povjerljivost podataka

Svaka stranka osigurava povjerljivost telekomunikacije i povezanih podataka o prometu korisnika putem javnih telekomunikacijskih mreža i usluga bez neopravdanog ograničavanja trgovine uslugama.

ČLANAK 8.57.

Međunarodni mobilni roaming¹

1. Svaka stranka nastoji surađivati na promicanju transparentnih i razumnih cijena usluga međunarodnog mobilnog roaminga u cilju poticanja rasta trgovine između stranaka i povećanja dobrobiti potrošača.
2. Svaka stranka može odlučiti poduzeti korake za poboljšanje transparentnosti i tržišnog natjecanja s obzirom na cijene međunarodnog mobilnog roaminga i tehnološke alternative uslugama roaminga, kao što su:
 - (a) osiguravanje da su informacije o maloprodajnim cijenama lako dostupne potrošačima; i
 - (b) smanjenje prepreka za uporabu tehnoloških alternativa roamingu, pri čemu potrošači, kada dolaze na državno područje stranke s državnog područja druge stranke, mogu pristupiti telekomunikacijskim uslugama koristeći se uređajem po vlastitom izboru.

¹ Ovaj se članak ne primjenjuje na usluge roaminga unutar Europske unije, koje su komercijalne usluge mobilne telefonije koje se pružaju na temelju trgovačkog ugovora između pružatelja javnih telekomunikacijskih usluga i koje krajnjem korisniku omogućuju da se putem svojeg domaćeg mobilnog telefona ili drugog uređaja koristi uslugama poziva, podatkovnog prometa ili slanja poruka u državi članici Europske unije izvan one u kojoj je smještena domaća javna telekomunikacijska mreža tog krajnjeg korisnika.

3. Svaka stranka potiče pružatelje javnih telekomunikacijskih usluga na svojem državnom području da objave informacije o maloprodajnim cijenama usluga međunarodnog mobilnog roaminga za pozive, podatkovni promet i tekstovne poruke ponuđene njihovim krajnjim korisnicima kada putuju na državno područje druge stranke.

4. Ničime u ovom članku ne zahtijeva se od stranke da regulira cijene ili uvjete usluga međunarodnog mobilnog roaminga.

PODODJELJAK 5.

Financijske usluge

ČLANAK 8.58.

Područje primjene

1. Ovaj pododjeljak primjenjuje se na mjere stranke koje utječu na trgovinu financijskim uslugama.

2. Za potrebe primjene članka 8.2. točke (r) ovog pododjeljka, „usluge koje se pružaju ili djelatnosti koje se obavljaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti” znači sljedeće:

- (a) djelatnosti koje obavlja središnja banka ili monetarno tijelo ili bilo koji drugi javni subjekt u provođenju monetarne ili tečajne politike;
- (b) djelatnosti koji čine dio zakonskog sustava socijalne sigurnosti ili javnih mirovinskih fondova; i
- (c) druge djelatnosti koje obavlja javni subjekt za račun stranke ili uz njezino jamstvo ili koristeći se financijskim sredstvima stranke ili njezinih javnih subjekata.

3. Za potrebe primjene članka 8.2. točke (r) ovog pododjeljka, ako stranka dopušta da djelatnosti navedene u stavku 2. točki (b) ili (c) njezini pružatelji financijskih usluga obavljaju u konkurenciji s javnim subjektom ili pružateljem financijskih usluga, „usluge” obuhvaćaju te djelatnosti.

4. Članak 8.2. točka (s) ne primjenjuje se na usluge obuhvaćene ovim pododjeljkom.

ČLANAK 8.59.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „financijska usluga” znači bilo koja usluga financijske prirode koju nudi pružatelj financijskih usluga stranke; financijske usluge obuhvaćaju sve usluge osiguranja i usluge povezane s osiguranjem, te sve bankovne i druge financijske usluge (osim osiguranja); financijske usluge obuhvaćaju sljedeće djelatnosti:
 - i. osiguranje i usluge povezane s osiguranjem:
 - (A) izravno osiguranje (uključujući suosiguranje):
 - (1) životno; i
 - (2) neživotno;
 - (B) reosiguranje i retrocesiju;
 - (C) posredovanje u osiguranju, kao što su posredništvo i zastupanje; i

- (D) pomoćne osigurateljne usluge, kao što su usluge savjetovanja, aktuarske usluge, usluge procjene rizika i usluge naplate odštetnih zahtjeva; i
- ii. bankarske i druge financijske usluge (osim osiguranja):
 - (A) primanje depozita i drugih povratnih sredstava od građanstva;
 - (B) sve vrste zajmova, uključujući potrošačke kredite, hipotekarne kredite, faktoring i financiranje komercijalnih transakcija;
 - (C) financijski leasing;
 - (D) sve usluge plaćanja i prijenosa novca, uključujući kreditne kartice, kartice s odgođenom naplatom (*charge card*) i debitne kartice, putničke čekove i bankovne mjenice;
 - (E) jamstva i obveze;
 - (F) trgovanje za vlastiti račun ili za račun klijenata, na burzi, izvanburzovnom tržištu ili na neki drugi način, sljedećim:
 - (1) instrumentima tržišta novca (uključujući čekove, mjenice i certifikate o depozitu);

- (2) devizama;
- (3) financijskim izvedenicama, uključujući, ali ne ograničavajući se na budućnosnice i opcije;
- (4) tečajnim i kamatnim instrumentima, uključujući proizvode kao što su ugovori o razmjeni i terminski ugovori o kamatnoj stopi;
- (5) prenosivim vrijednosnim papirima; i
- (6) drugim prenosivim instrumentima i financijskim sredstvima, uključujući zlato;
- (G) sudjelovanje u izdavanju svih vrsta vrijednosnih papira, uključujući njihovo pokroviteljstvo i plasiranje u svojstvu agenta, javno ili u privatnom svojstvu, te pružanje usluga koje se odnose na takva izdavanja;
- (H) brokerski novčani poslovi;
- (I) upravljanje imovinom, kao što je upravljanje gotovinom ili portfeljem, svi oblici upravljanja zajedničkim ulaganjima, upravljanje mirovinskim fondovima, usluge skrbništva, usluge pohrane i fiducijarne usluge;

- (J) usluge namire i klirinške usluge za financijsku imovinu, uključujući vrijednosne papire, izvedenice i druge prenosive instrumente;
 - (K) pružanje i prijenos financijskih informacija te obrada financijskih podataka i s time povezani softver od strane pružatelja drugih financijskih usluga; i
 - (L) savjetodavne, posredničke i druge pomoćne financijske usluge povezane sa svim djelatnostima navedenima u podtočkama od (A) do (K), uključujući bonitetne informacije i analizu, istraživanja i savjete koji se odnose na ulaganja i portfelje, savjete koji se odnose na stjecanje te restrukturiranje i strategiju trgovačkih društava;
- (b) „pružatelj financijskih usluga” znači bilo koja fizička ili pravna osoba stranke koja želi pružati ili pruža financijske usluge, ali ne uključuje javni subjekt;
 - (c) „nova financijska usluga” znači usluga financijske prirode, uključujući usluge u vezi s postojećim i novim proizvodima ili načinom pružanja proizvoda, koju ne pruža ni jedan pružatelj financijskih usluga na državnom području stranke, ali se pruža na državnom području druge stranke;
 - (d) „subjekt za poštansko osiguranje” znači subjekt koji ugovara i prodaje osiguranje široj javnosti i koji je u vlasništvu ili pod kontrolom, izravno ili neizravno, poštanskog subjekta stranke;

(e) „javni subjekt” znači:

- i. vlada, središnja banka ili monetarno tijelo stranke ili subjekt koji je u vlasništvu ili pod kontrolom stranke, koji se u prvom redu bavi obavljanjem državnih poslova ili aktivnosti za državne potrebe, ali ne uključuje subjekt koji se u prvom redu bavi pružanjem financijskih usluga na komercijalnoj osnovi; ili
- ii. privatni subjekt, koji obavlja funkcije koje inače obavlja središnja banka ili monetarno tijelo kada obavlja te funkcije; i

(f) „samoregulatorna organizacija” znači nevladino tijelo, uključujući burzu ili tržište vrijednosnih papira ili budućnosnica, klirinšku agenciju ili drugu organizaciju ili udruženje, koje izvršava regulatorne ili nadzorne ovlasti nad pružateljima financijskih usluga na osnovi delegiranja stranke.

ČLANAK 8.60.

Financijske usluge koje su nove na državnom području stranke

1. Stranka dopušta pružateljima financijskih usluga druge stranke s poslovnim nastanom na njezinu državnom području da nude nove financijske usluge na njezinu državnom području.

2. Neovisno o članku 8.7. točki (b), stranka može odrediti pravni oblik putem kojeg se može pružati nova financijska usluga i može zahtijevati odobrenje za pružanje usluge. Ako stranka zahtijeva odobrenje, može odbiti odobrenje iz bonitetnih razloga, ali ne samo zbog razloga da uslugu ne pruža pružatelj financijskih usluga na njezinu državnom području.

ČLANAK 8.61.

Platni i klirinški sustavi

U skladu s uvjetima kojima se odobrava nacionalni tretman, svaka stranka pružateljima financijskih usluga druge stranke s poslovnim nastanom na njezinu državnom području odobrava pristup platnim i klirinškim sustavima kojima upravljaju javni subjekti te službenim instrumentima financiranja i refinanciranja koji su dostupni u okviru redovitog poslovanja. Cilj ovog članka nije omogućiti pristup sredstvima zajmodavca stranke u krajnjoj nuždi.

ČLANAK 8.62.

Samoregulatorne organizacije

Ako stranka zahtijeva članstvo ili sudjelovanje u samoregulatornoj organizaciji, ili pristup toj organizaciji, kako bi pružatelji financijskih usluga druge stranke pružali financijske usluge na jednakoj osnovi kao i pružatelji financijskih usluga te stranke, ili ako ta stranka samoregulatornoj organizaciji izravno ili neizravno pruža povlastice ili pogodnosti u pružanju financijskih usluga, ta stranka osigurava da samoregulatorna organizacija poštuje obveze iz članka 8.8.

ČLANAK 8.63.

Prijenosi i obrada informacija

1. Stranka ne poduzima mjere kojima se sprečavaju prijenosi informacija ili obrada financijskih informacija, uključujući prijenose podataka elektroničkim putem, ili kojima se, podložno pravilima uvoza u skladu s međunarodnim sporazumima, sprečavaju prijenosi opreme, ako su ti prijenosi informacija, obrada financijskih informacija ili prijenosi opreme potrebni za odvijanje redovitog poslovanja pružatelja financijskih usluga.

2. Ništa u stavku 1. ne ograničava pravo stranke da zaštiti osobne podatke, privatnost osoba i povjerljivost osobnih evidencija i računa dok god se to pravo ne upotrebljava za izbjegavanje odredbi odjeljaka od B do D i ovog pododjeljka.

ČLANAK 8.64.

Učinkovito i transparentno reguliranje

1. Ako stranka zahtijeva dozvolu za pružanje financijskih usluga, mora objaviti zahtjeve i postupke za takvu dozvolu.
2. Ako stranka od podnositelja zahtjeva zahtijeva dodatne informacije radi obrade njegova zahtjeva, o tome ga obavješćuje bez nepotrebne odgode.
3. Stranka nastoji osigurati da se pravila opće primjene koja donose ili provode samoregulatorne organizacije na državnom području te stranke odmah objavljuju ili na drugi način stavljaju na raspolaganje tako da se zainteresiranim osobama omogući da se s njima upoznaju.

ČLANAK 8.65.

Bonitetno izuzeće

1. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku da donese ili provodi mjere iz bonitetnih razloga, uključujući radi:
 - (a) zaštite ulagatelja, deponenata, osiguranika ili osoba prema kojima pružatelj financijskih usluga ima fiducijarnu obvezu; ili
 - (b) osiguravanja integriteta i stabilnosti financijskog sustava stranke.
2. Ako takve mjere nisu u skladu s ovim Sporazumom, one se ne upotrebljavaju kao sredstvo izbjegavanja obveza stranke na temelju ovog Sporazuma.
3. Ništa u ovom Sporazumu ne tumači se kao zahtijevanje od stranke da otkrije informacije koje se odnose na poslove i račune pojedinačnih klijenata ili bilo kakve povjerljive ili zaštićene informacije u posjedu javnih subjekata.

ČLANAK 8.66.

Pružanje usluga osiguranja od strane subjekata za poštansko osiguranje

1. Ovim se člankom utvrđuju pravila koja se primjenjuju ako stranka dopušta svojem subjektu za poštansko osiguranje da ugovara i pruža usluge izravnog osiguranja široj javnosti. Usluge obuhvaćene ovim člankom ne uključuju pružanje usluga osiguranja povezanih s prikupljanjem, prijevozom i isporukom pisama ili paketa od strane subjekta za poštansko osiguranje stranke.
2. Stranka ne donosi niti provodi mjeru kojom se stvaraju uvjeti tržišnog natjecanja koji su povoljniji za subjekt za poštansko osiguranje u pogledu pružanja usluga osiguranja iz stavka 1. u usporedbi s privatnim pružateljem sličnih usluga osiguranja na njezinu tržištu, uključujući:
 - (a) određivanjem strožih uvjeta dozvole privatnog pružatelja za pružanje usluga osiguranja od uvjeta koje stranka određuje subjektu za poštansko osiguranje za pružanje sličnih usluga; ili
 - (b) omogućivanjem distribucijskog kanala za prodaju usluga osiguranja subjektu za poštansko osiguranje pod uvjetima koji su povoljniji od onih koje primjenjuje na privatne pružatelje sličnih usluga.

3. S obzirom na pružanje usluga osiguranja iz stavka 1. od strane subjekta za poštansko osiguranje, stranka primjenjuje iste propise i aktivnosti izvršenja koje primjenjuje na pružanje sličnih usluga osiguranja od strane privatnih pružatelja.
4. Pri ispunjavanju svojih obveza na temelju stavka 3. stranka od subjekta za poštansko osiguranje koji pruža usluge osiguranja iz stavka 1. zahtijeva da objavljuje godišnji financijski izvještaj u pogledu pružanja tih usluga. Izvještaj sadržava pojedinosti i poštuje revizijske standarde koji se zahtijevaju na temelju općeprihvaćenih računovodstvenih i revizijskih načela, međunarodno prihvaćenih računovodstvenih i revizijskih standarda ili jednakovrijednih pravila koji se primjenjuju na državnom području stranke u odnosu na privatna poduzeća uvrštena na burzu koja pružaju slične usluge.
5. Stavci od 1. do 4. ne primjenjuju se na subjekt za poštansko osiguranje na državnom području stranke:
- (a) koji nije u vlasništvu ni pod kontrolom stranke, ni izravno ni neizravno, dok god stranka ne primjenjuje povlasticu kojom se mijenjaju uvjeti tržišnog natjecanja u korist subjekta za poštansko osiguranje pri pružanju usluga osiguranja u usporedbi s privatnim pružateljem sličnih usluga osiguranja na njezinu tržištu; ili
 - (b) ako prodaja izravnog životnog i neživotnog osiguranja koje ugovara subjekt za poštansko osiguranje za svako od tih osiguranja ne čini više od 10 posto ukupne godišnje dobiti od premija izravnog životnog i neživotnog osiguranja na tržištu stranke.

ČLANAK 8.67.

Regulatorna suradnja u pogledu financijskog reguliranja

Stranke promiču regulatornu suradnju u pogledu financijskog reguliranja u skladu s Prilogom 8.-A.

PODODJELJAK 6.

Usluge međunarodnog pomorskog prijevoza

ČLANAK 8.68.

Područje primjene i definicije

1. U ovom su pododjeljku utvrđena načela regulatornog okvira za pružanje usluga međunarodnog pomorskog prijevoza u skladu s odjeljcima od B do D ovog poglavlja te se primjenjuje na mjere stranke koje utječu na trgovinu uslugama međunarodnog pomorskog prijevoza.

2. Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „usluge kontejnerske stanice i terminala” znači djelatnosti koje se sastoje od skladištenja kontejnera, u luci ili na kopnu, radi njihova punjenja ili pražnjenja, popravka i pripreme za prijevoz;
- (b) „usluge carinjenja” znači djelatnosti koje se sastoje od obavljanja carinskih formalnosti za drugu stranku povezanih s uvozom, izvozom ili provozom tereta, bez obzira na to pruža li tu uslugu pružatelj usluga u okviru svoje osnovne ili sporedne djelatnosti;
- (c) „prijevoz od vrata do vrata ili multimodalni prijevoz” znači prijevoz tereta na temelju jedne prijevozne isprave pri kojemu se upotrebljava više prijevoznih sredstava i koji uključuje međunarodnu dionicu na moru;
- (d) „usluge otpreme tereta” znači djelatnost koja se sastoji od organiziranja i praćenja otpreme u ime otpremnika, dobavljanjem usluga prijevoza i srodnih usluga, pripremom dokumentacije i pružanjem poslovnih informacija;

- (e) „usluge međunarodnog pomorskog prijevoza” znači prijevoz putnika ili tereta pomorskim plovilima između luke jedne stranke i luke druge stranke ili treće zemlje i uključuje izravno ugovaranje s pružateljima drugih usluga prijevoza radi prijevoza od vrata do vrata ili multimodalnog prijevoza na temelju jedne prijevozne isprave, ali ne uključuje pravo pružanja takvih drugih usluga prijevoza.
- (f) „usluge pomorskih agencija” znači djelatnosti koje se sastoje od zastupanja u svojstvu agenta, na određenom zemljopisnom području, poslovnih interesa jednog ili više brodara ili brodarskih društava za sljedeće potrebe:
- i. marketing i prodaju usluga pomorskog prijevoza i srodnih usluga, od izrade ponude do izdavanja računa i teretnica u ime trgovačkih društava, dobavu i preprodaju potrebnih srodnih usluga, pripremu dokumentacije i pružanje poslovnih informacija; i
 - ii. organiziranja, u ime trgovačkih društava, pristajanja brodova ili preuzimanja tereta kada je to potrebno;
- (g) „pomoćne pomorske usluge” znači usluge utovara i istovara pomorskog tereta, usluge pohrane i skladištenja, usluge carinjenja, usluge kontejnerske stanice i terminala, usluge pomorskih agencija i usluge otpreme tereta;

- (h) „usluge utovara i istovara pomorskog tereta” znači djelatnosti koje obavljaju trgovačka društva za utovar i istovar plovila, uključujući trgovačka društva za upravljanje terminalima, ali isključujući neposrednu djelatnost lučkih radnika ako je ta radna snaga organizirana neovisno o trgovačkim društvima za utovar i istovar plovila ili trgovačkim društvima za upravljanje terminalima. Obuhvaćene djelatnosti uključuju organizaciju i nadzor:
- i. utovara tereta na brod ili istovara tereta s broda;
 - ii. privezivanja ili odvezivanja tereta; i
 - iii. prihvata ili isporuke i čuvanja tereta prije otpreme ili nakon istovara, i
- (i) „usluge pohrane i skladištenja” znači usluge skladištenja smrznute ili rashlađene robe, usluge skladištenja tekućina ili plinova u rasutom stanju i usluge skladištenja druge robe uključujući pamuk, žitarice, vunu, duhan, druge poljoprivredne proizvode i druge kućanske artikle.

ČLANAK 8.69.

Obveze

Ne dovodeći u pitanje nesukladne mjere ili druge mjere iz članaka 8.12. i 8.18., svaka stranka:

- (a) poštuje načelo neograničenog pristupa međunarodnim pomorskim tržištima i trgovini na komercijalnoj i nediskriminacijskoj osnovi;
- (b) brodovima koji plove pod zastavom druge stranke ili kojima upravljaju pružatelji usluga druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od onoga koji odobrava svojim brodovima, s obzirom na, među ostalim, pristup lukama, uporabu infrastrukture i lučkih usluga te pomoćnih pomorskih usluga te s tim povezane naknade i pristojbe, carinske objekte i dodjeljivanje vezova i uređaja za utovar i istovar¹;

¹ Primjenjujući načela utvrđena u točkama (a) i (b) stranke ne donose niti provode dogovore o raspodjeli tereta u nijednom sporazumu o uslugama međunarodnog pomorskog prijevoza. Svaka stranka otkazuje sve takve dogovore u bilo kojem sporazumu na snazi ili potpisanom prije datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.

- (c) dopušta pružateljima usluga međunarodnog pomorskog prijevoza druge stranke poslovni nastan i poslovanje poduzeća na svojem državnom području pod uvjetima poslovnog nastana i poslovanja koji nisu manje povoljni od onih koje odobrava vlastitim pružateljima usluga; i
- (d) pružateljima usluga u međunarodnom pomorskom prometu druge stranke omogućuje, pod razumnim i nediskriminirajućim uvjetima, sljedeće usluge u luci: peljarenje, tegljenje i pomoć pri tegljenju, opskrbu hranom, gorivom i vodom, prikupljanje otpada i zbrinjavanje balastnih voda, usluge lučke kapetanije, pomoć pri navigaciji, usluge hitnih popravaka, sidrenje, privez i usluge priveza, operativne obalne usluge nužne za operativnost broda, uključujući komunikacije, opskrbu vodom i električnom energijom.

ODJELJAK F

Elektronička trgovina

ČLANAK 8.70.

Cilj i opće odredbe

1. Stranke prepoznaju da elektronička trgovina pridonosi gospodarskom rastu i povećava mogućnosti trgovine u mnogim sektorima. Stranke prepoznaju i važnost olakšavanja uporabe i razvoja elektroničke trgovine.

2. Cilj je ovog odjeljka pridonijeti stvaranju okruženja povjerenja u pogledu uporabe elektroničke trgovine te poticati elektroničku trgovinu između stranaka.
3. Stranke prepoznaju važnost načela tehnološke neutralnosti u elektroničkoj trgovini.
4. Ovaj pododjeljak primjenjuje se na mjere stranke koje utječu na trgovinu elektroničkim putem.
5. Ovaj odjeljak ne primjenjuje se na usluge igara na sreću i klađenja, usluge radiodifuzije, audiovizualne usluge, usluge bilježnika ili jednakovrijednih profesija te usluge pravnog zastupanja.
6. U slučaju nedosljednosti između odredaba ovog odjeljka i drugih odredaba ovog Sporazuma, prednost imaju te druge odredbe u mjeri u kojoj postoji nedosljednost.

ČLANAK 8.71.

Definicije

Za potrebe ovog odjeljka:

- (a) „elektronička autentifikacija” znači postupak ili radnja kojim se provjerava identitet sudionika u elektroničkoj komunikaciji ili transakciji ili osigurava integritet elektroničke komunikacije;
- (b) „elektronički potpis” znači podaci u elektroničkom obliku koji su pridruženi ili logički povezani s drugim elektroničkim podacima i ispunjavaju sljedeće zahtjeve:
 - i. njime se koristi osoba za potvrdu da je ta osoba stvorila ili potpisala elektroničke podatke na koje se odnosi, u skladu sa zakonima i propisima svake stranke; i
 - ii. njime se potvrđuje da informacije u elektroničkim podacima nisu izmijenjene.

ČLANAK 8.72.

Carine

Stranke ne uvode carine na elektroničke prijenose.

ČLANAK 8.73.

Izvorni kod

1. Stranka ne smije zahtijevati prijenos izvornog koda softvera u vlasništvu osobe druge stranke¹ ili pristup njemu. Ništa u ovom stavku ne sprečava uključivanje ili provođenje uvjeta povezanih s prijenosom izvornog koda ili dodjelom pristupa izvornom kodu u ugovorima dogovorenima tržišnim pregovorima ili dobrovoljni prijenos izvornog koda ili dodjelu pristupa izvornom kodu, primjerice u kontekstu javne nabave.
2. Ništa u ovom članku ne utječe:
 - (a) na zahtjeve suda, upravnog suda ili tijela za tržišno natjecanje za ispravljanje povrede prava tržišnog natjecanja;

¹ Podrazumijeva se da „izvorni kod softvera u vlasništvu osobe druge stranke” uključuje izvorni kod softvera koji se nalazi u proizvodu.

- (b) na zahtjeve suda, upravnog suda ili upravnog tijela u pogledu zaštite i provedbe prava intelektualnog vlasništva u mjeri u kojoj su izvorni kodovi zaštićeni tim pravima; i
- (c) na pravo stranke da poduzme mjere u skladu s člankom III. GPA-a.

3. Podrazumijeva se da ništa u ovom članku ne sprečava stranku da donese ili provodi mjere¹ nesukladne stavku 1., u skladu s člancima 1.5., 8.3. i 8.65.

ČLANAK 8.74.

Domaći propisi

Svaka stranka osigurava da se sve njezine mjere opće primjene koje utječu na elektroničku trgovinu provode na razuman, objektivan i nepristran način.

¹ Te mjere uključuju mjere za osiguravanje sigurnosti i zaštite, primjerice u kontekstu postupka certificiranja.

ČLANAK 8.75.

Načelo „bez prethodnog odobrenja”

1. Stranke će nastojati ne nametati obvezu prethodnog odobrenja ili bilo koji drugi zahtjev s istovrijednim učinkom na pružanje usluga elektroničkim putem.
2. Stavkom 1. ne dovode se u pitanje sustavi odobrenja koji nisu posebno i isključivo usmjereni na usluge koje se pružaju elektroničkim putem, niti pravila u području telekomunikacija.

ČLANAK 8.76.

Sklapanje ugovora elektroničkim putem

Osim ako je drukčije predviđeno u njezinim zakonima i propisima, stranka ne donosi niti provodi mjere za reguliranje elektroničkih transakcija kojima se:

- (a) osporava pravni učinak, valjanost ili provedivost ugovora isključivo na temelju toga što je sklopljen elektroničkim putem; ili

- (b) na drugi način stvaraju prepreke uporabi ugovora sklopljenih elektroničkim putem.

ČLANAK 8.77.

Elektronička autentifikacija i elektronički potpis

1. Osim ako je drukčije predviđeno u njezinim zakonima i propisima, stranka ne smije osporiti pravnu valjanost potpisa isključivo na temelju činjenice da je potpis u elektroničkom obliku.
2. Stranka ne donosi niti provodi mjere za regulaciju elektroničke autentifikacije i elektroničkog potpisa kojima bi se:
 - (a) sudionicima u elektroničkoj transakciji zabranilo međusobno utvrđivanje odgovarajućih metoda elektroničke autentifikacije za njihovu transakciju; ili
 - (b) sudionicima u elektroničkoj transakciji onemogućila prilika da pred sudskim ili upravnim tijelima dokažu da su njihove elektroničke transakcije u skladu sa svim zakonskim zahtjevima u pogledu elektroničke autentifikacije i elektroničkog potpisa.

3. Neovisno o stavku 2. svaka stranka može zahtijevati da za određenu kategoriju transakcija metoda autentifikacije ispunjava određene standarde učinkovitosti ili da ju je certificiralo tijelo akreditirano u skladu s njezinim zakonima i propisima.

ČLANAK 8.78.

Zaštita potrošača

1. Stranke prepoznaju važnost donošenja i provođenja transparentnih i učinkovitih mjera za zaštitu potrošača koje se primjenjuju na elektroničku trgovinu te mjera za povećanje povjerenja potrošača u elektroničku trgovinu.
2. Stranke prepoznaju važnost suradnje između svojih odgovarajućih tijela nadležnih za zaštitu potrošača u aktivnostima povezanim s elektroničkom trgovinom u cilju jačanja zaštite potrošača.
3. Stranke prepoznaju važnost donošenja ili provođenja mjera u skladu sa svojim zakonima i propisima radi zaštite osobnih podataka korisnika elektroničke trgovine.

ČLANAK 8.79.

Neželjeno elektroničko oglašavanje

1. Svaka stranka donosi ili provodi mjere u pogledu neželjenog elektroničkog oglašavanja kojima se:
 - (a) od pružatelja neželjenog elektroničkog oglašavanja zahtijeva da primateljima omoguće sprečavanje kontinuiranog primanja tih poruka; i
 - (b) zahtijeva prethodni pristanak primatelja, kako je određeno u skladu s njezinim zakonima i propisima, na primanje elektroničkog oglašavanja.
2. Svaka stranka osigurava da je elektroničko oglašavanje jasno prepoznatljivo kao takvo, da jasno otkriva u čije se ime pruža i da sadržava potrebne informacije koje primateljima omogućuju da besplatno i u bilo kojem trenutku zatraže prestanak primanja.
3. Svaka stranka pruža pravna sredstva protiv pružatelja neželjenog elektroničkog oglašavanja koji ne poštuju mjere koje su donesene ili se provode u skladu sa stavcima 1. i 2.

ČLANAK 8.80.

Suradnja u pogledu elektroničke trgovine

1. Stranke prema potrebi surađuju i aktivno sudjeluju u multilateralnim forumima radi promicanja razvoja elektroničke trgovine.
2. Stranke su suglasne voditi dijalog o regulatornim pitanjima u vezi s elektroničkom trgovinom s ciljem razmjene informacija i iskustva, kako je primjereno, uključujući o povezanim zakonima, propisima i njihovoj provedbi, te najboljih praksi u pogledu elektroničke trgovine, među ostalim u vezi sa sljedećim:
 - (a) zaštitom potrošača;
 - (b) kibersigurnošću;
 - (c) suzbijanjem neželjenog elektroničkog oglašavanja;
 - (d) priznavanjem certifikata elektroničkih potpisa koji se izdaju javnosti;

- (e) izazovima za mala i srednja poduzeća u uporabi elektroničke trgovine;
- (f) olakšavanjem prekograničnih usluga certificiranja;
- (g) intelektualnim vlasništvom; i
- (h) elektroničkom upravom.

ČLANAK 8.81.

Slobodan protok podataka

Stranke u roku od tri godine od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma ponovno ocjenjuju potrebu za uključivanjem odredaba o slobodnom protoku podataka u ovaj Sporazum.

POGLAVLJE 9.

KRETANJE KAPITALA, PLAĆANJA I PRIJENOSI TE PRIVREMENE ZAŠTITNE MJERE

ČLANAK 9.1.

Tekući račun

Ne dovodeći u pitanje druge odredbe ovog Sporazuma, svaka stranka omogućuje, u slobodnoj konvertibilnoj valuti¹ i u skladu s člancima Statuta Međunarodnog monetarnog fonda, ako je primjenjivo, sva plaćanja i prijenose u pogledu transakcija na tekući račun bilance plaćanja obuhvaćenih područjem primjene ovog Sporazuma.

¹ Za potrebe ovog poglavlja, „slobodna konvertibilna valuta” znači valuta koja se može slobodno mijenjati za valute kojima se u velikoj mjeri trguje na međunarodnim deviznim tržištima i koje se u velikoj mjeri upotrebljavaju u međunarodnim transakcijama. Podrazumijeva se da valute kojima se u velikoj mjeri trguje na međunarodnim deviznim tržištima i koje se u velikoj mjeri upotrebljavaju u međunarodnim transakcijama uključuju valute koje je MMF odredio kao slobodno upotrebljive u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda.

ČLANAK 9.2.

Kretanje kapitala

1. Ne dovodeći u pitanje druge odredbe ovog Sporazuma, svaka stranka u pogledu transakcija na kapitalnom računu i financijskom računu bilance plaćanja omogućuje slobodno kretanje kapitala u svrhu liberalizacije ulaganja i drugih transakcija kako je utvrđeno u poglavlju 8.
2. Stranke se međusobno savjetuju radi olakšavanja međusobnog kretanja kapitala kako bi promicale trgovinu i ulaganja.

ČLANAK 9.3.

Primjena zakona i propisa povezanih s kretanjem kapitala, plaćanjima ili prijenosima

1. Članci 9.1. i 9.2. ne tumače se kao da sprečavaju stranku da primijeni svoje zakone i propise koji se odnose na:
 - (a) stečaj, nesolventnost ili zaštitu pravâ vjerovnika;

- (b) izdavanje vrijednosnih papira, budućnosnica, opcija ili drugih izvedenih financijskih instrumenata te trgovanje njima;
- (c) financijsko izvještavanje ili vođenje evidencije o kretanju kapitala, plaćanjima ili prijenosima ako su potrebni za pomoć tijelima za provedbu zakona ili financijskim regulatornim tijelima;
- (d) kaznena ili kažnjiva djela, ili prijevarne ili zavaravajuće prakse;
- (e) osiguravanje usklađenosti s rješenjima ili presudama u sudskim postupcima; ili
- (f) socijalnu sigurnost, državne mirovinske programe ili obvezne programe štednje.

2. Zakoni i propisi iz stavka 1. ne primjenjuju se na nepravičan, proizvoljan ili diskriminirajući način niti na neki drugi način čine prikriveno ograničavanje kretanja kapitala, plaćanja ili prijenosa.

ČLANAK 9.4.

Privremene zaštitne mjere

1. U iznimnim okolnostima ozbiljnih poteškoća u funkcioniranju ekonomske i monetarne unije Europske unije ili rizika od takvih poteškoća, Europska unija može donijeti ili provoditi zaštitne mjere u pogledu kretanja kapitala, plaćanja ili prijenosa u trajanju od najdulje šest mjeseci. Te su mjere ograničene u opsegu koji je nužno potreban i nisu sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije između Japana i treće zemlje u sličnim situacijama.
2. Stranka može donijeti ili provoditi ograničavajuće mjere u pogledu kretanja kapitala, plaćanja ili prijenosa¹:
 - (a) u slučaju ozbiljnih poteškoća u pogledu bilance plaćanja ili vanjskih financija ili rizika od takvih poteškoća²; ili

¹ U slučaju Europske unije, takve mjere može poduzeti država članica Europske unije u situacijama osim onih iz stavka 1. koje utječu na gospodarstvo te države članice.

² Stranke potvrđuju da uzrok ozbiljnih poteškoća u pogledu bilance plaćanja ili vanjskih financija, ili rizika od takvih poteškoća, kako je navedeno u stavku 2. točki (a) mogu, među ostalim čimbenicima, biti ozbiljne makroekonomske poteškoće povezane s monetarnim i deviznim politikama, ili rizik od takvih poteškoća, kako je navedeno u stavku 2. točki (b).

- (b) ako, u iznimnim okolnostima, kretanja kapitala, plaćanja ili prijenosi uzrokuju ili bi mogli prouzročiti ozbiljne makroekonomske poteškoće povezane s monetarnim i deviznim politikama.

3. Mjere iz stavka 2.:

- (a) moraju biti u skladu sa Statutom Međunarodnog monetarnog fonda, ako je primjenjivo;
- (b) ne smiju premašivati mjere koje su potrebne da se riješe situacije opisane u stavku 2.;
- (c) privremene su i postupno se ukidaju kada se situacija opisana u stavku 2. poboljša;
- (d) takve su da se njima izbjegava nanošenje nepotrebne štete komercijalnim, gospodarskim i financijskim interesima druge stranke; i
- (e) nediskriminirajuće su u usporedbi s trećim zemljama u sličnim situacijama.

4. Svaka stranka u slučaju trgovine robom može donijeti ograničavajuće mjere u skladu s člankom 2.20. za potrebe bilance plaćanja.

5. U slučaju trgovine uslugama, svaka stranka može donositi ograničavajuće mjere radi zaštite svojeg vanjskog financijskog položaja ili svoje bilance plaćanja. Te su mjere u skladu s uvjetima utvrđenima u članku XII. GATS-a.

6. Stranka koja provodi ili je donijela mjere iz stavaka od 1. do 3. odmah o njima obavještuje drugu stranku.

7. Ako se mjere donesu ili provode u skladu s ovim člankom, stranke odmah održavaju savjetovanje u Odboru za trgovinu uslugama, liberalizaciju ulaganja i elektroničku trgovinu osnovanom u skladu s člankom 22.3., osim ako se savjetovanje održava u okviru drugih foruma. Na savjetovanju se ocjenjuju poteškoće u pogledu bilance plaćanja ili vanjskih financija ili druge makroekonomske poteškoće koje su dovele do predmetnih mjera, uzimajući u obzir, među ostalim, sljedeće čimbenike:

- (a) vrstu i opseg poteškoća;
- (b) vanjsko gospodarsko i trgovinsko okruženje;
- (c) alternativne korektivne mjere koje su eventualno dostupne.

8. Tijekom savjetovanja u skladu sa stavkom 7. ocjenjuje se usklađenost ograničavajućih mjera sa stavcima od 1. do 3. To se savjetovanje temelji na svim dostupnim relevantnim nalazima statističke ili činjenične prirode koje je predstavio MMF, a u zaključcima se u obzir uzima ocjena MMF-a o poteškoćama u pogledu bilance plaćanja i vanjskih financija ili drugim makroekonomskim poteškoćama predmetne stranke.

POGLAVLJE 10.

JAVNA NABAVA

ČLANAK 10.1.

Ugrađivanje Sporazuma o javnoj nabavi (GPA)

GPA se *mutatis mutandis* ugrađuje u ovo poglavlje i čini njegov sastavni dio.

ČLANAK 10.2.

Dodatno područje primjene

Pravila i postupci predviđeni u odredbama GPA-a navedeni u dijelu 1. Priloga 10. primjenjuju se *mutatis mutandis* na nabavu obuhvaćenu dijelom 2. Priloga 10.

ČLANAK 10.3.

Dodatna pravila

Svaka stranka primjenjuje članke od 10.4. do 10.12. i na nabavu obuhvaćenu vlastitim priložima Dodatku I. GPA-u i na nabavu obuhvaćenu dijelom 2. Priloga 10.

ČLANAK 10.4.

Objava obavijesti

Obavijesti o predviđenoj ili planiranoj nabavi na temelju članka VII. GPA-a izravno su dostupne elektroničkim putem bez naplate putem jedinstvene pristupne točke na internetu.

ČLANAK 10.5.

Uvjeti sudjelovanja

1. U skladu s člankom VIII. GPA-a naručitelj stranke ne isključuje dobavljača s poslovnim nastanom na području druge stranke iz sudjelovanja u natječajnom postupku na temelju pravnog zahtjeva u skladu s kojim dobavljač mora biti:

(a) fizička osoba; ili

(b) pravna osoba.

Ta se odredba ne primjenjuje na nabavu u okviru područja primjene japanskog Zakona o promicanju inicijative privatnog financiranja (Zakon br. 117 iz 1999.).

2. Iako naručitelj stranke pri utvrđivanju uvjeta sudjelovanja može zahtijevati odgovarajuće prethodno iskustvo, ako je to bitno za ispunjavanje uvjeta javne nabave u skladu s člankom VIII. stavkom 2. točkom (b) GPA-a, taj naručitelj ne određuje uvjet da je takvo prethodno iskustvo moralo biti stečeno na državnom području te stranke.

ČLANAK 10.6.

Kvalifikacije dobavljača

1. Ako stranka održava sustav registracije dobavljača u skladu s kojim se zainteresirani dobavljači moraju registrirati i dostaviti određene informacije, ti dobavljači u bilo kojem trenutku mogu zatražiti svoju registraciju. Naručitelj bi te dobavljače u razumnom roku trebao obavijestiti je li njihova registracija odobrena.
2. Ako se na temelju japanskog Zakona o građevinskom sektoru (Zakon br. 100 iz 1949.) mora obaviti procjena poslovanja (Keieijikoshinsa odnosno Keishin) dobavljača s poslovnim nastanom u Europskoj uniji kako bi mogao dostaviti ponudu za nabavu građevinskih radova u Japanu, Japan osigurava da njegova tijela koja provode takvu procjenu:
 - (a) procjenjuju na nediskriminirajući način i, prema potrebi, priznaju istovrijednost pokazatelja dobavljača ostvarenih izvan Japana s onima u Japanu, što može uključivati sljedeće:
 - i. broj članova tehničkog osoblja;
 - ii. uvjete zaštite na radu;

- iii. broj godina poslovanja u građevinskom sektoru;
 - iv. uvjete u pogledu vođenja računovodstva u građevinskom sektoru;
 - v. iznos rashoda za istraživanje i razvoj;
 - vi. stjecanje certifikata ISO9001 ili ISO14001;
 - vii. zapošljavanje i stručno usavršavanje mladih inženjera i kvalificiranih radnika;
 - viii. količinu prodaje završenih građevinskih radova; i
 - ix. količinu prodaje završenih građevinskih radova u svojstvu glavnog izvođača; i
- (b) uzimaju u obzir pokazatelje dobavljača ostvarene izvan Japana, što može uključivati:
- i. iznos vlasničkog kapitala;
 - ii. iznos dobiti prije kamata, poreza, deprecijacije i amortizacije (EBITDA);

- iii. iznos omjera rashoda od neto kamata i prodaje;
- iv. razdoblje obrtaja obveza;
- v. omjer bruto dobiti pri prodaji i bruto kapitala;
- vi. iznos omjera predvidljive i stabilne dobiti i prodaje;
- vii. omjer vlasničkog kapitala i dugotrajne imovine;
- viii. omjer vlasničkog kapitala;
- ix. iznos novčanih tokova od operativnih aktivnosti; i
- x. iznos akumulirane dobiti.

ČLANAK 10.7.

Nadmetanje po pozivu

1. Ako u skladu s člankom IX. stavcima 4. i 5. GPA-a naručitelj ograniči broj dobavljača za određenu nabavu, broj dobavljača kojima je dopušteno dostaviti ponudu mora biti dovoljan da se osigura tržišno natjecanje, a da se ne utječe na operativnu učinkovitost sustava nabave.
2. U slučaju Japana, ovaj se članak odnosi samo na tijela središnje državne uprave.

ČLANAK 10.8.

Tehničke specifikacije

Ako naručitelj primjenjuje tehničke specifikacije prihvatljive za okoliš kako su utvrđene za znakove za okoliš ili definirane u relevantnim zakonima i propisima koji su na snazi u Europskoj uniji ili Japanu, svaka stranka osigurava da su te specifikacije:

- (a) prikladne za definiranje značajki robe ili usluga koje su predmet ugovora;

- (b) utemeljene na kriterijima koji se mogu objektivno provjeriti i koji su nediskriminirajući; i
- (c) dostupne svim zainteresiranim dobavljačima.

ČLANAK 10.9.

Izvješća o ispitivanju

1. Svaka stranka, uključujući njezine naručitelje, može zatražiti da zainteresirani dobavljači dostave izvješće o ispitivanju koje je izdalo tijelo za ocjenjivanje sukladnosti ili potvrdu koju je izdalo takvo tijelo kao dokaz sukladnosti sa zahtjevima ili kriterijima navedenim u tehničkim specifikacijama, kriterijima ocjenjivanja ili bilo kakvim drugim uvjetima.
2. Ako se zahtijeva podnošenje izvješća o ispitivanju ili potvrde koju je izdalo tijelo za ocjenjivanje sukladnosti, svaka stranka, uključujući njezine naručitelje:
 - (a) prihvaća rezultate postupaka za ocjenjivanje sukladnosti koje su provela registrirana tijela za ocjenjivanje sukladnosti druge stranke u skladu s člankom 2. stavkom 1. Sporazuma o uzajamnom priznavanju između Europske zajednice i Japana sastavljenog u Bruxellesu 4. travnja 2001.; i

- (b) uzima u obzir sva buduća proširenja područja primjene sporazuma iz točke (a), ili sve buduće sporazume koje će stranke međusobno sklopiti u svrhu uzajamnog priznavanja postupaka za ocjenjivanje sukladnosti, kada on stupi na snagu.

ČLANAK 10.10.

Okolišni uvjeti

Naručitelji mogu propisati okolišne uvjete povezane s provedbom javne nabave pod uvjetom da su ti uvjeti u skladu s pravilima utvrđenima u ovom poglavlju i da su navedeni u obavijesti o predviđenom postupku javne nabave ili u drugoj obavijesti koja se upotrebljava kao obavijest o predviđenom postupku javne nabave ili u natječajnoj dokumentaciji.

ČLANAK 10.11.

Postupanje s ponudama i dodjela ugovora

U skladu s člankom XV. stavkom 5. GPA-a i s uvjetima navedenima u zakonima i propisima svake stranke svaka stranka osigurava da njezini naručitelji imaju pravo odabrati jedan od dvaju kriterija iz članka XV. stavka 5. točaka (a) i (b) GPA-a i da su svjesni odgovarajuće osnovanosti tih kriterija.

2. U skladu s člankom XV. stavkom 6. GPA-a, ako naručitelj primi ponudu s cijenom koja je neuobičajeno niža od cijena iz ostalih dostavljenih ponuda, može provjeriti s dobavljačem jesu li u cijenu uključene dodijeljene subvencije.

ČLANAK 10.12.

Domaći postupci preispitivanja

1. Ako stranka imenuje nepristrano upravno tijelo na temelju članka XVIII. stavka 4. GPA-a, ta stranka osigurava sljedeće:

- (a) članovi imenovanog tijela neovisni su, nepristrani i tijekom obnašanja dužnosti ne podliježu vanjskom utjecaju;
- (b) članovi imenovanog tijela ne mogu biti razriješeni protiv svoje volje tijekom razdoblja obnašanja dužnosti, osim ako se njihovo razrješenje zahtijeva odredbama o imenovanom tijelu; i
- (c) kad je riječ o naručiteljima obuhvaćenima prilogima 1. i 3. svake stranke Dodatku I. GPA-u, kao i tijelima središnje državne uprave i svim drugim tijelima, osim tijela državne uprave na nižim razinama obuhvaćenih dijelom 2. Priloga 10., predsjednik ili najmanje jedan drugi član imenovanog tijela ima pravne i stručne kvalifikacije istovrijedne onima koje su potrebne za obavljanje dužnosti sudaca, odvjetnika ili drugih pravnih stručnjaka koji su za to kvalificirani u skladu sa zakonima i propisima stranke.

2. Svaka stranka donosi ili provodi postupke kojima se predviđaju hitne privremene mjere koje osiguravaju da dobavljač može nastaviti sudjelovati u postupku javne nabave. Posljedica takvih privremenih mjera predviđenih u članku XVIII. stavku 7. točki (a) GPA-a može biti suspenzija postupka nabave ili, ako je ugovor sklopio naručitelj i ako je stranka tako propisala, suspenzija izvršavanja ugovora. Postupcima se može predvidjeti da se pri donošenju odluke o tome treba li primjenjivati takve mjere mogu uzeti u obzir prevladavajuće negativne posljedice za predmetne interese, uključujući javni interes. Opravdani razlog za nedjelovanje dostavlja se u pisanom obliku.

3. Ako je zainteresirani ili uključeni dobavljač podnio prigovor imenovanom tijelu iz stavka 1., svaka stranka u načelu osigurava da naručitelj ne sklapa ugovor dok to tijelo ne donese odluku ili da preporuku o prigovoru u pogledu privremenih mjera, korektivnih mjera ili nadoknade nastalog gubitka ili štete, kako je navedeno u stavcima 2., 5. i 6. i u skladu sa svojim pravilima, propisima i postupcima. Svaka stranka može predvidjeti da se u neizbježnim i valjano opravdanim okolnostima ugovor ipak može sklopiti.

4. Svaka stranka može predvidjeti:

- (a) razdoblje mirovanja od donošenja odluke o dodjeli ugovora do sklapanja ugovora kako bi dobavljači čija ponuda nije prihvaćena imali dovoljno vremena ocijeniti je li prikladno pokrenuti postupak preispitivanja; ili

- (b) dovoljno dugo razdoblje kako bi zainteresirani dobavljač mogao podnijeti prigovor, što bi moglo činiti osnovu za suspenziju izvršenja ugovora.

5. Korektivne mjere na temelju članka XVIII. stavka 7. točke (b) GPA-a mogu uključivati jednu od sljedećih situacija ili više njih:

- (a) uklanjanje diskriminirajućih tehničkih, ekonomskih ili financijskih specifikacija u pozivu na podnošenje ponuda, ugovornoj dokumentaciji ili drugim dokumentima koji se odnose na natječajni postupak i obavljanje novih postupaka nabave;
- (b) ponavljanje postupka nabave bez izmjene uvjeta;
- (c) ukidanje odluke o dodjeli ugovora i donošenje nove odluke o dodjeli ugovora;
- (d) otkazivanje ugovora ili proglašenje ugovora nevažećim; ili
- (e) donošenje drugih mjera radi ispravljanja povrede ovog poglavlja, na primjer naloga za plaćanje određenog iznosa dok se povreda učinkovito ne ispravi.

6. U skladu s člankom XVIII. stavkom 7. točkom (b) GPA-a svaka stranka može predvidjeti dodjelu nadoknade nastalog gubitka ili štete. U tom smislu, ako tijelo stranke zaduženo za preispitivanje nije sud, a dobavljač smatra da je došlo do povrede domaćih zakona i propisa o provedbi obveza na temelju ovog poglavlja, dobavljač može uputiti predmet sudu, uključujući radi traženja nadoknade, u skladu sa sudskim postupcima stranke.

7. Svaka stranka donosi ili provodi potrebne postupke kojima se odluke ili preporuke tijela za preispitivanje učinkovito provode ili kojima se odluke tijela za sudsko preispitivanje učinkovito izvršavaju.

ČLANAK 10.13.

Prikupljanje i priopćivanje statističkih podataka

Svaka stranka priopćuje drugoj stranci dostupne i usporedive statističke podatke relevantne za postupak javne nabave iz dijela 2. Priloga 10.

ČLANAK 10.14.

Izmjene i ispravci područja primjene

1. Stranka može izmijeniti ili ispraviti svoje obveze na temelju dijela 2. Priloga 10.
2. Ako izmjena ili ispravak prilogâ stranke Dodatku I. GPA-u stupa na snagu u skladu s člankom XIX. GPA-a, ta izmjena ili ispravak za potrebe ovog Sporazuma automatski stupa na snagu.
3. Ako namjerava izmijeniti svoje obveze na temelju dijela 2. Priloga 10., stranka:
 - (a) obavješćuje o tome drugu stranku pisanim putem; i
 - (b) u obavijest uključuje prijedlog odgovarajućih kompenzacijskih prilagodbi za drugu stranku kako bi se područje primjene zadržalo na razini usporedivoj s onom prije izmjene.
4. Neovisno o stavku 3. točki (b) stranka ne mora osigurati kompenzacijske prilagodbe ako se izmjena odnosi na naručitelja nad čijom nabavom stranka više nema stvarnu kontrolu ili utjecaj.

5. Ako Odbor za javnu nabavu osnovan u skladu s člankom XXI. GPA-a donese kriterije na temelju članka XIX. stavka 8. točaka (b) i (c) GPA-a, ti se kriteriji primjenjuju i u kontekstu ovog članka.

6. Ako se druga stranka protivi:

- (a) da prilagodba predložena u skladu sa stavkom 3. točkom (b) nije prikladna za zadržavanje usporedive razine međusobno dogovorenog područja primjene; ili
- (b) da se namjeravana izmjena iz stavka 4. odnosi na naručitelja nad čijom nabavom stranka i dalje ima stvarnu kontrolu ili utjecaj,

ta stranka pisanim putem podnosi prigovor stranci koja namjerava izmijeniti svoje obveze u roku od 45 dana od primitka obavijesti iz stavka 3. točke (a) ili se smatra da je prihvatila prilagodbu ili preinaku.

7. Sljedeće izmjene obveza stranke na temelju dijela 2. Priloga 10. smatraju se ispravkom:

- (a) promjena imena naručitelja;
- (b) spajanje dvaju ili više naručitelja navedenih u istom stavku dijela 2. Priloga 10.;

- (c) podjela naručitelja navedenog u dijelu 2. Priloga 10. na dva ili više naručitelja koji se dodaju naručiteljima navedenima u istom stavku tog dijela; i
- (d) ažuriranja okvirnih popisa, kao što su oni navedeni u stavku 3. odjeljka A dijela 2. Priloga 10., stavku 1. točki (b) odjeljka B dijela 2. Priloga 10. ili u prilogima 2. i 3. Europske unije Dodatku I. GPA-u.

8. U slučaju namjeravanih ispravaka stranka svake dvije godine nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma pisanim putem obavještuje drugu stranku, u skladu s ciklusom obavijesti predviđenim Odlukom Odbora za javnu nabavu o zahtjevima za obavješćivanje na temelju članaka XIX. i XXII. GPA-a donesenoj 30. ožujka 2012. (GPA/113).

9. Druga stranka u roku od 45 dana od primitka obavijesti u skladu sa stavkom 8. može pisanim putem podnijeti prigovor stranci koja namjerava ispraviti svoje obveze. Stranka koja podnosi prigovor navodi razloge zbog kojih smatra da namjeravani ispravak nije izmjena predviđena u stavku 7. i opisuje učinak namjeravanog ispravka na zajednički dogovoreno područje primjene predviđeno u ovom Sporazumu. Ako nijedan takav prigovor nije u pisanom obliku podnesen u roku od 45 dana od primitka obavijesti, smatra se da je namjeravani ispravak prihvaćen.

10. Ako stranka ima prigovor na namjeravanu izmjenu ili ispravak ili na predložene kompenzacijske prilagodbe, stranke nastoje riješiti to pitanje u okviru savjetovanja. Ako stranke ne postignu dogovor u roku od 150 dana od primitka obavijesti o prigovoru, stranka koja namjerava izmijeniti ili ispraviti svoje obveze može pokrenuti postupak rješavanja sporova na temelju poglavlja 21. kako bi se odredilo je li prigovor opravdan. Smatra se da je namjeravana izmjena ili ispravak u pogledu kojih je podnesen prigovor prihvaćena samo ako je tako dogovoreno tijekom savjetovanja ili ako je tako odlučio panel uspostavljen u skladu s člankom 21.7.

ČLANAK 10.15.

Suradnja

Stranke nastoje surađivati u svrhu postizanja boljeg razumijevanja svojih tržišta javne nabave. Stranke prepoznaju i da je uključenost njihovih povezanih industrija uporabom sredstava kao što je dijalog važna za tu svrhu.

ČLANAK 10.16.

Odbor za javnu nabavu

1. Odbor za javnu nabavu osnovan u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog članka „Odbor”) odgovoran je za učinkovitu provedbu i funkcioniranje ovog poglavlja.
2. Odbor ima sljedeće funkcije:
 - (a) daje preporuke Zajedničkom odboru za donošenje odluka o izmjeni dijela 2. Priloga 10. kako bi odražavao izmjene ili ispravke prihvaćene u skladu s člankom 10.14. ili prihvaćene kompenzacijske prilagodbe;
 - (b) donosi načine za priopćavanje statističkih podataka u skladu s člankom 10.13., ako to smatra nužnim;
 - (c) razmatra pitanja o postupcima javne nabave koje joj je uputila stranka; i
 - (d) razmjenjuje informacije o prilikama za javne nabave u svakoj stranci, uključujući prilike na razinama ispod središnje.

ČLANAK 10.17.

Kontaktne točke

Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje kontaktnu točku za provedbu ovog poglavlja te drugu stranku obavješćuje o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim službenicima. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

POGLAVLJE 11.

POLITIKA TRŽIŠNOG NATJECANJA

ČLANAK 11.1.

Načela

Stranke prepoznaju važnost poštenog i slobodnog tržišnog natjecanja u svojim trgovinskim i ulagačkim odnosima. Stranke potvrđuju da prakse protivne tržišnom natjecanju mogu narušiti pravilno funkcioniranje tržišta i ugroziti koristi liberalizacije trgovine i ulaganja.

ČLANAK 11.2.

Prakse protivne tržišnom natjecanju

Svaka stranka u skladu sa svojim zakonima i propisima poduzima mjere koje smatra prikladnima za suzbijanje praksi protivnih tržišnom natjecanju kako bi se postigli ciljevi ovog Sporazuma.

ČLANAK 11.3.

Zakonodavni i regulatorni okvir

1. Svaka stranka provodi svoje pravo tržišnog natjecanja koje se primjenjuje na sva poduzeća u svim sektorima gospodarstva i kojim se na učinkovit način u obzir uzimaju sljedeće prakse protivne tržišnom natjecanju:

(a) u slučaju Europske unije:

- i. sporazumi između poduzeća, odluke udruženja poduzeća i usklađene prakse čiji je cilj ili učinak sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja;
- ii. zloupotreba vladajućeg položaja jednog poduzeća ili više njih; i

- iii. spajanja ili koncentracije među poduzećima kojima bi se znatno ugrozilo učinkovito tržišno natjecanje; i

(b) u slučaju Japana:

- i. privatna monopolizacija;
- ii. neopravdano ograničavanje trgovine;
- iii. nepoštene trgovinske prakse; i
- iv. spajanja ili stjecanja kojima bi se znatno ograničilo tržišno natjecanje u određenom području trgovine.

2. Svaka stranka primjenjuje svoje pravo tržišnog natjecanja na sva privatna i javna poduzeća koja obavljaju gospodarske djelatnosti. To stranku ne sprečava da u svojem pravu tržišnog natjecanja predvidi iznimke pod uvjetom da su takve iznimke transparentne i ograničene na one koje su potrebne kako bi se osigurao javni interes. Takve iznimke ne prelaze ono što je isključivo nužno za postizanje ciljeva javnog interesa koje je definirala ta stranka.

3. Za potrebe ovog poglavlja, „gospodarske djelatnosti” znači djelatnosti povezane s ponudom robe i usluga na tržištu.

ČLANAK 11.4.

Operativna neovisnost

Svaka stranka zadržava operativno neovisno tijelo koje je odgovorno i nadležno za učinkovitu provedbu njezina prava tržišnog natjecanja.

ČLANAK 11.5.

Nediskriminacija

Svaka stranka pri primjeni svojeg prava tržišnog natjecanja poštuje načelo nediskriminacije za sva poduzeća, neovisno o državi njihova poslovnog nastana i vrsti vlasništva.

ČLANAK 11.6.

Pravednost postupka

Svaka stranka pri primjeni svojeg prava tržišnog natjecanja poštuje načelo pravednosti postupka za sva poduzeća, neovisno o državi njihova poslovnog nastana i vrsti vlasništva.

ČLANAK 11.7.

Transparentnost

Svaka stranka svoje pravo tržišnog natjecanja primjenjuje na transparentan način. Svaka stranka u svojoj politici tržišnog natjecanja promiče transparentnost.

ČLANAK 11.8.

Suradnja u pogledu provedbe prava

1. Kako bi se postigli ciljevi ovog Sporazuma i pridonijelo učinkovitoj provedbi prava tržišnog natjecanja svake stranke, stranke priznaju da im je u zajedničkom interesu promicati suradnju i koordinaciju među tijelima za tržišno natjecanje u pogledu razvoja događaja u politici tržišnog natjecanja i aktivnostima provedbe prava u okviru Sporazuma između Europske zajednice i Vlade Japana o suradnji u vezi s protutržišnim ponašanjem, sastavljenom u Bruxellesu 10. srpnja 2003. (dalje u tekstu ovog poglavlja „Sporazum o suradnji u vezi s protutržišnim ponašanjem”).
2. Kako bi se olakšala suradnja i koordinacija iz stavka 1. tijela za tržišno natjecanje stranaka mogu razmjenjivati ili na drugi način priopćavati informacije u okviru Sporazuma o suradnji u vezi s protutržišnim ponašanjem.

ČLANAK 11.9.

Rješavanje sporova

Odredbe ovog poglavlja ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

POGLAVLJE 12.

SUBVENCije

ČLANAK 12.1.

Načela

Stranke priznaju da stranka može dodijeliti subvencije ako je to potrebno da se postignu ciljevi javne politike. Međutim, određene subvencije mogu narušiti pravilno funkcioniranje tržišta i ugroziti koristi liberalizacije trgovine i ulaganja. Stranka u načelu ne bi trebala dodijeliti subvencije ako utvrdi da one imaju ili bi mogle imati znatan negativan utjecaj na trgovinu ili ulaganja između stranaka.

ČLANAK 12.2.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (b) „gospodarske djelatnosti” znači djelatnosti povezane s ponudom robe i usluga na tržištu;
- (b) „subvencija” znači mjera koja *mutatis mutandis* ispunjava uvjete iz članka 1.1. Sporazuma o SCM-u, neovisno o tome trguju li primatelji subvencija robom ili uslugama; i
- (b) „specifična subvencija” znači subvencija koja je određena *mutatis mutandis* kao specifična u skladu s člankom 2. Sporazuma o SCM-u.

ČLANAK 12.3.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na specifične subvencije u mjeri u kojoj su one povezane s gospodarskim djelatnostima¹.

¹ Podrazumijeva se da se obrazovanje u okviru domaćeg obrazovnog sustava svake stranke smatra negospodarskom djelatnošću.

2. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na subvencije dodijeljene poduzećima kojima je vlada povjerila pružanje usluga javnosti kako bi se ostvarili ciljevi javne politike. Takve iznimke od pravila o subvencijama transparentne su i ne prelaze željene ciljeve javne politike.
3. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na subvencije dodijeljene kako bi se nadoknadila šteta nastala zbog prirodnih katastrofa ili drugih iznimnih događaja.
4. Članci 12.5. i 12.6. ne primjenjuju se na subvencije čiji su kumulativni iznosi ili proračuni manji od 450 000 posebnih prava vučenja po korisniku u razdoblju od tri uzastopne godine.
5. Članci 12.6. i 12.7. ne primjenjuju se na subvencije povezane s trgovinom robom obuhvaćenom Prilogom 1. Sporazumu o poljoprivredi ni na subvencije povezane s trgovinom ribom i proizvodima ribarstva.
6. Članak 12.7. ne primjenjuje se na subvencije koje su dodijeljene privremeno kao odgovor na nacionalno ili globalno izvanredno gospodarsko stanje¹. Takve su subvencije usmjerene, ekonomične, učinkovite i djelotvorne u otklanjanju utvrđenog privremenog nacionalnog ili globalnog izvanrednog gospodarskog stanja.

¹ Podrazumijeva se da se izvanredno stanje shvaća kao ono stanje koje utječe na cijelo gospodarstvo stranke. Kad je riječ o Europskoj uniji, cijelo gospodarstvo stranke znači cijelo gospodarstvo Europske unije ili barem jedne njezine države članice.

7. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na audiovizualne usluge.

8. Članak 12.7. ne primjenjuje se na subvencije koje su dodijelila tijela svake stranke koja su na nižim razinama državne uprave. Svaka stranka pri ispunjavanju obveza na temelju ovog poglavlja poduzima razumne mjere koje su joj na raspolaganju kako bi osigurala da njezina tijela na nižim razinama državne uprave poštuju odredbe ovog poglavlja.

ČLANAK 12.4.

Povezanost sa Sporazumom o WTO-u

Ništa u ovom poglavlju ne utječe na prava i obveze bilo koje stranke na temelju Sporazuma o SCM-u, članka XVI. GATT-a iz 1994. i članka XV. GATS-a.

ČLANAK 12.5.

Obavijest

1. Svaka stranka na engleskom jeziku obavješćuje drugu stranku o pravnoj osnovi, obliku, iznosu ili proračunu, i, ako je to moguće, imenu primatelja specifične subvencije koju je odobrila ili zadržala¹ stranka koja šalje obavijest, svake dvije godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma. Međutim, prva obavijest šalje se najkasnije tri godine nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma.
2. Ako stranka informacije iz stavka 1. objavi na službenom web-mjestu, smatra se da je obavijest u skladu sa stavkom 1. poslana. Ako stranka pošalje obavijest o subvencijama u skladu s člankom 25.2. Sporazuma o SCM-u, smatra se da je ta stranka ispunila uvjete iz stavka 1. u pogledu takvih subvencija.

¹ Za potrebe ovog stavka, u slučaju subvencija o kojima je prethodno poslana obavijest, informacije koje se dostavljaju u ažuriranim obavijestima mogu biti ograničene na navođenje izmjena, ili njihovo nepostojanje, u pogledu prethodne obavijesti.

3. Kad je riječ o subvencijama povezanim s uslugama, ovaj se članak primjenjuje samo na sljedeće sektore: arhitektura i inženjerske usluge, bankarske usluge, računalne usluge, građevinske usluge, energetske usluge, usluge u području okoliša, usluge žurne dostave, usluge osiguranja, telekomunikacijske usluge i usluge prijevoza.

ČLANAK 12.6.

Savjetovanje

1. Ako jedna stranka smatra da subvencija druge stranke ima ili bi mogla imati znatan negativan utjecaj na njezinu trgovinu ili ulagačke interese na temelju ovog poglavlja, prva stranka može podnijeti pisani zahtjev za savjetovanje. Stranke započinju savjetovanje kako bi riješile pitanje, pod uvjetom da zahtjev uključuje objašnjenje načina na koji subvencija ima ili bi mogla imati znatan negativan utjecaj na trgovinu ili ulaganja između stranaka.

2. Tijekom savjetovanja, ako to druga stranka zatraži, stranka koja prima zahtjev za savjetovanje razmatra dostavljanje informacija o subvenciji, kao što su:

(a) pravna osnova i cilj politike ili svrha subvencije;

- (b) oblik subvencije, kao što su bespovratna sredstva, zajam, jamstvo, povratni predujam, dokapitalizacija ili porezna pogodnost;
- (c) datumi i trajanje subvencije i bilo kakvi drugi rokovi povezani s njom;
- (d) zahtjevi u pogledu prihvatljivosti za subvencije;
- (e) ukupan iznos ili godišnji iznos predviđen proračunom za subvenciju i mogućnost ograničavanja subvencije;
- (f) ako je moguće, primatelj subvencije; i
- (g) sve druge informacije, uključujući statističke podatke na temelju kojih se mogu ocijeniti učinci subvencije na trgovinu ili ulaganja.

3. Kako bi se olakšalo savjetovanje, stranka kojoj je zahtjev podnesen pisanim putem dostavlja relevantne informacije o subvenciji najkasnije 90 dana nakon datuma primitka zahtjeva iz stavka 1.

4. Ako stranka kojoj je zahtjev podnesen ne dostavi informacije iz stavka 2., ta stranka u svojem pisanom odgovoru objašnjava zašto te informacije nisu dostavljene.

5. Ako stranka koja upućuje zahtjev i nakon savjetovanja smatra da subvencija ima ili bi mogla imati znatan negativan utjecaj na njezinu trgovinu ili ulagačke interese na temelju ovog poglavlja, stranka kojoj je zahtjev upućen u dobroj namjeri razmatra razloge za zabrinutost stranke koja podnosi zahtjev. Stranka kojoj je upućen zahtjev svako rješenje smatra ostvarivim i prihvatljivim.

ČLANAK 12.7.

Zabranjene subvencije

Zabranjene su sljedeće subvencije stranke koje imaju ili bi mogle imati znatan negativan utjecaj na trgovinu ili ulaganja između stranaka:

- (a) pravni ili drugi aranžmani na temelju kojih su vlada ili javno tijelo odgovorni za pružanje jamstva za dugove ili obveze poduzeća, bez ikakvih ograničenja u pogledu iznosa i trajanja takvog jamstva; i

- (b) subvencije za restrukturiranje poduzeća u problemima ili nesolventnog poduzeća, a da poduzeće nije sastavilo vjerodostojan plan restrukturiranja. Takav se plan restrukturiranja sastavlja u razumnom roku nakon što je takvo poduzeće primilo privremenu potporu za likvidnost¹. Plan restrukturiranja temelji se na realističnim pretpostavkama kako bi se u razumnom roku osigurala obnova dugoročne održivosti poduzeća u problemima ili nesolventnog poduzeća. Samo poduzeće ili njegovi vlasnici znatnim sredstvima ili imovinom pridonose troškovima restrukturiranja.

ČLANAK 12.8.

Uporaba subvencija

Svaka stranka osigurava da poduzeća upotrebljavaju subvencije samo za konkretnu svrhu za koju su subvencije dodijeljene.

¹ Podrazumijeva se da ništa u ovom članku ne sprečava stranku da pruži subvencije putem privremenih potpora za likvidnost u obliku jamstava za zajam ili zajmova ograničenih na iznos koji je poduzeću potreban za održanje poslovanja u razdoblju koje je potrebno za izradu plana restrukturiranja ili likvidacije.

ČLANAK 12.9.

Opće iznimke

Za potrebe ovog poglavlja, članak XX. GATT-a iz 1994. i članak XIV. GATS-a ugrađuju se *mutatis mutandis* u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio.

ČLANAK 12.10.

Rješavanje sporova

Članak 12.6. stavak 5. ne podliježe rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

POGLAVLJE 13.

PODUZEĆA U DRŽAVNOM VLASNIŠTVU, PODUZEĆA KOJIMA SU ODOBRENA POSEBNA PRAVA ILI POVLASTICE I ODREĐENI MONOPOLI

ČLANAK 13.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „Sporazum” znači Sporazum o službeno podupiranim izvoznim kreditima razvijen u okviru Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (dalje u tekstu „OECD”) ili poduzeća koje ju je naslijedilo, razvijen u okviru OECD-a ili izvan njega, koji je prihvatilo najmanje 12 izvornih članica WTO-a koje su sudjelovale u Sporazumu na dan 1. siječnja 1979.;

- (b) „komercijalne djelatnosti” znači djelatnosti koje poduzeće obavlja u cilju ostvarivanja dobiti¹ i koje dovode do proizvodnje robe ili pružanja usluge, koji će se prodati potrošaču na relevantnom tržištu u količinama i po cijenama koje je odredilo poduzeće;
- (c) „komercijalna razmatranja” znači razmatranja cijene, kvalitete, dostupnosti, utrživosti, prijevoza i ostalih uvjeta kupnje ili prodaje te ostalih čimbenika koje bi se inače uzelo u obzir pri donošenju komercijalnih odluka privatnog poduzeća koje posluje u skladu s načelima tržišnog gospodarstva važećima u relevantnoj djelatnosti ili industriji;
- (d) „odrediti monopol” znači uspostaviti ili odobriti monopol ili proširiti područje primjene monopola da obuhvaća dodatnu robu ili usluge;
- (e) „određeni monopol” znači subjekt, uključujući konzorcij ili državnu agenciju, koji je na relevantnom tržištu na državnom području stranke određen kao jedini dobavljač ili kupac određene robe ili usluge, ali taj pojam ne uključuje subjekt kojem je odobreno isključivo pravo intelektualnog vlasništva samo na temelju takvog odobrenja;

¹ Podrazumijeva se da djelatnosti koje obavlja poduzeće koje posluje na neprofitnoj osnovi ili na osnovi povrata troškova nisu djelatnosti koje se obavljaju u cilju ostvarivanja dobiti.

- (f) „poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice” znači javno ili privatno poduzeće, uključujući njegova društva kćeri, kojem je stranka odobrila posebna prava ili povlastice; stranka odobrava posebna prava ili povlastice ako imenuje ograničen broj poduzeća ovlaštenih za dobavu robe ili usluge na način koji nije u skladu s objektivnim, razmjernim i nediskriminirajućim kriterijima, čime se bitno utječe na sposobnost bilo kojeg drugog poduzeća da dobavi istu robu ili uslugu na istom zemljopisnom području pod uvjetima koji su u osnovi istovrijedni;
- (g) „usluga koja se pruža u okviru izvršavanja javnih ovlasti” znači usluga koja se pruža u okviru izvršavanja javnih ovlasti, kako je definirano u GATS-u i, ako je primjenjivo, u Prilogu o financijskim uslugama GATS-u; i
- (h) „poduzeće u državnom vlasništvu” znači poduzeće koje obavlja komercijalne djelatnosti i u kojem stranka:
- i. izravno posjeduje više od 50 posto dioničkog kapitala;
 - ii. izravno ili neizravno udjelom u vlasništvu kontrolira više od 50 posto glasačkih prava;

- iii. ima ovlast imenovati većinu članova upravnog odbora ili drugog istovrijednog upravljačkog tijela; ili
- iv. ima ovlast zakonito voditi poslove poduzeća ili imati istovrijednu razinu kontrole u skladu sa svojim zakonima i propisima.

ČLANAK 13.2.

Područje primjene

1. Ovo se poglavlje primjenjuje na poduzeća u državnom vlasništvu kojima su odobrena posebna prava ili povlastice i određene monopole koji obavljaju komercijalne djelatnosti. Ako obavljaju i komercijalne i nekomercijalne djelatnosti, ovo se poglavlje odnosi samo na komercijalne djelatnosti.
2. Ovo se poglavlje primjenjuje na poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice i određene monopole na svim razinama državne uprave.

3. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na situacije u kojima poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopoli obavljaju djelatnosti naručitelja obuhvaćene na temelju priloga svake stranke Dodatku I. GPA-u ili na temelju dijela 2. Priloga 10. i provode nabavu za državne potrebe, a ne radi preprodaje na tržištu ili radi uporabe za proizvodnju robe ili pružanje usluge za komercijalnu prodaju.
4. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na usluge koje se pružaju u okviru izvršavanja javnih ovlasti.
5. Ovo se poglavlje ne primjenjuje na poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopol, ako je u jednoj od prethodnih triju uzastopnih fiskalnih godina godišnji prihod nastao na temelju komercijalnih djelatnosti predmetnog poduzeća ili monopola iznosio manje od 200 milijuna posebnih prava vučenja.
6. Članak 13.5. ne primjenjuje se ako poduzeće u državnom vlasništvu pruža financijske usluge na temelju vladina mandata, ako takvo pružanje financijskih usluga:
- (a) služi kao potpora izvozu ili uvozu, pod uvjetom da te usluge:
- i. ne zamjenjuju komercijalno financiranje; ili
 - ii. nisu ponuđene pod uvjetima koji su povoljniji od onih koji bi se mogli dobiti za usporedive financijske usluge na komercijalnom tržištu;

(b) služi kao potpora privatnom ulaganju izvan državnog područja stranke, pod uvjetom da te usluge:

i. ne zamjenjuju komercijalno financiranje; ili

ii. nisu ponuđene pod uvjetima koji su povoljniji od onih koji bi se mogli dobiti za usporedive financijske usluge na komercijalnom tržištu; ili

(c) bude ponuđeno pod uvjetima u skladu sa Sporazumom, pod uvjetom da je obuhvaćeno područjem primjene Sporazuma.

7. Članak 13.5. ne primjenjuje se na sektore utvrđene u članku 8.6. stavku 2.

8. Članak 13.5. ne primjenjuje se u mjeri u kojoj poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopol stranke obavlja kupnju i prodaju robe ili usluge u skladu sa:

svim postojećim nesukladnim mjerama u skladu s člankom 8.12. stavkom 1. i člankom 8.18.

stavkom 1. koje stranka provodi, nastavlja primjenjivati, produljuje, mijenja ili preinačuje kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga I. Prilogu 8.-B; ili

(b) svim nesukladnim mjerama stranke u skladu s člankom 8.12. stavkom 2. i člankom 8.18.

stavkom 2. u pogledu sektorâ, podsektorâ ili djelatnosti, kako je utvrđeno u njezinu rasporedu iz Priloga II. Prilogu 8.-B.

ČLANAK 13.3.

Povezanost sa Sporazumom o WTO-u

Stranke potvrđuju svoja prava i obveze na temelju članka XVII. stavaka od 1. do 3. GATT-a iz 1994., Sporazuma o tumačenju članka XVII. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. te članka VIII. stavaka 1., 2. i 5. GATS-a.

ČLANAK 13.4.

Opće odredbe

1. Ne dovodeći u pitanje prava i obveze svake stranke na temelju ovog poglavlja, ništa u ovom poglavlju ne sprečava stranku da osnuje ili zadrži poduzeće u državnom vlasništvu, da poduzeću odobri posebna prava ili povlastice ili da odredi monopol.
2. Nijedna stranka ne smije zatražiti od poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenog monopola niti ih poticati da postupaju na način koji nije u skladu s ovim poglavljem.

ČLANAK 13.5.

Nediskriminirajuće postupanje i komercijalna razmatranja

1. Svaka stranka osigurava da sva njezina poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice i određeni monopoli tijekom obavljanja komercijalne djelatnosti:

(a) pri kupnji ili prodaji robe ili usluga postupaju u skladu s komercijalnim razmatranjima, osim za ispunjavanje bilo kakvih uvjeta svojih zadaća javne službe koje su u skladu s točkom (b) ili (c);

(b) pri kupnji robe ili usluga:

i. za robu ili uslugu koje dobavlja poduzeće druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobrava za sličnu robu ili uslugu koje dobavljaju poduzeća te stranke; i

ii. za robu ili uslugu koje dobavlja obuhvaćeno poduzeće, kako je definirano u članku 8.2. točki (c), odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobrava za sličnu robu ili uslugu koje dobavljaju poduzeća ili poduzetnici te stranke na relevantnom tržištu u toj stranci; i

(c) pri prodaji robe ili usluga:

- i. poduzeću druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobrava poduzećima te stranke; i
- ii. obuhvaćenom poduzeću navedenom u članku 8.2. točki (c) odobrava tretman koji nije manje povoljan od tretmana koji odobrava poduzećima ili poduzetnicima te stranke na relevantnom tržištu u toj stranci¹.

2. Stavak 1. točke (b) i (c) ne sprečavaju poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopol:

- (a) da kupuju ili prodaju robu ili usluge pod različitim uvjetima, uključujući uvjete koji se odnose na cijenu, pod uvjetom da su takvi različiti uvjeti određeni u skladu s komercijalnim razmatranjima; ili
- (b) da odbiju kupiti ili prodati robu ili usluge, pod uvjetom da to čine u skladu s komercijalnim razmatranjima.

¹ Podrazumijeva se da se ovaj stavak ne primjenjuje na kupnju ili prodaju udjela, dionica ili drugih oblika sudjelovanja u vlasničkom kapitalu koje obavlja poduzeće u državnom vlasništvu, poduzeće kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopol kao sredstvo sudjelovanja u vlasničkom kapitalu u drugom poduzeću.

ČLANAK 13.6.

Regulatorni okvir

1. Stranke poštuju i na najbolji način primjenjuju relevantne međunarodne norme, uključujući, među ostalim, Smjernice OECD-a za korporativno upravljanje u državnim poduzećima.
2. Svaka stranka osigurava da je regulatorno tijelo ili drugo tijelo koje obavlja regulatorne dužnosti koje stranka uspostavi ili zadržava neovisno od bilo kojeg poduzeća koje to tijelo regulira i da mu nije odgovorno te da postupa nepristrano¹ u sličnim okolnostima kad je riječ o svim poduzećima koje to tijelo regulira, uključujući poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice i određene monopole².
3. Svaka stranka primjenjuje svoje zakone i propise na poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice i određene monopole na dosljedan i nediskriminirajući način.

¹ Podrazumijeva se da se razina nepristranosti tijela koje obavlja svoje regulatorne dužnosti ocjenjuje usporedbom s općenitim obrascem ili praksom tog tijela.

² Podrazumijeva se da za sektore u kojima su stranke pristale na posebne obveze povezane s takvim tijelom iz poglavlja 8. prednost imaju relevantne odredbe poglavlja 8.

ČLANAK 13.7.

Razmjena informacija

1. Stranka koja ima razloga vjerovati da na njezine interese iz ovog poglavlja negativno utječu komercijalne djelatnosti poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojem su odobrena posebna prava ili povlastice ili određenog monopola (dalje u tekstu ovog članka „subjekt”) druge stranke može pisanim putem od druge stranke zatražiti da dostavi informacije o komercijalnim djelatnostima subjekta povezane s provedbom odredbi ovog poglavlja u skladu sa stavkom 2.
2. Stranka kojoj je upućen zahtjev dostavlja sljedeće informacije, pod uvjetom da je u zahtjev uključeno objašnjenje načina na koji bi djelatnosti subjekta mogle negativno utjecati na interese stranke koja upućuje zahtjev iz ovog poglavlja te navodi koje se od sljedećih informacija dostavljaju:
 - (a) organizacijska struktura subjekta i sastav njegova upravnog odbora ili bilo kojeg drugog istovrijednog upravljačkog tijela;

- (b) postotak udjelâ koje stranka kojoj je upućen zahtjev, njezina poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopoli kumulativno posjeduju i postotak glasačkih prava koja oni kumulativno imaju u tom subjektu;
- (c) opis svih posebnih udjela ili posebnih glasačkih ili drugih prava koje imaju stranka kojoj je upućen zahtjev, njezina poduzeća u državnom vlasništvu, poduzeća kojima su odobrena posebna prava ili povlastice ili određeni monopoli, ako se takva prava razlikuju od onih povezanih s općim redovnim udjelima u tom subjektu;
- (d) opis državnih službi ili javnih tijela koja reguliraju taj subjekt, opis zahtjeva izvješćivanja koje su uvele te službe ili javna tijela te, kad god je to moguće, prava i prakse tih službi ili javnih tijela u pogledu imenovanja, razrješenja ili određivanja naknade viših dužnosnika i članova i članova njegova upravnog odbora ili bilo kojeg drugog istovrijednog upravljačkog tijela;
- (e) godišnji prihod i ukupna imovina subjekta tijekom zadnje tri godine za koje su informacije dostupne;

- (f) podaci o izuzećima, imunitetima i povezanim mjerama od kojih subjekt ima korist u skladu sa zakonima i propisima stranke kojoj je upućen zahtjev; i
- (g) sve dodatne javno dostupne informacije o subjektu, uključujući godišnje financijske izvještaje i revizije koje su provele treće strane.

ČLANAK 13.8.

Opće iznimke

Za potrebe ovog poglavlja, članak XX. GATT-a iz 1994. i članak XIV. GATS-a ugrađuju se *mutatis mutandis* u ovaj Sporazum i postaju njegov sastavni dio.

POGLAVLJE 14.

INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

ODJELJAK A

Opće odredbe

ČLANAK 14.1.

Početne odredbe

1. Kako bi se olakšala proizvodnja i stavljanje na tržište inovativnih i kreativnih proizvoda i pružanje usluga između stranaka te povećale koristi od trgovine i ulaganja, stranke pružaju i osiguravaju odgovarajuću, učinkovitu i nediskriminirajuću zaštitu intelektualnog vlasništva i predviđaju mjere za provedbu prava intelektualnog vlasništva u cilju sprečavanja povrede tih prava, uključujući krivotvorenje i piratstvo, u skladu s odredbama ovog poglavlja i međunarodnim sporazumima kojih su obje stranke.

2. Stranka može, ali nije obvezna, na temelju svojeg prava pružiti zaštitu prava intelektualnog vlasništva ili njihovu provedbu koja je opsežnija nego što se zahtijeva u ovom poglavlju, pod uvjetom da takva zaštita ili provedba nije u suprotnosti s odredbama ovog poglavlja.
3. Za potrebe ovog poglavlja „intelektualno vlasništvo” znači sve kategorije intelektualnog vlasništva obuhvaćene člancima od 14.8. do 14.39. ovog poglavlja ili odjeljcima od 1. do 7. dijela II. Sporazuma o TRIPS-u. Zaštita intelektualnog vlasništva uključuje zaštitu od nepoštenog tržišnog natjecanja iz članka 10.a Pariške konvencije za zaštitu industrijskog vlasništva, sastavljene u Parizu 20. ožujka 1883. (dalje u tekstu: „Pariška konvencija”)¹.
4. Na ovo se poglavlje *mutatis mutandis* primjenjuju ciljevi i načela utvrđena u dijelu I. Sporazuma o TRIPS-u, a posebno članci 7. i 8.

ČLANAK 14.2.

Dogovorena načela

Uzimajući u obzir temeljne ciljeve javne politike domaćih sustava, stranke prepoznaju da je potrebno:

- (a) promicati inovacije i kreativnost;

¹ Podrazumijeva se da se Pariška konvencija odnosi na Parišku konvenciju za zaštitu industrijskog vlasništva od 20. ožujka 1883., kako je revidirana u Bruxellesu 14. prosinca 1900., u Washingtonu 2. lipnja 1911., u Haagu 6. studenoga 1925., u Londonu 2. lipnja 1934., u Lisabonu 31. listopada 1958. i u Stockholmu 14. srpnja 1967. te kako je izmijenjena 28. rujna 1979.

(b) olakšati širenje informacija, znanja, tehnologija, kulture i umjetnosti; i

(c) poticati tržišno natjecanje te otvorena i učinkovita tržišta,

u okviru svojih sustava intelektualnog vlasništva, istodobno poštujući, među ostalim, načela transparentnosti i nediskriminacije, te uzimajući u obzir interese relevantnih dionika, uključujući nositelje prava i korisnike.

ČLANAK 14.3.

Međunarodni sporazumi

1. Odredbe iz ovog poglavlja nadopunjuju prava i obveze stranaka u okviru drugih međunarodnih sporazuma u području intelektualnog vlasništva kojih su stranke.

2. Stranke potvrđuju svoju predanost poštovanju obveza utvrđenih u međunarodnim sporazumima povezanim s intelektualnim vlasništvom kojih su obje stranke¹ na datum stupanja na snagu ovog Sporazuma, uključujući sljedeće:

(a) Sporazum o TRIPS-u;

¹ Međunarodni sporazumi povezani s intelektualnim vlasništvom na koje se upućuje u ovom stavku uključuju one kojih su stranke države članice Europske unije.

- (b) Parišku konvenciju;
- (c) Međunarodnu konvenciju za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju, sastavljenu u Rimu 26. listopada 1961. (dalje u tekstu: „Rimska konvencija”);
- (d) Bernsku konvenciju o zaštiti književnih i umjetničkih djela, sastavljenu u Bernu 9. rujna 1886. (dalje u tekstu „Bernska konvencija”)¹;
- (e) Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO), donesen u Ženevi 20. prosinca 1996.;
- (f) Ugovor o izvedbama i fonogramima Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO), donesen u Ženevi 20. prosinca 1996.;
- (g) Budimpeštanski ugovor o međunarodnom priznavanju depozita mikroorganizama za potrebe patentnog postupka, sastavljen u Budimpešti 28. travnja 1977.;
- (h) Međunarodnu konvenciju za zaštitu novih biljnih sorti, sastavljenu u Parizu 2. prosinca 1961. (dalje u tekstu „Konvencija UPOV” iz 1991.)²;

¹ Podrazumijeva se da se Bernska konvencija odnosi na Bernsku konvenciju o zaštiti književnih i umjetničkih djela od 9. rujna 1886., dopunjenu u Parizu 4. svibnja 1896., revidiranu u Berlinu 13. studenoga 1908., dopunjenu u Bernu 20. ožujka 1914., revidiranu u Rimu 2. lipnja 1928., u Bruxellesu 26. lipnja 1948., u Stockholmu 14. srpnja 1967. i u Parizu 24. srpnja 1971. te izmijenjenu 28. rujna 1979.

² Podrazumijeva se da se Konvencija UPOV iz 1991. odnosi na Međunarodnu konvenciju za zaštitu novih biljnih sorti od 2. prosinca 1961., kako je revidirana u Ženevi 19. ožujka 1991.

- (i) Protokol koji se odnosi na Madridski sporazum o međunarodnoj registraciji žigova, donesen u Madridu 27. lipnja 1989.; i
 - (j) Ugovor o suradnji na području patenata, sastavljen u Washingtonu 19. lipnja 1970.
3. Svaka stranka poduzima sve razumne napore kako bi ratificirala multilateralne sporazume u nastavku, ili im pristupila, ako do datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma već nije njihova stranka¹:
- (a) Ugovor o patentnom pravu, donesen u Ženevi 1. lipnja 2000.;
 - (b) Ugovor o pravu žiga, donesen u Ženevi 27. listopada 1994.;
 - (c) Singapurski ugovor o pravu žiga, donesen u Singapuru 27. ožujka 2006.;
 - (d) Ženevski akt Haškog sporazuma o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna, donesen u Ženevi 2. srpnja 1999.;

¹ U slučaju Europske unije to znači da države članice ratificiraju multilateralne sporazume iz ovog stavka, ili im pristupaju.

- (e) Pekinški ugovor o audiovizualnim izvedbama, donesen u Pekingu 24. lipnja 2012.; i
- (f) Ugovor iz Marakeša za olakšavanje pristupa objavljenim djelima slijepim i slabovidnim te osobama koje imaju druge smetnje pri čitanju otisnutog teksta, donesen u Marakešu 27. lipnja 2013.

ČLANAK 14.4.

Nacionalni tretman

1. Kad je riječ o svim kategorijama intelektualnog vlasništva obuhvaćenima ovim poglavljem, svaka stranka državljanima¹ druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od onog koji odobrava svojim državljanima u pogledu zaštite² intelektualnog vlasništva koja podliježe iznimkama koje su već predviđene u Pariškoj konvenciji, Bernskoj konvenciji, Rimskoj konvenciji i Ugovoru o intelektualnom vlasništvu s obzirom na integrirane sklopove, donesenom u Washingtonu 26. svibnja 1989. Kad je riječ o izvođačima, proizvođačima fonograma i organizacijama za radiodifuziju, ta se obveza primjenjuje samo u pogledu pravâ predviđenih u okviru ovog Sporazuma.

¹ Za potrebe ovog članka i članka 14.5. značenje pojma „državljeni” isto je kao i značenje tog pojma u Sporazumu o TRIPS-u.

² Za potrebe članaka i članka 14.5, „zaštita” uključuje pitanja koja utječu na raspoloživost, stjecanje, područje primjene, održavanje i izvršavanje prava intelektualnog vlasništva, kao i ona pitanja koja utječu na uporabu prava intelektualnog vlasništva kojom se posebno bavi u ovom poglavlju.

2. Obveze u skladu sa stavkom 1. podliježu i iznimkama predviđenima u članku 5. Sporazuma o TRIPS-u.

ČLANAK 14.5.

Tretman najpovlaštenije nacije

Svaka stranka odmah i bezuvjetno državljanima druge stranke odobrava tretman koji nije manje povoljan od onog koji odobrava državljanima treće zemlje u pogledu zaštite intelektualnog vlasništva, podložno iznimkama predviđenima u člancima 4. i 5. Sporazuma o TRIPS-u.

ČLANAK 14.6.

Postupovna pitanja i transparentnost

1. Svaka stranka pri upravljanju svojim sustavom intelektualnog vlasništva ulaže sve razumne napore za promicanje učinkovitosti i transparentnosti.

2. U svrhu osiguravanja učinkovitog upravljanja svojim sustavom intelektualnog vlasništva, svaka stranka poduzima odgovarajuće mjere za povećanje učinkovitosti svojih upravnih postupaka u pogledu prava intelektualnog vlasništva u skladu s međunarodnim normama.

3. Kako bi dodatno promicala transparentnost pri upravljanju svojim sustavom intelektualnog vlasništva, svaka stranka poduzima sve razumne napore za odgovarajuće dostupne mjere u cilju:

(a) objavljivanja i omogućivanja javne dostupnosti informacija iz spisa o:

- i. prijavama i odobrenju patenata;
- ii. registracijama industrijskih dizajna;
- iii. registracijama žigova i podnošenju zahtjeva za žigove;
- iv. registracijama novih biljnih sorti; i
- v. registracijama oznaka zemljopisnog podrijetla;

(b) omogućivanja javne dostupnosti informacija o mjerama koje su nadležna tijela poduzela radi suspenzije puštanja u promet robe kojom se čini povreda prava intelektualnog vlasništva kao pogranične mjere utvrđene u članku 14.51.;

- (c) omogućivanja javne dostupnosti informacija o svojim naporima da se osigura djelotvorna provedba prava intelektualnog vlasništva i drugih informacija u pogledu svojeg sustava intelektualnog vlasništva; i
- (d) omogućivanja javne dostupnosti informacija o relevantnim zakonima i propisima, pravomoćnim sudskim odlukama i upravnim odlukama opće primjene u pogledu provedbe prava intelektualnog vlasništva.

ČLANAK 14.7.

Osvješčivanje javnosti o zaštiti intelektualnog vlasništva

Svaka stranka poduzima potrebne mjere za nastavak osvješčivanja javnosti o zaštiti intelektualnog vlasništva, uključujući projekte u pogledu obrazovanja i širenja informacija o uporabi intelektualnog vlasništva, kao i provedbi prava intelektualnog vlasništva.

ODJELJAK B

Norme u području intelektualnog vlasništva

PODODJELJAK 1.

Autorsko pravo i srodna prava

ČLANAK 14.8.

Autori

Svaka stranka autorima osigurava isključivo pravo odobravanja ili zabrane:

- (a) izravnog ili neizravnog reproduciranja njihovih djela bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili u dijelovima;

- (b) svakog oblika javne distribucije izvornika njihovih djela ili njegovih umnoženih primjeraka, prodajom ili na drugi način; svaka stranka može odrediti uvjete pod kojima se primjenjuje iscrpljenje prava utvrđenog u ovoj odredbi nakon prve prodaje ili druge vrste prijenosa vlasništva nad izvornikom ili primjerkom djela uz odobrenje autora;
- (c) svakog priopćavanja njihovih djela javnosti, žično ili bežično, uključujući stavljanje njihovih djela na raspolaganje javnosti na takav način da im svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere.

ČLANAK 14.9.

Izvođači

Svaka stranka izvođačima osigurava isključivo pravo odobravanja ili zabrane:

- (a) snimki vlastitih izvedbi;
- (b) izravnog ili neizravnog reproduciranja snimki njihovih izvedbi bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili u dijelovima;

- (c) distribucije snimki njihovih izvedbi javnosti u obliku fonograma, prodajom ili na drugi način; svaka stranka može odrediti uvjete pod kojima se primjenjuje iscrpljenje prava utvrđenog u ovoj odredbi nakon prve prodaje ili druge vrste prijenosa vlasništva nad izvornikom ili primjerkom snimke izvedbe uz odobrenje izvođača;
- (d) stavljanja na raspolaganje javnosti snimki njihovih izvedbi, žično ili bežično, tako da im svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere; i
- (e) bežičnog radiodifuzijskog emitiranja i priopćavanja javnosti njihovih izvedbi, osim ako već sama izvedba predstavlja radiodifuzijsko emitiranje ili se izvedba reproducira sa snimke.

ČLANAK 14.10.

Proizvođači fonograma

Svaka stranka proizvođačima fonograma osigurava isključivo pravo odobravanja ili zabrane:

- (a) izravnog ili neizravnog reproduciranja njihovih fonograma bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili u dijelovima;

- (b) distribucije njihovih fonograma javnosti, prodajom ili na drugi način, uključujući umnožene primjerke; svaka stranka može odrediti uvjete pod kojima se primjenjuje iscrpljenje prava utvrđenog u ovoj odredbi nakon prve prodaje ili druge vrste prijenosa vlasništva nad izvornikom ili primjerkom fonograma uz odobrenje proizvođača fonograma; i
- (c) stavljanja njihovih fonograma na raspolaganje javnosti, žično ili bežično, tako da im svatko može pristupiti s mjesta i u vrijeme koje sam odabere.

ČLANAK 14.11.

Organizacije za radiodifuziju

Svaka stranka organizacijama za radiodifuziju osigurava isključivo pravo odobravanja ili zabrane:

- (a) snimanja njihovih emitiranih sadržaja;
- (b) reproduciranja snimki njihovih emitiranih sadržaja;

- (c) stavljanja snimki njihovih emitiranih sadržaja na raspolaganje javnosti¹, žično ili bežično, kao odgovor na zahtjev pripadnika javnosti²;
- (d) ponovnog bežičnog radiodifuzijskog emitiranja njihovih emitiranih sadržaja; i
- (e) priopćavanja svojih emitiranih sadržaja javnosti, ako se takva priopćavanja odvijaju na javno dostupnim mjestima uz plaćanje ulaznice; svaka stranka može odrediti uvjete pod kojima se to isključivo pravo može primjenjivati.

ČLANAK 14.12.

Uporaba fonograma

Stranke su suglasne da će nastaviti raspravu o odgovarajućoj zaštiti uporabe fonograma za sva priopćavanja javnosti i uzimaju u obzir važnost međunarodnih normi u pogledu zaštite za uporabu fonograma.

¹ Podrazumijeva se da je to pravo u slučaju Europske unije ograničeno na situacije u kojima je pripadnik javnosti taj zahtjev podnio s mjesta i u vrijeme koje je sam odabrao.

² Podrazumijeva se da se, u slučaju Japana, ova točka primjenjuje na oblik javnog prijenosa koji je automatski odgovor na zahtjev javnosti, osim u slučajevima u kojima se taj odgovor obavlja ručno.

ČLANAK 14.13.

Trajanje zaštite

1. Trajanje zaštite pravâ autora književnog ili umjetničkog djela u smislu članka 2. Bernske konvencije odvija se za života autora i 70 godina nakon njegove smrti, bez obzira na datum na koji je djelo zakonito stavljeno na raspolaganje javnosti. Ako se trajanje zaštite tih prava ne izračunava na temelju života fizičke osobe, to će trajanje iznositi najmanje 70 godina nakon što je djelo zakonito stavljeno na raspolaganje javnosti. Ako do takvog stavljanja na raspolaganje ne dođe u roku od 70 godina nakon nastanka djela, trajanje zaštite iznosi najmanje 70 godina od datuma nastanka tog djela.
2. Trajanje zaštite pravâ izvođača iznosi najmanje 50 godina nakon izvedbe.
3. Trajanje zaštite pravâ proizvođača fonograma iznosi najmanje 70 godina nakon objave fonograma. Ako fonogram ne bude objavljen u roku od 50 godina nakon njegova snimanja, trajanje zaštite iznosi najmanje 50 godina od datuma nastanka te snimke¹.

¹ Svaka stranka može donijeti djelotvorne mjere kako bi osigurala da izvođači i proizvođači fonograma pravedno dijele dobit ostvarenu tijekom 20 godina zaštite nakon isteka 50 godina.

4. Trajanje zaštite pravâ na emitirani sadržaj iznosi najmanje 50 godina od prvog emitiranja sadržaja.

5. Rokovi utvrđeni u ovom članku računaju se od prvog dana siječnja godine koja slijedi nakon godine događaja koji je doveo do njihova nastanka.

ČLANAK 14.14.

Ograničenja i iznimke

Svaka stranka može u skladu s konvencijama i međunarodnim sporazumima kojih je stranka predvidjeti ograničenja ili iznimke od prava utvrđenih člancima od 14.8. do 14.12. samo u određenim posebnim slučajevima u kojima se ne ometa uobičajeno korištenje sadržaja niti nanosi neopravdana šteta legitimnim interesima nositelja prava.

ČLANAK 14.15.

Pravo umjetnika na preprodaju umjetničkih djela

Stranke su suglasne da će razmijeniti stajališta i informacije o pitanjima povezanim s pravom na udio u preprodaji izvornog umjetničkog djela i situacijom relevantnom u tom pogledu u Europskoj uniji i Japanu.

ČLANAK 14.16.

Kolektivno ostvarivanje prava

Stranke:

- (a) prepoznaju važnost promicanja suradnje između njihovih organizacija za kolektivno ostvarivanje prava;
- (b) suglasne su promicati transparentnost organizacija za kolektivno ostvarivanje prava; i
- (c) nastoje omogućiti nediskriminirajuće postupanje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava prema nositeljima prava koje predstavljaju izravno ili putem neke druge organizacije za kolektivno ostvarivanje prava.

ČLANAK 14.17.

Zaštita postojećeg predmeta prava

1. Svaka stranka članak 18. Bernske konvencije i članak 14. stavak 6. Sporazuma o TRIPS-u primjenjuje *mutatis mutandis* na djela, izvedbe i fonograme te na prava iz tih predmeta prava i zaštitu dodijeljenu u okviru njih, kako je predviđeno ovim pododjeljkom.

2. Stranka nije obvezna ponovno zaštititi predmet prava koji je na datum stupanja na snagu ovog Sporazuma postao javno dobro na njezinu državnom području.

PODODJELJAK 2.

Žigovi

ČLANAK 14.18.

Prava koja proizlaze iz žigova

Svaka stranka osigurava da vlasnik registriranog žiga ima isključivo pravo spriječiti da treće strane koje nemaju suglasnost vlasnika u tijeku trgovine upotrebljavaju¹ iste ili slične znakove za robu ili usluge koji su isti ili slični onima za koje je žig registriran, ako postoji vjerojatnost da bi takva uporaba mogla uzrokovati zabunu. Ako se isti znak upotrebljava za istu robu ili usluge, pretpostavlja se da postoji vjerojatnost zabune. Prethodno opisana prava ne dovode u pitanje bilo kakva postojeća prethodna prava niti utječu na mogućnost stranke da učini prava dostupnima na temelju uporabe.

¹ Za potrebe ovog članka, „uporaba” takvog znaka uključuje najmanje uvoz i izvoz robe ili pakiranja robe na kojima je istaknut taj znak.

ČLANAK 14.19.

Iznimke

Svaka stranka osigurava ograničene iznimke od prava koja proizlaze iz žiga, kao što je prikladna uporaba opisnih izraza¹, i može predvidjeti druge ograničene iznimke pod uvjetom da se njima u obzir uzimaju legitimni interesi vlasnika žiga i trećih strana.

ČLANAK 14.20.

Pripremne radnje koje se smatraju povredom

Kad je riječ o etiketama i pakiranju, svaka stranka propisuje da se najmanje jedna od sljedećih pripremnih radnji smatra povredom registriranog žiga ako je ta radnja obavljena bez pristanka vlasnika registriranog žiga:

- (a) proizvodnja;
- (b) uvoz; i

¹ Prikladna uporaba opisnih pojmova uključuje uporabu znaka za označavanje zemljopisnog podrijetla proizvoda ili usluga u skladu s poštenom praksom u industrijskim ili trgovačkim pitanjima.

(c) prezentacija¹

etiketa ili pakiranja koji nose² znak koji je isti ili sličan registriranom žigu, radi uporabe takva znaka ili kako bi se prouzročila njegova uporaba u tijeku trgovine robe ili usluga koji su isti ili slični onima za koje je žig registriran.

ČLANAK 14.21.

Dobro poznati žigovi

Kako bi se provela zaštita dobro poznatih žigova, kako je navedeno u članku 6.a Pariške konvencije i članku 16. stavcima 2. i 3. Sporazuma o TRIPS-u, stranke potvrđuju važnost Zajedničke preporuke o odredbama o zaštiti dobro poznatih žigova koju je donijela skupština Pariške unije za zaštitu industrijskog vlasništva i opća skupština WIPO-a na trideset i četvrtom nizu sastanaka skupština država članica WIPO-a održanom 1999.

¹ Za potrebe ovog članka Europska unija □ „prezentaciju” smatra ponudom ili stavljanjem na tržište, a Japan „prezentaciju” smatra prijenosom vlasništva.

² Za potrebe ovog članka „nose” u slučaju Japana znači imaju oznaku.

PODODJELJAK 3.

Oznake zemljopisnog podrijetla

ČLANAK 14.22.

Područje primjene

1. Ovaj se pododjeljak primjenjuje na priznavanje i zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla za vina, jaka alkoholna pića i ostala alkoholna pića¹ te na poljoprivredne proizvode² s podrijetlom iz stranaka.
2. Za potrebe ovog poglavlja, „oznake zemljopisnog podrijetla” znači oznake kojima se označava da je proizvod podrijetlom s državnog područja stranke ili regije ili lokaliteta na državnom području te stranke ako se kvaliteta, ugled ili druge značajke proizvoda u bitnome mogu pripisati njegovu zemljopisnom podrijetlu.

¹ Za potrebe ovog pododjeljka, kad je riječ o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla u Japanu, „alkoholna pića” znači pića koja sadržavaju udio alkohola od jedan posto ili više.

² Za potrebe ovog pododjeljka, kad je riječ o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla u Japanu, „poljoprivredni proizvodi” znači poljoprivredni proizvodi, proizvodi šumarstva i ribarstva te hrana, osim alkoholnih pića.

3. Stranka u okviru ovog Sporazuma štiti oznake zemljopisnog podrijetla druge stranke navedene u Prilogu 14.-B ako su te oznake obuhvaćene vrstama robe koje ta stranka štiti u skladu sa svojim zakonima i propisima navedenima u Prilogu 14.-A.

ČLANAK 14.23.

Sustav zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Svaka stranka uspostavlja ili vodi sustav registracije¹ i zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla na svojem državnom području.
2. Sustav iz stavka 1. sadržava najmanje sljedeće elemente:
 - (a) službeno sredstvo za objavljivanje popisa registriranih oznaka zemljopisnog podrijetla;

¹ Za potrebe ovog pododjeljka, kad je riječ o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla u Japanu, u skladu s njegovim relevantnim zakonima i propisima pojam „registracija” može se smatrati sinonimom pojmova „imenovanje” ili „potvrda zaštite”, a pojam „registrirati” može se smatrati sinonimom pojmova „imenovati” ili „potvrditi zaštitu”.

- (b) administrativni postupak za provjeru označava li oznaka zemljopisnog podrijetla koja će biti registrirana kako je navedeno u točki (a) da je proizvod podrijetlom s državnog područja stranke ili regije ili lokaliteta na državnom području te stranke, ako se kvaliteta, ugled ili druge značajke proizvoda u bitnome mogu pripisati njegovu zemljopisnom podrijetlu;
- (c) postupak za podnošenje prigovora koji omogućuje da se uzmu u obzir legitimni interesi trećih strana; i
- (d) postupak za poništavanje¹ zaštite oznake zemljopisnog podrijetla u kojem se u obzir uzimaju legitimni interesi trećih strana i korisnikâ predmetne registrirane oznake zemljopisnog podrijetla².

¹ Za potrebe ovog pododjeljka, kad je riječ o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla u Japanu, u skladu s njegovim relevantnim zakonima i propisima pojam „ponišćavanje” može se smatrati sinonimom pojma „izuzeće od zaštite”.

² Ne dovodeći u pitanje svoje zakone i propise o sustavu iz stavka 1., svaka stranka predviđa pravna sredstva za proglašavanje registracije oznake zemljopisnog podrijetla ništavnom.

ČLANAK 14.24.

Popisi oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Nakon što završi postupak za podnošenje prigovora i provjera oznaka zemljopisnog podrijetla Europske unije navedenih u odjeljku A dijela 1. i odjeljku A dijela 2. Priloga 14.-B, Japan priznaje te oznake kao oznake zemljopisnog podrijetla u smislu članka 22. stavka 1. Sporazuma o TRIPS-u i da ih je Europska unija registrirala u okviru sustava iz članka 14.23. Japan te oznake zemljopisnog podrijetla štiti u skladu s ovim pododjeljkom.
2. Nakon što završi postupak za podnošenje prigovora i provjera oznaka zemljopisnog podrijetla Japana navedenih u odjeljku B dijela 1. i odjeljku B dijela 2. Priloga 14.-B, Europska unija priznaje te oznake kao oznake zemljopisnog podrijetla u smislu članka 22. stavka 1. Sporazuma o TRIPS-u i da ih je Japan registrirao u okviru sustava iz članka 14.23. Europska unija te oznake zemljopisnog podrijetla štiti u skladu s ovim pododjeljkom.

ČLANAK 14.25.

Opseg zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla

1. U skladu s člankom 14.29., kad je riječ o oznakama zemljopisnog podrijetla druge stranke navedenima u Prilogu 14.-B, svaka stranka osigurava pravna sredstva kojima se zainteresiranim stranama omogućuje da na svojem državnom području spriječe sljedeće¹:

(a) uporabu oznake zemljopisnog podrijetla proizvoda kao oznake sličnog proizvoda² pri čemu se ne ispunjava primjenjivi zahtjev specifikacija oznaka zemljopisnog podrijetla čak i u sljedećim slučajevima:

i. navedeno je pravo podrijetlo robe;

¹ Za potrebe članka 1. i neovisno o odjeljku C pododjeljku 2., svaka stranka može predvidjeti provedbu prava upravnim postupkom.

² Za potrebe ovog stavka, članka 14.27. stavka 4. i članka 14.29. stavaka 1. i 2., pojam „sličan proizvod”, u odnosu na proizvod za koji je oznaka zemljopisnog podrijetla zaštićena u sustavu stranke kako je navedeno u članku 14.23. stavku 2. znači proizvod koji bi bio u istoj kategoriji proizvoda kao i proizvod za koji je u toj stranci registrirana oznaka zemljopisnog podrijetla.

- ii. oznaka zemljopisnog podrijetla upotrijebljena je¹ u prijevodu ili transliteraciji²; ili
 - iii. oznaka zemljopisnog podrijetla popraćena je izrazima kao što su „vrsta”, „tip”, „stil”, „imitacija” ili sl.;
- (b) uporabu bilo kakvog sredstva pri imenovanju ili prezentaciji proizvoda kojim se ukazuje ili navodi na zaključak da je predmetni proizvod podrijetlom iz zemljopisnog područja koje nije njegovo pravo mjesto podrijetla na način kojim se obmanjuje javnost u pogledu zemljopisnog podrijetla ili prirode tog proizvoda; i
- (c) bilo kakvu drugu uporabu koja predstavlja nepošteno tržišno natjecanje u smislu članka 10.a Pariške konvencije.
2. Svaka stranka može odlučiti o praktičnim uvjetima na temelju kojih će se homonimne oznake zemljopisnog podrijetla međusobno razlikovati na njezinu državnom području, uzimajući u obzir potrebu da se osigura jednak tretman dotičnih proizvođača i da se potrošači ne dovedu u zabludu.

¹ Podrazumijeva se da se to tumači kao da se ocjenjuje na osnovi pojedinačnih slučajeva. Ova se odredba ne primjenjuje ako se dostave dokazi da ne postoji poveznica između zaštićenog naziva i prevedenog ili transliteriranog pojma.

² Za potrebe ovog pododjeljka, transliteracija obuhvaća pretvorbu znakova iz fonetskog sustava izvornog jezika ili jezika relevantne oznake zemljopisnog podrijetla.

3. Ako stranka na temelju međunarodnog sporazuma namjerava zaštititi oznaku zemljopisnog podrijetla treće zemlje koja je homonimna oznaci zemljopisnog podrijetla druge stranke koja je zaštićena na temelju ovog Sporazuma, prva stranka najkasnije na datum objave prigovora obavješćuje drugu stranku o mogućnosti dostavljanja primjedbi, pod uvjetom da takav postupak za podnošenje prigovora za relevantnu oznaku zemljopisnog podrijetla treće zemlje koju treba zaštititi započne nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma.

4. Svaka stranka u postupku za podnošenje prigovora i provjeri iz članka 14.24. može uzeti u obzir sljedeće razloge zbog kojih ta stranka ne mora zaštititi naziv kao oznaku zemljopisnog podrijetla iz Priloga 14.-B:

- (a) naziv se podudara s nazivom biljne sorte ili životinjske pasmine, što bi potrošača moglo dovesti u zabludu o pravom podrijetlu proizvoda; i
- (b) naziv je pojam koji je uobičajen u svakodnevnom jeziku kao opći naziv predmetnog proizvoda.

5. Neovisno o specifikacijama oznaka zemljopisnog podrijetla iz stavka 1. točke (a), u razdoblju od sedam godina od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma zaštita predviđena na temelju ovog pododjeljka za određenu oznaku zemljopisnog podrijetla Europske unije kako je navedena u Prilogu 14.-B ne sprečava, kad je riječ o proizvodu za koji je utvrđena takva oznaka zemljopisnog podrijetla, mogućnost da se radnje kao što su ribanje, rezanje i pakiranje, uključujući rezanje na komade i unutarnje pakiranje provode na državnom području Japana pod uvjetom da je takav proizvod namijenjen za japansko tržište, a ne za ponovni izvoz.

6. Stranke preispituju provedbu odredbi iz stavka 5. najkasnije tri godine nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma radi postizanja obostrano prihvatljivog rješenja prije isteka razdoblja od sedam godina iz tog stavka.

ČLANAK 14.26.

Opseg uporabe oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Svatko može upotrebljavati svaku oznaku zemljopisnog podrijetla zaštićenu na temelju ovog pododjeljka pod uvjetom da je takva uporaba povezana s proizvodom označenim tom oznakom zemljopisnog podrijetla i u skladu s opsegom zaštite na temelju ovog Sporazuma.

2. Kada se oznaka zemljopisnog podrijetla jedne stranke zaštititi u drugoj stranci u skladu s ovim Sporazumom, legitimna uporaba takvog zaštićenog naziva ne podliježe bilo kakvoj registraciji korisnika ni dodatnim troškovima u drugoj stranci.

ČLANAK 14.27.

Odnos sa žigovima

1. Ako je oznaka zemljopisnog podrijetla zaštićena na temelju ovog pododjeljka, svaka stranka odbija registrirati žig čija bi uporaba mogla dovesti u zabludu o kvaliteti proizvoda, pod uvjetom da je zahtjev za registraciju žiga podnesen nakon primjenjivog datuma za zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla na predmetnom državnom području¹, kako je navedeno u stavcima 2. i 3. Poništavaju se žigovi registrirani uz povredu ovog stavka.

2. Kad je riječ o oznakama zemljopisnog podrijetla iz članka 14.24. i Priloga 14.-B na datum stupanja na snagu ovog Sporazuma primjenjiv datum za zaštitu datum je stupanja na snagu ovog Sporazuma.

¹ Za potrebe stavka 1. pri provjeri zahtjeva za žig koji je podnesen u stranci nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma ili datuma objave prigovora u pogledu oznake zemljopisnog podrijetla iz članka 14.24., ovisno o tome što nastupi kasnije, uzima se u obzir objava prigovora u pogledu oznake zemljopisnog podrijetla.

3. Kad je riječ o oznakama zemljopisnog podrijetla iz članka 14.30. koje nisu navedene u Prilogu 14.-B na datum stupanja na snagu ovog Sporazuma primjenjiv datum za zaštitu datum je stupanja na snagu izmjena Priloga 14.-B.
4. Stranke potvrđuju da postojanje prethodnog žiga u određenoj stranci koji je u sukobu s novom oznakom ne bi u okviru ovog Sporazuma u potpunosti isključilo zaštitu nove oznake zemljopisnog podrijetla za slične proizvode u toj stranci¹.
5. Ako je zahtjev za registraciju žiga podnesen u dobroj vjeri ili je žig registriran u dobroj vjeri, ili ako su prava na žig stečena uporabom u dobroj vjeri u stranci prije nego što je oznaka zemljopisnog podrijetla na temelju ovog Sporazuma zaštićena u toj stranci, mjerama donesenima za provedbu ovog pododjeljka ne dovodi se u pitanje prihvatljivost žiga za registraciju ili valjanost registracije žiga ili pravo na uporabu žiga, na temelju toga da je takav žig istovjetan oznaci zemljopisnog podrijetla ili da joj je sličan.

¹ Nadležna tijela mogu zahtijevati ispunjavanje određenih uvjeta za zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla koja je u sukobu s već postojećim žigom.

ČLANAK 14.28.

Provedba zaštite

Svaka stranka ovlašćuje svoja nadležna tijela da po službenoj dužnosti ili na zahtjev zainteresirane stranke u skladu sa svojim zakonima i propisima poduzmu odgovarajuće mjere za zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla navedenih u Prilogu 14.-B.

ČLANAK 14.29.

Iznimke

1. Neovisno o članku 14.25. stavku 1., stranka na svojem državnom području sprečava daljnju prethodnu uporabu određene oznake zemljopisnog podrijetla druge stranke navedene u Prilogu 14.-B kojom se određuje poljoprivredni proizvod za sličan proizvod povezan s robom ili uslugama nakon prijelaznog razdoblja od najviše sedam godina od datuma kada je prva stranka zaštitila predmetnu oznaku zemljopisnog podrijetla. Roba proizvedena u prvoj stranci i s kojom su takvi načini uporabe povezani nosi jasnu i vidljivu oznaku stvarnog zemljopisnog podrijetla.

2. Neovisno o članku 14.25. stavku 1., osim ako se primjenjuje članak 24. stavak 4. Sporazuma o TRIPS-u, stranka na svojem državnom području sprečava daljnju prethodnu uporabu određene oznake zemljopisnog podrijetla druge stranke navedene u Prilogu 14.-B kojom se određuje vino, jako alkoholno piće ili drugo alkoholno piće za sličan proizvod povezan s robom ili uslugama nakon prijelaznog razdoblja od najviše pet godina od datuma kada je prva stranka zaštitila navedenu oznaku zemljopisnog podrijetla. Roba proizvedena u prvoj stranci i s kojom su takvi načini uporabe povezani nosi jasnu i vidljivu oznaku stvarnog zemljopisnog podrijetla.
3. Svaka stranka može utvrditi praktične uvjete pod kojima će se takva uporaba iz stavaka 1. i 2. razlikovati od oznake zemljopisnog podrijetla na njezinu državnom području, uzimajući u obzir da je potrebno osigurati da se potrošači ne dovedu u zabludu.
4. Prijelazno razdoblje iz stavka 1. ne primjenjuje se ako uporaba oznake zemljopisnog podrijetla za predmetni proizvod proizveden na državnom području druge stranke kako je navedeno u stavku 1. nije u skladu s relevantnim zakonima i propisima navedenima u Prilogu 14.-A koji su primjenjivi na državnom području te stranke.
5. Ništa u ovom pododjeljku ne dovodi u pitanje pravo osobe da u tijeku trgovine upotrebljava svoje ime ili ime svojeg prethodnika u poslovanju, osim ako se to ime upotrebljava na način da se javnost dovodi u zabludu.

ČLANAK 14.30.

Izmjena popisa oznaka zemljopisnog podrijetla

1. Stranke su suglasne u pogledu mogućnosti izmjene popisa oznaka zemljopisnog podrijetla iz Priloga 14.-B u skladu s člankom 14.53. stavcima 3. i 4. nakon završetka postupka za podnošenje prigovora i pregleda oznaka zemljopisnog podrijetla kako je navedeno u članku 14.24. na zadovoljstvo obiju stranaka.
2. Članak 14.25. stavak 4. primjenjuje se na dodavanje naziva koji će se zaštititi kao oznaka zemljopisnog podrijetla u Prilogu 14.-B.
3. Ništa u ovom pododjeljku ne obvezuje stranku da zaštiti oznaku zemljopisnog podrijetla druge stranke koja nije zaštićena ili prestaje biti zaštićena u skladu sa zakonima i propisima druge stranke. Svaka stranka obavješćuje drugu stranku ako oznaka zemljopisnog podrijetla prestane biti zaštićena na državnom području stranke podrijetla.
4. Stranke na zahtjev jedne od njih održavaju savjetovanja o izmjeni Priloga 14.-B u pogledu svakog pitanja koje utječe na nastavak zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla navedenih u tom prilogu radi postizanja obostrano prihvatljivog rješenja.

PODODJELJAK 4.

Industrijski dizajni¹

ČLANAK 14.31.

Industrijski dizajni

1. Svaka stranka omogućuje zaštitu neovisno stvorenih industrijskih dizajna koji su novi i izvorni, uključujući dizajne dijela proizvoda², neovisno o tome može li se taj dio odvojiti od proizvoda ili ne. Ta se zaštita osigurava registracijom te nositeljima dodjeljuje isključivo pravo u skladu s odredbama ovog članka.

¹ Za potrebe ovog pododjeljka □pojam „industrijski dizajni” u slučaju Europske unije odnosi se na registrirane dizajne.

² Za potrebe ovog stavka i stavka 2. „proizvod” se tumači kao „artikl”.

2. Ako se dizajn primjenjuje na proizvod ili ugrađuje u njega na način da čini sastavni dio složenog proizvoda, on se smatra novim i izvornim u sljedećim okolnostima¹:
- (a) ako sastavni dio, nakon što je ugrađen u složeni proizvod, ostaje vidljiv pri uobičajenoj uporabi² potonjeg; i
 - (b) u mjeri u kojoj ta vidljiva obilježja sastavnog dijela sama po sebi ispunjavaju uvjete novosti i izvornosti.
3. Svaka stranka može predvidjeti ograničene iznimke u pogledu zaštite industrijskih dizajna na način dosljedan s člankom 26. stavkom 2. Sporazuma o TRIPS-u.
4. Odredbama ovog članka ne dovode se u pitanje odredbe ovog poglavlja ili zakoni i propisi stranaka koji se odnose na drugo intelektualno vlasništvo, uključujući neregistrirani izgled proizvoda, žigova ili drugih prepoznatljivih znakova i patenata.

¹ Kao alternativu okolnostima predviđenima u točkama (a) i (b) stranka dizajn primijenjen na proizvod ili ugrađen u njega na način da čini sastavni dio složenog proizvoda može smatrati novim i izvornim u okolnostima koje su u skladu s njezinim zakonima i propisima.

² Za potrebe ovog stavka „uobičajena uporaba” znači uporaba krajnjeg korisnika, osim održavanja, servisiranja ili popravaka.

5. Svaka stranka osigurava da vlasnik zaštićenog industrijskog dizajna ima barem pravo spriječiti treće strane koje nemaju pristanak vlasnika da izrađuju, prodaju, uvoze ili izvoze proizvode koji nose ili u koje je ugrađen dizajn koji je isti ili sličan zaštićenom dizajnu, ako se te radnje poduzimaju u komercijalne svrhe.
6. Svaka stranka osigurava da podnositelj zahtjeva za registraciju industrijskog dizajna može od nadležnog tijela zatražiti da zadrži dizajn neobjavljenim tijekom razdoblja koje je odredio podnositelj i koje nije dulje od razdoblja predviđenog u njezinim zakonima i propisima.
7. Svaka stranka osigurava da ukupno trajanje zaštite dostupno za industrijske dizajne iznosi najmanje 20 godina.

PODODJELJAK 5.

Neregistrirani izgled proizvoda

ČLANAK 14.32.

Neregistrirani izgled proizvoda

1. Stranke prepoznaju da se izgled proizvoda može zaštititi putem industrijskih dizajna, autorskih prava ili zakonodavstva za sprečavanje nepoštenog tržišnog natjecanja.
2. Svaka stranka osigurava pravna sredstva za sprečavanje uporabe neregistriranog izgleda proizvoda ako je takva uporaba rezultat kopiranja neregistriranog izgleda proizvoda u mjeri u kojoj je to predviđeno u njezinim zakonima i propisima. Takva upotreba uključuje barem ponudu na prodaju, stavljanje na tržište, uvoz ili izvoz proizvoda¹.
3. Dostupna zaštita za neregistrirani izgled proizvoda traje najmanje tri godine u skladu s odgovarajućim zakonima i propisima stranaka.

¹ Za potrebe ovog članka, stranka može sljedeće pojmove smatrati sinonimima: „kopiranje” i „imitacija”, „izgled” i „konfiguracija”, „ponuda” i „izlaganje” te „stavljanje na tržište” i „prodaja”.

PODODJELJAK 6.

Patenti

ČLANAK 14.33.

Patenti

1. Svaka stranka osigurava da se patentom vlasniku dodjeljuju isključiva prava:
 - (a) ako je predmet patenta proizvod, sprečavanja trećih strana koje nemaju suglasnost vlasnika da izrađuju, upotrebljavaju, ponude na prodaju¹, prodaju ili uvoze taj proizvod u navedene svrhe; i
 - (b) ako je predmet patenta postupak, sprečavanja trećih strana koje nemaju suglasnost vlasnika da upotrebljavaju postupak i da upotrebljavaju, ponude na prodaju, prodaju ili uvoze u navedene svrhe barem proizvod dobiven izravno tim postupkom.

¹ Za potrebe ovog stavka „ponuda na prodaju” može uključivati izvoz.

2. Svaka stranka može predvidjeti ograničene iznimke od isključivih prava koja proizlaze iz patenta, pod uvjetom da te iznimke nisu nerazumno protivne uobičajenom korištenju patenta i da ne dovode nerazumno u pitanje legitimne interese vlasnika patenta, uzimajući u obzir legitimne interese trećih strana.
3. Stranke prepoznaju važnost pružanja sustava jedinstvene patentne zaštite, uključujući jedinstveni pravosudni sustav na svojem državnom području.
4. Stranke nastavljaju suradnju radi poboljšanja usklađivanja međunarodnog materijalnog patentnog prava, među ostalim, kad je riječ o razdoblju odgode, postojećim pravima korisnika i objavi podnesene prijave patenta.
5. Stranke razmatraju suradnju radi poboljšanja zajedničke uporabe rezultata pretraživanja i ispitivanja, kao što su oni utemeljeni na Ugovoru o suradnji na području patenata i bilo kakvu drugu uporabu¹, kako bi se podnositeljima zahtjeva omogućilo da im se patent prizna učinkovito i brzo, ne dovodeći u pitanje materijalno ispitivanje patenta.

¹ Takva uporaba može uključivati onu koja se temelji na programu Patent Prosecution Highway.

ČLANAK 14.34.

Patenti i javno zdravlje

1. Stranke priznaju važnost Deklaracije iz Dohe o Sporazumu o TRIPS-u i javnom zdravlju koja je donesena na ministarskoj konferenciji WTO-a 14. studenoga 2001. Stranke pri tumačenju i provedbi prava i obveza u okviru ovog poglavlja osiguravaju usklađenost s tom deklaracijom.
2. Stranke poštuju Odluku Općeg vijeća WTO-a od 30. kolovoza 2003. o provedbi stavka 6. Deklaracije iz Dohe o Sporazumu o TRIPS-u i javnom zdravlju te pridonose provedbi te odluke.

ČLANAK 14.35.

Produljenje trajanja zaštite koja proizlazi iz patenta na farmaceutske proizvode¹
i poljoprivredne kemijske proizvode²

Kad je riječ o patentima odobrenima za izume povezane s farmaceutskim proizvodima ili poljoprivrednim kemijskim proizvodima, svaka stranka, podložno uvjetima iz svojih primjenjivih zakona i propisa, osigurava kompenzacijsko trajanje zaštite u razdoblju tijekom kojeg se patentirani izum ne može upotrebljavati zbog postupka odobrenja za stavljanje na tržište. Od datuma potpisivanja ovog Sporazuma, na temelju relevantnih zakona i propisa svake stranke utvrđeno je da najveće kompenzacijsko trajanje zaštite iznosi pet godina³.

¹ U slučaju Europske unije pojam „farmaceutski proizvodi” u ovom se članku odnosi na lijekove kako su definirani u Uredbi (EZ) br. 469/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. svibnja 2009. o svjedodžbi o dodatnoj zaštiti za lijekove.

² U slučaju Europske unije pojam „poljoprivredni kemijski proizvodi” u ovom se članku odnosi na sredstva za zaštitu bilja kako su definirana u Uredbi (EZ) br. 1610/96 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 1996. o uvođenju svjedodžbe o dodatnoj zaštiti za sredstva za zaštitu bilja.

³ U slučaju Europske unije moguće je produljenje za dodatnih šest mjeseci za lijekove ako su za njih provedene pedijatrijske studije i ako se rezultati tih studija odražavaju u informacijama o proizvodu.

PODODJELJAK 7.

Poslovne tajne i neobjavljena ispitivanja ili drugi podaci

ČLANAK 14.36.

Opseg zaštite poslovnih tajni

1. Svaka stranka u svojim zakonima i propisima osigurava odgovarajuću i djelotvornu zaštitu poslovnih tajni u skladu s člankom 39. stavkom 2. Sporazuma o TRIPS-u.
2. Za potrebe ovog članka i odjeljka C pododjeljka 3.:
 - (a) „poslovna tajna” znači informacije:
 - i. koje su tajne u smislu da nisu, u svojoj ukupnosti ili u točnoj strukturi i sklopu svojih sastavnih dijelova, općenito poznate ili lako dostupne osobama iz krugova koji se uobičajeno bave predmetnom vrstom informacija;
 - ii. koje imaju komercijalnu vrijednost zbog toga što su tajne; i

iii. u odnosu na koje je osoba koja te informacije zakonito nadzire poduzela u tim okolnostima razumne korake kako bi sačuvala njihovu tajnost; i

(b) „nositelj poslovne tajne” znači svaka osoba koja zakonski nadzire poslovnu tajnu.

3. Za potrebe ovog članka i odjeljka C pododjeljka 3., svaka stranka predviđa da se, u skladu s njezinim zakonima i propisima, barem za sljedeće slučajeve smatra da su u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama:

(a) pribavljanje poslovne tajne bez suglasnosti nositelja poslovne tajne kada je ono učinjeno uporabom nepropisnih sredstava ili, alternativno, s pomoću neovlaštenog pristupa, prisvajanja ili kopiranja bilo kojih dokumenata, predmeta, materijala, stvari ili elektroničkih spisa koje zakonito nadzire nositelj poslovne tajne i koji sadržavaju poslovnu tajnu ili iz kojih se poslovna tajna može izvesti;

(b) uporaba ili otkrivanje poslovne tajne ako to bez suglasnosti nositelja poslovne tajne učini osoba za koju je utvrđeno da ispunjava bilo koji od sljedećih uvjeta:

i. pribavljanje poslovne tajne na način iz točke (a);

- ii. povreda sporazuma o povjerljivosti ili bilo koje druge obveze neotkrivanja poslovne tajne, s namjerom stjecanja nepripadajuće dobiti ili nanošenja štete nositelju poslovne tajne; ili
 - iii. povreda ugovorne obveze ili bilo koje druge obveze ograničavanja uporabe poslovne tajne, s namjerom stjecanja nepripadajuće dobiti ili nanošenja štete nositelju poslovne tajne; i
- (c) pribavljanje, uporaba ili otkrivanje poslovne tajne kada je osoba u trenutku pribavljanja, uporabe ili otkrivanja znala ili je u tim okolnostima trebala znati¹ da je poslovna tajna pribavljena izravno ili neizravno od druge osobe koja je poslovnu tajnu otkrila na način iz točke (b), uključujući kada je osoba navela drugu osobu na djelovanje iz točke (b).
4. Ništa u ovom pododjeljku stranku ne obvezuje da smatra da su sljedeći slučajevi u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama ili da ti slučajevi podliježu mjerama, postupcima i pravnim lijekovima iz odjeljka C pododjeljka 3.:
- (a) osoba neovisno otkriva ili stvara relevantne informacije;

¹ Za potrebe ovog članka stranka pojam „trebala je znati” može protumačiti kao „iz krajnje je nepažnje propustila saznati”.

- (b) osoba koja nije vezana nikakvom pravno valjanom obvezom da ograniči pribavljanje relevantnih informacija provodi obrnuti inženjering proizvoda koji je zakonito u njezinu posjedu;
- (c) pribavljanje, uporaba ili otkrivanje informacija koje se zahtijevaju ili su dopuštene na temelju njezinih relevantnih zakona i propisa;
- (d) zaposlenici upotrebljavaju svoje iskustvo i vještine koje su pošteno stekli za uobičajenog tijeka zaposlenja; ili
- (e) otkrivanje informacija tijekom ostvarivanja prava na slobodu izražavanja i informiranja.

ČLANAK 14.37.

Postupanje s podacima o ispitivanju u postupku odobravanja za stavljanje na tržište

1. Svaka stranka sprečava podnositelje zahtjeva za odobrenje za stavljanje na tržište farmaceutskih proizvoda¹ koji upotrebljavaju nove aktivne farmaceutske sastojke da se u određenom razdoblju koje se računa od datuma odobrenja tog zahtjeva oslanjaju ili da upućuju na neobjavljena ispitivanja ili druge podatke koje je svojem nadležnom tijelu dostavio prvi podnositelj zahtjeva. Od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, relevantnim zakonima i propisima svake stranke propisano je da navedeno razdoblje iznosi najmanje šest godina.

¹ U slučaju Europske unije pojam „farmaceutski proizvodi” u ovom se članku odnosi na lijekove kako su definirani u Uredbi (EZ) br. 469/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. svibnja 2009. o svjedodžbi o dodatnoj zaštiti za lijekove.

2. Ako stranka kao uvjet za odobravanje stavljanja na tržište poljoprivrednih kemijskih proizvoda¹ u kojima se upotrebljavaju novi kemijski sastojci zahtijeva dostavljanje neobjavljenih podataka o ispitivanju ili ostalih podataka, pri čemu određivanje podrijetla tih podataka uključuje znatan napor, ta stranka osigurava da, u skladu s njezinim relevantnim zakonima i propisima, podnositelji zahtjeva za stavljanje na tržište ispunjavaju jedan od sljedećih uvjeta:

- (a) onemogućeno im je da se oslanjaju ili da upućuju na takve podatke koje je svojem nadležnom tijelu dostavio prvi podnositelj zahtjeva u razdoblju od najmanje 10 godina od datuma odobrenja tog zahtjeva; ili
- (b) općenito moraju dostaviti cjelovit skup podataka o ispitivanju, čak i u slučajevima u kojima je prethodno podnesen zahtjev za isti proizvod, za razdoblje od najmanje 10 godina koje se računa od datuma odobrenja prethodnog zahtjeva.

¹ U slučaju Europske unije pojam „poljoprivredni kemijski proizvodi” u ovom se članku odnosi na sredstva za zaštitu bilja kako su definirana u Uredbi (EZ) br. 1610/96 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 1996. o uvođenju svjedodžbe o dodatnoj zaštiti za sredstva za zaštitu bilja.

PODODJELJAK 8.

Nove biljne sorte

ČLANAK 14.38.

Nove biljne sorte

Svaka stranka osigurava zaštitu novih sorti svih biljnih rodova i vrsta u skladu sa svojim pravima i obvezama na temelju Konvencije UPOV iz 1991.

PODODJELJAK 9.

Nepošteno tržišno natjecanje

ČLANAK 14.39.

Nepošteno tržišno natjecanje

1. Svaka stranka predviđa djelotvornu zaštitu od nepoštenog tržišnog natjecanja u skladu s Pariškom konvencijom¹.

¹ Podrazumijeva se da stranke smatraju da članak 10.a Pariške konvencije obuhvaća nepošteno tržišno natjecanje u pogledu pružanja usluga u skladu s njihovim zakonima i propisima.

2. Za sustave Europske unije i Japana za upravljanje nazivima¹ njihovih nacionalnih vršnih domena (ccTLD) moraju biti dostupna odgovarajuća pravna sredstva² u skladu s njihovim zakonima i propisima, barem u slučajevima u kojima osoba u lošoj vjeri s namjerom stjecanja dobiti registrira ili nosi naziv domene koji je isti ili zbunjujuće sličan određenom žigu.
3. Svaka stranka predviđa djelotvornu zaštitu od neovlaštene uporabe žigova provedbom članka 6. stavka 2.f Pariške konvencije.

¹ Podrazumijeva se da se u slučaju Europske unije ovaj stavak primjenjuje samo na „eu” nazive domena.

² Stranke razumiju da ta pravna sredstva mogu uključivati, među ostalim, ukidanje, poništavanje i prijenos registriranog naziva domene, sudsku zabranu protiv osobe koje je registrirala ili nosi registrirani naziv domene i protiv registra naziva domena ili naknadu štete protiv osobe koja je registrirala ili nosi naziv domene.

ODJELJAK C

Provedba prava

PODODJELJAK 1.

Opće odredbe

ČLANAK 14.40.

Provedba prava – općenito

1. Stranke potvrđuju svoje obveze na temelju Sporazuma o TRIPS-u, a posebno njegova dijela III. Svaka stranka osigurava sljedeće dopunske mjere, postupke i pravna sredstva¹ koji su potrebni da se osigura provedba prava intelektualnog vlasništva. Te mjere, postupci i pravna sredstva moraju biti poštteni i pravični te ne smiju biti nepotrebno složeni ili skupi niti za posljedicu imati nerazumne rokove ili neopravdana kašnjenja.

¹ Ne dovodeći u pitanje građanskopravne i upravne mjere, postupke i pravna sredstva predviđene ovim poglavljem, stranka može predvidjeti druge odgovarajuće sankcije u slučajevima povrede pravâ intelektualnog vlasništva.

2. Mjere, postupci i pravna sredstva iz stavka 1. djelotvorni su, proporcionalni i odvraćajući¹ te se primjenjuju tako da se izbjegne stvaranje prepreka zakonitoj trgovini i da se osiguraju zaštitne mjere protiv njihove zloupotrebe.

3. Svaka stranka ulaže sve razumne napore kako bi:

- (a) potaknula osnivanje javnih ili privatnih savjetodavnih skupina kako bi se pristupilo rješavanju barem pitanja krivotvorenja i piratstva; i
- (b) osigurala unutarnju koordinaciju među svojim nadležnim tijelima i olakšala njihova zajednička djelovanja u području provedbe prava intelektualnog vlasništva, ovisno o dostupnosti njihovih resursa.

ČLANAK 14.41.

Ovlašteni podnosioci zahtjeva

Svaka stranka prepoznaje da sljedeće osobe imaju pravo zatražiti primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava iz ovog odjeljka:

- (a) nositelji prava intelektualnog vlasništva u skladu s njezinim zakonima i propisima;

¹ Za potrebe ovog članka stranka može pojam „odvraćajući” smatrati sinonimom pojma „odvraćanje” na temelju članka 41. Sporazuma o TRIPS-u.

- (b) nositelji poslovne tajne iz članka 14.36.; i
- (c) sve druge osobe i subjekti, ako je to dopušteno njezinim zakonima i propisima i ako je u skladu s njima.

PODODJELJAK 2.

Provedba prava – pravna sredstva^{1 2}

ČLANAK 14.42.

Mjere očuvanja dokaza

1. Pravosudna tijela svake stranke imaju ovlasti naložiti hitne i djelotvorne privremene mjere kako bi se očuvali relevantni dokazi u pogledu navodne povrede, u skladu s postupcima kojima se prema potrebi osigurava zaštita povjerljivih informacija.

¹ Ovaj se pododjeljak primjenjuje na prava intelektualnog vlasništva opisana u odjeljku B pododjeljcima od 1. do 9., osim pododjeljka 7.

² U slučaju Japana, pravna sredstva u pogledu oznaka zemljopisnog podrijetla bit će predviđena u okviru područja primjene članka 10.a Pariške konvencije i članka 22. Sporazuma o TRIPS-u.

2. Pravosudna tijela svake stranke imaju ovlasti donijeti privremene mjere inaudita *altera parte* ako je prikladno, posebno ako bi kašnjenje moglo prouzročiti nepopravljivu štetu nositelju prava ili ako postoji očita opasnost od uništavanja dokaza.
3. U slučajevima povrede prava intelektualnog vlasništva, svaka stranka propisuje da u građanskim sudskim postupcima njezina pravosudna tijela imaju ovlasti naložiti zapljenu ili neki drugi način preuzimanja sumnjive robe, materijala i sredstava relevantnih za čin povrede te dokumentarnih dokaza, bilo u izvorniku ili preslici, relevantnih za povredu.

ČLANAK 14.43.

Pravo na informacije

Ne dovodeći u pitanje svoje zakonodavstvo kojim se uređuju povlastice, zaštita povjerljivosti izvora informacija ili obrada osobnih podataka, svaka stranka predviđa da, u građanskim sudskim postupcima povezanim s provedbom prava intelektualnog vlasništva, njezina pravosudna tijela imaju ovlasti, na opravdan zahtjev nositelja prava, naložiti počinitelju povrede ili navodnom počinitelju povrede da nositelju prava ili pravosudnim tijelima dostavi, barem u svrhu prikupljanja dokaza, relevantne informacije predviđene u njezinim primjenjivim zakonima i propisima koje posjeduje ili kontrolira osoba koja je počinila ili navodno počinila povredu. Takve informacije mogu uključivati informacije o osobama uključenima u bilo koji vid povrede ili navodne povrede i informacije povezane sa sredstvima proizvodnje ili kanalima za distribuciju robe ili usluga kojima se čini povreda ili navodno čini povreda prava, uključujući utvrđivanje trećih osoba koje su navodno uključene u proizvodnju i distribuciju takve robe ili usluga i njihove kanale distribucije.

ČLANAK 14.44.

Privremene mjere i mjere opreza

1. Svaka stranka osigurava da njezina pravosudna tijela mogu, na zahtjev podnositelja zahtjeva, protiv navodnog počinitelja povrede odrediti prethodnu zabranu radi sprečavanja predstojeće povrede prava intelektualnog vlasništva ili privremeno i podložno plaćanju novčane kazne, prema potrebi, ako je to predviđeno njezinim zakonima i propisima, zabraniti nastavljanje navodne povrede tog prava ili za takvo nastavljanje propisati obvezu pružanja jamstava čija je namjena osigurati nadoknadu štete nositelju prava. Prethodna zabrana prema potrebi se može pod istim uvjetima odrediti i protiv treće strane¹ koja je u nadležnosti relevantnog pravosudnog tijela i čije se usluge upotrebljavaju za povredu prava intelektualnog vlasništva.
2. Prethodna zabrana može se odrediti i radi zapljene ili predaje proizvoda za koje postoji sumnja da se njima čini povreda prava intelektualnog vlasništva kako bi se spriječio njihov ulazak u trgovinske kanale ili kretanje njima.

¹ Za potrebe ovog članka stranka može propisati da „treća strana” uključuje posrednika.

3. U slučaju navodne povrede koja je počinjena u komercijalno relevantnom opsegu, svaka stranka osigurava da, ako podnositelj zahtjeva dokaže postojanje okolnosti kojima bi se mogla ugroziti naknada štete, njezina pravosudna tijela mogu naložiti preventivnu zapljenu pokretne i nepokretne imovine navodnog počinitelja povrede, uključujući blokadu njegovih bankovnih računa i druge imovine.

ČLANAK 14.45.

Korektivne mjere

1. Svaka stranka osigurava da njezina pravosudna tijela mogu naložiti, na zahtjev podnositelja zahtjeva i ne dovodeći u pitanje bilo kakvu naknadu štete nositelju prava zbog povrede, najmanje konačno uklanjanje iz trgovinskih kanala ili uništenje, osim u iznimnim okolnostima, robe za koju utvrde da se njome čini povreda prava intelektualnog vlasništva, bez bilo kakve vrste nadoknade. Prema potrebi, pravosudna tijela mogu naložiti i uništenje materijala i sredstava koji se uglavnom upotrebljavaju pri izradi ili proizvodnji te robe.
2. Pravosudna tijela svake stranke imaju ovlasti naložiti provedbu tih mjera o trošku počinitelja povrede, osim u slučaju pozivanja na posebne razloge da se to ne učini.

ČLANAK 14.46.

Nalozi

Svaka stranka osigurava da, ako se sudskom odlukom utvrdi povreda prava intelektualnog vlasništva, njezina pravosudna tijela mogu izdati nalog u cilju zabrane nastavka povrede protiv počinitelja povrede te, prema potrebi, protiv treće strane¹ koja je u nadležnosti relevantnog pravosudnog tijela i čije se usluge upotrebljavaju za povredu prava intelektualnog vlasništva.

ČLANAK 14.47.

Naknada štete

1. Svaka stranka predviđa da njezina pravosudna tijela u građanskim sudskim postupcima imaju ovlasti naložiti počinitelju povrede koji je svjesno počinio povredu prava intelektualnog vlasništva ili je imao osnovanih razloga znati da je čini, da nositelju prava plati naknadu štete kojom se primjereno može nadoknaditi šteta koju je nositelj prava pretrpio zbog povrede.

¹ Za potrebe ovog članka stranka može propisati da „treća strana” uključuje posrednika.

2. Pri utvrđivanju iznosa odštete za povrede prava intelektualnog vlasništva, pravosudna tijela svake stranke mogu uzeti u obzir, među ostalim, svaku legitimnu mjeru vrijednosti koju može predložiti nositelj prava, uključujući izgubljenu dobit.

3. Stranka u svojim zakonima i propisima može predvidjeti pretpostavke¹ za određivanje iznosa naknade štete iz stavka 1.

¹ To može uključiti pretpostavku da je iznos naknade štete:

- (a) najmanje iznos koji bi nositelj prava imao pravo primati za ostvarivanje svojih prava intelektualnog vlasništva, što može uključivati razumne tantijeme, kako bi se nositelju prava nadoknadila neovlaštena uporaba njegova intelektualnog vlasništva;
- (b) dobit koju je počinitelj povrede ostvario od čina povrede; ili
- (c) količina robe kojom se čini povreda prava intelektualnog vlasništva nositelja prava i koja je stvarno prenesena na treće osobe, pomnožena s količinom dobiti po jedinici robe koju bi nositelj prava prodao da se čin povrede nije dogodio.

ČLANAK 14.48.

Troškovi

Svaka stranka može predvidjeti da njezina pravosudna tijela, prema potrebi, imaju ovlasti naložiti, po okončanju građanskog sudskog postupka o povredama prava intelektualnog vlasništva, da stranka koja je izgubila spor mora stranci u čiju je korist donesena presuda nadoknaditi sudske troškove ili naknade i odgovarajuće troškove odvjetnika, ili sve druge troškove predviđene u njezinim zakonima i propisima.

ČLANAK 14.49.

Pretpostavka o autorstvu ili vlasništvu

1. Svaka stranka osigurava da je dovoljno da se ime autora književnog ili umjetničkog djela nalazi na djelu u uobičajenom obliku da bi se on smatrao autorom, osim ako postoje dokazi o suprotnom, i da bi taj autor imao pravo pokrenuti postupak zbog povrede.

2. Stranka stavak 1. može primijeniti *mutatis mutandis* na nositelje prava srodnih autorskom pravu u odnosu na njihov zaštićeni sadržaj.

PODODJELJAK 3.

Provedba zaštite poslovnih tajni od zloupotrebe

ČLANAK 14.50.

Građanski sudski postupci i pravna sredstva

1. Svaka stranka propisuje odgovarajuće građanske sudske postupke i pravna sredstva na temelju kojih nositelj poslovne tajne može spriječiti pribavljanje, uporabu ili otkrivanje poslovne tajne, i ostvariti pravnu zaštitu u tom pogledu, kada je ono u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama.

2. Svaka stranka u skladu sa svojim zakonima i propisima propisuje da njezina pravosudna tijela imaju ovlasti naložiti da se strankama, njihovim odvjetnicima i drugim dotičnim osobama u relevantnim građanskim sudskim postupcima zabrani uporaba ili otkrivanje poslovne tajne ili navodne poslovne tajne za koju su pravosudna tijela utvrdila da je povjerljiva¹, kao odgovor na valjano obrazložen zahtjev zainteresirane strane za koji su navedene stranke, odvjetnici i druge osobe saznali zbog njihova sudjelovanja u takvim građanskim sudskim postupcima.

3. Svaka stranka u relevantnim građanskim sudskim postupcima osigurava da njezina pravosudna tijela imaju najmanje sljedeće ovlasti:

- (a) naložiti sudsku zabranu kako bi se spriječilo pribavljanje, uporaba ili otkrivanje poslovne tajne na način koji je u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama;
- (b) naložiti osobi koja je znala ili trebala znati² da pribavlja, upotrebljava ili otkriva poslovnu tajnu na način koji je u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama da nositelju poslovne tajne plati naknadu štete koja odgovara stvarnoj šteti pretrpljenoj zbog takvog pribavljanja, uporabe ili otkrivanja poslovne tajne;

¹ Podrazumijeva se da stranka može propisati da njezina pravosudna tijela mogu utvrditi da je poslovna tajna povjerljiva na temelju zaštitnog naloga.

² Za potrebe ovog članka stranka pojam „trebala je znati” može protumačiti kao „iz krajnje je nepažnje propustila saznati”.

- (c) poduzeti posebne mjere kako bi se sačuvala povjerljivost poslovne tajne ili navodne poslovne tajne koja je nastala u građanskim sudskim postupcima koji se odnose na navodno pribavljanje, uporabu ili otkrivanje poslovne tajne na način koji je u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama. Takve posebne mjere mogu, u skladu s njezinim zakonima i propisima, uključivati mogućnost ograničavanja pristupa dijelovima određenih dokumenata ili cijelim dokumentima; ograničavanja pristupa raspravama i zapisniku ili transkriptu s tih rasprava; i stavljanja na raspolaganje verzije sudske odluke koja nije povjerljiva i u kojoj su odlomci koji sadržavaju poslovne tajne uklonjeni ili redigirani; i
- (d) izreći sankcije strankama, njihovim odvjetnicima i drugim dotičnim osobama u građanskom sudskom postupku zbog povrede sudskih naloga iz stavka 2. o zaštiti poslovne tajne ili navodne poslovne tajne koja je nastala u tom postupku.

4. Od stranke se ne zahtijeva da propiše građanske sudske postupke i pravna sredstva iz stavka 1. za slučaj postupanja koje je u suprotnosti s poštenim poslovnim praksama, u skladu s njezinim relevantnim zakonima i propisima, radi otkrivanja propusta, prijestupa ili nezakonite aktivnosti ili zaštite legitimnog interesa priznatog pravom.

PODODJELJAK 4.

Provedba prava – pogranične mjere

ČLANAK 14.51.

Provedba prava – pogranične mjere

1. Kad je riječ o uvezenoj ili izvezenoj robi¹, svaka stranka donosi ili provodi postupke u skladu s kojima nositelj prava može tražiti da njezina carinska tijela suspendiraju puštanje u promet ili zadrže robu za koju se sumnja da se njome čini povreda prava na žig, autorskih i srodnih prava, prava na oznake zemljopisnog podrijetla², patentnih prava, prava povezanih s korisnim modelima, prava na industrijske dizajne i prava na zaštitu biljnih sorti (dalje u tekstu ovog članka „sumnjiva roba”) na svojem carinskom području.

¹ Za potrebe ovog članka „uvezena ili izvezena roba” u slučaju Europske unije znači roba pod carinskom provjerom, roba koja se donosi na njezino carinsko područje ili odnosi s njega ili roba koja je tamo privremeno pohranjena, koja je u carinskom postupku ili roba koja se ponovno izvozi.

² Kad je riječ o oznakama zemljopisnog podrijetla, Japan može ispuniti obveze iz ovog članka utvrđivanjem upravnih mjera kako bi njegova odgovarajuća nadležna tijela spriječila puštanje sumnjive robe na domaće tržište, u skladu s njegovim zakonima i propisima.

2. Svaka stranka mora imati uspostavljene elektroničke sustave s pomoću kojih njezina carinska tijela mogu upravljati zahtjevima iz stavka 1. kada se oni odobre ili zabilježe.
3. Carinsko tijelo svake stranke odlučuje hoće li prihvatiti ili zabilježiti zahtjeve iz stavka 1. u razumnom roku od datuma podnošenja tih zahtjeva.
4. Svaka stranka omogućuje da se zahtjevi iz stavka 1. primjenjuju na višestruke pošiljke.
5. Kad je riječ o uvezenoj ili izvezenoj robi, carinska tijela svake stranke imaju ovlasti na vlastitu inicijativu suspendirati puštanje u promet sumnjive robe ili zadržati je na carinskom području te stranke¹.

¹ Za potrebe ovog stavka Japan može predvidjeti kazne koje će se primijeniti u slučajevima carinskog provoza ili pretovara robe kojom se čini povreda. U tu svrhu,

- (a) „carinski provoz” znači carinski postupak u okviru kojeg se roba pod carinskom provjerom prevozi iz jednog carinskog ureda u drugi; i
- (b) „pretovar” znači carinski postupak u okviru kojeg se roba pod carinskom provjerom premješta s prijevoznog sredstva kojim je uvezena na prijevozno sredstvo kojim se izvozi unutar područja jednog carinskog ureda koji je ured uvoza i izvoza.

6. Člankom 4.9. obuhvaćeno je otkrivanje sumnjive robe iz ovog članka.
7. Ne dovodeći u pitanje svoje zakone i propise u pogledu privatnosti ili povjerljivosti informacija, stranka može svoje carinsko tijelo ovlastiti da nositelju prava pruži informacije o robi, uključujući njezin opis i njezinu količinu, i, ako je poznato, ime i adresu pošiljatelja, uvoznika, izvoznika ili primatelja te zemlju podrijetla robe čije je puštanje u promet suspendirano ili koja je zadržana.
8. Stranka može donijeti ili provoditi postupke kojima njezina nadležna tijela mogu u razumnom roku nakon pokretanja postupaka iz stavaka 1. i 5. utvrditi čini li se sumnjivom robom povreda. U tom slučaju nadležna tijela imaju ovlast naložiti uništavanje robe nakon što se utvrdi da se tom robom čini povreda. Stranka može odrediti postupke za uništavanje sumnjive robe bez potrebe službenog utvrđivanja povrede ako se dotične osobe slažu s uništavanjem ili mu se ne protive.
9. Ako stranka zahtijeva da nositelji prava snose troškove koji su stvarno nastali zbog pohrane ili uništavanja robe čije je puštanje u promet suspendirano ili koja je zadržana u skladu sa stavcima 1. i 5., ti troškovi odgovaraju uslugama pruženima za pohranu ili uništavanje te robe.

10. Stranke nemaju obvezu primjenjivati ovaj članak na uvoz robe koju je na tržište u drugoj zemlji stavio nositelj prava ili koja je na to tržište stavljena uz njegovu suglasnost. Stranka može isključiti iz primjene ovog članka manje količine nekomercijalne robe koja se nalazi osobnoj prtljazi putnikâ.

11. Pogranične mjere koje provode carinska tijela svake stranke na temelju ovog članka razmatraju se tijekom savjetovanja iz članka 4.3. stavka 4.

12. Carinska tijela stranaka mogu surađivati na pograničnim mjerama protiv povreda intelektualnog vlasništva obuhvaćenih ovim pododjeljkom.

13. Ne dovodeći u pitanje odgovornosti Odbora za intelektualno vlasništvo iz članka 14.53., Odbor za pravila o podrijetlu i carinska pitanja iz članka 4.14. može razmotriti mogućnost suradnje u sljedećim područjima:

- (a) razmjena općih informacija o zapljenama robe kojom se čini povreda prava ili sumnjive robe;
 - i
- (b) održavanje dijaloga o određenim temama od zajedničkog interesa u pogledu:
 - i. općih informacija o uporabi sustavâ upravljanja rizicima pri utvrđivanju sumnjive robe;
 - i

- ii. općih informacija o analizi rizika u suzbijanju robe kojom se čini povreda.

ODJELJAK D

Suradnja i institucijski aranžmani

ČLANAK 14.52.

Suradnja

1. Prepoznajući sve veću važnost zaštite intelektualnog vlasništva u daljnjem promicanju trgovine i ulaganja između njih, stranke surađuju u području intelektualnog vlasništva, uključujući razmjenu informacija o odnosima između određene stranke i trećih zemalja u pogledu pitanja povezanih s intelektualnim vlasništvom, u skladu s njihovim zakonima i propisima, ovisno o njihovim dostupnim resursima.
2. Za potrebe stavka 1. suradnja može uključivati razmjenu informacija, razmjenu iskustava i vještina i bilo koju drugu vrstu suradnje ili aktivnosti koje stranke mogu međusobno dogovoriti. Takva suradnja može obuhvatiti sljedeća područja:
 - (a) razvoj domaće i međunarodne politike intelektualnog vlasništva;

- (b) sustave za upravljanje i registraciju intelektualnog vlasništva;
- (c) obrazovanje i osviještenost u području intelektualnog vlasništva;
- (d) pitanja intelektualnog vlasništva relevantna za:
 - i. mala i srednja poduzeća;
 - ii. aktivnosti u području znanosti, tehnologije i inovacija; i
 - iii. proizvodnju, prijenos i širenje tehnologije;
- (e) politike u kojima se intelektualno vlasništvo upotrebljava za istraživanje, inovacije i gospodarski rast;
- (f) provedbu multilateralnih sporazuma o intelektualnom vlasništvu, kao što su oni koji su zaključeni ili koji se provode pod okriljem WIPO-a;
- (g) tehničku pomoć zemljama u razvoju;
- (h) najbolje prakse, projekte i programe povezane s borbom protiv povreda pravâ intelektualnog vlasništva; i

- (i) istraživanje mogućnosti daljnjeg rada na zajedničkim naporima u suzbijanju povreda prava intelektualnog vlasništva u cijelom svijetu.

3. Stranke nastoje surađivati u pogledu aktivnosti za poboljšanje međunarodnog regulatornog okvira za intelektualno vlasništvo, uključujući na način da potiču daljnju ratifikaciju postojećih međunarodnih sporazuma i daju potporu međunarodnom usklađivanju prava intelektualnog vlasništva i njihovu upravljanju i provedbi te u pogledu aktivnosti u međunarodnim organizacijama, uključujući WTO i WIPO.

ČLANAK 14.53.

Odbor za intelektualno vlasništvo

1. Odbor za intelektualno vlasništvo, uspostavljen u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog članka „Odbor”) odgovoran je za učinkovitu provedbu i funkcioniranje ovog poglavlja.
2. Odbor ima sljedeće funkcije:
 - (a) preispitivanje i praćenje provedbe i primjene ovog poglavlja;

- (b) razmjena informacija o razvoju zakonodavstva i politike u području oznaka zemljopisnog podrijetla i o bilo kojim drugim pitanjima od uzajamnog interesa u području oznaka zemljopisnog podrijetla, uključujući pitanja koja proizlaze iz primjenjivih zahtjeva specifikacija oznaka zemljopisnog podrijetla navedenih u Prilogu 14.-B koje se odnose na njihovu zaštitu u skladu s ovim Sporazumom;
- (c) razmatranje svih pitanja povezanih s intelektualnim vlasništvom radi poboljšanja zaštite intelektualnog vlasništva i provedbe prava intelektualnog vlasništva te s promicanjem učinkovitog i transparentnog upravljanja sustavima intelektualnog vlasništva;
- (d) izvješćivanje Zajedničkog odbora o svojim nalazima i o rezultatima svojih rasprava; i
- (e) obavljanje drugih funkcija koje mu može delegirati Zajednički odbor u skladu s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (b).

3. Odbor na zahtjev stranke Zajedničkom odboru daje preporuke o izmjenama Priloga 14.-A i Priloga 14.-B.

4. Svaka stranka u skladu s člankom 14.30. razmatra svaki zahtjev druge stranke u pogledu izmjena Priloga 14.-B.

5. Odbor može pozvati predstavnike relevantnih subjekata koji nisu stranke, uključujući one iz privatnog sektora, koji imaju nužno stručno znanje povezano s pitanjima koja će se razmatrati.

ČLANAK 14.54.

Iznimke u vezi sa sigurnošću

Za potrebe ovog poglavlja, članak 73. Sporazuma o TRIPS-u ugrađuje se u ovaj Sporazum i postaje njegov sastavni dio, *mutatis mutandis*.

ČLANAK 14.55.

Rješavanje sporova

Članak 14.52. ne podliježe rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

POGLAVLJE 15.

Korporativno upravljanje

ČLANAK 15.1.

Ciljevi

1. Stranke potvrđuju važnost djelotvornog okvira za korporativno upravljanje kako bi se putem tržišta koja dobro funkcioniraju i stabilnih financijskih sustava utemeljenih na transparentnosti, učinkovitosti, povjerenju i integritetu postigao gospodarski rast.

2. Svaka stranka poduzima odgovarajuće mjere za razvoj djelotvornog okvira za korporativno upravljanje na svojem državnom području, priznajući da će te mjere privući i potaknuti ulaganja jer će povećati povjerenje ulagatelja i poboljšati konkurentnost, čime će se omogućiti da se najbolje iskoriste prilike koje su nastale zbog njihovih preuzetih obveza pristupa tržištu.
3. Ne ograničavajući mogućnost svake stranke da uspostavi vlastiti zakonski, institucionalni i regulatorni okvir u odnosu na korporativno upravljanje uvrštenih trgovačkih društava, stranke se obvezuju da će poštovati načela i pridržavati se odredbi ovog poglavlja ako se njima olakšava pristup međusobnim tržištima, kako je predviđeno ovim Sporazumom.
4. Stranke surađuju na pitanjima koja se odnose na razvoj djelotvornog okvira za korporativno upravljanje obuhvaćenima područjem primjene ovog poglavlja.

ČLANAK 15.2.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „odbor” znači upravljačko tijelo uvrštenog trgovačkog društva koje ima ovlasti donositi odluke o nadzoru poslovanja društva, čije članove (direktore) obično biraju dioničari društva kako bi upravljali društvom;

- (b) „korporativno upravljanje” znači skup odnosa između uprave društva, njegova odbora, njegovih dioničara i drugih dionika; njime se pruža i struktura za upravljanje društvom i kontrolu nad njim, posebno utvrđivanjem načina na koji se određuju ciljevi društva i sredstava za postizanje tih ciljeva te praćenjem rezultata;
- (c) „okvir za korporativno upravljanje” stranke znači obvezujuća i neobvezujuća načela i pravila o korporativnom upravljanju uvrštenim trgovačkim društvima, ako je primjenjivo u skladu s nadležnostima i zakonodavstvom te stranke; i
- (d) „uvršteno trgovačko društvo” znači pravna osoba čije su dionice uvrštene ili ponuđene za javno trgovanje na burzi dionica ili uređenom tržištu stranke kako je definirano u zakonodavstvu te stranke.

ČLANAK 15.3.

Opća načela

1. Stranke priznaju važnost uloge okvira za korporativno upravljanje u objavljivanju točnih i pravovremenih informacija o svim bitnim pitanjima o uvrštenim trgovačkim društvima u njihovoj nadležnosti, uključujući financijsko stanje, rezultate, vlasništvo i upravljanje tim društvima.

2. Stranke priznaju i važnost uloge okvira za korporativno upravljanje u osiguravanju primjerene odgovornosti uprave i odbora prema dioničarima, donošenju odgovornih odluka odbora utemeljenih na neovisnom i objektivnom stajalištu te ravnopravnom postupanju prema dioničarima iz iste skupine.
3. Podrazumijeva se da se odredbe okvira za korporativno upravljanje stranke iz članaka 15.4. i 15.5. mogu provoditi pravno obvezujućim mehanizmima ili neobvezujućim sredstvima, kao što je načelo „poštuj ili obrazloži”.
4. Stranka može propisati da se neka načela ili pravila korporativnog upravljanja ne primjenjuju na određena društva¹ u slučajevima u kojima postoje objektivni i nediskriminirajući kriteriji, kao što su rana faza razvoja ili veličina društva.

¹ Društva uvrštena izvan uređenog tržišta primjer su društava koja Europska unija može isključiti iz primjene nekih načela i pravila korporativnog upravljanja.

ČLANAK 15.4.

Prava dioničara i vlasničke ovlasti

1. Okvir za korporativno upravljanje svake stranke uključuje odredbe za zaštitu i olakšavanje djelotvornog ostvarivanja prava dioničara u uvrštenim trgovačkim društvima. Ta prava uključuju, ako je primjenjivo, sudjelovanje i glasovanje na glavnoj skupštini te izbor i opoziv članova uprave u skladu sa strukturom korporativnog upravljanja društva kako bi se dioničarima omogućio nadzor ponašanja odbora¹ i sudjelovanje u donošenju važnih odluka za društvo.
2. Okvir za korporativno upravljanje svake stranke uključuje odredbe kojima se potiče otkrivanje informacija o kontroli društva koje mogu biti vrijedne i korisne ulagateljima. Te informacije uključuju, primjerice, strukturu kapitala, uz naznaku različitih rodova dionica ako je primjenjivo, izravne i neizravne vlasničke udjele koji se smatraju bitnima te posebna prava kontrole.

¹ Podrazumijeva se da „nadzor ponašanja odbora” ne zahtijeva da dioničari svakodnevno nadziru funkcioniranje odbora.

ČLANAK 15.5.

Uloga odbora

Kako bi se okvirom za korporativno upravljanje promicalo donošenje odgovornih odluka odbora, takav okvir svake stranke uključuje odredbe čiji su ciljevi sljedeći:

- (a) djelotvoran nadzor upravljanja koje provodi odbor, utemeljen na neovisnom i objektivnom stajalištu, što se može postići, primjerice, djelotvornom uporabom dostatnog broja neovisnih direktora¹;
- (b) osiguravanje odgovornosti uprave prema dioničarima; i
- (c) osiguravanje dostatnog otkrivanja informacija koje su relevantne za ulagatelje, primjerice, o sastavu odbora, tijelima odbora i neovisnosti direktora.

¹ Svaka stranka može u svojoj nadležnosti odrediti što čini „dostatan broj neovisnih direktora” u kvalitativnom ili kvantitativnom smislu.

ČLANAK 15.6.

Preuzimanja

Svaka stranka određuje pravila i postupke kojima se uređuju preuzimanja uvrštenih trgovačkih društava. Cilj je takvih pravila i postupaka omogućiti da se te transakcije provedu uz transparentne cijene i pod pravednim uvjetima.

ČLANAK 15.7.

Rješavanje sporova

Odredbe ovog poglavlja ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

POGLAVLJE 16.

TRGOVINA I ODRŽIVI RAZVOJ

ČLANAK 16.1.

Kontekst i ciljevi

1. Stranke prepoznaju važnost promicanja razvoja međunarodne trgovine na način kojim se pridonosi održivom razvoju, za dobrobit postojećih i budućih generacija, uzimajući u obzir Agendu 21. koju je 14. lipnja 1992. donijela Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju, Deklaraciju ILO-a o temeljnim načelima i pravima pri radu i njezinom praćenju koju je 18. lipnja 1998. donijela Međunarodna konferencija o radu, Plan provedbe donesen 4. rujna 2002. na Svjetskom sastanku na vrhu o održivom razvoju, Ministarsku deklaraciju pod nazivom „Stvaranje povoljnog okruženja na nacionalnoj i međunarodnoj razini za puno i produktivno zapošljavanje i dostojan rad za sve i njegov učinak na održivi razvoj” koju je Gospodarsko i socijalno vijeće Ujedinjenih naroda donijelo 5. srpnja 2006., Deklaraciju ILO-a o socijalnoj pravdi za poštenu globalizaciju koju je 10. lipnja 2008. donijela Međunarodna konferencija rada, završni dokument Konferencije Ujedinjenih naroda o održivom razvoju pod nazivom „Budućnost kakvu želimo” koji je Opća skupština Ujedinjenih naroda donijela 27. srpnja 2012. i završni dokument sastanka na vrhu Ujedinjenih naroda za donošenje razvojnog programa za razdoblje nakon 2015. pod nazivom „Promijeniti svijet: program za održivi razvoj 2030.” koji je Opća skupština Ujedinjenih naroda donijela 25. rujna 2015.

2. Stranke prepoznaju doprinos ovog Sporazuma promicanju održivog razvoja i da gospodarski razvoj, društveni razvoj i zaštita okoliša čine sastavnice održivog razvoja koje se uzajamno nadopunjuju. Stranke prepoznaju i da je cilj ovog poglavlja ojačati međusobne trgovinske odnose i suradnju stranaka na načine kojima se potiče održiv razvoj te da im nije cilj uskladiti vlastite norme o radu ili zaštiti okoliša.

ČLANAK 16.2.

Pravo na reguliranje i razine zaštite

1. Prepoznajući pravo svake stranke da utvrdi svoje politike i prioritete održivog razvoja, da uspostavi vlastite razine domaće zaštite u području okoliša i rada te da u skladu s time donese ili izmijeni svoje relevantne zakone i propise, u skladu sa svojim obvezama iz međunarodno priznatih normi i međunarodnih sporazuma čija je stranka potpisnica, svaka stranka nastoji osigurati da se njezinim zakonima, propisima i povezanim politikama osiguravaju i potiču visoke razine zaštite okoliša i rada te nastoji i dalje unaprjeđivati te zakone i propise i njihove razine zaštite.

2. Stranke ne smiju poticati trgovinu ili ulaganja slabljenjem ili smanjivanjem razine zaštite koja se osigurava njihovim zakonima i propisima u području zaštite okoliša ili rada. U tu svrhu, stranke se ne smiju odreći tih zakona i propisa ili na drugi način odstupiti od njih niti smiju propustiti učinkovito ih provoditi kontinuiranim ili ponavljajućim djelovanjem ili nedjelovanjem na način kojim se utječe na trgovinu ili ulaganja između stranaka.

3. Stranke svoje zakone ili propise u području zaštite okoliša ili rada ne provode na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije protiv druge stranke ili prikriveno ograničavanje međunarodne trgovine.

ČLANAK 16.3.

Međunarodni sporazumi i konvencije u području rada

1. Stranke prepoznaju da su puno i produktivno zapošljavanje i dostojan rad za sve ključni elementi kojima se pruža rješenje za poteškoće u područjima gospodarstva, rada i socijalne politike. Stranke prepoznaju i važnost promicanja razvoja međunarodne trgovine na način koji pridonosi punom i produktivnom zapošljavanju i dostojnom rada za sve. U tom kontekstu, stranke razmjenjuju stajališta i informacije o trgovinskim pitanjima u području rada od zajedničkog interesa na sastancima Odbora za trgovinu i održivi razvoj osnovanog u skladu s člankom 22.3. i, ako je primjenjivo, u okviru drugih foruma.

2. Stranke ponovno potvrđuju svoje obveze koje proizlaze iz članstva¹ u Međunarodnoj organizaciji rada (dalje u tekstu „ILO”). Stranke ponovno potvrđuju i svoje obveze u pogledu Deklaracije ILO-a o temeljnim načelima i pravima pri radu i njezinom praćenju. U skladu s tim stranke se obvezuju u svojim zakonima, propisima i praksama poštovati, promicati i ostvarivati međunarodno priznata načela u pogledu temeljnih prava pri radu, a to su:

- (a) sloboda udruživanja i stvarno priznanje prava na kolektivno pregovaranje;
- (b) uklanjanje svih oblika prisilnog ili obveznog rada;
- (c) stvarno ukidanje rada djece; i
- (d) uklanjanje diskriminacije u području zapošljavanja i zanimanja.

3. Svaka stranka na vlastitu inicijativu ulaže trajne i kontinuirane napore za ratifikaciju temeljnih konvencija ILO-a i drugih konvencija ILO-a za koje smatra da ih je prikladno ratificirati.

¹ U slučaju Europske unije „članstvo u ILO-u” znači članstvo država članica Europske unije u ILO-u.

4. Stranke razmjenjuju informacije o svojoj situaciji u pogledu ratifikacije konvencija i protokola ILO-a, uključujući temeljne konvencije ILO-a.
5. Svaka stranka ponovno potvrđuje obveze da u svojim zakonima, propisima i praksama djelotvorno provodi konvencije ILO-a koje su ratificirali Japan i države članice Europske unije.
6. Stranke prepoznaju da se nije moguće pozivati na povredu međunarodno priznatih načela o pravima pri radu iz stavka 2. ili ih na drugi način upotrebljavati kao legitimnu konkurentnu prednost te da se norme u području rada ne bi trebale upotrebljavati u svrhu zaštite trgovine.

ČLANAK 16.4.

Multilateralni sporazumi u području okoliša

1. Stranke naglašavaju važnost međunarodnih sporazuma u području okoliša, posebno onih čije su potpisnice obje stranke, kao sredstva multilateralnog upravljanja u području okoliša kojim međunarodna zajednica nudi rješenje za globalne ili regionalne probleme u području okoliša. Stranke nadalje naglašavaju važnost postizanja uzajamne potpore između trgovine i okoliša. U tom kontekstu, stranke razmjenjuju stajališta i informacije o trgovinskim pitanjima u području okoliša od zajedničkog interesa na sastancima Odbora za trgovinu i održivi razvoj i, ako je primjenjivo, u okviru drugih foruma.
2. Svaka stranka ponovno potvrđuje obvezu da u svojim zakonima, propisima i praksama djelotvorno provodi multilateralne sporazume u području okoliša čija je potpisnica.
3. Stranke međusobno razmjenjuju informacije o vlastitoj situaciji i napretku u pogledu ratifikacije, prihvaćanja ili odobravanja multilateralnih sporazuma u području okoliša, ili pristupanju takvim sporazumima, uključujući njihove izmjene, za koje svaka stranka smatra da je prikladno da su za nju obvezujuće, kao i informacije o provedbi takvih sporazuma.

4. Stranke prepoznaju važnost ostvarivanja krajnjeg cilja Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime sastavljene u New Yorku 9. svibnja 1992. (dalje u tekstu „UNFCCC”) kako bi se odgovorilo na neposrednu opasnost klimatskih promjena, i ulogu trgovine u tom smislu. Stranke ponovno potvrđuju svoje obveze da djelotvorno provode UNFCCC i Pariški sporazum, sastavljen na 21. zasjedanju konferencije stranaka UNFCCC-a 12. prosinca 2015. u Parizu. Stranke surađuju kako bi promicale pozitivan doprinos trgovine prelasku na niske emisije stakleničkih plinova i razvoju otpornom na klimatske promjene. Stranke se obvezuju da će surađivati u poduzimanju mjera za borbu protiv klimatskih promjena kako bi se postigao krajnji cilj UNFCCC-a i cilj Pariškog sporazuma.

5. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava nijednu stranku da donese ili provodi mjere za provedbu multilateralnih sporazuma u području okoliša čija je ta stranka potpisnica, pod uvjetom da se te mjere ne primjenjuju na način koji bi predstavljao sredstvo proizvoljne ili neopravdane diskriminacije protiv druge stranke ili prikriveno ograničavanje trgovine.

ČLANAK 16.5.

Trgovina i ulaganja kojima se pogoduje održivom razvoju

Stranke prepoznaju važnost jačanja doprinosa trgovine i ulaganja cilju održivog razvoja u njegovoj gospodarskoj, socijalnoj i okolišnoj dimenziji. U skladu s time, stranke:

- (a) prepoznaju važnost načela o temeljnim pravima pri radu i dostojnom radu za sve te temeljnih vrijednosti slobode, ljudskog dostojanstva, socijalne pravde, sigurnosti i nediskriminacije za održiv gospodarski i socijalni razvoj i učinkovitost, kao i važnost postizanja boljeg uključivanja tih načela u politike u području trgovine i ulaganja;
- (c) nastoje olakšati i promicati trgovinu i ulaganja u ekološku robu i usluge na način koji je u skladu s ovim Sporazumom;
- (d) nastoje olakšati trgovinu i ulaganja u robu i usluge od posebne važnosti za ublažavanje klimatskih promjena, kao što su one povezane s održivom obnovljivom energijom i energetski učinkovita roba i usluge, na način koji je u skladu s ovim Sporazumom;

- (d) nastoje promicati trgovinu i ulaganja u robu kojom se pridonosi poboljšanju socijalnih uvjeta i okolišno prihvatljivih praksi, uključujući robu koja podliježe sustavu označivanja, te priznaju doprinos drugih dobrovoljnih inicijativa održivosti, uključujući one privatne; i
- (e) potiču društvenu odgovornost poduzeća i razmjenjuju stajališta i informacije o tom pitanju u okviru Odbora za trgovinu i održivi razvoj i, ako je primjenjivo, u okviru drugih foruma. Stranke u tom pogledu prepoznaju važnost relevantnih međunarodno priznatih smjernica i načela, uključujući smjernice OECD-a za multinacionalna poduzeća koje su dio Deklaracije OECD-a o međunarodnom ulaganju i multinacionalnim poduzećima koje je OECD donio 21. lipnja 1976. i Tripartitnu deklaraciju o načelima koja se odnose na multinacionalna poduzeća i socijalnu politiku koju je Upravno tijelo Međunarodnog ureda rada donijelo u studenome 1977.

ČLANAK 16.6.

Biološka raznolikost

1. Svaka stranka prepoznaje važnost i ulogu trgovine i ulaganja u osiguranju očuvanja i održive primjene biološke raznolikosti u skladu s relevantnim međunarodnim sporazumima čija je stranka potpisnica, posebno s Konvencijom o biološkoj raznolikosti sastavljenom u Rio de Janeiru 5. lipnja 1992. i njezinim protokolima te s Konvencijom o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka sastavljenom u Washingtonu 3. ožujka 1973. (dalje u tekstu „CITES”).
2. U tom kontekstu svaka stranka:
 - (a) potiče uporabu proizvoda koji su dobiveni održivom uporabom prirodnih resursa i kojima se pridonosi očuvanju i održivoj primjeni bioraznolikosti, uključujući putem sustava označivanja, uzimajući u obzir važnost trgovine u takvim proizvodima;
 - (b) provodi djelotvorne mjere, kao što su mjere praćenja i provedbe, te aktivnosti podizanja razine osviještenosti za borbu protiv nezakonite trgovine ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka navedenima u CITES-u, te, prema potrebi, drugim ugroženim vrstama;

- (c) prema potrebi provodi odluke donesene na temelju međunarodnih sporazuma iz stavka 1., uključujući zakonima, propisima, strategijama, planovima i programima; i
- (d) razmjenjuje informacije i savjetuje se s drugom strankom na bilateralnoj i multilateralnoj razini o pitanjima koja se odnose na ovaj članak, uključujući trgovinu divljom florom i faunom i proizvodima nastalima na temelju prirodnih bogatstava, vrednovanje, mapiranje i ocjenjivanje ekosustava i povezane usluge te pristup genetskim resursima i poštenu i pravičnu podjelu koristi koje su rezultat njihove uporabe.

ČLANAK 16.7.

Održivo gospodarenje šumama i trgovina drvom i proizvodima od drva

1. Stranke prepoznaju važnost i ulogu trgovine i ulaganja u osiguranju očuvanja šuma i održivog gospodarenja šumama.
2. U tom kontekstu stranke:
 - (a) potiču očuvanje i održivo gospodarenje šumama i trgovinu drvom i proizvodima od drva čija se sječa obavlja u skladu sa zakonima i propisima države u kojoj se obavlja sječa;

- (b) pridonose borbi protiv nezakonite sječe i s njom povezane trgovine, uključujući, prema potrebi, trgovinu s trećim zemljama; i
- (c) razmjenjuju informacije i dijele iskustva na bilateralnoj i multilateralnoj razini u cilju promicanja očuvanja i održivog gospodarenja šumama te trgovine zakonito posjećenim drvom i proizvodima od drva te u cilju borbe protiv nezakonite sječe.

ČLANAK 16.8.

Trgovina i održiva uporaba ribolovnih resursa te održiva akvakultura

1. Stranke prepoznaju važnost i ulogu trgovine i ulaganja u osiguranju očuvanja i održive uporabe ribolovnih resursa i gospodarenja tim resursima, zaštite morskih ekosustava i promicanju odgovorne i održive akvakulture.

2. U tom kontekstu stranke:

- (a) postupaju u skladu s Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravu mora, Sporazumom o promicanju usklađenosti ribolovnih plovila na otvorenom moru s međunarodnim mjerama za očuvanje i upravljanje, sastavljenim u Rimu 24. studenoga 1993., i Sporazumom o primjeni odredbi Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982. u pogledu očuvanja i upravljanja pograničnim ribljim stokovima i visokomigracijskim ribljim stokovima, sastavljenim 4. kolovoza 1995. u New Yorku, poduzimaju mjere za postizanje ciljeva i načela Kodeksa odgovornog ribarstva koji je 31. listopada 1995. donijela Konferencija Organizacije za hranu i poljoprivredu, potiču provedbu mjera države luke na globalnoj i regionalnoj razini te, prema potrebi, potiču treće zemlje da ratificiraju, prihvate ili odobre relevantne međunarodne sporazume čije su potpisnice obje stranke, ili pristupe takvim sporazumima;
- (b) promiču očuvanje i održivu uporabu ribolovnih resursa u okviru odgovarajućih međunarodnih organizacija ili tijela u kojima sudjeluju obje stranke, uključujući regionalne organizacije za upravljanje ribarstvom, uporabom, ako je primjenjivo, djelotvornog praćenja, kontrole ili provedbe odluka, preporuka ili mjera regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom te primjenom dokumentacije o ulovu ili shema potvrđivanja;

- (c) donose i primjenjuju vlastite učinkovite alate za suzbijanje nezakonitog, neprijavljenog i nereguliranog ribolova (dalje u tekstu „ribolov NNN”), uključujući uporabom pravnih instrumenata i, ako je primjenjivo, mjera kontrole, praćenja i provedbe te mjera za upravljanje kapacitetom, prepoznajući da će se dobrovoljnom razmjenom informacija o ribolovu NNN povećati djelotvornost tih alata u borbi protiv takvog ribolova i ističući ključnu ulogu članova regionalnih organizacija za upravljanje ribarstvom s velikim tržištima ribarstva pri promicanju održive uporabe ribolovnih resursa; i
- (d) promiču razvoj održive i odgovorne akvakulture, uzimajući u obzir njezine gospodarske, socijalne i okolišne aspekte.

ČLANAK 16.9.

Znanstveni podaci

Pri pripremi i provedbi mjera usmjerenih na zaštitu okoliša ili uvjeta rada koje mogu utjecati na trgovinu ili ulaganja stranke uzimaju u obzir dostupne znanstvene i tehničke podatke te, ako je primjenjivo, relevantne međunarodne norme, smjernice ili preporuke te načelo predostrožnog pristupa.

ČLANAK 16.10.

Transparentnost

Svaka stranka osigurava da se sve mjere opće primjene koje se provode radi ostvarenja ciljeva ovog poglavlja primjenjuju na transparentan način, u skladu s njezinim zakonima i propisima i s poglavljem 17., uključujući tako da se javnosti pruže razumne mogućnosti i dovoljno vremena za dostavu primjedbi te tako da se takve mjere objave.

ČLANAK 16.11.

Preispitivanje utjecaja na održivost

Stranke priznaju važnost pojedinačnog ili zajedničkog preispitivanja, praćenja i ocjene utjecaja provedbe ovog Sporazuma na održivi razvoj putem vlastitih postupaka i institucija, te onih koji su uspostavljeni u skladu s ovim Sporazumom.

ČLANAK 16.12.

Suradnja

Prepoznajući važnost suradnje u aspektima politika u području okoliša i rada povezanim s trgovinom i ulaganjima kako bi se postigli ciljevi ovog Sporazuma, stranke, među ostalim, mogu:

- (a) surađivati na bilateralnoj ili multilateralnoj razini u područjima zaštite okoliša i rada, uključujući u okviru odgovarajućih međunarodnih organizacija ili tijela u kojima sudjeluju obje stranke;
- (b) surađivati u evaluaciji uzajamnog utjecaja između trgovine i okoliša te između trgovine i rada, u određivanju načina za jačanje, sprečavanje ili ublažavanje tog utjecaja, uzimajući u obzir rezultate praćenja i ocjene koje provode stranke, primjerice, procjene utjecaja na održivi razvoj kad je riječ o Europskoj uniji;
- (c) surađivati kako bi se olakšalo i promicalo trgovinu i ulaganja u ekološku robu i usluge na način koji je u skladu s ovim Sporazumom, uključujući putem razmjene informacija;
- (d) surađivati u području sustava označivanja, uključujući putem razmjene informacija o ekološkim oznakama, kao i u području drugih mjera i inicijativa kojima se pridonosi održivosti, uključujući odgovarajuće sustave poštene i etičke trgovine;

- (e) surađivati u cilju promicanja društvene odgovornosti poduzeća, posebno putem razmjene informacija i najboljih praksi, uključujući one o pridržavanju, provedbi, praćenju i širenju međunarodno priznatih smjernica i načela;
- (f) surađivati u području trgovinskih aspekata ILO-ova Programa dostojanstvenog rada;
- (g) surađivati u području trgovinskih aspekata multilateralnih sporazuma u području okoliša, uključujući putem razmjene stajališta i informacija o provedbi CITES-a i putem tehničke i carinske suradnje;
- (h) surađivati u području trgovinskih aspekata međunarodnog režima klimatskih promjena, uključujući načine promicanja tehnologija s niskom emisijom ugljika, drugih tehnologija koje nemaju negativan utjecaj na klimu i energetske učinkovitosti;
- (i) surađivati u cilju očuvanja i održive primjene biološke raznolikosti, uključujući borbu protiv nezakonite trgovine ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka;
- (j) surađivati u cilju promicanja očuvanja i održivog gospodarenja šumama te trgovine zakonito posjećenim drvom i proizvodima od drva, kao i borbe protiv nezakonite sječe; i

- (k) surađivati, bilateralno ili u okviru odgovarajućih međunarodnih organizacija ili tijela u kojima sudjeluju obje stranke, u cilju promicanja očuvanja i održivih praksi ribarstva i akvakulture te trgovine zakonito dobivenim ribolovnim resursima, kao i u cilju borbe protiv ribolova NNN.

ČLANAK 16.13.

Odbor za trgovinu i održivi razvoj

1. Odbor za trgovinu i održivi razvoj, osnovan u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog poglavlja „Odbor”), odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja.
2. Odbor ima sljedeće funkcije:
 - (a) preispitivanje i praćenje provedbe i primjenu ovog poglavlja te, prema potrebi, iznošenje odgovarajućih preporuka povezanih s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (d) na razmatranje Zajedničkom odboru:
 - (b) razmatranje svih drugih pitanja povezanih s ovim poglavljem koje stranke mogu dogovoriti;

- (c) interakcija s civilnim društvom¹ u pogledu provedbe ovog poglavlja;
 - (i) obavljanje drugih funkcija koje mu može delegirati Zajednički odbor u skladu s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (b); i
 - (e) pronalazak rješenja za razlike između stranaka u pogledu tumačenja ili primjene ovog poglavlja, uključujući putem postupaka u skladu s člankom 16.17. stavkom 5.²
3. Odbor se sastaje u roku od godine dana od stupanja na snagu ovog Sporazuma. Odbor se nakon toga sastaje u skladu s člankom 22.3. stavkom 3. točkom (a) ne dovodeći u pitanje postupke u skladu s člankom 16.17. stavkom 5.
4. Odbor će nastojati postići usklađenost i suradnju između svojeg rada i aktivnosti ILO-a te relevantnih multilateralnih organizacija ili tijela u području okoliša.

¹ Za potrebe ovog poglavlja, „civilno društvo” znači neovisni dionici iz područja gospodarstva, socijalne politike i zaštite okoliša, uključujući organizacije poslodavaca i radnika te skupine za zaštitu okoliša.

² Podrazumijeva se da se savjeti iz članka 16.17. stavka 4. uzimaju u obzir pri radu koji Odbor obavlja u skladu s ovom točkom.

ČLANAK 16.14.

Kontaktne točke

Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje kontaktnu točku kako bi se olakšala komunikacija između stranaka o svim pitanjima povezanima s ovim poglavljem i obavješćuje drugu stranku o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim službenicima. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

ČLANAK 16.15.

Domaća savjetodavna skupina

1. Svaka stranka saziva sastanke svojih novih ili postojećih domaćih savjetodavnih skupina o pitanjima u području gospodarstva, socijalne politike i zaštite okoliša povezanih s ovim poglavljem i održava savjetovanja s njima u skladu sa svojim zakonima, propisima i praksama.

2. Odgovornost je svake stranke osigurati da se u savjetodavnim skupinama postigne ravnomjerna zastupljenost neovisnih dionika iz područja gospodarstva, socijalne politike i zaštite okoliša, uključujući organizacije poslodavaca i radnika te skupine za zaštitu okoliša.
3. Savjetodavne skupine svake stranke mogu se sastajati na vlastitu inicijativu i izraziti svoja mišljenja o provedbi ovog poglavlja neovisno o stranci te dostaviti ta mišljenja navedenoj stranci.

ČLANAK 16.16.

Zajednički dijalog s civilnim društvom

1. Stranke pokreću zajednički dijalog s organizacijama civilnog društva koje se nalaze na njihovu državnom području (dalje u tekstu ovog poglavlja „zajednički dijalog”), uključujući članove svojih domaćih savjetodavnih skupina iz članka 16.15. radi dijaloga o ovom poglavlju.
2. Stranke u okviru zajedničkog dijaloga promiču ravnomjernu zastupljenost relevantnih dionika, uključujući neovisne organizacije koje predstavljaju gospodarske, okolišne i socijalne interese te, prema potrebi, druge relevantne organizacije.

3. Zajednički dijalog mora se pokrenuti najkasnije godinu dana nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma. Zajednički dijalog nakon toga se pokreće redovito, osim ako se stranke dogovore drukčije. Stranke se o načinu funkcioniranja zajedničkog dijaloga dogovaraju prije održavanja prvog zajedničkog dijaloga. Stranke u zajedničkom dijalogu mogu sudjelovati uporabom bilo kojeg sredstva komunikacije koje dogovore.

4. Stranke sudionicima u zajedničkom dijalogu dostavljaju informacije o provedbi ovog poglavlja. Stajališta i mišljenja sudionika u zajedničkom dijalogu mogu se dostaviti odboru i objaviti.

ČLANAK 16.17.

Savjetovanje na državnoj razini

1. Ako stranke ne mogu postići suglasnost o bilo kojem pitanju povezanom s tumačenjem ili primjenom ovog poglavlja, mogu primijeniti samo postupke iz ovog članka i članka 16.18. Odredbe ovog poglavlja ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

2. Stranka može pisanim putem zatražiti savjetovanje s drugom strankom o svim pitanjima koja se odnose na tumačenje i primjenu ovog poglavlja. Stranka koja traži savjetovanje navodi razloge za zahtjev, uključujući predmetno pitanje te pravnu i činjeničnu osnovu, te navodi relevantne odredbe ovog poglavlja.
3. Ako stranka zatraži savjetovanje u skladu sa stavkom 2., druga stranka odmah šalje odgovor i započinje savjetovanje kako bi se postiglo uzajamno zadovoljavajuće rješenje pitanja.
4. Svaka stranka tijekom savjetovanja dostavlja dovoljno informacija kako bi omogućila cjelovito ispitivanje predmetnog pitanja. Stranke uzimaju u obzir aktivnosti ILO-a i drugih relevantnih međunarodnih organizacija ili tijela u kojima sudjeluju obje stranke i, ako to stranke zatraže na *ad hoc* osnovi, mogu zatražiti savjet od tih međunarodnih organizacija ili tijela ili drugih stručnjaka. Stranke raspravljaju o odgovarajućim mjerama koje će se provoditi uzimajući u obzir navedeni savjet.
5. Ako se tijekom savjetovanja održanog u skladu sa stavcima od 2. do 4. ne postigne rješenje, Odbor se odmah sastaje na zahtjev stranke kako bi razmotrio predmetno pitanje.
6. Stranke osiguravaju da se rješenje postignuto u okviru savjetovanja iz ovog članka zajednički objavi, osim ako se stranke dogovore drukčije.

ČLANAK 16.18.

Panel stručnjaka

1. Ako najkasnije 75 dana od zahtjeva stranke za sastanak Odbora u skladu s člankom 16.17. stavkom 5. stranke ne postignu uzajamno zadovoljavajuće rješenje pitanja koja se odnose na tumačenje ili primjenu relevantnih članaka ovog poglavlja, stranka može zatražiti sazivanje panela stručnjaka kako bi se to pitanje razmotrilo u skladu s opisom poslova iz stavka 2. Taj se zahtjev šalje pisanim putem preko kontaktne točke druge stranke iz članka 16.14. i u njemu se utvrđuju razlozi za zahtjev, uključujući pitanje koja treba riješiti te njegovu pravnu i činjeničnu osnovu.

2. Odbor u roku od jedne godine od stupanja na snagu ovog Sporazuma donosi poslovnik i opis poslova panela stručnjaka. U poslovniku se utvrđuju postupci za pronalazak relevantnih informacija. Panel tumači relevantne članke ovog poglavlja u skladu s uobičajenim pravilima tumačenja međunarodnog javnog prava, uključujući pravila utvrđena u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora sastavljenoj 23. svibnja 1969. u Beču. Prije utvrđivanja tog poslovnika i opisa poslova, poslovnik iz članka 21.30. primjenjuje se *mutatis mutandis*, a, osim ako se stranke najkasnije pet dana od datuma uspostave panela dogovore drukčije, opis je poslova sljedeći:

„preispitati, u kontekstu relevantnih članaka poglavlja 16., pitanje iz zahtjeva za uspostavu panela stručnjaka i izdati izvješće u skladu s člankom 16.18. stavkom 5. u kojem se daju preporuke za rješenje pitanja.”

3. Panel stručnjaka može pribavljati informacije iz bilo kojeg izvora koji smatra prikladnim. Kad je riječ o pitanjima povezanim s instrumentima ILO-a ili multilateralnim sporazumima u području okoliša, informacije i savjete trebao bi zatražiti od relevantnih međunarodnih organizacija ili tijela. Sve informacije dobivene na temelju ovog stavka dostavljaju se strankama kako bi dale svoje primjedbe.

4. Panel se sastoji od triju stručnjaka. Stručnjaci se odabiru u skladu s točkama od (a) do (e).
- (a) Stručnjaci moraju imati relevantno tehničko ili pravno stručno znanje o pitanjima iz ovog poglavlja. Neovisni su i nisu povezani ni s jednom strankom te ne primaju naputke ni od jedne stranke. Nastupaju u vlastito ime i ne primaju naputke ni od jedne organizacije ili vlade niti su u bilo kojem svojstvu uključeni u predmetno pitanje.
 - (b) Svaka stranka najkasnije 45 dana od primitka zahtjeva za sazivanje panela imenuje jednog stručnjaka koji može biti državljanin te stranke i predlaže najviše tri kandidata za predsjednika panela. Predsjednik ne smije biti državljanin nijedne stranke. Stranke postižu dogovor i biraju predsjednika među predloženim kandidatima najkasnije 15 dana nakon isteka roka od 45 dana.
 - (c) Ako stranka ne imenuje stručnjaka ili ako stranke ne postignu dogovor i ne imenuju predsjednika u skladu s točkom (b), stručnjaci ili predsjednik koji još nisu imenovani biraju se ždrijebom među kandidatima predloženima u skladu s točkom (d) najkasnije 15 dana nakon isteka roka od 15 dana predviđenog u točki (b).

- (d) Odbor u roku od godine dana od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma uspostavlja popis od najmanje 10 osoba koje su voljne i mogu obavljati funkciju stručnjaka u skladu s ovim člankom i koje ispunjavaju kvalifikacije iz točke (a). Popis se sastoji od tri potpopisa: po jednog za svaku stranku i jednog za osobe koje nisu državljani nijedne od stranaka, a koje obavljaju dužnost predsjednika panela. Svaka stranka za svoj potpopis odabire barem tri osobe koje će obavljati dužnost stručnjaka. Stranke zajednički odabiru četiri osobe za potpopis predsjednika, osim ako se dogovore drukčije. Odbor osigurava da je broj osoba na popisu uvijek na razini koja se zahtijeva ovim podstavkom.
- (e) Datum uspostave panela jest datum imenovanja predsjednika.

5. Panel stručnjaka strankama dostavlja privremeno i završno izvješće o utvrđenim činjenicama, tumačenju ili primjenjivosti relevantnih članaka u kojem je navedeno obrazloženje svih nalaza i prijedloga. Stranke mogu podnijeti pisane primjedbe o tom izvješću najkasnije 45 dana nakon datuma primitka privremenog izvješća, koje se izdaje najkasnije 90 dana nakon datuma uspostave panela. Nakon razmatranja takvih pisanih primjedaba, panel stručnjaka može izmijeniti izvješće i provesti dodatna ispitivanja koja smatra primjerenima. Završno izvješće izdaje se najkasnije 180 dana od datuma uspostave panela, osim ako predsjednik panela pisanim putem obavijesti stranke da taj rok nije moguće ispuniti. U tom se slučaju završno izvješće izdaje najkasnije 200 dana od datuma uspostave panela, osim ako se stranke dogovore drukčije. Završno izvješće mora biti javno dostupno. Stranke osiguravaju zaštitu povjerljivih informacija.

6. Stranke raspravljaju o djelovanjima ili mjerama za rješavanje predmetnog pitanja, uzimajući u obzir završno izvješće i prijedloge panela. Svaka stranka obavješćuje drugu stranku i svoje domaće savjetodavne skupine o svim daljnjim djelovanjima ili mjerama najkasnije tri mjeseca nakon datuma izdavanja završnog izvješća. Odbor prati daljnja djelovanja ili mjere. Domaće savjetodavne skupine i sudionici u zajedničkom dijalogu mogu Odboru dostaviti svoje primjedbe u tom pogledu.

ČLANAK 16.19.

Preispitivanje

1. Odbor prema potrebi raspravlja o provedbi i primjeni institucionalnih i savjetodavnih odredbi iz članaka 16.13., 16.17. i 16.18., uzimajući u obzir, među ostalim, iskustvo stečeno provedbom i primjenom ovog poglavlja i razvoj relevantnih politika svake stranke. Te se rasprave mogu odnositi na moguće izmjene tih članaka.
2. Uzimajući u obzir ishod rasprava iz stavka 1., Odbor Zajedničkom odboru u skladu s člankom 16.13. stavkom 2. točkom (a) može preporučiti izmjene članaka iz stavka 1.

POGLAVLJE 17.

TRANSPARENTNOST

ČLANAK 17.1.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja pojam „mjera opće primjene” znači bilo koji zakon, propis, pravilo, upravna ili sudska odluka, ili upravni ili sudski postupak, opće primjene u pogledu bilo kojeg pitanja obuhvaćenog ovim Sporazumom.

ČLANAK 17.2.

Transparentno regulatorno okruženje

Prepoznajući utjecaj koji bi njihovo regulatorno okruženje moglo imati na trgovinu i ulaganja između stranaka, svaka stranka osigurava transparentno regulatorno okruženje koje je djelotvorno i predvidljivo pojedincima, uključujući gospodarske subjekte, a posebno mala i srednja poduzeća.

ČLANAK 17.3.

Objava

Pri uvođenju ili izmjeni mjera opće primjene svaka stranka:

- (a) odmah objavljuje te mjere opće primjene ili ih na drugi način stavlja na raspolaganje javnosti, uz obrazloženje njihova cilja i razloga te ih, ako je to moguće, objavljuje elektroničkim sredstvima, kao što je *web*-mjesto na engleskom jeziku; i
- (b) nastoji osigurati razuman vremenski razmak između datuma kad su te mjere opće primjene objavljene ili stavljene na raspolaganje javnosti i datuma kada one stupaju na snagu, osim u valjano opravdanim slučajevima.

ČLANAK 17.4.

Upiti

1. Svaka stranka na zahtjev druge stranke u razumnom roku odgovara na konkretna pitanja druge stranke u pogledu njezinih mjera opće primjene i dostavlja joj informacije o njima.

2. Svaka stranka osigurava da su nazivi i adrese nadležnih tijela odgovornih za njezine mjere opće primjene lako dostupni javnosti.
3. Svaka stranka uspostavlja ili provodi odgovarajuće mehanizme za pružanje odgovora na upite pojedinaca o mjerama opće primjene.
4. Stranke potvrđuju da odgovori na upite iz stavka 3. ne mogu biti konačni ili pravno obvezujući, nego se upotrebljavaju samo u informativne svrhe, osim ako je u njihovim zakonima i propisima predviđeno drukčije.

ČLANAK 17.5.

Upravljanje mjerama opće primjene

1. Svaka stranka dosljedno, objektivno, nepristrano i razumno upravlja svim svojim mjerama opće primjene.

2. Kad se mjere opće primjene primjenjuju u upravnim postupcima na određene osobe, robu ili usluge druge stranke u posebnim slučajevima, svaka stranka u skladu sa svojim zakonima i propisima osobama na koje izravno utječu ti upravni postupci:

- (a) dostavlja razumnu obavijest o pokretanju postupka, uključujući pravnu osnovu i opis prirode postupka, činjenica i predmetnih pitanja; i
- (b) pruža razumnu mogućnost da iznesu činjenice i argumente za potporu svojih stajališta prije donošenja konačne upravne odluke, osim u hitnim slučajevima.

ČLANAK 17.6.

Preispitivanje i žalba

1. Svaka stranka uspostavlja ili zadržava pravosudne, arbitražne ili upravne sudove ili postupke za potrebe žurnog preispitivanja ili žalbe i, ako je opravdano, radi ispravka upravnih mjera ili, u skladu sa svojim zakonima i propisima, nedjelovanja u pogledu bilo kojeg pitanja obuhvaćenog ovim Sporazumom. Ti su sudovi ili postupci nepristrani i neovisni o uredu ili tijelu kojem je povjerena provedba tih upravnih mjera i nemaju nikakav bitan interes u odnosu na rješenje pitanja.

2. Svaka stranka osigurava da stranke pred sudovima ili one koje sudjeluju u postupcima iz stavka 1. imaju pravo na:

- (a) razumnu priliku da potkrijepe ili brane svoja stajališta; i
- (b) odluku utemeljenu na dokazima i podnesenim argumentima.

3. Svaka stranka osigurava, podložno daljnjem preispitivanju ili žalbi u skladu sa svojim zakonima i propisima, da odluku iz stavka 2. točke (b) u pogledu predmetne upravne mjere provode mjerodavni uredi ili tijela.

ČLANAK 17.7.

Suradnja na promicanju veće transparentnosti

Prema potrebi, stranke surađuju u bilateralnim, regionalnim i multilateralnim forumima u vezi s načinima promicanja transparentnosti u pogledu međunarodne trgovine i ulaganja.

ČLANAK 17.8.

Povezanost s drugim poglavljima

Ovo se poglavlje primjenjuje ne dovodeći u pitanje bilo koje posebne odredbe iz drugih poglavlja ovog Sporazuma.

POGLAVLJE 18.

DOBRA REGULATORNA PRAKSA I REGULATORNA SURADNJA

ODJELJAK A

Dobra regulatorna praksa i regulatorna suradnja

PODODJELJAK 1.

Opće odredbe

ČLANAK 18.1.

Ciljevi i opća načela

1. Ciljevi su ovog odjeljka promicati dobru regulatornu praksu i regulatornu suradnju između stranaka radi poticanja bilateralne trgovine i ulaganja:
 - (a) promicanjem djelotvornog, transparentnog i predvidljivog regulatornog okruženja;
 - (b) promicanjem usklađenih regulatornih pristupa i smanjenjem nepotrebno složenih, dvostrukih ili neujednačenih regulatornih zahtjeva;

- (c) razmatranjem regulatornih mjera, praksi ili pristupa jedne stranke, uključujući načine na koje se može poboljšati njihova učinkovita primjena; i
- (d) jačanjem bilateralne suradnje između stranaka u međunarodnim forumima.

2. Ničim se u ovom odjeljku ne utječe na pravo stranke da odredi ili uredi svoje razine zaštite u cilju postizanja svojih ciljeva javne politike u područjima kao što su:

- (a) javno zdravlje;
- (b) život i zdravlje ljudi, životinja i biljaka;
- (c) zdravlje i sigurnost na radu;
- (d) uvjeti rada;
- (e) okoliš, uključujući klimatske promjene;
- (f) potrošači;
- (g) socijalna zaštita i socijalna sigurnost;
- (h) osobni podaci i kibersigurnost;
- (i) kulturna raznolikost;

(j) financijska stabilnost; i

(k) energetska sigurnost.

3. Ništa se u ovom odjeljku ne tumači kao da sprečava stranku da:

(a) donese, zadrži i primjenjuje regulatorne mjere u skladu sa svojim pravnim okvirom, načelima¹ i rokovima, kako bi postigla svoje ciljeve javne politike uz razinu zaštite koju smatra prikladnom; i

(b) pruža i podupire usluge od općeg interesa, uključujući one povezane s vodom, zdravljem, obrazovanjem ili socijalne usluge.

4. Regulatorne mjere ne čine prikrivenu prepreku trgovini.

5. Ništa se u ovom odjeljku ne tumači kao da obvezuje stranke da postignu bilo koji regulatorni ishod.

¹ U slučaju Europske unije ta načela uključuju ona utvrđena u UFEU-u te uredbama i direktivama donesenima u skladu s člankom 289. UFEU-a.

ČLANAK 18.2.

Definicije

Za potrebe ovog odjeljka:

(a) „regulatorno tijelo” znači:

- i. Europska komisija u slučaju Europske unije; i
- ii. Vlada Japana u slučaju Japana; i

(b) „regulatorne mjere” znači mjere opće primjene, a to su:

i. u slučaju Europske unije:

(A) uredbe i direktive, kako je predviđeno člankom 288. UFEU-a; i

(B) provedbeni i delegirani akti, kako je predviđeno člancima 290. i 291. UFEU-a; i

ii. u slučaju Japana:

(A) zakoni;

(B) vladine uredbe; i

(C) ministarske odluke.

ČLANAK 18.3.

Područje primjene

1. Ovaj se odjeljak primjenjuje na regulatorne mjere koje je regulatorno tijelo stranke donijelo u pogledu bilo kojeg pitanja obuhvaćenog ovim Sporazumom.
2. Pododjeljci 3. i 4. primjenjuju se na druge mjere opće primjene koje je donijelo regulatorno tijelo stranke i koje se odnose na aktivnosti regulatorne suradnje, kao što su smjernice, dokumenti politike ili preporuke, pored regulatornih mjera iz stavka 1.

PODODJELJAK 2.

Dobra regulatorna praksa

ČLANAK 18.4.

Unutarnja koordinacija

Svaka stranka provodi postupke ili mehanizme unutarnje koordinacije radi poticanja dobre regulatorne prakse, uključujući one predviđene u ovom odjeljku.

ČLANAK 18.5.

Regulatorni postupci i mehanizmi

Svaka stranka objavljuje opise postupaka i mehanizama koje njezino regulatorno tijelo primjenjuje za pripremu, evaluaciju i preispitivanje svojih regulatornih mjera. Ti se opisi odnose na relevantne smjernice, pravila ili postupke, uključujući one koje se odnose na omogućivanje javnosti da dostavi primjedbe.

ČLANAK 18.6.

Rano informiranje o planiranim regulatornim mjerama

Regulatorno tijelo svake stranke najmanje jednom godišnje objavljuje popis svojih važnih¹ planiranih regulatornih mjera te kratak opis njihova područja primjene i ciljeva, uključujući, ako je dostupno, procjenu rokova za njihovo donošenje. Alternativno, ako regulatorno tijelo stranke ne objavi takav popis, ta stranka jednom godišnje i što je moguće prije Odboru za regulatornu suradnju osnovanom u skladu s člankom 22.3. dostavlja taj popis i kratak opis. Popis i kratak opis, uz iznimku informacija koje su označene kao povjerljive, može objaviti regulatorno tijelo svake stranke.

¹ Regulatorno tijelo svake stranke može odrediti što čini „važne” regulatorne mjere za potrebe svojih obveza na temelju ovog odjeljka.

ČLANAK 18.7.

Javno savjetovanje

1. Pri pripremi važnih regulatornih mjera regulatorno tijelo svake stranke, ako je primjenjivo i u skladu s relevantnim pravilima i postupcima:
 - (a) objavljuje nacrt regulatornih mjera ili savjetodavne dokumente kojima se pruža dovoljno pojedinosti o regulatornim mjerama u pripremi kako bi svatko mogao ocijeniti hoće li i na koji način te mjere znatno utjecati na njegove interese;
 - (b) svakoj osobi na nediskriminirajućoj osnovi pruža razumne mogućnosti da dostavi primjedbe; i
 - (c) uzima u obzir dostavljene primjedbe.
2. Regulatorno tijelo svake stranke trebalo bi upotrebljavati elektronička sredstva komunikacije i nastojati održavati poseban internetski portal s jedinstvenom točkom pristupa radi pružanja informacija i primanja primjedaba o javnom savjetovanju.

3. Regulatorno tijelo svake stranke objavljuje sve dostavljene primjedbe ili sažetak rezultata savjetovanja. Ta se obveza ne primjenjuje u mjeri u kojoj je to nužno za zaštitu povjerljivih informacija, prikrivanje osobnih podataka ili neprimjerenog sadržaja ili u slučaju drugih opravdanih razloga, kao što je opasnost od štete za interese treće strane.

ČLANAK 18.8.

Procjena utjecaja

1. Regulatorno tijelo svake stranke nastoji sustavno, u skladu s relevantnim pravilima i postupcima, provoditi procjenu utjecaja važnih regulatornih mjera u pripremi.
2. Regulatorno tijelo svake stranke pri procjeni utjecaja uspostavlja i provodi postupke i mehanizme u okviru kojih će se u obzir uzeti sljedeći čimbenici:
 - (a) potreba za regulatornom mjerom, uključujući prirodu i važnost pitanja koje se nastoji urediti regulatornom mjerom;
 - (b) sve izvedive i prikladne regulatorne ili neregulatorne alternative, uključujući, ako je dostupno, mogućnost nereguliranja, kojima bi se postigli ciljevi javne politike stranke;

- (c) u mjeri u kojoj je to moguće i relevantno, mogući socijalni, gospodarski i okolišni utjecaj tih alternativa, uključujući utjecaj na trgovinu te na mala i srednja poduzeća; i
 - (d) ako je primjereno, način na koji se mogućnosti koje se razmatraju odnose na relevantne međunarodne norme, uključujući razlog za bilo kakva odstupanja.
3. Regulatorno tijelo svake stranke nalaze svojih procjena utjecaja objavljuje najkasnije do objave predmetnih predloženih ili konačnih regulatornih mjera.

ČLANAK 18.9.

Retrospektivna evaluacija

1. Regulatorno tijelo svake stranke provodi postupke ili mehanizme za promicanje periodične retrospektivne evaluacije regulatornih mjera koje su na snazi.
2. Regulatorno tijelo svake stranke objavljuje svoje planove za retrospektivne evaluacije i rezultate takvih evaluacija u mjeri u kojoj je to u skladu s relevantnim pravilima i postupcima.

ČLANAK 18.10.

Mogućnost dostavljanja primjedaba

Ne dovodeći u pitanje postizanje ciljeva javne politike svake stranke, regulatorno tijelo svake stranke svakome pruža mogućnost da dostavi primjedbe za poboljšanje regulatornih mjera na snazi, uključujući prijedloge za pojednostavnjenje ili smanjenje nepotrebnih opterećenja.

ČLANAK 18.11.

Razmjena informacija o dobroj regulatornoj praksi

Regulatorna tijela nastoje razmijeniti informacije, uključujući u okviru Odbora za regulatornu suradnju, o vlastitim dobrim regulatornim praksama iz ovog pododjeljka, kao što su prakse u pogledu procjena utjecaja, uključujući procjenu učinaka na trgovinu i ulaganja, ili prakse u pogledu retrospektivne evaluacije.

PODODJELJAK 3.

Regulatorna suradnja

ČLANAK 18.12.

Aktivnosti regulatorne suradnje

1. Svaka stranka može drugoj stranci predložiti aktivnost regulatorne suradnje. Taj prijedlog dostavlja preko kontaktne točke određene u skladu s člankom 18.15.
2. Druga stranka pravodobno preispituje prijedlog i obavještuje stranku koja iznosi prijedlog smatra li da je predložena aktivnost primjerena za regulatornu suradnju.
3. Odbor za regulatornu suradnju na zahtjev stranke raspravlja o prijedlogu aktivnosti regulatorne suradnje iz stavka 1.
4. Kako bi se utvrdile aktivnosti prikladne za regulatornu suradnju, svaka stranka u obzir uzima:
 - (a) popis iz članka 18.6.; i

(b) prijedloge aktivnosti regulatorne suradnje koje su iznijele osobe iz stranke, koji su valjano obrazloženi i uz koje su priložene relevantne informacije.

5. Ako stranke odluče sudjelovati u aktivnosti regulatorne suradnje, regulatorno tijelo svake stranke:

(a) obavješćuje regulatorno tijelo druge stranke o razvoju novih ili reviziji postojećih mjera relevantnih za aktivnost regulatorne suradnje;

(b) na zahtjev dostavlja informacije i razmatra mjere relevantne za aktivnost regulatorne suradnje; i

(c) pri razvoju novih ili preispitivanju postojećih regulatornih ili drugih mjera, ako je to izvedivo, uzima u obzir sve regulatorne pristupe druge stranke u pogledu istog ili povezanog pitanja.

6. Stranke mogu dobrovoljno sudjelovati u aktivnostima regulatorne suradnje. Stranka može odbiti sudjelovati u aktivnostima regulatorne suradnje ili se povući iz sudjelovanja u njima. Stranka koja odbije sudjelovati u aktivnostima regulatorne suradnje ili se povuče iz sudjelovanja u njima treba drugoj stranci objasniti razloge svoje odluke.

7. Ako je primjereno, regulatorna tijela mogu sporazumno provedbu aktivnosti regulatorne suradnje povjeriti relevantnim tijelima stranaka.

ČLANAK 18.13.

Dobra praksa za promicanje regulatorne kompatibilnosti

Kako bi promicalo regulatornu kompatibilnost, regulatorno tijelo svake stranke uzima u obzir, među ostalim, sljedeće:

- (a) promicanje zajedničkih načela, smjernica, kodeksa ponašanja, uzajamnog priznavanja istovrijednosti i alata za provedbu, kako bi se izbjeglo nepotrebno udvostručavanje regulatornih zahtjeva, kao što su ispitivanja, kvalifikacije, revizije ili inspekcijski pregledi; i
- (b) bilateralnu suradnju i suradnju s trećim zemljama u relevantnim međunarodnim forumima, ako je to izvedivo, uključujući putem zajedničkih inicijativa i prijedloga, u cilju razvoja i promicanja donošenja i provedbe međunarodnih regulatornih normi, smjernica ili drugih pristupa.

PODODJELJAK 4.

Institucionalne odredbe

ČLANAK 18.14.

Odbor za regulatornu suradnju

1. Odbor za regulatornu suradnju, osnovan u skladu s člankom 22.3., poboljšava i promiče dobru regulatornu praksu i regulatornu suradnju između stranaka u skladu s odredbama ovog odjeljka.
2. Odbor za regulatornu suradnju može zainteresirane osobe pozvati da sudjeluju na njegovim sastancima.
3. Konkretno, Odbor za regulatornu suradnju može:
 - (a) razmotriti prijedloge aktivnosti regulatorne suradnje;
 - (b) razmjenjivati informacije o dobroj regulatornoj praksi i promicati je;

- (c) preporučiti aktivnosti regulatorne suradnje u području pitanja od zajedničkog interesa za stranke, uključujući istraživanja koja prethode regulatornom postupku;
- (d) promicati bilateralne aktivnosti regulatorne suradnje u cilju olakšavanja usklađenih regulatornih ishoda u svakoj stranci, posebno u područjima u kojima ne postoje regulatorne mjere ili u kojima je njihov razvoj u početnoj fazi;
- (e) poduprijeti razvoj praktičnih mehanizama, provedbenih alata i najboljih praksi za promicanje dobre regulatorne prakse i regulatorne suradnje;
- (f) poticati regulatornu suradnju i koordinaciju u međunarodnim forumima, uključujući periodičnu bilateralnu razmjenu informacija o relevantnim tekućim ili planiranim aktivnostima;
- (g) periodično utvrđivati i potvrđivati prioriteta područja regulatorne suradnje;
- (h) ako je potrebno, pružiti smjernice za pomoć pri pojednostavljenju regulatorne suradnje drugih specijaliziranih odbora iz članka 22.3. ili drugih foruma bilateralne regulatorne suradnje;
- (i) uzeti u obzir izvješće o ishodu savjetovanja iz članka 18.16. stavka 8. i preispitati napredak pri provedbi zadovoljavajućeg rješenja iz članka 18.16. stavka 6., ako je to primjenjivo; i

- (j) prema potrebi osnovati *ad hoc* radne skupine za provedbu određenih aktivnosti regulatorne suradnje, koje izvješćuju Odbor za regulatornu suradnju.

4. Odbor za regulatornu suradnju:

- (a) sastaje se u roku od godine dana od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, a nakon toga najmanje jednom godišnje, osim ako predstavnici stranaka odluče drukčije; i
- (b) donosi svoj poslovnik na svojem prvom sastanku nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma.

ČLANAK 18.15.

Kontaktne točke

Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje kontaktnu točku za provedbu ovog odjeljka i razmjenu informacija u skladu s člankom 18.16. te obavješćuje drugu stranku o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim službenicima. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

ČLANAK 18.16.

Razmjena informacija o planiranim ili postojećim regulatornim mjerama

1. Jedna stranka može drugoj stranci podnijeti zahtjev za dostavljanje informacija i za pojašnjenja planiranih ili postojećih regulatornih mjera druge stranke. Stranka kojoj je zahtjev upućen nastoji na njega odmah odgovoriti.
2. Jedna stranka može drugoj stranci podnijeti zahtjev da razmotri razloge njezine zabrinutosti u pogledu planiranih ili postojećih regulatornih mjera druge stranke. Stranka koja upućuje zahtjev u svojem zahtjevu utvrđuje problematičnu regulatornu mjeru, opisuje razloge svoje zabrinutosti i, prema potrebi, dostavlja pitanja.
3. Stranka kojoj je zahtjev upućen što prije, u roku od najkasnije 60 dana od primitka zahtjeva, osim u slučaju opravdanog razloga, dostavlja pisane primjedbe u pogledu zabrinutosti koje je stranka koja upućuje zahtjev navela u skladu sa stavkom 2. Te primjedbe, u mjeri u kojoj je to moguće, uključuju, među ostalim, cilj politike i obrazloženje regulatorne mjere te, kad je primjenjivo, objašnjenje nepostojanja mjere koja manje ograničuje trgovinu ili ulaganja, a kojom bi se mogao postići jednak i jednako učinkovit cilj politike. Stranka kojoj je zahtjev upućen odgovara na sva pitanja o pojašnjenjima koja je dostavila stranka koja upućuje zahtjev.

4. Stranka koja upućuje zahtjev može zatražiti savjetovanje sa strankom kojoj je zahtjev upućen:
 - (a) nakon primitka pisanih primjedaba iz stavka 3; ili
 - (b) nakon isteka roka iz stavka 3. ako stranka kojoj je upućen zahtjev u tom roku ne dostavi pisane primjedbe.
5. Savjetovanje se može održavati na osobnim sastancima ili putem elektroničkih sredstava. Svaka stranka imenuje službenika odgovornog za vođenje sastanaka.
6. Stranke tijekom savjetovanja u dobroj vjeri razmatraju moguće zadovoljavajuće rješenje kojim bi se uklonili razlozi za zabrinutost stranke koja upućuje zahtjev, uključujući prijedloge prilagodbe predmetne regulatorne mjere ili donošenja mjere koja manje ograničava trgovinu ili ulaganja, ako je primjenjivo.
7. Stranke ne moraju otkriti povjerljive ili osjetljive informacije ili podatke.
8. Stranka koja upućuje zahtjev priprema izvješće o ishodu savjetovanja zajedno sa strankom kojoj je zahtjev upućen. Kontaktna točka stranke koja upućuje zahtjev šalje izvješće na razmatranje Odboru za regulatornu suradnju.

9. Zahtjev iz stavka 2. može se podnijeti i u slučajevima u kojima nije postignuto zadovoljavajuće rješenje na razini mjerodavnog specijaliziranog odbora i njime se ne dovode u pitanje prava i obveze stranaka na temelju poglavlja 21. ili one koji su u postupku rješavanja sporova iz bilo kojeg drugog primjenjivog sporazuma.

10. Zahtjevom iz stavka 2. od stranke kojoj se upućuje zahtjev ne traži se da postigne određeni regulatorni ishod i ne odgađa se donošenje određene regulatorne mjere.

ODJELJAK B

Dobrobit životinja

ČLANAK 18.17.

Dobrobit životinja

1. Stranke surađuju na obostranu korist u području pitanja dobrobiti životinja, s naglaskom na životinje iz uzgoja, kako bi povećale uzajamno razumijevanje njihovih relevantnih zakona i propisa.

2. Stranke u tu svrhu sporazumno mogu donijeti plan rada u kojem su definirani prioriteti i kategorije životinja koje će biti obuhvaćene ovim člankom te osnovati tehničku radnu skupinu za dobrobit životinja kako bi razmjenjivale informacije, stručno znanje i iskustva u području dobrobiti životinja i istražile mogućnost promicanja daljnje suradnje.

ODJELJAK C

Završne odredbe

ČLANAK 18.18.

Primjena odjeljka A

1. Odredbe odjeljka A ne primjenjuju se na odjeljak B ni na regulatornu suradnju u pogledu financijskog reguliranja iz poglavlja 8. odjeljka E pododjeljka 5.
2. Neovisno o članku 18.3., sve posebne odredbe u drugim poglavljima ovog Sporazuma imaju prednost u odnosu na odredbe odjeljka A u onoj mjeri u kojoj je to potrebno za primjenu posebnih odredbi.

ČLANAK 18.19.

Rješavanje sporova

Odredbe ovog poglavlja ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

POGLAVLJE 19.

SURADNJA U PODRUČJU POLJOPRIVREDE

ČLANAK 19.1.

Ciljevi

Stranke prepoznaju da im je u zajedničkom interesu promicati međusobnu trgovinu poljoprivrednim proizvodima¹ i hranom te im je cilj promicati suradnju u području održive poljoprivrede, uključujući ruralni razvoj i razmjenu tehničkih informacija i najbolje prakse za opskrbu potrošača u Europskoj uniji i Japanu sigurnom i visokokvalitetnom hranom.

¹ Za potrebe ovog poglavlja pojam „poljoprivredni proizvodi” ne uključuje proizvode šumarstva i ribarstva.

ČLANAK 19.2.

Područje primjene

1. Stranke surađuju u područjima iz članka 19.1. u skladu sa svojim relevantnim zakonima i propisima. Stranke potiču i olakšavaju suradnju među relevantnim skupinama, subjektima, nadležnim tijelima i drugim organizacijama stranaka.
2. Područje suradnje iz stavka 1. obuhvaća sljedeće:
 - (a) promicanje trgovine poljoprivrednim proizvodima i hranom, uključujući provođenje dijaloga o relevantnom propisu;
 - (b) suradnju radi poboljšanja upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima, te povećanja njihove produktivnosti i konkurentnosti, uključujući razmjenu najboljih praksi u pogledu održive poljoprivrede, kao i uporabu tehnologije i inovacija;
 - (c) suradnju u području proizvodnje i tehnologije u poljoprivredi i hrani;
 - (d) suradnju u području politike kvalitete poljoprivrednih proizvoda, uključujući u pogledu oznaka zemljopisnog podrijetla¹, pod uvjetom da se takva suradnja ne preklapa sa zadaćama povezanim s oznakama zemljopisnog podrijetla Odbora za intelektualno vlasništvo, osnovanog u skladu s člankom 22.3.;

¹ Za potrebe ovog poglavlja pojam „politika kvalitete poljoprivrednih proizvoda” u pogledu oznaka zemljopisnog podrijetla odnosi se na politiku kvalitete poljoprivrednih proizvoda u pogledu oznaka zemljopisnog podrijetla za proizvode obuhvaćene člankom 14.22.

- (e) suradnju i razmjenu najboljih praksi za promicanje ruralnog razvoja, kao što su politike čiji je cilj zadržati proizvođače i mlade poljoprivrednike u ruralnim područjima; i
- (f) savjetovanja o drugim pitanjima obuhvaćenima člankom 19.1. o kojima se stranke mogu dogovoriti.

ČLANAK 19.3.

Suradnja u cilju poboljšanja poslovnog okruženja

1. Svaka stranka u skladu sa svojim zakonima i propisima poduzima odgovarajuće mjere za daljnje poboljšanje poslovnog okruženja u području poljoprivrede i hrane za osobe druge stranke koje obavljaju poslovne djelatnosti na državnom području prve stranke.
2. Kako bi se dodatno poboljšalo poslovno okruženje, stranke u skladu sa svojim zakonima i propisima promiču suradnju između javnih tijela i predstavnika sektora poljoprivrede i hrane u strankama.

ČLANAK 19.4.

Zahtjev za dostavljanje informacija

Svaka stranka može drugoj stranci podnijeti zahtjev za dostavljanje informacija i za pojašnjenja u pogledu mjera povezanih s poljoprivredom ili hranom. Stranka kojoj je zahtjev upućen što prije, a najkasnije u roku od 60 dana od primitka zahtjeva, osim ako su stranke dogovorile drukčije, dostavlja pisane informacije u pogledu zahtjeva koji je uputila stranka koja upućuje zahtjev.

ČLANAK 19.5.

Odbor za suradnju u području poljoprivrede

1. Odbor za suradnju u području poljoprivrede, osnovan u skladu s člankom 22.3. (dalje u tekstu ovog poglavlja „Odbor”), odgovoran je za učinkovitu provedbu i primjenu ovog poglavlja.
2. Odbor ima sljedeće funkcije:
 - (a) osiguravanje i preispitivanje provedbe i primjene ovog poglavlja;
 - (b) razmatranje svih pitanja povezanih s ovim poglavljem;

- (c) izvješćivanje Zajedničkog odbora o nalazima Odbora;
- (d) olakšavanje suradnje među privatnim sektorima stranaka kojom se pridonosi ostvarenju ciljeva ovog poglavlja; i
- (e) obavljanje drugih funkcija koje mu može delegirati Zajednički odbor u skladu s člankom 22.1. stavkom 5. točkom (b).

3. Odbor donosi svoj poslovnik i pojedinosti suradnje iz ovog poglavlja.

4. Odbor na temelju konsenzusa može pozvati predstavnike relevantnih subjekata koji nisu Europska komisija i Vlada Japana koji imaju nužno stručno znanje povezano s pitanjima koja će se razmatrati.

ČLANAK 19.6.

Kontaktne točke i komunikacija

1. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje najmanje jednu kontaktnu točku kako bi se olakšala komunikacija između stranaka o svim pitanjima povezanima s ovim poglavljem i obavještuje drugu stranku o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim dužnosnicima. Stranke jedna drugu odmah obavještuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.
2. Obavijest o zahtjevima povezanima s ovim poglavljem koje podnose relevantni subjekti stranke koji nisu Europska komisija ili vlada Japana kontaktna točka te stranke u razumnom se roku šalje kontaktnoj točki druge stranke iz ovog članka.
3. Komunikacija iz ovog poglavlja obavlja se na engleskom jeziku.

ČLANAK 19.7.

Povezanost s drugim poglavljima

1. Osim ako su stranke dogovorile drukčije, ovo se poglavlje ne primjenjuje na pitanja obuhvaćena poglavljima 2., 6., 7. ili 14.
2. Ništa u ovom poglavlju ne utječe na prava i obveze stranaka na temelju poglavlja 2., 6., 7. i 14.

ČLANAK 19.8.

Rješavanje sporova

Odredbe ovog poglavlja ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

POGLAVLJE 20.

MALA I SREDNJA PODUZEĆA

Članak 20.1.

Cilj

Stranke prepoznaju važnost odredbi ovog poglavlja te drugih odredbi ovog Sporazuma čiji je cilj poboljšati suradnju između stranaka o pitanjima važnima za mala i srednja poduzeća (dalje u tekstu ovog poglavlja „MSP-ovi”) ili onima koja bi na drugi način bile od koristi MSP-ovima.

ČLANAK 20.2.

Razmjena informacija

1. Svaka stranka pokreće ili održava svoje javno dostupno web-mjesto s informacijama o ovom Sporazumu, uključujući:
 - (a) tekst ovog Sporazuma, uključujući sve priloge, a posebno tarifne rasporede i pravila o podrijetlu za određene proizvode;

- (b) sažetak ovog Sporazuma; i
 - (c) informacije za MSP-ove koje uključuju:
 - i. opis odredbi ovog Sporazuma za koje stranka smatra da su važne za MSP-ove; i
 - ii. sve dodatne informacije za koje stranka smatra da su korisne MSP-ovima koji žele iskoristiti mogućnosti predviđene ovim Sporazumom.
2. Svaka stranka na web-mjesto iz stavka 1. uključuje poveznice na:
- (a) istovrijedno *web*-mjesto druge stranke;
 - (b) *web*-mjesto svojih javnih tijela i drugih odgovarajućih subjekata koji pružaju informacije za koje stranka smatra da su korisne osobama koje su zainteresirane za trgovanje, ulaganje ili poslovanje u toj stranci; i
 - (c) *web*-mjesto Centra za industrijsku suradnju EU i Japana ili organizacije koja ga nasljeđuje.

3. Svaka stranka osigurava da *web*-mjestu na koja vode poveznice iz stavka 2. točke (b) sadržavaju informacije o:
- (a) carinskom zakonodavstvu i postupcima, te opis postupaka, konkretnih mjera, obrazaca, dokumenata i drugih informacija koje su potrebne za uvoz u carinsko područje te stranke te izvoz iz njega ili prolaz kroz njega;
 - (b) zakonima i propisima, uključujući postupke u pogledu prava intelektualnog vlasništva;
 - (c) tehničkim propisima i postupcima za ocjenjivanje sukladnosti;
 - (d) sanitarnim i fitosanitarnim mjerama koje se odnose na uvoz i izvoz;
 - (e) objavi obavijesti o javnoj nabavi u skladu s člankom 10.4. te druge relevantne informacije;
 - (f) postupcima registracije poduzeća;
 - (g) porezima koji se naplaćuju tijekom postupaka uvoza, ako je primjenjivo; i
 - (h) druge informacije za koje stranka smatra da su korisne MSP-ovima.

4. Svaka stranka na *web*-mjesto iz stavka 1. uključuje poveznicu na bazu podataka koju je moguće elektronički pretražiti po oznaci carinske nomenklature i koja uključuje, ako stranka smatra da je to primjenjivo, sljedeće informacije o pristupu njezinu tržištu:

- (a) carinske stope koje će stranka primjenjivati na robu s podrijetlom druge stranke, carinske stope koje se primjenjuju po načelu najpovlaštenije nacije i carinske kvote koje je odredila stranka;
- (b) carinske ili druge naknade, uključujući naknade za pojedinačne proizvode, uvedene na uvoz i izvoz ili povezane s njima;
- (c) druge carinske mjere;
- (d) pravila o podrijetlu;
- (e) povrat, odgoda plaćanja i drugi oblici olakšice kojima se smanjuju ili vraćaju carine ili izuzima od plaćanja carina;
- (f) kriteriji na temelju kojih se određuje carinska vrijednost robe;
- (g) zahtjevi za označivanje zemlje podrijetla, uključujući mjesto i metodu označivanja; i
- (h) druge relevantne mjere.

5. Svaka stranka redovito ili kad to zatraži druga stranka preispituje informacije i poveznice iz stavaka od 1. do 4. kako bi osigurala da su ažurirane i točne.

6. Svaka se stranka trudi osigurati da su informacije dostavljene u skladu s ovim člankom predstavljene na način koji MSP-ovi mogu jednostavno upotrijebiti. Svaka stranka nastoji objaviti informacije na engleskom jeziku.

7. Osobama iz stranaka ne smiju se naplaćivati naknade za pristup informacijama pruženima u skladu sa stavcima od 1. do 4.

ČLANAK 20.3.

Kontaktne točke za MSP-ove

1. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje kontaktnu točku za provedbu ovog poglavlja (dalje u tekstu ovog poglavlja „kontaktne točke za MSP-ove”) i obavješćuje drugu stranku o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim službenicima. Stranke jedna drugu odmah obavješćuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

2. Kontaktne točke za MSP-ove, u skladu s pravilima i postupcima svake stranke, imaju sljedeće funkcije:

- (a) osiguravanje da se pri provedbi ovog Sporazuma u obzir uzmu potrebe MSP-ova;
- (b) razmatranje načina za jačanje suradnje u pogledu pitanja koja su važna za MSP-ove između stranaka kako bi se povećale mogućnosti trgovine i ulaganja MSP-ova;
- (c) utvrđivanje načina kojima se MSP-ovima svake stranke može omogućiti da iskoriste nove mogućnosti iz ovog Sporazuma i razmjena informacija o tome;
- (d) praćenje provedbe članka 20.2. i osiguravanje da su informacije koje su stranke pružile ažurirane i da su relevantne za MSP-ove;
- (e) redovito dostavljanje izvješća o svojim aktivnostima i davanje odgovarajućih preporuka Zajedničkom odboru; i
- (f) razmatranje svih drugih pitanja relevantnih za MSP-ove koja su obuhvaćena ovim Sporazumom.

3. Kontaktne točke za MSP-ove, u skladu s pravilima i postupcima svake stranke, mogu Zajedničkom odboru preporučiti da stranke u svoja *web*-mjestu iz članka 20.2. uključe dodatne informacije.
4. Kontaktne točke za MSP-ove nastoje uzeti u obzir sva druga pitanja od interesa MSP-ovima povezana s provedbom ovog Sporazuma, uključujući:
- (a) razmjenom informacija kako bi se strankama pomoglo u praćenju provedbe ovog Sporazuma u pogledu pitanja relevantnih za MSP-ove;
 - (b) sudjelovanjem u radu specijaliziranih odbora i radnih skupina osnovanih u skladu s ovim Sporazumom, uključujući pitanja regulatorne suradnje i nekarinskih pitanja, i predstavljanjem određenih pitanja od posebnog interesa za MSP-ove tim specijaliziranim odborima i radnim skupinama nadležnima za odgovarajuća pitanja, pritom izbjegavajući udvostručavanje posla; i
 - (c) razmatranjem obostrano prihvatljivih rješenja za poboljšanje sposobnosti MSP-ova da sudjeluju u trgovini i ulaganju između stranaka.

5. Kontaktne točke za MSP-ove sastaju se prema potrebi i izvršavaju svoje aktivnosti putem odgovarajućih komunikacijskih kanala, što uključuje elektroničku poštu, videokonferenciju ili druga sredstva.

6. Kontaktne točke za MSP-ove mogu pri izvršavanju svojih aktivnosti prema potrebi nastojati surađivati sa stručnjacima u području MSP-ova i vanjskim organizacijama.

ČLANAK 20.4.

Rješavanje sporova

Odredbe ovog poglavlja ne podliježu rješavanju sporova na temelju poglavlja 21.

POGLAVLJE 21.

RJEŠAVANJE SPOROVA

ODJELJAK A

Cilj, područje primjene i definicije

ČLANAK 21.1.

Cilj

Cilj je ovog poglavlja utvrditi djelotvoran i učinkovit mehanizam za rješavanje sporova između stranaka u vezi s tumačenjem i primjenom odredbi ovog Sporazuma radi postizanja uzajamno dogovorenog rješenja.

ČLANAK 21.2.

Područje primjene

Ako ovim Sporazumom nije predviđeno drukčije, ovo se poglavlje primjenjuje na rješavanje sporova između stranaka u vezi s tumačenjem i primjenom odredbi ovog Sporazuma.

ČLANAK 21.3.

Definicije

Za potrebe ovog poglavlja:

- (a) „arbitar” znači član panela;
- (b) „hitni slučajevi” i „hitna pitanja” uključuju one koji se odnose na robu ili usluge koji brzo i u kratkom roku gube kvalitetu, postojeće stanje ili tržišnu vrijednost;
- (c) „kodeks ponašanja” znači kodeks ponašanja za arbitre iz članka 21.30.;
- (d) „stranka koja je podnijela pritužbu” znači stranka koja zahtijeva uspostavu panela u skladu s člankom 21.7.;
- (e) „obuhvaćene odredbe” znači odredbe ovog Sporazuma obuhvaćene ovim poglavljem u skladu s člankom 21.2.;
- (f) „DSB” znači tijelo za rješavanje sporova WTO-a;

- (g) „panel” znači panel uspostavljen u skladu s člankom 21.7.;
- (h) „stranka protiv koje je podnesena pritužba” znači stranka protiv koje je pokrenut postupak za rješavanje sporova pred panelom u skladu s člankom 21.7.; i
- (i) „poslovnik” znači poslovnik panela iz članka 21.30.

ODJELJAK B

Savjetovanje i medijacija

ČLANAK 21.4.

Zahtjev za dostavljanje informacija

Prije upućivanja zahtjeva za savjetovanje i medijaciju u skladu s člankom 21.5. odnosno člankom 21.6. stranka može pisanim putem zatražiti dostavljanje relevantnih informacija koje se odnose na predmetnu mjeru. Stranka kojoj je upućen taj zahtjev ulaže sve napore da dostavi zatražene informacije u pisanom odgovoru koji se dostavlja najkasnije 20 dana od datuma primitka zahtjeva.

ČLANAK 21.5.

Savjetovanje

1. Stranke nastoje svaki spor iz članka 21.2. riješiti savjetovanjem u dobroj vjeri u cilju postizanja uzajamno dogovorenog rješenja.
2. Stranka može zatražiti savjetovanje putem pisanog zahtjeva drugoj stranci. Stranka koja je zatražila savjetovanje u zahtjevu za savjetovanje navodi razloge za zahtjev, uključujući navođenje predmetne mjere te njezinu pravnu i činjeničnu osnovu, te navodi relevantne obuhvaćene odredbe.
3. Svaka stranka tijekom savjetovanja pruža dovoljno informacija kako bi omogućila cjelovito ispitivanje predmetne mjere, uključujući o načinu na koji bi ta mjera mogla utjecati na primjenu i provedbu ovog Sporazuma.

4. Stranka kojoj je upućen zahtjev za savjetovanje odgovara na zahtjev najkasnije 10 dana od primitka zahtjeva. Stranke započinju savjetovanje najkasnije 30 dana od datuma primitka zahtjeva. Savjetovanje se smatra okončanim najkasnije 45 dana od datuma primitka zahtjeva osim ako se stranke dogovore drukčije. Ako obje stranke smatraju da je riječ o hitnim pitanjima, savjetovanje se smatraju okončanim najkasnije 25 dana od datuma primitka zahtjeva osim ako se stranke dogovore drukčije.
5. Savjetovanje se može provoditi osobno ili drugim sredstvima komunikacije koja su dogovorile stranke. Osim ako se stranke dogovore drukčije, ako se savjetovanje provodi osobno, održava se u stranci kojoj je upućen zahtjev.
6. Savjetovanja su povjerljiva, uključujući sve otkrivene informacije i stajališta koja su stranke zauzele za vrijeme tih postupaka, te ne utječu na prava bilo koje stranke u daljnjim postupcima.

ČLANAK 21.6.

Medijacija

1. Stranka može u bilo kojem trenutku zatražiti od druge stranke da se pokrene postupak medijacije u pogledu bilo kojeg pitanja obuhvaćenog područjem primjene ovog poglavlja u vezi s mjerom koja ima negativan utjecaj na trgovinu ili ulaganja između stranaka.
2. Stranke se u bilo kojem trenutku mogu sporazumjeti da pokrenu postupak medijacije koji se pokreće, provodi i završava u skladu s postupkom medijacije koji će Zajednički odbor donijeti na svojem prvom sastanku u skladu s člankom 22.1. stavkom 4. točkom (f)
3. Ako se stranke tako dogovore, postupak medijacije može se nastaviti dok traju postupci panela iz odjeljka C.

ODJELJAK C

Postupak panela

ČLANAK 21.7.

Uspostava panela

1. Stranka koja je zatražila savjetovanje u skladu s člankom 21.5. može zatražiti uspostavu panela u sljedećim slučajevima:
 - (a) ako druga stranka ne odgovori na zahtjev za savjetovanje u roku od 10 dana od datuma njegova primitka ili ne pokrene savjetovanje 30 dana od datuma primitka zahtjeva;
 - (b) ako se stranke slože da neće pokrenuti savjetovanje; ili
 - (c) ako stranke ne uspiju riješiti spor putem savjetovanja u roku od 45 dana, odnosno 25 dana u hitnim slučajevima, nakon datuma primitka zahtjeva za savjetovanje, osim ako se stranke dogovore drukčije.

2. Zahtjev za uspostavu panela u skladu sa stavkom 1. dostavlja se pisanim putem stranci protiv koje je podnesena pritužba. Stranka koja je podnijela pritužbu u svojoj pritužbi izričito navodi:

- (a) predmetne mjere;
- (b) pravnu osnovu u kojoj su relevantne obuhvaćene odredbe navedene na način da se jasno prikaže u čemu ta mjera nije u skladu s tim odredbama; i
- (c) činjeničnu osnovu.

ČLANAK 21.8.

Sastav panela

- 1. Panel se sastoji od triju arbitara.
- 2. Najkasnije 10 dana nakon što stranka protiv koje je podnesena pritužba primi zahtjev za uspostavu panela stranke provode savjetovanje kako bi postigle dogovor o sastavu panela.

3. Ako stranke ne postignu dogovor o sastavu panela u roku predviđenom u stavku 2., svaka stranka imenuje arbitra s potpopisa za tu stranku uspostavljenog u skladu s člankom 21.9. najkasnije pet dana od isteka roka predviđenog u stavku 2. Ako stranka ne imenuje arbitra u tom roku, supredsjednik Zajedničkog odbora iz stranke koja je podnijela pritužbu u roku od najkasnije pet dana od isteka roka ždrijebom imenuje arbitra s potpopisa stranke koja nije imenovala arbitra utvrđenog u skladu s člankom 21.9. Supredsjednik Zajedničkog odbora iz stranke koja je podnijela pritužbu može svojem predstavniku delegirati da odabere arbitra ždrijebom.

4. Ako stranke u roku predviđenom u stavku 2. ne postignu dogovor o predsjedniku panela, supredsjednik Zajedničkog odbora iz stranke koja je podnijela pritužbu na zahtjev jedne od stranaka ždrijebom odabire predsjednika panela s potpopisa predsjednika utvrđenog u skladu s člankom 21.9. najkasnije pet dana od datuma dostave zahtjeva. O tom se zahtjevu istodobno obavještuje druga stranka. Supredsjednik Zajedničkog odbora iz stranke koja je podnijela pritužbu može svojem predstavniku delegirati da odabere predsjednika panela ždrijebom.

5. Ako popisi predviđeni u članku 21.9. nisu uspostavljeni ili ne sadržavaju najmanje devet osoba kako je navedeno u tom članku, primjenjuju se sljedeći postupci:

(a) za odabir predsjednika:

- i. ako potpopis predsjednika sadržava najmanje dvije osobe o kojima su se stranke dogovorile, supredsjednik Zajedničkog odbora iz stranke koja je podnijela pritužbu najkasnije pet dana od datuma dostave zahtjeva iz stavka 4. ždrijebom odabire predsjednika među tim osobama;
- ii. ako potpopis predsjednika sadržava jednu osobu o kojoj su se dogovorile stranke, ta osoba djeluje kao predsjednik; ili
- iii. ako stranke ne odaberu predsjednika u skladu s podtočkama i. ili ii. ili ako potpopis predsjednika ne sadržava osobe o kojima su se stranke dogovorile, supredsjednik Zajedničkog odbora iz stranke koja je podnijela pritužbu najkasnije pet dana od datuma dostave zahtjeva iz stavka 4. ždrijebom odabire predsjednika s popisa osoba koje je stranka službeno predložila kao predsjednika na datum uspostave ili ažuriranja popisa arbitara iz članka 21.9. Stranka može predložiti novu osobu ako osoba koju je ta stranka službeno predložila kao predsjednika više nije dostupna; i

(b) za odabir arbitra koji nije predsjednik:

- i. ako potpopis stranke sadržava najmanje dvije osobe o kojima su se dogovorile stranke, ta stranka najkasnije pet dana od isteka roka predviđenog u stavku 2. odabire arbitra među tim osobama;
- ii. ako potpopis stranke sadržava jednu osobu o kojoj su se dogovorile stranke, ta osoba djeluje kao arbitar; ili
- iii. ako arbitra nije moguće odabrati u skladu s podtočkama i. ili ii. ili ako potpopis arbitara stranke ne sadržava osobu o kojoj su se stranke dogovorile, supredsjednik Zajedničkog odbora iz stranke koja je podnijela pritužbu odabire arbitra primjenjujući *mutatis mutandis* postupak iz točke (a).

6. Datum uspostave panela jest datum kada je posljednji od triju arbitara obavijestio stranke da prihvaća svoje imenovanje.

ČLANAK 21.9.

Popis arbitara

1. Zajednički odbor na prvom sastanku u skladu s člankom 22.1. stavkom 2. uspostavlja popis od najmanje devet osoba koje su voljne i mogu obavljati funkciju arbitra. Popis se sastoji od tri potpopisa: po jednog za svaku stranku i jednog za osobe koje nisu državljani nijedne od stranaka, a koje će obavljati dužnost predsjednika panela. Na svakom potpopisu nalaze se najmanje tri osobe. Svaka stranka može predložiti najviše tri osobe za uspostavu ili ažuriranje potpopisa predsjednika. Zajednički odbor osigurava da je broj osoba na popisu arbitara uvijek na razini koja se zahtijeva ovim stavkom.
2. Zajednički odbor može uspostaviti dodatni popis koji sadržava osobe s dokazanom stručnošću u određenim sektorima obuhvaćenima ovim Sporazumom, koji se može upotrijebiti za sastav panela.

ČLANAK 21.10.

Kvalifikacije arbitara

Svi arbitri moraju:

- (a) imati dokazano iskustvo u području prava, međunarodne trgovine i drugih pitanja obuhvaćenih ovim Sporazumom te, u slučaju predsjednika, imati iskustvo i u arbitražnim postupcima;
- (b) biti neovisni i ne biti povezani ni s jednom strankom te ne primati naputke ni od jedne stranke;
- (c) nastupati u vlastito ime i ne primati naputke ni od jedne organizacije ili vlade u pogledu pitanja povezanih sa sporom; i
- (d) postupati u skladu s kodeksom ponašanja.

ČLANAK 21.11.

Zamjena arbitara

Ako tijekom arbitražnog postupka na temelju ovog poglavlja bilo koji od arbitara iz izvornog panela nije u mogućnosti sudjelovati, povuče se ili ga je potrebno zamijeniti jer ne ispunjava zahtjeve iz kodeksa ponašanja, primjenjuje se postupak utvrđen člankom 21.8.

ČLANAK 21.12.

Funkcije panela

Panel uspostavljen u skladu s člankom 21.7.:

- (a) objektivno ocjenjuje pitanje koje rješava, uključujući objektivno ocjenjivanje činjenica predmeta te primjenjivost obuhvaćenih primjedaba i usklađenost predmetnih mjera s njima;
- (b) u svojim odlukama navodi činjenične i pravne nalaze i obrazloženje svih nalaza i zaključaka koje donese; i
- (c) redovito se savjetuje sa strankama i pruža odgovarajuće prilike za postizanje uzajamno dogovorenog rješenja.

ČLANAK 21.13.

Opis poslova

1. Osim ako se stranke u roku od 10 radnih dana od datuma uspostave panela dogovore drukčije, opis je poslova panela sljedeći:

„preispitati, u kontekstu mjerodavnih obuhvaćenih odredbi ovog Sporazuma koje su navele stranke, pitanje iz zahtjeva za uspostavu panela, odlučiti o usklađenosti predmetne mjere s relevantnim obuhvaćenim odredbama ovog Sporazuma i pripremiti izvješće u skladu s člancima 21.18. i 21.19.”

2. Ako stranke dogovore opisa poslova drukčiji od onog iz stavka 1., panelu šalju obavijest o dogovorenom opisu poslova najkasnije tri dana nakon postizanja dogovora.

ČLANAK 21.14.

Odluka o hitnosti

Ako stranka to zatraži, panel najkasnije 15 dana od svoje uspostave odlučuje je li u sporu riječ o hitnim pitanjima.

ČLANAK 21.15.

Postupci panela

1. Svaka rasprava panela otvorena je za javnost osim ako se stranke dogovore drukčije ili ako podnesci i argumenti stranke sadržavaju povjerljive informacije. Rasprave održane na zatvorenoj sjednici povjerljive su.
2. Osim ako se stranke dogovore drukčije, mjesto održavanja izmjenjuje se između stranaka, a prva se rasprava održava u stranci protiv koje je podnesena pritužba.
3. Panel i stranke smatraju povjerljivima sve informacije koje je panelu podnijela stranka i koje je ta stranka ocijenila povjerljivima. Ako navedena stranka panelu dostavi povjerljivu verziju svojih pisanih podnesaka, na zahtjev druge stranke dostavlja i sažetak informacija iz svojih podnesaka koje nisu povjerljive i koje se mogu otkriti javnosti uz objašnjenje zašto su neotkrivene informacije povjerljive.
4. Vijećanja panela su povjerljiva.

5. Strankama se omogućuje da budu nazočne na svim izlaganjima te pri podnošenju izjava i argumenata ili pobijajućih argumenata u okviru postupaka. Stranke jedna drugoj stavljaju na raspolaganje sve informacije ili pisane podneske dostavljene panelu, uključujući sve primjedbe na opisni dio privremenog izvješća, odgovore na pitanja panela i pisane primjedbe na te odgovore.

6. Privremeno i završno izvješće sastavljaju se bez prisutnosti stranaka te uzimajući u obzir dostavljene informacije i dane izjave. Arbitri preuzimaju svu odgovornost za sastavljanje izvješća i ne delegiraju tu odgovornost ni na koga drugog.

7. Panel nastoji donijeti svoje odluke konsenzusom, uključujući sastavljanje završnog izvješća. Ako se odluka ne može donijeti konsenzusom, panel može odluke, uključujući završno izvješće, donijeti većinom glasova. Oprečna mišljenja arbitara ne objavljuju se.

8. Odluke panela konačne su i obvezujuće za stranke. Stranke ih bezuvjetno prihvataju. Odlukama se ne mogu dodavati ili smanjivati prava i obveze stranaka na temelju ovog Sporazuma. Odluke se ne tumače kao da osobama donose prava i obveze.

ČLANAK 21.16.

Pravila tumačenja

Panel obuhvaćene odredbe tumači u skladu s uobičajenim pravilima tumačenja međunarodnog javnog prava uključujući pravila utvrđena u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora. Panel uzima u obzir i relevantna tumačenja iz izvješća panela i žalbenog tijela koje je donio DSB.

ČLANAK 21.17.

Primitak informacija

1. Panel na zahtjev stranke ili na vlastitu inicijativu može od stranaka zatražiti relevantne informacije koje smatra nužnima i prikladnima. Stranke na svaki zahtjev panela za informacije odgovaraju odmah i u cijelosti.
2. Panel na zahtjev stranke ili na vlastitu inicijativu može zatražiti informacije iz bilo kojeg izvora koje smatra prikladnima, uključujući povjerljive informacije. Panel ima pravo i zatražiti mišljenje stručnjaka kada to smatra prikladnim.

3. Fizičke osoba stranke ili pravne osobe s poslovnim nastanom u stranci panelu mogu dostaviti sažetke *amicus curiae* u skladu s poslovníkom.

4. Sve informacije koje panel dobije u skladu s ovim člankom stavljaju se na raspolaganje strankama, a one panelu mogu dostaviti primjedbe na te informacije.

ČLANAK 21.18.

Privremeno izvješće

1. Panel najkasnije 120 dana od datuma uspostave strankama dostavlja privremeno izvješće s opisnim dijelom te svojim nalazima i zaključcima na način koji strankama omogućuje da preispitaju izvješće. Ako panel smatra da rokove nije moguće ispuniti, predsjednik panela o tome u pisanom obliku obavješćuje stranke te navodi razloge za odgodu i datum kada panel namjerava izdati svoje privremeno izvješće. Odgoda ni u kojem slučaju ne smije premašivati 30 dana nakon isteka roka.

2. Svaka stranka može panelu dostaviti pisane primjedbe i pisani zahtjev da preispita određene aspekte privremenog izvješća najkasnije 15 dana od datuma izdavanja privremenog izvješća. Nakon razmatranja svih pisanih primjedaba i zahtjeva stranaka u pogledu privremenog izvješća panel može izmijeniti privremeno izvješće i provesti dodatna ispitivanja koja smatra primjerenima.

3. U hitnim slučajevima:

- (a) panel ulaže sve napore da privremeno izvješće izda najkasnije 60 dana od svoje uspostave i ni u kojem slučaju ne izdaje privremeno izvješće kasnije od 75 dana od svoje uspostave; i
- (b) svaka stranka može panelu dostaviti pisane primjedbe i pisani zahtjev da preispita određene aspekte privremenog izvješća najkasnije sedam dana od datuma izdavanja privremenog izvješća.

ČLANAK 21.19.

Završno izvješće

1. Panel strankama svoje završno izvješće dostavlja najkasnije 30 dana od datuma izdavanja privremenog izvješća. Ako panel smatra da taj rok nije moguće ispuniti, predsjednik panela o tome u pisanom obliku obavješćuje stranke navodeći razloge za odgodu i datum kada panel namjerava izdati svoje završno izvješće. Odgoda ni u kojem slučaju ne smije premašivati 30 dana nakon isteka roka.

2. Panel u hitnim slučajevima ulaže sve napore kako bi svoje završno izvješće izdalo najkasnije 15 dana od datuma izdavanja privremenog izvješća i ni u kojem slučaju ne smije izdati završno izvješće kasnije od 30 dana od datuma izdavanja privremenog izvješća.
3. Završno izvješće uključuje odgovarajuću raspravu o svim pisanim primjedbama i zahtjevima stranaka u pogledu privremenog izvješća. Panel u svojem završnom izvješću može dati prijedloge za provedbu završnog izvješća.
4. Stranke objavljuju završno izvješće u cijelosti najkasnije 10 dana od datuma njegova izdavanja, osim ako u cilju zaštite povjerljivih informacija odluče objaviti samo dijelove završnog izvješća ili ga odluče ne objaviti.

ČLANAK 21.20.

Postupanje u skladu sa završnim izvješćem

1. Stranka protiv koje je podnesena pritužba poduzima sve potrebne mjere kako bi odmah i u dobroj vjeri postupila u skladu sa završnim izvješćem izdanim na temelju članka 21.19.

2. Stranka protiv koje je podnesena pritužba u roku od najkasnije 30 dana od datuma izdavanja završnog izvješća obavještuje stranku koja je podnijela pritužbu o duljini razumnog roka za postupanje u skladu sa završnim izvješćem i stranke se nastoje dogovoriti o razumnom roku potrebnom za takvo postupanje. U slučaju neslaganja stranaka o duljini razumnog roka stranka koja je podnijela pritužbu u roku od najkasnije 20 dana od datuma primitka obavijesti koju je stranka protiv koje je podnesena pritužba poslala u skladu s ovim stavkom šalje pisani zahtjev izvornom panelu u kojem od njega traži da odredi duljinu razumnog roka. O tom se zahtjevu istodobno obavještuje stranka protiv koje je podnesena pritužba. Izvorni panel obavještuje stranke o svojoj odluci najkasnije 30 dana od datuma podnošenja zahtjeva.

3. Stranke sporazumno mogu produljiti razumni rok za postupanje u skladu sa završnim izvješćem.

4. Stranka protiv koje je podnesena pritužba pisanim putem obavještuje stranku koja je podnijela pritužbu o svojem napretku u postupanju u skladu sa završnim izvješćem najkasnije mjesec dana prije isteka razumnog roka za postupanje u skladu sa završnim izvješćem, osim ako se stranke dogovore drukčije.

ČLANAK 21.21.

Preispitivanje postupanja u skladu sa završnim izvješćem

1. Stranka protiv koje je podnesena pritužba najkasnije na datum isteka razumnog roka za postupanje u skladu sa završnim izvješćem obavještuje stranku koja je podnijela pritužbu o svim mjerama koje je poduzela radi postupanja u skladu sa završnim izvješćem.
2. U slučaju neslaganja o postojanju mjera koje su poduzete radi postupanja u skladu sa završnim izvješćem ili o njihovoj sukladnosti s obuhvaćenim odredbama stranka koja je podnijela pritužbu može pisanim putem zatražiti da izvorno vijeće preispita slučaj. O tom se zahtjevu istodobno obavještuje stranka protiv koje je podnesena pritužba.
3. U zahtjevu iz stavka 2. navode se pravna i činjenična osnova za pritužbu, uključujući konkretne mjere o kojima je riječ, na način da se jasno prikaže u čemu te mjere nisu u skladu s relevantnim obuhvaćenim odredbama.
4. Panel obavještuje stranke o svojoj odluci najkasnije 90 dana od datuma upućivanja pitanja.

ČLANAK 21.22.

Privremena pravna sredstva u slučaju nepostupanja u skladu sa završnim izvješćem

1. Stranka protiv koje je podnesena pritužba na zahtjev stranke koja je podnijela pritužbu započinje savjetovanje kako bi se stranke dogovorile o uzajamno prihvatljivoj nadoknadi ili alternativnom aranžmanu:
 - (a) ako u skladu s člankom 21.21. izvorni panel utvrdi da mjere iz obavijesti stranke protiv koje je podnesena pritužba koje su poduzete radi postupanja u skladu sa završnim izvješćem nisu usklađene s relevantnim obuhvaćenim odredbama;
 - (b) ako stranka protiv koje je podnesena pritužba prije isteka razumnog roka određenog u skladu s člankom 21.20. stavkom 2. ne dostavi obavijest o mjeri poduzetoj radi postupanja u skladu sa završnim izvješćem; ili
 - (c) ako stranka protiv koje je podnesena pritužba obavijesti stranku koja je podnijela pritužbu da ne može postupiti u skladu sa završnim izvješćem u razumnom roku utvrđenom u skladu s člankom 21.20. stavkom 2.

2. Ako stranka koja je podnijela pritužbu odluči da neće podnijeti zahtjev u skladu sa stavkom 1. ili ako se zahtjev podnese, ali se stranke ne dogovore o uzajamno prihvatljivoj nadoknadi ili alternativnom aranžmanu u roku od 20 dana od primitka zahtjeva podnesenog u skladu sa stavkom 1., stranka koja je podnijela pritužbu može stranku protiv koje je podnesena pritužba pisanim putem obavijestiti da na stranku protiv koje je podnesena pritužba namjerava suspendirati primjenu koncesija ili drugih obveza na temelju obuhvaćenih odredbi. U obavijesti se navodi razina provedbe planirane suspenzija koncesija ili drugih obveza.

3. Stranka koja je podnijela pritužbu ima pravo provesti suspenziju koncesija ili drugih obveza iz prethodnog stavka 15 dana od datuma kada je stranka protiv koje je podnesena pritužba zaprimila obavijest, osim ako je stranka protiv koje je podnesena pritužba zatražila arbitražu u skladu sa stavkom 6.

4. Suspenzija koncesija ili drugih obveza:

- (a) provodi se na razini istovjetnoj poništenju ili ograničenju čiji je uzrok to što stranka protiv koje je podnesena pritužba nije postupila u skladu sa završnim izvješćem; i
- (b) može se primjenjivati na sektore koji podliježu rješavanju sporova u skladu s člankom 21.2., osim sektora za koje je panel utvrdio postojanje poništenja ili ograničenja, posebno ako stranka koja je podnijela pritužbu smatra da je takva suspenzija djelotvorna za poticanje sukladnosti.

5. Suspenzija koncesija ili drugih obveza ili nadoknade ili alternativnih aranžmana iz ovog članka privremena je i primjenjuje se samo do trenutka kada se neusklađenost mjere s relevantnim obuhvaćenim odredbama koja je utvrđena u završnom izvješću ispravi ili kada se stranke dogovore o uzajamno prihvatljivoj nadoknadi ili alternativnom aranžmanu.

6. Ako stranka protiv koje je podnesena pritužba smatra da suspenzija koncesija ili drugih obveza nije u skladu sa stavkom 4., ta stranka može pisanim putem zatražiti da izvorni panel razmotri to pitanje najkasnije 15 dana od datuma primitka obavijesti iz stavka 2. O tom se zahtjevu istodobno obavješćuje stranka koja je podnijela pritužbu. Izvorni panel obavješćuje stranke o svojoj odluci najkasnije 30 dana od datuma podnošenja zahtjeva. Koncesije ili druge obveze ne suspendiraju se dok izvorni panel ne dostavi obavijest o svojoj odluci. Suspenzija koncesija ili drugih obveza mora biti u skladu s tom odlukom.

ČLANAK 21.23.

Preispitivanje postupanja u skladu sa završnim izvješćem nakon donošenja privremenih pravnih sredstava

1. Nakon što stranka protiv koje je podnesena pritužba obavijesti stranku koja je podnijela pritužbu o mjeri koja je poduzeta u cilju postupanja u skladu sa završnim izvješćem:
 - (a) u slučaju kada je stranka koja je podnijela pritužbu iskoristila pravo na suspenziju koncesija ili drugih obveza u skladu s člankom 21.22., stranka koja je podnijela pritužbu završava suspenziju koncesija ili drugih obveza u roku od najkasnije 30 dana od datuma primitka obavijesti, osim u slučajevima iz stavka 2.; ili
 - (b) u situacijama kada je dogovorena uzajamno prihvatljiva nadoknada ili alternativni aranžman, stranka protiv koje je podnesena pritužba može prekinuti primjenu takve nadoknade ili aranžmana najkasnije 30 dana od primitka obavijesti, osim u slučajevima iz stavka 2.

2. Ako stranke u roku od 30 dana od datuma primitka obavijesti ne postignu dogovor o tome je li mjera o kojoj je dostavljena obavijest u skladu sa stavkom 1. usklađena s relevantnim obuhvaćenim odredbama, stranka koja je podnijela pritužbu pisanim putem traži od izvornog panela da preispita slučaj. O tom se zahtjevu istodobno obavještuje stranka protiv koje je podnesena pritužba. Panel obavještuje stranke o svojoj odluci najkasnije 45 dana od datuma podnošenja zahtjeva. Ako panel odluči da je mjera o kojoj je dostavljena obavijest u skladu sa stavkom 1. usklađena s relevantnim obuhvaćenim odredbama, suspenzija koncesija ili drugih obveza ili primjena nadoknade ili alternativnog aranžmana prestaje najkasnije 15 dana od datuma odluke. Ako je primjenjivo, razina suspenzije koncesija ili drugih obveza ili nadoknade ili alternativnih aranžmana prilagođava se uzimajući u obzir odluku panela.

ČLANAK 21.24.

Suspenzija i završetak postupaka

Panel na temelju zajedničkog zahtjeva stranaka u bilo kojem trenutku suspendira sve postupke tijekom razdoblja o kojem su se stranke dogovorile, a koje nije dulje od 12 uzastopnih mjeseci. Ako se takva suspenzija dogodi, relevantna razdoblja produljuju se za razdoblje koje je jednako onom tijekom kojeg su postupci panela bili suspendirani. Panel ponovno pokreće postupke u bilo kojem trenutku na zajednički zahtjev stranaka ili na kraju dogovorenog razdoblja suspenzije na pisani zahtjev stranke. Obavijest o zahtjevu dostavlja se predsjedniku panela te drugoj stranci, ako je primjenjivo. Ako su postupci panela suspendirani dulje od 12 uzastopnih mjeseci, nadležnost za uspostavu panela prestaje i svi postupci panela završavaju. Stranke se u bilo kojem trenutku mogu dogovoriti da se postupci panela prekinu. Stranke predsjedniku panela dostavljaju zajedničku obavijest o takvom dogovoru.

ODJELJAK D

Opće odredbe

ČLANAK 21.25.

Upravljanje postupkom rješavanja sporova

1. Svaka stranka:
 - (a) određuje ured koji je odgovoran za upravljanje postupkom rješavanja sporova na temelju ovog poglavlja;
 - (b) odgovara za poslovanje i troškove ureda koji je odredila; i
 - (c) pisanim putem obavješćuje drugu stranku o lokaciji ureda i informacijama za kontakt najkasnije tri mjeseca nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma.
2. Neovisno o stavku 1. stranke se mogu dogovoriti da će zajednički vanjskom tijelu povjeriti pružanje potpore za određene upravne zadaće u okviru postupka rješavanja sporova na temelju ovog poglavlja.

ČLANAK 21.26.

Uzajamno dogovoreno rješenje

1. Stranke mogu u bilo kojem trenutku postići uzajamno dogovoreno rješenje bilo kojeg spora iz članka 21.2.
2. Ako se uzajamno dogovoreno rješenje postigne tijekom postupaka panela ili postupka medijacije, stranke predsjedniku panela ili medijatoru zajednički dostavljaju obavijest o dogovorenom rješenju. Nakon te obavijesti završavaju postupci panela ili postupak medijacije.
3. Svaka stranka unutar dogovorenog roka poduzima mjere potrebne za provedbu uzajamno dogovorenog rješenja.
4. Najkasnije na datum isteka dogovorenog roka stranka koja provodi mjeru u pisanom obliku izvješćuje drugu stranku o svim mjerama poduzetima za provedbu uzajamno dogovorenog rješenja.

ČLANAK 21.27.

Odabir suda

1. U slučaju spora povezanog s navodnom neusklađenošću određene mjere s obvezama na temelju ovog Sporazuma i u osnovi istovjetnim obvezama na temelju nekog drugog međunarodnog sporazuma čije su potpisnice obje stranke, uključujući Sporazum o WTO-u, stranka koja je podnijela pritužbu može odabrati sud pred kojim će se spor rješavati.
2. Kada stranka odabere sud i pokrene postupak rješavanja sporova iz ovog poglavlja ili iz drugog međunarodnog sporazuma u pogledu određene mjere iz stavka 1., ta stranka ne pokreće postupak rješavanja sporova na drugom sudu u odnosu na tu mjeru osim ako sud koji je odabran prvi zbog postupovnih razloga ili razloga nadležnosti ne uspije odlučiti o predmetnom sporu.
3. Za potrebe stavka 2.:
 - (a) smatra se da je postupak rješavanja sporova u skladu s ovim poglavljem pokrenut kad stranka zatraži uspostavu panela u skladu s člankom 21.7. stavkom 1.;
 - (b) smatra se da je postupak rješavanja sporova u skladu sa Sporazumom o WTO-u pokrenut kad stranka zatraži uspostavu panela u skladu u skladu s člankom 6. DSU-a; i

- (c) smatra se da je postupak rješavanja sporova u skladu s bilo kojim drugim sporazumom pokrenut kad stranka zatraži uspostavu panela za rješavanje sporova u skladu s mjerodavnim odredbama tog sporazuma.

4. Ništa u ovom Sporazumu ne sprečava stranku da primijeni suspenziju koncesija ili drugih obveza koje je odobrio DSB. Stranka se ne smije pozvati na Sporazum o WTO-u kako bi spriječila drugu stranku da suspendira koncesije ili druge obveze na temelju obuhvaćenih odredbi.

ČLANAK 21.28.

Rok

1. Svi rokovi predviđeni u ovom poglavlju računaju se od datuma nakon radnje ili činjenice na koje se odnose.

2. Stranke za određeni spor mogu sporazumno izmijeniti sve rokove iz ovog poglavlja. Panel može u bilo kojem trenutku predložiti strankama da izmijene bilo koji rok iz ovog poglavlja, navodeći razloge prijedloga. Panel na zahtjev stranke odlučuje hoće li izmijeniti rok iz članka 21.18. stavka 2. i stavka 3. točke (b), navodeći razloge za svoju odluku, među ostalim, zbog složenosti određenog spora.

ČLANAK 21.29.

Troškovi

Osim ako se stranke dogovore drukčije, one u skladu s poslovnikom snose troškove panela u jednakim dijelovima, uključujući naknadu za arbitre.

ČLANAK 21.30.

Poslovnik i kodeks ponašanja

Postupci panela predviđeni u ovom poglavlju provode se u skladu s poslovnikom panela i kodeksom ponašanja za arbitre, koji Zajednički odbor donosi na svojem prvom sastanku u skladu s člankom 22.1. stavkom 4. točkom (f).

POGLAVLJE 22.

INSTITUCIONALNE ODREDBE

ČLANAK 22.1.

Zajednički odbor

1. Stranke osnivaju Zajednički odbor koji čine predstavnici obju stranaka.
2. Prvi sastanak Zajedničkog odbora održava se u roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ovog Sporazuma. Osim ako se predstavnici stranaka dogovore drukčije, Zajednički odbor nakon toga se sastaje jednom godišnje ili u hitnim slučajevima na zahtjev bilo koje stranke. Sastanak Zajedničkog odbora održava se osobno ili drugim sredstvima o kojima se dogovore predstavnici stranaka.
3. Sastanci Zajedničkog odbora održavaju se naizmjenice u Europskoj uniji ili Japanu, osim ako se predstavnici stranaka dogovore drukčije. Zajedničkim odborom supredsjedaju član Europske komisije i predstavnik Japana na ministarskoj razini nadležni za pitanja iz ovog Sporazuma, ili njihovi zamjenici.

4. Kako bi se osigurala uredna i učinkovita primjena ovog Sporazuma, Zajednički odbor:
- (a) preispituje i prati provedbu i primjenu ovog Sporazuma te prema potrebi daje odgovarajuće preporuke strankama;
 - (b) prema potrebi nadzire rad svih specijaliziranih odbora, radnih skupina i drugih tijela osnovanih u okviru ovog Sporazuma, koordinira tim radom te daje preporuke o radnjama koje trebaju poduzeti;
 - (c) ne dovodeći u pitanje poglavlje 21. nastoji riješiti probleme koji mogu nastati na temelju ovog Sporazuma ili riješiti sporove koji mogu nastati u pogledu tumačenja ili primjene ovog Sporazuma;
 - (d) uzima u obzir sva druga pitanja od interesa povezana s ovim Sporazumom o kojima se predstavnici stranaka mogu dogovoriti;
 - (e) na prvom sastanku donosi poslovnik; i
 - (f) na prvom sastanku donosi poslovnik panela i kodeks ponašanja za arbitre kako je navedeno u članku 21.30., te postupak medijacije kako je navedeno u članku 21.6. stavku 2.

5. Kako bi se osigurala uredna i učinkovita primjena ovog Sporazuma, Zajednički odbor može:
- (a) uspostaviti ili raspustiti specijalizirane odbore, radne skupine ili druga tijela osim onih iz članaka 22.3. i 22.4. te utvrditi njihov sastav, funkcije i zadaće;
 - (b) dodijeliti odgovornosti specijaliziranim odborima, radnim skupinama ili drugim tijelima;
 - (c) pružiti informacije javnosti o pitanjima obuhvaćenima područjem primjene ovog Sporazuma;
 - (d) preporučiti strankama izmjene ovog Sporazuma ili donijeti odluke o izmjeni ovog Sporazuma u slučajevima koji su jasno predviđeni u članku 23.2. stavku 4.;
 - (e) donositi tumačenja odredbi ovog Sporazuma koja su obvezujuća za stranke i sve specijalizirane odbore, radne skupine i druga tijela uspostavljena u skladu s ovim Sporazumom, uključujući panele uspostavljene na temelju poglavlja 21.; i
 - (f) u izvršavanju svojih funkcija, poduzeti druge radnje o kojima se stranke usuglase.

ČLANAK 22.2.

Odluke i preporuke zajedničkog odbora

1. Zajednički odbor može donijeti odluke ako je tako predviđeno u ovom Sporazumu. Donesene su odluke obvezujuće za stranke. Svaka stranka poduzima mjere potrebne za provedbu donesenih odluka.
2. Zajednički odbor može donijeti preporuke relevantne za provedbu i primjenu ovog Sporazuma.
3. Sve odluke i preporuke Zajedničkog odbora donose se konsenzusom i mogu se donijeti na osobnim sastancima ili pisanim putem.

ČLANAK 22.3.

Specijalizirani odbori

1. Pod okriljem Zajedničkog odbora, osnivaju se sljedeći specijalizirani odbori:
 - (a) Odbor za trgovinu robom;

- (b) Odbor za pravila o podrijetlu i carinska pitanja;
- (c) Odbor za sanitarne i fitosanitarne mjere;
- (d) Odbor za tehničke prepreke trgovini;
- (e) Odbor za trgovinu uslugama, liberalizaciju ulaganja i elektroničku trgovinu;
- (f) Odbor za javnu nabavu;
- (g) Odbor za intelektualno vlasništvo;
- (h) Odbor za trgovinu i održivi razvoj;
- (i) Odbor za regulatornu suradnju; i
- (j) Odbor za suradnju u području poljoprivrede.

2. Odgovornosti i funkcije specijaliziranih odbora iz stavka 1. definirani su, prema potrebi, u relevantnim poglavljima ovog Sporazuma i mogu se izmijeniti odlukom Zajedničkog odbora, ali njihove odgovornosti ostaju obuhvaćene područjem primjene poglavlja za čiju su provedbu i primjenu odgovorni.

3. Osim ako je drukčije navedeno u ovom Sporazumu, specijalizirani odbori:

- (a) sastaju se jednom godišnje, osim ako se predstavnici stranaka u specijaliziranim odborima dogovore drukčije, ili na zahtjev stranke ili Zajedničkog odbora;
- (b) sastavljeni su od predstavnika stranaka;
- (c) imaju supredsjednike, na odgovarajućoj razini, koji su predstavnici stranaka;
- (d) naizmjenice održavaju sastanke u Europskoj uniji ili Japanu, osim ako su se predstavnici stranaka u specijaliziranim odborima dogovorili drukčije, ili putem bilo kojeg drugog odgovarajućeg sredstva komunikacije;
- (e) dogovaraju se oko rasporeda sastanaka i konsenzusom utvrđuju dnevni red; i
- (f) donose sve odluke i preporuke konsenzusom, na osobnim sastancima ili pisanim putem.

4. Specijalizirani odbori mogu donijeti svoj poslovnik. Sve dok ne donesu svoj poslovnik, na njih se *mutatis mutandis* primjenjuje poslovnik Zajedničkog odbora.
5. Specijalizirani odbori mogu podnijeti prijedloge za odluke koje donosi Zajednički odbor ili donijeti odluke u skladu s relevantnim odredbama ovog Sporazuma.
6. Zajednički odbor može, ako to zatraži stranka ili ako predmet uputi mjerodavni specijalizirani odbor, razmotriti pitanja koja nije riješio mjerodavni specijalizirani odbor.
7. Svaki specijalizirani odbor obavješćuje Zajednički odbor o svojem rasporedu i dnevnom redu sastanaka dovoljno unaprijed te izvješćuje Zajednički odbor o rezultatima i zaključcima svakog sastanka.
8. Postojanje specijaliziranog odbora ne sprečava stranku da pitanja uputi izravno Zajedničkom odboru.

ČLANAK 22.4.

Radne skupine

1. Radna skupina za vino i Radna skupina za motorna vozila i njihove dijelove osnivaju se pod okriljem Odbora za trgovinu robom. Odgovornosti i funkcije tih radnih skupina definirani su u Prilogu 2.-C članku 2.35. i članku 20.
2. U skladu s relevantnim poglavljima mogu se osnovati sljedeće radne skupine:
 - (a) *ad hoc* radne skupine pod okriljem Odbora za sanitarne i fitosanitarne mjere;
 - (b) *ad hoc* tehničke radne skupine pod okriljem Odbora za tehničke prepreke trgovini;
 - (c) *ad hoc* radne skupine pod okriljem Odbora za regulatornu suradnju; i
 - (d) tehnička radna skupina za dobrobit životinja pod okriljem Zajedničkog odbora.

3. Osim ako je drukčije navedeno u ovom Sporazumu ili ako se predstavnici stranaka u radnim skupinama dogovore drukčije, radne skupine:

- (a) sastaju se jednom godišnje ili na zahtjev stranke ili Zajedničkog odbora;
- (b) imaju supredsjednike, na odgovarajućoj razini, koji su predstavnici stranaka;
- (c) naizmjenice održavaju sastanke u Europskoj uniji ili Japanu, ili putem bilo kojeg drugog odgovarajućeg sredstva komunikacije kako su se dogovorili predstavnici stranaka u radnim skupinama;
- (d) dogovaraju se oko rasporeda sastanaka i konsenzusom utvrđuju dnevni red; i
- (e) donose sve odluke i preporuke konsenzusom, na osobnim sastancima ili pisanim putem.

4. Radne skupine mogu donijeti svoj poslovnik. Sve dok ne donesu svoj poslovnik, na njih se *mutatis mutandis* primjenjuje poslovnik Zajedničkog odbora.

5. Radne skupine prema potrebi obavješćuju mjerodavne specijalizirane odbore ili Zajednički odbor o svojem rasporedu i dnevnom redu dovoljno prije svojih sastanaka. Prema potrebi izvješćuju mjerodavne specijalizirane odbore ili Zajednički odbor o svojim aktivnostima na svakom sastanku.

6. Postojanje radne skupine ne sprečava stranku da pitanja uputi izravno Zajedničkom odboru ili mjerodavnim specijaliziranim odborima.

ČLANAK 22.5.

Rad specijaliziranih odbora, radnih skupina i drugih tijela

Specijalizirani odbori, radne skupine i druga tijela osnovana u skladu s ovim Sporazumom u obavljanju svojih funkcija izbjegavaju udvostručavanje posla.

ČLANAK 22.6.

Kontaktne točke

1. Nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma svaka stranka određuje kontaktnu točku za provedbu ovog Sporazuma i obavještuje drugu stranku o podacima za kontakt, uključujući informacije o relevantnim službenicima. Stranke jedna drugu odmah obavještuju o svim izmjenama tih podataka za kontakt.

2. Kontaktne točke:

- (a) dostavljaju i primaju, osim ako je drukčije predviđeno ovim Sporazumom, sve obavijesti i informacije koje se u skladu s ovim Sporazumom dostavljaju između stranaka;
- (b) olakšavaju komunikaciju između stranaka o bilo kojem pitanju povezanom s ovim Sporazumom; i
- (c) koordiniraju pripreme za sastanke Zajedničkog odbora.

POGLAVLJE 23.

ZAVRŠNE ODREDBE

ČLANAK 23.1.

Opće preispitivanje

Ne dovodeći u pitanje odredbe o preispitivanju iz drugih poglavlja, stranke pokreću opće preispitivanje provedbe i primjene ovog Sporazuma u desetoj godini nakon datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma ili u trenutku koji stranke dogovore.

ČLANAK 23.2.

Izmjene

1. Ovaj se Sporazum može izmijeniti dogovorom između stranaka.
2. Takve izmjene stupaju na snagu prvog dana drugog mjeseca, ili na kasniji datum o kojem se stranke dogovore, nakon datuma kada stranke jedna drugu obavijeste da su ispunile svoje odgovarajuće primjenjive pravne zahtjeve i postupke za stupanje na snagu takvih izmjena. Stranke takvu obavijest šalju razmjenom diplomatskih nota između Europske unije i Vlade Japana.
3. Zajednički odbor može u skladu s odgovarajućim postupcima nacionalnog zakonodavstva stranaka donijeti odluke o izmjeni ovog Sporazuma u slučajevima iz stavka 4. Neovisno o stavku 2., takve se izmjene potvrđuju i stupaju na snagu nakon razmjene diplomatskih nota između Europske unije i Vlade Japana, osim ako se stranke dogovore drukčije.

4. Stavak 3. primjenjuje se na:

- (a) Prilog 2.-A, pod uvjetom da su izmjene učinjene u skladu s izmjenom Harmoniziranog sustava i da ne uključuju izmjenu carinske stope koju će stranka primijeniti na robu s podrijetlom druge stranke u skladu s Prilogom 2.-A;
- (b) Prilog 2.-C, dodatke 2.-C-1 i 2.-C-2;
- (c) Prilog 2.-E;
- (d) poglavlje 3., priloge od 3.-A do 3.-F i dodatak 3.-B-1;
- (e) Prilog 10.;
- (f) Prilog 14.-A;
- (g) Prilog 14.-B; i
- (h) odredbe ovog Sporazuma koje se odnose na odredbe međunarodnih sporazuma ili kojima se one ugrađuju u ovaj Sporazum, u slučaju izmjena tih sporazuma ili u slučaju sporazuma koji ih zamjenjuju.

ČLANAK 23.3.

Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu prvog dana drugog mjeseca nakon datuma kada stranke jedna drugu obavijeste da su ispunile svoje pravne zahtjeve i postupke za stupanje ovog Sporazuma na snagu, osim ako se stranke dogovore drukčije. Stranke takvu obavijest šalju razmjenom diplomatskih nota između Europske unije i Vlade Japana.

ČLANAK 23.4.

Otkazivanje

1. Ovaj Sporazum ostaje na snazi osim ako se otkaže u skladu sa stavkom 2.
2. Bilo koja stranka može pisanim putem obavijestiti drugu stranku o svojoj namjeri da otkaže ovaj Sporazum. Otkaz počinje proizvoditi učinke šest mjeseci nakon datuma kada druga stranka primi obavijest, osim ako se stranke dogovore drukčije.

ČLANAK 23.5.

Bez izravnog utjecaja na osobe

Ništa se u ovom Sporazumu ne tumači kao da osobama dodjeljuje prava ili obveze, ne dovodeći u pitanje prava i obveze osoba na temelju drugog propisa u okviru međunarodnog javnog prava.

ČLANAK 23.6.

Prilozi, dodaci i bilješke

Prilozi i dodaci ovom Sporazumu njegov su sastavni dio. Podrazumijeva se da su i bilješke sastavni dio ovog Sporazuma.

ČLANAK 23.7.

Buduća pristupanja Europskoj uniji

1. Europska unija obavješćuje Japan o svim zahtjevima trećih zemalja za pristupanje Europskoj uniji.

2. Tijekom pregovora između Europske unije i treće zemlje iz stavka 1. Europska unija:
 - (a) dostavlja, na zahtjev Japana, u mjeri u kojoj je to moguće, sve informacije o svim pitanjima obuhvaćenima ovim Sporazumom; i
 - (b) uzima u obzir sva pitanja koja je iznio Japan.
3. Zajednički odbor dovoljno unaprijed prije datuma takvog pristupanja ispituje učinke pristupanja treće zemlje Europskoj uniji na ovaj Sporazum.
4. Stranke u mjeri u kojoj je to potrebno prije stupanja na snagu sporazuma o pristupanju treće zemlje Europskoj uniji:
 - (a) izmjenjuju ovaj Sporazum u skladu s člankom 23.2.; ili
 - (b) odlukom Zajedničkog odbora uspostavljaju sve druge nužne prilagodbe ili prijelazne mjere u pogledu ovog Sporazuma.

ČLANAK 23.8.

Vjerodostojni tekstovi

1. Ovaj je Sporazum sastavljen u dva istovjetna primjerka na bugarskom, češkom, danskom, engleskom, estonskom, finskom, francuskom, grčkom, hrvatskom, latvijskom, litavskom, mađarskom, malteškom, nizozemskom, njemačkom, poljskom, portugalskom, rumunjskom, slovačkom, slovenskom, španjolskom, švedskom, talijanskom i japanskom jeziku, pri čemu je svaki od tih tekstova jednako vjerodostojan, osim dijela 2. Priloga 2.-A, rasporedâ Europske unije iz priloga od I. do IV. i odjeljka A dijela 2. Priloga 10., koji su sastavljeni u dva primjerka na bugarskom, češkom, danskom, engleskom, estonskom, finskom, francuskom, grčkom, hrvatskom, latvijskom, litavskom, mađarskom, malteškom, nizozemskom, njemačkom, poljskom, portugalskom, rumunjskom, slovačkom, slovenskom, španjolskom, švedskom i talijanskom jeziku, pri čemu je svaki od tih tekstova jednako vjerodostojan.

2. U slučaju bilo kakvih odstupanja u tumačenju, prednost ima tekst jezika na kojem su vođeni pregovori o ovom Sporazumu.

U POTVRDU NAVEDENOGA, niže potpisani, pravovaljano ovlašteni za to, potpisali su ovaj Sporazum.

SASTAVLJENO u [MJESTO] [DAN] [MJESEC] godine [GODINA].

Za Europsku uniju:

Za Japan: